

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi

*Bediüzzaman
Said Nursî*

Âyetü'l-Kübrâ
Risalesi

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Ayetü'l-Kübrâ Risalesi

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2009

ÂYETÜ'L-KÜBRÂ RİSALESİ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2009

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

ISBN

978-605-4038-13-8

Yayın Numarası

112

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Haziran 2009

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. Nu: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Yedinci Şuâ (Âyetü'l-Kübrâ).....	1
<i>Mühim Bir İhtar ve Bir İfade-i Meram</i>	1
<i>Mukaddime</i>	5
<i>Âyetü'l-Kübrâ</i>	16
<i>İkinci Bâb</i>	129
Berâhin-i Tevhidiyeye Dairdir.....	129
İhtar.....	193
Takriz.....	197
<i>[On Beşinci Şuâ'dan]</i>	199
Birincisi.....	201
Bu Asırda İkinci Dehşetli Hâl.....	208
<i>Birinci Mebhas [Yirmi Üçüncü Söz'den]</i>	212
Birinci Nokta.....	212

e _____ **Âyetü'l-Kübrâ Risalesi**

İkinci Nokta.....	216
Üçüncü Nokta.....	221
Dördüncü Nokta.....	224
İkinci Nokta'nın İkinci Mebhası [<i>Otuz İkinci Söz'den</i>]....	229
Takriz	251
Ceylan'ın Müdafaasıdır [<i>On Dördüncü Şuâ'dan</i>].....	256
Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler.....	261
Şahıslar	267
İndeksler	275
a. <i>Âyet İndeksi</i>	275
b. <i>Karma İndeks</i>	285

Bedinci Sûâ

(Âyetü'l-Kübrâ)

Mühim Bir İhtar ve Bir İfade-i Meram

Bu ehemmiyetli risalenin herkes, her bir meselesini anlamaz; fakat hissesiz de kalmaz. Büyük bir bahçeye giren bir kimsenin, o bahçenin bütün meyvelerine elleri yetiştirmez; fakat eline girdiği miktar yeter. O bahçe yalnız onun için değil, belki elleri uzun olanların hisseleri de var.

Bu Risalenin Fehmini İşkâl Eden Beş Sebep Var

Birincisi: Ben kendi müşâhedâtımı kendi fehmime göre ve kendim için yazdım. Sâir kitaplar gibi başkalarının fehmine ve telâkkisine göre yazmadım.

İkincisi: İsm-i âzam cilvesiyle tevhid-i hakikî âzamî bir surette yazıldığından, meseleleri hem gayet geniş, hem

Âyetü'l-Kübrâ: “Pek büyük âyet, pek büyük delil” anlamında Bediüzzaman Hazretleri'nin bu eseri.

Fehm: Anlama, anlayış.

İfade-i meram: Maksudı ifade.

İsm-i âzam: Kendisi ile dua edildiğinde Allah'ın icabet ettiği en büyük ismi.

İşkâl: Zorlaştırma, güçleştirme.

Müşâhedât: Müşâhedeler, görerek şahit olunan bilgiler. Tas: Kalb ve ruh gözüyle görölüp, elde edilen bilgiler.

Telâkki: Algılama, benimseme.

Tevhid-i hakikî: Gerçek tevhid. Cenâb-ı Hakk'ın birliğine tam mânâsıyla inanmak; zât, sıfât ve icratlarında O'nu birlemek.

gayet derin ve bazen çok uzun olduğundan, herkes birden ihata edemez.

Üçüncüsü: Her bir mesele büyük ve uzun bir hakikat olması sebebiyle, hakikati parçalamamak için bazen bir sahife veya bir yaprak birtek cümle olur. Birtek delil hükmünde çok mukaddemât bulunur.

Dördüncüsü: Ekser meselelerinin her birisinin pek çok delilleri ve hüccetleri bulunduğu; bazen on, bazen yirmi delili birtek burhan yapmak cihetiyle mesele uzunlaşır.. kısa fehimler kavramaz.

Beşincisi: Ben, Ramazan'ın feyziyle bu risalenin nurlarına mazhar olmaklığımla beraber, birkaç cihette hâlim perişan ve birkaç hastalıkla vücudum sarsıldığı bir zamanda acele yazılıp, birinci müsvedde ile iktifâ edildi. Hem yazdığım vakit, irade ve ihtiyârım ile olmadığını hissettiğimden, kendi fikrimle tanzim veya ıslah etmeyi muvâfık görmediğim için bir parça fehmi işkâl edecek bir vaziyet aldı. Hem Arabî fıkralar içine çok girdi. Hatta Birinci Makam, baştan başa Arabî olduğundan içinden çıkarıldı, müstakil yazıldı.

Arabî: Arapça.

Feyz: Bereket, ihsan, lütuf.

Hüccet / burhan: Delil.

Islah: Düzeltme.

İhtiyâr: İrâde, tercih, seçim.

İktifâ etmek: Yetinmek.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak, şereflenmek.

Mukaddemât: Önsözler, öncüller.

Muvâfık: Uygun, yerinde.

Tanzim: Düzenleme.

Medar-ı kusur ve işkâl olan bu beş sebeple beraber, bu risalenin öyle bir ehemmiyeti var ki; İmam Ali (*radıyallâhü anhi*) keramât-ı gaybiyesinde bu risaleye, “Âyet-i Kübrâ” ve “Asâ-yı Musa” nâmlarını vermiş. Risale-i Nur’un risaleleri içinde buna hususî bakıp, nazar-ı dikkati celbetmiş.^(Hâşiye)¹ El-Âyetü'l-Kübrâ’nın² bir hakikî tefsiri olan bu Âyetü'l-Kübrâ Risalesi, Hazreti İmam’ın (*radıyallâhü anhi*) tabirince, Asâ-yı Musa nâmında Yedinci Şuâ kitabıdır.

Bu Yedinci Şuâ, bir Mukaddime ve İki Makam’dır. Mukaddimesi dört mesele-i mühimmeyi.. Birinci Makamı,

1 Hâşiye: Evet İmam Ali’nin (*radıyallâhu anhi*) Âyetü'l-Kübrâ hakkında verdiği haberi, tam tamına Denizli hâdisesi tasdik etti. Çünkü bu risalenin gizli tab’ı hapsimize bir vesile oldu.. ve onun kudsî ve çok kuvvetli hakikatinin galebesi, beraat ve necatımıza ehemmiyetli bir sebep oldu. Ve İmam Ali’nin (*radıyallâhu anhi*) keramet-i gaybiyesini körlere de gösterdi.. ve hakkımızdaki **وَبِالْآيَةِ الْكُبْرَى** ^{1*} **مِنَ الْفَجْتِ** duasının kabulünü isbat etti.

^{*1} “Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver!” (Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzîlî –Hazreti Ali’nin Celcelûtiye’si–)* s.516.)

² Bkz.: İsrâ Sûresi, 17/44.

Galebe: Yenme, zafer.

Keramât-ı gaybiye: Geleceğe ait meselelerde mazhar olunan kerametler.

Medar-ı kusur ve işkâl: Eksik ve zor olma sebebi.

Mesele-i mühimme: Önemli mesele.

Nazar-ı dikkati celbetmek: İnsanların dikkatini, ilgisini çekmek.

Necat: Kurtuluş.

Tab’: Basma, baskı.

Âyet-i Kübrâ'nın tefsirinden Arabî kısmını.. İkinci Makamı, onun burhanlarını ve tercümesini ve meâlini beyan ederler.

Bu gelen mukaddimenin –lüzumundan fazla izah edilmekle beraber– bir derece uzun olması ihtiyârsız olmuştur. Demek ihtiyaç var ki, öyle yazdırıldı. Belki de bir kısım insanlar, bu uzunluğa kısa görürler.

Said Nursî

Muqaddime

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ¹

Bu âyet-i uzmânın sırrıyla insanın bu dünyaya gönderilmesinin hikmeti ve gayesi, Hâlık-ı kâinat'ı tanımak ve ona iman edip ibadet etmektir. ve o insanın vazife-i fitratı ve farîza-yı zimmeti, mârifetullah ve iman-ı billâhtır. ve iz'an ve yakîn ile vücûdunu ve vahdetini tasdik etmektir.

Evet, fitraten daimî bir hayat ve ebedî yaşamak isteyen ve hadsiz emelleri ve nihâyetsiz elemeleri bulunan bîcâre insana, elbette o hayat-ı ebediyenin üssü'l-esası

¹ “Ben cinleri ve insanları sırf beni tanıyıp yalnız bana ibadet etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Sûresi 51/56)

Âyet-i uzmâ: Pek büyük, muazzam âyet.

Farîza-yı zimmet: Yükümlü olmaktan kaynaklanan görev. Boyun borcu.

Fitraten: Yaratılış itibarıyla, tabii olarak.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın Yaratıcısı.

Hayat-ı ebediye: Ebedî, sonsuz âhîret hayatı.

İman-ı billâh: Allah'a iman.

İz'an: İyice anlama, tamamen kabullenme.

Mârifetullah: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Üssü'l-esas: Ana esas, temel.

Vazife-i fitrat: Yaratılmış olmanın gereği, yaratılış vazifesi.

Vücûd ve vahdet: Allah'ın varlığı ve birliği.

Yakîn: Şüphe etmeden, kesin bir şekilde inanma.

ve anahtarı olan iman-ı billâh ve mârifetullah ve vesilelerinden başka olan şeyler ve kemâlâtlar, o insana nisbeten aşağıdır. Belki, çoğunun kıymetleri yoktur.

Risale-i Nur'da bu hakikat, kuvvetli burhanlarla isbat edildiğinden bu hakikati Risale-i Nur'a havale ederek, yalnız o yakîn-i imanîyi bu asırda sarsan ve tereddüt veren iki vartayı "Dört Mesele" içinde beyan ederiz.

Birinci Varta ve Çâre-i Necat

İki Meseledir

Birinci Mesele: Otuz Birinci Mektup'un On Üçüncü Lem'ası'nda tafsilen isbat edildiği gibi, *umumî meselelerde isbata karşı nefyin kıymeti yoktur ve kuvveti pek azdır.* Meselâ Ramazan-ı Şerif'in başında hilâli görmek hususunda iki âmî şahit, hilâli isbat etseler ve binlerle eşraf ve âlimler "görmedik" deyip nefyetseler, onların nefiyleri kıymetsiz ve kuvvetsizdir. Çünkü isbatta birbirine kuvvet verir; birbirine tesânüd ve icmâ var. Nefiyde ise bir olsa, bin olsa farkları yoktur; herkes kendi başına kalır, infiradî olur. Çünkü isbat eden harice bakar ve

Âmi: Halktan, sıradan biri.

Çâre-i necat: Kurtuluş çâresi.

İcmâ: İttifak, fikir birliği.

İnfiradî: Yalnızlık, tek başına olma.

Nefiy: İnkâr, ret.

Tafsilen: Genişçe, ayrıntılı.

Tesânüd: Birbirini destekleme, dayanışma.

Varta: Çukur, tehlike.

Yakîn-i imanî: Şüphesiz, kesin, tam iman.

nefsü'l-emre göre hükmeder. Meselâ, misalimizde olduğu gibi biri dese: “Gökte ay vardır.” Diğer arkadaşı parmağını oraya basar, ikisi birleşip kuvvetleşirler.

Nefiy ve inkârda ise, nefsü'l-emre bakmaz ve bakmaz. Çünkü “Hususî olmayan ve has bir yere bakmayan bir nefiy, isbat edilmez.” meşhur bir düsturdur. Meselâ bir şeyi dünyada var diye ben isbat etsem, sen de “dünyada yok” desen; benim bir işaretimle kolayca isbat edilebilen o şeyin sen nefyini yani ademini isbat etmek için, bütün dünyayı aramak ve taramak ve göstermek, belki geçmiş zamanların her tarafını dahi görmek lâzım geliyor. Sonra “yoktur, vuku bulmamıştır” diyebilirsin.

Madem nefiy ve inkâr edenler nefsü'l-emre bakmazlar; belki kendi nefislerine ve akıllarına ve gözlerine bakıp hükmediyorlar. Elbette birbirine kuvvet veremezler ve zahîr olmazlar. Çünkü görmeye ve bilmeye mâni olan perdeler, sebepler ayrı ayrıdır. Herkes “Ben görmüyorum, benim yanımda ve itikadımda yoktur.” diyebilir. Yoksa “Vâkide yoktur.” diyemez. Eğer dese –hususan umum kâinata bakan iman meselelerinde– dünya kadar büyük bir yalan olur ki, doğru diyemez ve doğrultulmaz.

Adem: Yokluk, yok olma.

Hususan: Özellikle.

İtikad: İnanç.

Nefsü'l-emir: İşin gerçeği, realite.

Vâki: Mevcut, realite.

Zahîr olmak: Destek olmak, arka çıkmak.

Elhâsıl: İsbatta netice birdir, vâhiddir, tesânüd olur. Nefiyde ise, bir değildir, müteaddittir. Ya “yanımda ve nazarımda” veya “itikadımda” gibi kayıtların herkese göre taaddüdü ile neticeler dahi taaddüt eder, daha tesânüd olmaz.

İşte bu hakikat noktasında imana karşı gelen kâfirlerin ve münkirlerin kesretinin ve zâhiren çokluğunun kıymeti yoktur. Ve müminin yakînine ve imanına hiç tereddüt vermemek lâzım iken; bu asırda Avrupa feylesoflarının nefiy ve inkârları, bir kısım bedbaht meftunlarına tereddüt verip yakînlerini izale ve saadet-i ebediyelerini mahvetmiş. Ve insandan her günde otuz bin adama isabet eden ölümü, mevt ve eceli bir terhis mânâsından çıkarıp idam-ı ebedî suretine çevirmiş. Kapısı kapanmayan kabir, daima idamını o münkire ihtar etmekle lezzetli hayatını elîm elemelerle zehirliyor. İşte, imanın ne kadar büyük bir nimet ve hayatın hayatı olduğunu anla!..

İkinci Mesele: Bir fennin veya bir sanatın medar-ı münakaşa olmuş bir meselesinde o fennin ve o sanatın

Bedbaht: Talihsiz, zavallı, nasipsiz.

İdam-ı ebedî: Ebediyen yok olma.

İzale: Giderme, yok etme.

Kesret: Çokluk, çok olma.

Medar-ı münakaşa: Tartışma sebebi.

Meftun: Düşkün, tutkun.

Münkir: İnkâr eden, inanmayan.

Müteaddit: Birçok, çeşitli.

Saadet-i ebediye: Ebedî, sonsuz mutluluk, Cennet hayatı.

Taaddüt: Artma, çoğalma.

haricindeki adamlar, ne kadar büyük ve âlim ve sanatkâr da olsalar; sözleri onda geçmez, hükümleri hüccet olmaz, o fennin icmâ-ı ulemâsına dahil sayılmazlar. Meselâ büyük bir mühendisin, bir hastalığın keşfinde ve tedavisinde bir küçük tabip kadar hükmü geçmez. Ve bilhassa maddiyatta çok tevaggul eden ve gittikçe mâneviyâttan tebâud eden ve nura karşı gabîleşen ve kabalaşan ve akli gözüne inen en büyük bir feylesofun münkirâne sözü, mâneviyâtta nazara alınmaz ve kıymetsizdir.

Acaba yerde iken Arş-ı Âzam'ı temâşâ eden, harika bir deha-yı kudsî sahibi olan ve doksan sene mâneviyâtta terakki edip çalışan ve hakâik-i imaniyeyi ilmelyakîn, aynelyakîn hatta hakkalyakîn suretinde

Arş-ı Âzam: Yüce taht. “Cenâb-ı Hakk'ın irade, kudret ve azametinin ilk tecellî ufku” şeklinde kinâyeli olarak ifade edilen mahiyeti bizce meçhul yüce bir âlem.

Aynelyakîn: Gözle görüp, şahit olarak elde edilen bilgi.

Deha-yı kudsî: Yüce, kutsal deha.

Gabî: Anlayışı kıt, kalın kafalı.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri, esasları.

Hakkalyakîn: Meselenin hakikatine, özüne ulaşılarak, yaşanarak edinilen bilgi.

Hüccet: Delil.

İcmâ-ı ulemâ: Âlimlerin ittifakı, fikir birliği.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Münkirâne: Kâfirce, inkâr eder bir tarzda.

Tebâud etmek: Uzaklaşmak.

Temâşâ: Bakma, seyretme.

Terakki: İlerleme, yükselme, mer-tebe kat etme.

Tevaggul etmek: Bir işle çok uğraşmak, devamlı meşgul olmak.

keşfeden Şeyh Geylânî* (*Kuddise sırruhı*)¹ gibi yüz binler ehl-i hakikatin ittifak ettikleri tevhidî ve kudsî ve mânevî meselelerde, maddiyatın en dağınık ve kesretin en cüz'î teferruatına dalan ve sersemleşen ve boğulan feylesofların sözleri kaç para eder ve inkârları ve itirazları, gök gürültüsüne karşı sivrisineğin sesi gibi sönük olmaz mı?

Hakâik-i İslâmiye'ye zıddiyet gösterip mübâreze eden küfrün mahiyeti; bir inkârdır, bir cehildir, bir nefiydir. Sureten isbat ve vücudî görölse de mânâsı ademdir, nefiydir. İman ise ilimdir, vücudîdir, isbattır, hükümdür. Her bir menfî meselesi dahi, bir müsbet hakikatin unvanı ve perdesidir. Eğer imana karşı mübâreze eden ehl-i küfür, gayet müşkülât ile menfî itikatlarını kabul-ü adem ve tasdik-i adem suretinde isbat ve kabul etmeye çalışsalar;

¹ Bkz.: Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzili)* s.561.

Ehl-i hakikat: Daima hak ve hakikat peşinde olup gerçeği bulanlar. Veliler.

Ehl-i küfür: Kâfirler. Allah'ı inkâr edenler.

Hakâik-i İslâmiye: İslâmî hakikatler, esaslar.

Kabul-ü adem: Bir şeyin yok olduğunu kabul etme.

Kesret: Varlık, hâdiseler, sebepler.

Kuddise sırruh: "Sırrı ve bereketi yüce olsun!" anlamında bir dua cümlesi.

Menfî: İsbat edilememiş. Sabit ve kesin olmayan.

Mübâreze: Mücadele, kavga.

Müsbet: Sabit, değişmez, kesin. İsbat edilmiş.

Tasdik-i adem: Yok olduğuna inanma. Yokluğuna hükmetme.

Tevhidî: Cenâb-ı Hakk'ın birliği ve birliğini ifade eden sıfatları ile ilgili olan.

Vücudî: Varlığı olan, varlığa ait.

o küfür, bir cihette yanlış bir ilim ve hata bir hüküm sayılabilir. Yoksa, irtikâbı çok kolay olan yalnız adem-i kabul ve inkâr ve adem-i tasdik ise cehl-i mutlak, hükümsüzlüktür.

Elhâsil, itikad-ı küfriye iki kısımdır:

• *Birisi:* Hakâik-i İslâmiye'ye bakmıyor. Kendine mahsus yanlış bir tasdik ve bâtil bir itikat ve hata bir kabuldür ve zâlim bir hükümdür. Bu kısım bahsimizden hariçtir. O bize karışmaz, biz de ona karışmayız.

• *İkincisi:* Hakâik-i imaniyeye karşı çıkar, muâraza eder. *Bu dahi iki kısımdır:*

♦ *Birisi:* Adem-i kabuldür. Yalnız isbatı tasdik etmektir. Bu ise bir cehildir, bir hükümsüzlüktür ve kolaydır. Bu da bahsimizden hariçtir.

♦ *İkincisi:* Kabul-ü ademdir. Kalben, ademini tasdik etmektir. Bu kısım ise bir hükümdür, bir itikattir, bir iltizamdır. Hem iltizamı için nefyini isbat etmeye mecburdur.

Adem-i kabul: Bir şeyin var olduğunu kabul etmeme.

Adem-i tasdik: Bir şeyin var olduğuna inanmama. Varlığını tasdik etmeme.

Cehl-i mutlak: Bütünöyle cehalet. Tamamen bilgisizlik.

İltizam: Benimseme, taraftar olma.

İrtikâp: Kötü bir fiilde bulunma, yanlış bir şey yapma.

İtikad-ı küfriye: Allah'ı inkâra dayanan, inançsızlığı esas alan düşünce.

Muâraza: Karşı çıkma, mücadele.

Nefiy: İnkâr, ret.

Nefiy dahi iki kısımdır:

- *Birisi:* “Has bir mevkide ve hususî bir cihette yoktur” der. Bu kısım ise isbat edilebilir. Bu kısım da bahsimizden hariçtir.

- *İkinci kısım ise:* Dünyaya ve kâinata ve âhirete ve asırlara bakan imanî ve kudsî ve âmm ve muhit olan meseleleri nefiy ve inkâr etmektir. Bu nefiy ise –birinci meselede beyan ettiğimiz gibi– hiçbir cihetle isbat edilmez. Belki kâinatı ihata edecek ve âhireti görecek ve hadsiz zamanın her tarafını temâşâ edecek bir nazar lâzımdır, tâ o gibi nefiyler isbat edilebilsin.

İkinci Varta ve Çâre-i Necat

Bu Dahi İki Meseledir

Birincisi: Azamet ve kibriyâ ve nihayetsizlik noktasında, ya gaflete veya mâsiyete veya maddiyata dalmak sebebiyle darlaşan akıllar, azametli meseleleri ihata edemediklerinden, bir gurur-u ilmî ile inkâra saparlar ve nefyederler. Evet, o mânen sıkışmış ve kurumuş akıllarına ve bozulmuş ve mâneviyâtta ölmüş olan kalblerine, çok geniş ve derin ve ihatalı olan imanî meseleleri

Âmm: Umumî, genel.

Azamet ve kibriyâ: Cenâb-ı Hakk'ın büyüklüğü, yüceliği.

Gurur-u ilmî: Bilgiçlik, ukalâlık.

Mâsiyet: Günah.

Muhit: Şümillü, kapsamlı.

sığıştıramadıklarından, kendilerini küfre ve dalâlete atarlar, boğulurlar.

Eğer dikkatle kendi küfürlerinin iç yüzüne ve dalâletlerinin mahiyetine bakabilseler, görecekler ki; imanda bulunan mâkul ve lâyük ve lâzım olan azamete karşı yüz derece muhal ve imkânsızlık ve imtinâ, o küfrün altında ve içindedir.

Risale-i Nur, yüzer mizan ve muvâzenelerle bu hakikati “iki kere iki dört eder” derecesinde kat’î isbat etmiş. Meselâ Cenâb-ı Hakk’ın vücûb-u vücûdunu ve ezeliyetini ve ihatalı sıfatlarını azametleri için kabul edemeyen adam, ya hadsiz mevcudâta, belki nihâyetsiz zerrelere, o vücûb-u vücûdu ve ezeliyetini ve ulûhiyet sıfatlarını vermekle küfrünü itikat edebilir. Veyahut ahmak sofestâiler gibi, hem kendini, hem kâinatın vücudunu inkâr ve nefyetmekle akıldan istifa etmelidir. İşte bunun gibi bütün hakâik-i imaniye ve İslâmiye, kendilerinin şe’nlerini,

Dalâlet: Sapıklık, kâfirlik. İslâm’a uymayan her türlü yanlış inanç.

Ezeliyet: Zamana bağlı olmama, başlangıcı ve sonu olmama.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmama.

Muvâzene: Tartma, kıyaslama, karşılaştırma.

Sofestâî: Eşya hakkında olumlu veya olumsuz hiçbir hükme varma-

yan, daima şüphe ve eleştiri içinde kalmayı esas alan felsefi bir doktrin (sofizm) mensubu, septik.

Şe’n: Bir şeyin gereği, tabiatı, karakteri.

Ulûhiyet: İlâh olma. Allah’ın kâinatındaki mutlak hâkimiyeti, her varlığı kendine itaat ettirmesi.

Vücûb-u vücûd: Varlığının kendinden ve kesin olması.

muktezaları olan azamete istinad ederek, karşılarındaki küfrün dehşetli muhalâtından ve vahşetli hurâfâtından ve zulmetli cehâlâtından kurtarıp kemâl-i iz'an ve teslimiyetle selim kalblerde ve müstakîm akıllarda yerleştirirler.

Evet, ezan ve namaz gibi ekser şeâir-i İslâmiye'de kesretle **الله أكبر.. الله أكبر.. الله أكبر** azamet-i kibriyâsını her vakit ilânı, hem **الْعِظْمَةُ إِزَارِي وَالْكِبْرِيَاءُ** ² **رِدَائِي** hadis-i kudsînin fermanı, hem "Cevşenü'l-Kebîr" münâcâtının seksen altıncı ukdesinde:

¹ "Allah, büyüktür!"

² "Azamet Benim izârım (alt elbise), kibriyâ da Benim ridâm (üst elbise) mesabesinde sadece Bana has iki sıfatımdır." (Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/329; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 13/290. Ayrıca bkz.: Ebû Dâvûd, *Libâs* 25; İbn Mâce, *Zühd* 16; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/376)

Cehâlât: Cehaletler, cahillikler.

Hadis-i kudsî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Cenâb-ı Hak'tan bize naklettiği; mânâsı ilâhî, lafızları beşerî olan mübarek, kutsal sözler.

Hurâfât: Hurâfeler, boş ve bâtil inançlar.

Kemâl-i iz'an ve teslimiyet: Eksiksiz, tamamen anlayıp, kabul lenmek.

Kesret: Çoğunluk, genellik.

Muhalât: Muhaller, mümkün olmayan şeyler.

Mukteza: Gerek, sebep.

Müstakîm: Doğru, düzgün.

Selim kalb: Arı-duru, tertemiz gönül, kalb.

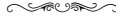
Şeâir-i İslâmiye: İslâm'ı temsil eden semboller. İslâm'a has özellikler.

Ukde: Düğüm, bağ.

Zulmet: Karanlık.

يَا مَنْ لَا مُلْكَ إِلَّا مُلْكُهُ * يَا مَنْ لَا يُحْصِي الْعِبَادُ ثَنَاءَهُ
يَا مَنْ لَا تَصِفُ الْخَلَائِقُ جَلَالَهُ * يَا مَنْ لَا يَنَالُ الْأَوْهَامُ كُنْهَهُ
يَا مَنْ لَا يُدْرِكُ الْأَبْصَارُ كَمَالَهُ * يَا مَنْ لَا يَبْلُغُ الْأَفْهَامُ صِفَاتِهِ
يَا مَنْ لَا يَنَالُ الْأَفْكَارُ كِبْرِيَاءَهُ * يَا مَنْ لَا يُحْسِنُ الْإِنْسَانُ نَعْوَتَهُ
يَا مَنْ لَا يَزِدُّ الْعِبَادُ قَضَاءَهُ * يَا مَنْ ظَهَرَ فِي كُلِّ شَيْءٍ آيَاتُهُ
سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ نَجِّنَا مِنَ النَّارِ¹

diye olan gayet ârifâne Münâcât-ı Ahmediye'nin (*aleyhis-salâtü vesselâm*) beyanı gösteriyor ki; azamet ve kibriyâ lüzumlu bir perdedir.

¹ “Ey saltanat ve mülkünden başka gerçek saltanat ve mülk olmayan! Ey kulların medh ü senâlarını saymakla bitiremediği! Ey varlıkların, yüce haşmet ve celâlini tarif etmekten âciz olduğu! Ey vehimlerin hakikatine eremediği! Ey gözlerin, kemâlini idrak ve ihata edemediği! Ey akıl ve anlayışların, kudsî ve sonsuz sıfatlarını kavrayamadığı! Ey fikirlerin, büyüklüğünü kavrayamadığı! Ey insanların, sıfatlarını lâyıkıyla tavsif edip anlayamadığı! Ey kulların, hükmünü çeviremediği! Ey her şeyle varlık ve birliğin delil ve işaretleri apaçık olan Rabbim! Sübhansın yâ Rab! Sen'den başka yoktur ilâh. Eman diliyoruz Sen'den. Koru bizi Cehennem'den!”

Ârifâne: Vicdanında duyup zevk ettiği ilâhî mârifeti ifade eder tarzda.

Münâcât-ı Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) duaları, yakarıları.

Âyetü'l-Kübrâ

Kâinattan Hâlık'ını Soran Bir Seyyahın Müşâhedâtıdır

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا
يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا¹

Bu İkinci Makam, bu âyet-i muazzamayı tefsir etmekle beraber, tayyedilen Arabî Birinci Makam'ın burhanlarını ve hüccetlerini ve tercümesini ve kısa bir meâlini beyan eder, şöyle ki:

Bu âyet-i muazzama gibi pek çok âyât-ı Kur'âniye; bu kâinat Hâlık'ını bildirmek cihetinde, her vakit ve herkesin en çok hayretle bakıp zevk ile mütalâa ettiği

¹ “Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve cürümlerine karşı, O, Halim'dir (çok müsamahalıdır), Gafûr'dur (çok affedicidir).” (İsrâ Sûresi 17/44)

Âyet-i muazzama: Pek büyük, muazzam âyet.

Burhan/hüccet: Delil.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Mütâlâa etmek: İncelemek, tetkik etmek.

Müşâhedât: Müşâhedeler, görerek şahit olunan bilgiler. Tas: Kalb ve ruh gözüyle görülüp, elde edilen bilgiler.

Tayyetmek: Çıkarmak, kaldırmak.

en parlak bir sahife-i tevhid olan semâvâtı en başta zikretmelerinden, en başta ona başlamak muvâfıktır.

Evet, bu dünya memleketine ve misafirhânesine gelen her bir misafir, gözünü açıp baktıkça görür ki: Gayet keremkârâne bir ziyafetgâh.. ve gayet sanatkârâne bir teşhîrgâh.. ve gayet haşmetkârâne bir ordugâh ve talimgâh.. ve gayet hayretkârâne ve şevk-engizâne bir seyrangâh ve temaşâgâh.. ve gayet mânidârâne ve hikmet-perverâne bir mütâlâagâh olan bu güzel misafirhanenin sahibini ve bu kitab-ı kebîrin müellifini ve bu muhteşem memleketin sultanını tanımak ve bilmek için şiddetle merak ederken, en başta **göklerin**, nur yıldızı ile yazılan güzel yüzü görünür. “Bana bak! Aradığını sana bildireceğim.” der. O da bakar, görür ki:

Haşmetkârâne: Muhteşem bir tarzda.

Hikmet-perverâne: Her şeyin yerli yerince olması gözetilmiş bir tarzda.

Keremkârâne: Çok cömertçe bir tarzda.

Kitab-ı kebîr: Büyük kitap, kâinat kitabı.

Mânidârâne: Anlamlı bir tarzda.

Muvafık: Uygun, münasip.

Müellif: Yazan, telif eden.

Mütâlâagâh: Araştırma, inceleme yeri.

Sahife-i tevhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini gösteren sayfa.

Sanatkârâne: Sanatlı bir şekilde.

Seyrangâh: Gezme, dolaşma yeri.

Şevk-engizâne: İnsana aşk, şevk verir bir tarzda.

Tâlimgâh: Tâlim yeri, kışla.

Temâşâgâh: İzleme, seyretme yeri.

Teşhîrgâh: Teşhir, sergi yeri.

Ziyafetgâh: Ziyafet yeri.

Bir kısmı, arzımızdan bin defa büyük ve o büyüklerden bir kısmı top güllesinden yetmiş derece süratli yüz binler ecrâm-ı semâviyeyi direksiz, düşürmeden durduran..¹ ve birbirine çarpmadan fevka'l-had çabuk ve beraber gezdiren.. yağsız, söndürmeden mütemâdiyen o hadsiz lambaları yandıran.. ve hiçbir gürültü ve ihtilâl çıkartmadan o nihayetsiz büyük kütleleri idare eden.. ve güneş ve kamerin vazifeleri gibi, hiç isyan ettirmeden o pek büyük mahlûkları vazifelerle çalıştıran.. ve iki kutbun dairesindeki hesap rakamlarına sığışmayan bir nihayetsiz uzaklık içinde, aynı zamanda aynı kuvvet ve aynı tarz ve aynı sikke-i fitrat ve aynı surette, beraber, noksansız tasarruf eden.. ve o pek büyük mütecâviz kuvvetleri taşıyanları, tecavüz ettirmeden kanununa itaat ettiren.. ve o nihayetsiz kalabalığın enkazları gibi, göğün yüzünü kirletecek süprüntülere meydan vermeden, pek parlak ve pek güzel temizlettiren.. ve bir muntazam ordu manevrası gibi manevra ile gezdiren.. ve arzı döndürmesiyle, o haşmetli manevranın başka bir surette hakikî ve hayalî tarzlarını her

¹ Bkz.: “Allah O’dur ki gökleri, sizin de görüp durduğunuz gibi, direksiz yükseltti.” (Ra’d Sûresi 13/2; ayrıca bkz.: Lokman Sûresi 31/10)

Arz: Dünya.

Ecrâm-ı semâviye: Gök cisimleri; gezegenler, yıldızlar.

Fevka'l-had: Haddinden fazla.

İhtilâl: Karışıklık, karmaşa, düzensizlik.

Kamer: Ay.

Mütecâviz: Aşkın, taşkın.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Sikke-i fitrat: Yaratılış mührü. Aynı zât tarafından yapıldığını gösteren mühür.

gece ve her sene sinema levhaları gibi seyirci mahlûkâtına gösteren bir tezahür-ü rubûbiyet.. ve o rubûbiyet faaliyeti içinde görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif, tavziften mürekkep bir hakikat, bu azameti ve ihatâtı ile o semâvât Hâlıkı'nın vücûb-u vücûduna ve vahdetine.. ve mevcudiyeti, semâvâtın mevcudiyetinden daha zâhir bulunduğuna bilmüşâhede şehâdet eder mânâsıyla **Birinci Makam'ın Birinci Basamağı'nda:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ
وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: السَّمَوَاتُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ
إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّدْوِيرِ، وَالتَّنْظِيمِ، وَالتَّنْظِيفِ،
وَالتَّوْظِيفِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.

denilmiştir.

Azamet: Büyüklük.

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

İhatât: Kapsama, kuşatma.

Mevcudiyet: Varlık, var olma.

Mürekkep: Bir araya gelmiş, oluşmuş.

Tanzif: Temizleme.

Tanzim: Düzenleme.

Tavzif: Vazife verme, görevlendirme.

Tedbir: İdare etme, düzenleme.

Tedvir: Çekip çevirme, idareyi sürdürme.

Teshir: Emir altına alma, itaat ettirme.

Tezahür-ü rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesinin çok zahir olarak görünmesi.

Vahdet: Birlik.

Vücûb-u vücûd: Varlığının kendinden ve kesin olması.

Sonra, dünyaya gelen o yolcu adama ve misafire, **cevv-i semâ** denilen ve mahşer-i acaip olan *feza*, gürültü ile konuşarak bağıyor; “Bana bak! Merakla aradığını ve seni buraya göndereni benimle bilebilir ve bulabilirsin.” der. O misafir, onun ekşi, fakat merhametli yüzüne bakar. Müthiş, fakat müjdeli gürültüsünü dinler, görür ki:

Zemin ile âsüman ortasında muallâkta durdurulan *bulut*, gayet hakîmâne ve rahîmâne bir tarzda zemin bahçesini sular ve zemin ahalisine âb-ı hayat getirir ve harareti (yani yaşamak ateşinin şiddetini) tâdil eder ve ihtiyaca göre her yerin imdadına yetişir. Ve bu vazifeler gibi çok vazifeleri görmekle beraber, muntazam bir ordunun acele emirlere göre görünmesi ve gizlenmesi gibi, birden cevvi dolduran o koca bulut dahi gizlenir, bütün eczaları istirahat çekilir, hiçbir eseri görülmez. Sonra “Yağmur başına arş!” emrini aldığı anda; bir saat, belki birkaç dakika zarfında toplanıp cevvi doldurur, bir kumandanın emrini bekler gibi durur.

Sonra o yolcu, cevdeki *rüzgâra* bakar. Görür ki: Hava o kadar çok vazifelerle gayet hakîmâne ve kerîmâne

Âsüman: Gökyüzü, semâ.

Cevv-i semâ: Atmosfer.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

Kerîmâne: Çok cömertçe.

Mahşer-i acaip: Harikulâde,

benzersiz şeylerin toplandığı yer

Muallâk: Asılı, asılmış.

Rahîmâne: Pek merhametli bir şekilde.

Tâdil: Düzeltme, dengeleme, ayarlama.

istihdam olunur ki, güya o câmid havanın şuursuz zer-
relerinden her bir zerresi; bu kâinat Sultanı'ndan gelen
emirleri dinler, bilir ve hiçbirini geri bırakmayarak, o ku-
mandanın kuvvetiyle yapar ve intizamla yerine getirir bir
vaziyetle zeminin bütün nüfuslarına nefes vermek.. ve
zîhayata lüzumu bulunan hararet ve ziya ve elektrik gi-
bi maddeleri ve sesleri nakletmek.. ve nebâtâtın telkihine
vasıta olmak gibi¹ çok küllî vazifelerde ve hizmetlerde, bir
dest-i gaybî tarafından gayet şuurkârâne ve alîmâne ve
hayat-perverâne istihdam olunuyor.

Sonra yağmura bakıyor. Görür ki: O latîf ve berrak
ve tatlı ve hiçten ve gaybî bir hazine-i rahmetten gönde-
rilen katrelerde o kadar rahmânî hediyeler ve vazifeler
var ki; güya “rahmet, tecessüm ederek katreler suretinde

¹ Bkz.: “Aşılacağı rüzgârlar gönderdik. Derken gökten yağmur indirip
onunla sizi suladık. Hâlbuki o suyu hazinelerde depolayan da sizler
değilsiniz.” (Hicr Sûresi 15/22)

Alîmâne: Çok iyi bilerek.

Câmid: Cansız.

Dest-i gaybî: Görünmeyen el.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen.

Hayat-perverâne: Hayat verir bir
tarzda.

İstihdam: Çalıştırma, görevlendir-
me, hizmet ettirme.

Küllî: Genel, kapsamlı.

Latîf: Hoş, ince, şeffaf.

Rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın engin
rahmet ve merhametine ait.

Şuurkârâne: Şuurlu bir şekilde.

Tecessüm etmek: Maddi bir var-
lık, bir cisim hâlini almak.

Telkih: Aşılama.

Zîhayat: Canlı.

hazine-i rabbâniyeden akıyor” mânâsında olduğundan, yağmura “rahmet” nâmı verilmiştir.¹

Sonra şimşeğe bakar ve ra'dı (gök gürültüsünü) dinler. Görür ki: Pek acîp ve garîp hizmetlerde çalıştırılıyorlar.

Sonra gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki: “Atılmış pamuk gibi bu câmid, şuursuz bulut, elbette bizleri bilmez ve bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz ve emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez; belki gayet Kadîr ve Rahîm bir kumandanın emriyle hareket eder ki, bir iz bırakmadan gizlenir.. ve def'aten meydana çıkar, iş başına geçer.. ve gayet faâl ve müteâl ve gayet cilveli ve haşmetli bir Sultan!ın fermanıya ve kuvvetiyle –vakit be vakit– cevâb âlemini doldurup, boşaltır.. ve mütemâdiyen, hikmetle yazar ve paydos ile bozar tahtasına ve mahv ve isbat levhasına ve haşir ve kıyamet suretine çevirir.. ve gayet

¹ Bkz.: “O'dur ki, rahmeti olan (yağmurun) önünden müjdecî olarak rüzgârlar gönderir. Nihayet bu rüzgârlar o ağır bulutları hafif bir şeymiş gibi kaldırıp yüklediklerinde, bakarsın Biz onları, ekinleri ölmüş bir ülkeye sevk ederiz. Derken oraya su indiririz de orada her türlü-sünden meyveler, ürünler çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız. Gerekir ki düşünür ve ibret alırsınız.” (A'raf Sûresi 7/57)

Acîp: Şaşırtıcı, hayret verici.

Def'aten: Bir defada, hemen, derhal.

Garip: Alışılmamış, yepyeni hayranlık uyaran.

Hazine-i rabbâniye: Cenâb-ı

Hakk'ın hazinesi.

Kadîr: Her şeye gücü yeten, pek güçlü.

Müteâl: Yüce.

Rahîm: Pek merhametli, çok şefkatli.

lütufkâr ve ihsan-perver, ve gayet keremkâr ve rubûbiyet-perver bir Hâkim-i Müdebbir'in tedbiriyile rüzgâra biner.. ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, gözyaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddet-i ateşini serinlendirir.. ve sünger gibi bahçelerine su serper.. ve zemin yüzünü yıkar, temizler.”

Hem o meraklı yolcu kendi aklına der: “Bu câmid, hayatsız, şuarsuz, mütemâdiyen çalkanan, kararsız, fırtınalı, dağdağalı, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve zâhirî suretiyle vücûda gelen yüz binler hakîmâne ve rahimâne ve sanatkârâne işler ve ihsanlar ve imdatlar bilbedâhe isbat eder ki; bu çalışkan rüzgârın ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok, belki gayet Kadîr ve Alîm ve gayet Hakîm ve Kerîm bir âminin emriyle hareket eder. Güya her bir zerresi, her bir işi bilir ve o âminin her bir emrini anlar ve dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden her bir emr-i rabbânîyi dinler, itaat eder ki; bütûn hayvanâtın teneffüsüne ve yaşamasına ve

Alîm: Her şeyi bilen.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Ceval: Çok hareketli.

Emr-i rabbânî: Sahibinin, Rabbinin emri.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan.

Hâkim-i Müdebbir: Her şeye

hükmeden, her şeyi idare eden.

İhsan-perver: İyilik sever, çokça iyilik eden.

Keremkâr: Çok cömert.

Kerîm: İhsanı bol, pek cömert.

Rubûbiyet-perver: Yarattıklarını gözetmeyi, idare ve terbiye etmeyi pek seven, Hz. Allah.

nebâtâtın telkihine ve büyümesine ve hayatına lüzumlu maddelerin yetiştirilmesine ve bulutların sevk ve idaresine ve ateşsiz sefinelerin seyr ü seyahatine.. ve bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon ve telgraf ve radyo ile konuşmaların îsaline.. ve bu hizmetler gibi umumî ve küllî hizmetlerden başka, azot ve müvellidülhumûza (oksijen) gibi iki basit maddeden ibaret olan havanın zerrelere birbirinin misli iken zemin yüzünde yüz binler tarzda bulunan rabbânî sanatlarda kemâl-i intizam ile bir dest-i hikmet tarafından çalıştırılıyor görüyorum.”

Demek, **وَتَضْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسْحَرِ بَيْنَ السَّمَاءِ** ¹ **وَالْأَرْضِ** âyetinin tasrihiyle; rüzgârın tasrihiyle, hadsiz rabbânî hizmetlerde istîmal.. ve bulutların teshiriyle, hadsiz rahmânî işlerde istihdam.. ve havayı o surette îcad eden, ancak Vâcibü'l-vücûd ve Kâdir-i küllî şey ve Âlim-i küllî şey bir Rabb-i Zülcelâl-i ve'l-ikram'dır.” der, hükmeder.

¹ “Rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda...” (Bakara Sûresi 2/164)

Âlim-i küllî şey: Her şeyi bilen, Hz. Allah.

Dest-i hikmet: Hikmet eli. Cenâb-ı Hakk'ın her işinde hikmetli icraatı.

Îsal: Ulaştırma, iletme.

İstîmal: Kullanma.

Kâdir-i küllî şey: Her şeye gücü yeten Hz. Allah.

Kemâl-i intizam: Mükemmel bir düzen ve âhenk.

Rabbâni: Her şeyin sahibine, Rabbine ait, ilâhî.

Rabb-i Zülcelâl-i ve'l-ikram: Ulu-luk ve ikram sahibi Hz. Allah.

Tasrif: İsteddiği gibi idare etme, dilediği gibi evirip çevirme.

Tasrih: Açıklama, açıkça söyleme.

Vâcibü'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah.

Sonra yağmura bakar. Görür ki: Yağmurun taneleri sayısınca menfaatler ve katreleri adedince rahmânî cilteler ve reşhaları miktarınca hikmetler içinde bulunuyor. Hem o şirin ve latîf ve mübarek katreler, o kadar muntazam ve güzel halkediliyor ki; hususan yaz mevsiminde gelen dolu, o kadar mizan ve intizam ile gönderiliyor ve iniyor ki; fırtınalar ile çalkan ve büyük şeyleri çarpıştıran şiddetli rüzgârlar, onların muvâzene ve intizamlarını bozmuyor; katreleri birbirine çarpıp, birleştirip, zararlı kütleler yapmıyor. Ve bunlar gibi çok hakîmâne işlerde ve bilhassa zîhayatta çalıştırılan basit ve câmid ve şuursuz müvellidülmâ ve müvellidülhumûza (hidrojen, oksijen) gibi iki basit maddeden terekküp eden bu su, yüz binlerle hikmetli ve şuurlu ve muhtelif hizmetlerde ve sanatlarda istihdam ediliyor. Demek bu tecessüm etmiş ayn-ı rahmet olan yağmur, ancak bir Rahmân-ı Rahîm'in hazine-i gaybiye-i rahmetinde yapılıyor ve nüzûlüyle وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ¹ âyetini maddeten tefsir ediyor.

¹ “O’dur ki insanlar artık ümitlerini kestikten sonra yağmur indirir, rahmetini her tarafa yayar.” (Şûrâ Sûresi 42/28)

Ayn-ı rahmet: Rahmetin ta kendisi.

Halkedilmek: Yaratılmak.

Hazine-i gaybiye-i rahmet: Görünmeyen rahmet hazinesi.

Muvâzene: Denge.

Nüzûl: İniş, inme.

Rahmân-ı Rahîm: Zâtında mutlak rahmet sahibi olup, başkalarına da merhamet ve ihsan eden Hz. Allah.

Reşha: Sızıntı.

Terekküp: Birden fazla şeyin bir araya gelerek birleşmesi.

Sonra *ra'dı* dinler ve *berke* (şimşeğe) bakar. Görür ki: Bu iki hâdis-e acîbe-i cevviye tamtamına **وَيَسْبِغُ الرَّعْدُ** **يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ**² ve **بِحَمْدِهِ**¹ âyetlerini madde-ten tefsir etmekle beraber, yağmurun gelmesini haber verip, muhtaçlara müjde ediyorlar.

Evet hiçten, birden, harika bir gürültü ile cevvi konuş-turmak.. ve fevkalâde bir nur ve nar ile zulmetli cevvi ışık-la doldurmak.. ve dağvâri pamuk-misal ve dolu ve kar ve su tulumbası hükmünde olan bulutları ateşlendirmek gi-bi hikmetli ve garâbetli vaziyetlerle baş aşağı, gâfil insanın başına tokmak gibi vuruyor: *“Başını kaldır! Kendini ta-nıttırmak isteyen faal ve kudretli bir Zât'ın harika işle-rine bak! Sen, başıboş olmadığın gibi bu hâdiseler de başıboş olamazlar. Her birisi çok hikmetli vazifeler pe-şinde koşturuluyorlar. Bir Müdebbir-i Hakîm tarafın-dan istihdam olunuyorlar.”* diye ihtar ediyorlar.

¹ “Gök gürlemesi hamd ile O'nu takdis ve tenzih eder.” (Ra'd Sûresi 13/13)

² “Bu bulutların şimşeğinin parıltısı nerdeyse gözleri alıverecek!” (Nür Sûresi 24/43)

Cevv: Hava, atmosfer.

Garâbet: Alışılmamışlık, orijinal-lik.

Hâdis-e-i acîbe-i cevviye: Havada meydana gelen şaşırtıcı, orijinal hâdis-e.

Müdebbir-i Hakîm: Her şeye yerli yerince hükmeden, her şeyi yerli yerince idare eden Hz. Allah.

Nâr: Ateş.

İşte bu meraklı yolcu, bu cevvide; bulutu teshirden, rüzgârı tasriften, yağmuru tenzilden ve hâdisât-ı cevviye-yi tedbirden tereküp eden bir hakikatin yüksek ve âşikâr şehâdetini işitir, ¹ اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ der. **Birinci Makam'ın İkinci Mertebesi'nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ:
الْجَوُّ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّشْخِيرِ،
وَالتَّصْرِيفِ، وَالتَّنْزِيلِ، وَالتَّدْبِيرِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.

fıkrası, bu yolcunun cevve dair mezkûr müşâhedâtını ifade eder. (İhtar)

¹ Allah'a iman ettim.

İhtar: Birinci Makam'da geçen otuz üç mertebe-i tevhidi bir parça izah etmek isterdim. Fakat şimdiki vaziyetim ve hâlimin müsaa-desizliği cihetiyle, yalnız gayet muhtasar burhanlarına ve meâlinin tercümesine iktifâya mecbur oldum. Risale-i Nur'un otuz, belki yüz risalelerinde bu otuz üç mertebe delilleriyle, ayrı ayrı tarzlar-da, her bir risalede bir kısım mertebeler beyan edildiğinden, taf-sili onlara havale edilmiş.

Hâdisât-ı cevviye: Havada meydana gelen hâdiseler, olaylar.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Müşâhedât: Müşâhedeler, görerek şahit olunan bilgiler. Tas.: Kalb ve ruh gözüyle görülüp, elde edilen bilgiler.

Tedbir: İdare etme, düzenleme.

Tenzil: İndirme.

Teshir: Emir altına alma, itaat ettirme.

Sonra, o seyahat-i fikriyeye alışan o mütefekkir misafir, **küre-i arz** lisan-ı hâliyle diyor ki: “Gökte, fezada, havada ne geziyorsun? Gel, ben sana aradığını tanıttıracağım. Gördüğüm vazifelerime bak ve sahifelerimi oku!” O da bakar, görür ki:

Arz, meczup bir mevlevî gibi iki hareketiyle günlerin, senelerin, mevsimlerin husûlüne medar olan bir daireyi, haşr-i âzamın meydanı etrafında çiziyor. Ve zîhayatın yüz bin envânını bütün erzak ve levâzımâtlarıyla içine alıp feza denizinde kemâl-i muvâzene ve nizamla gezdiren ve güneş etrafında seyahat eden muhteşem ve musahhar bir sefine-i rabbâniyedir.

Envâ: Türler.

Erzak: Rızıklar, yiyecekler ve içecekler.

Haşr-i âzam: Kıyametten sonra dirilip haşir meydanında toplanma.

Husûlüne medar olmak: Meydana gelmesine sebep olmak.

Kemâl-i muvâzene ve nizam: Mükemmel bir denge ve düzen.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Levâzımât: Gerekli olan her şey.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Meczup: Kendinden geçmiş, cezbe kapılmış.

Musahhar: Emre âmâde, görevli.

Mütefekkir: Tefekkür eden; geniş, derin ve sistemli düşünen.

Sefine-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın yüce hâkimiyeti ve idaresine ayna olan, kâinat denizinde yüzen bir gemi hükmündeki dünya.

Seyahat-i fikriye: Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latifeleriyle mânâ âleminde varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gerçekleştirdiği seyahat.

Zîhayat: Canlı.

Sonra *sahifelerine* bakar, görür ki: Bâblarındaki her bir sahifesi, binler âyâtıyla arzın Rabbi'ni tanıttırıyor. Umu- munu okumak için vakit bulamadığından, yalnız birtek sa- hife olan *zîhayatın bahar faslında îcad ve idaresine* ba- kar, müşâhede eder ki: Yüz bin envân hadsiz efradlarının suretleri, basit bir maddeden gayet muntazam açılıyor.. ve gayet rahîmâne terbiye ediliyor.. ve gayet mu'cizâne bir kısmının tohumlarına kanatçıklar verip, onları uçurmak suretiyle neşrettiriliyor.. ve gayet müdebbirâne idare olu- nuyor.. ve gayet müşfikâne iâşe ve it'âm ediliyor.. ve ga- yet rahîmâne ve rezzâkâne hadsiz ve çeşit çeşit ve lezzetli ve tatlı rızıkları, hiçten ve kuru topraktan ve birbirinin misli ve farkları pek az ve kemik gibi köklerden ve çekirdekler- den, su katrelerinden yetiştiriliyor.¹ Her bahara, bir vagon

¹ Bkz.: “Dünyada birbirine komşu parçalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten tek ve çok sürgülü hurma ağaçları vardır ki, hepsi aynı su ile sulanmaktadır. Bununla beraber tat yönünden biz onların bazısını bazısından daha üstün, daha kaliteli kılarız. Elbette bunlarda aklını kullanan kimseler için alacak nice dersler, nice ibretler vardır.” (Ra'd Sûresi 13/4)

Âyât: Âyetler.

Bâb: Kısım, bölüm, bölüm başı.

Efrâd: Fertler, öğeler.

İâşe ve it'âm: Besleme, yedirip içirme.

Îcad: Vücûda getirme, var etme.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Müdebbirâne: Tam bir düzen ve sistemli bir şekilde.

Müşfikâne: Şefkatlice.

Rezzâkâne: Varlıkların muhtaç ol- dukları rızıkları tam zamanında ve yerinde vererek.

gibi hazine-i gayptan yüz bin nevi et'ime ve levâzımât, kemâl-i intizam ile yüklenip zîhayata gönderiliyor. Ve bil-hassa o erzak paketleri içinde yavrulara gönderilen süt konserveleri ve vâlidelerinin şefkatli sinelerinde asılan şekerli süt tulumbacıklarını göndermek, o kadar şefkat ve merhamet ve hikmet içinde görünüyor ki, bilbedâhe bir Rahmân-ı Rahîm'in gayet müşfikâne ve mürebbiyâne bir cilve-i rahmeti ve ihsanı olduğunu isbat eder.

Elhâsıl: Bu sahife-i hayatiye-i bahariye, haşr-i âzâmın yüz bin numûnelerini ve misallerini göstermekle **فَانظُرْ إِلَىٰ** **أَثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيٍ** **أَثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا** âyetini maddeten gayet parlak tefsir ettiği gibi; bu âyet dahi, bu sahifenin mânâlarını mu'cizâne ifade eder. Ve arzın bütün sahifeleriyle büyüklüğü nisbetinde ve kuvvetinde **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ**² dediğini anladı.

¹ “İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir.” (Rûm Sûresi 30/50)

² “O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âl-i İmran Sûresi 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi 4/87; ...)

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Cilve-i rahmet ve ihsan: Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin, ihsanının tecellisi, yansması.

Et'ime: Yiyecek.

Hazine-i gayp: Görünmeyen hazine.

Kemâl-i intizam: Mükemmel bir düzen ve âhenk.

Mürebbiyâne: Besleyip büyüterek.

Sahife-i hayatiye-i bahariye: Canlı bahar sayfası.

İşte küre-i arzın yirmiden ziyade büyük sahifelerinden birtek sahifenin yirmi vechinden birtek vechinin muhtasar şehâdeti ile o yolcunun sair vecihlerin sahifelerindeki müşâhedâtı mânâsında olarak ve o müşâhedâtları ifade için **Birinci Makam'ın Üçüncü Mertebesi'nde böyle denilmiştir:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ
فِي وَحْدَتِهِ: الْأَرْضُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ
إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّشْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّرْبِيَةِ، وَالْفِتَاحِيَّةِ وَتَوَزِيعِ
الْبُدُورِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ، وَالْإِعَاشَةِ، لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ،
وَالرَّحْمَنِيَّةِ وَالرَّحِيمِيَّةِ الْعَامَّةِ الشَّامِلَةِ الْمُكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.

Sonra o mütefekkir yolcu, her sahifeyi okudukça *sadet anahtarı olan imanı* kuvvetlenip ve *mânevî terakkiyâtın mihtahı olan mârifeti* ziyadeleşip ve *bütün kemâlâtın esası ve madeni olan iman-ı billâh hakikati* bir derece daha inkişaf edip *mânevî çok zevkleri ve lezzetleri* verdikçe onun merakını şiddetle tahrik ettiğinden;

İman-ı billâh: Allah'ın varlığına ve birliğine inanma.

İnkişaf: Açılma, gelişme, ilerleme.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, erdemler.

Mârifet: Allah'ı sıfat, isim ve

fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Miftah: Anahtar.

Terakkiyât: İlerleyişler, yükselişler.

Vecih: Yön, yüz.

semâ, cevû ve arzın mükemmel ve kat'î derslerini dinlediği hâlde ¹ *هَلْ مِنْ مَزِيدٍ* deyip dururken, **denizlerin ve büyük nehirlerin** cezbekârâne cûş u huruşla zikirlerini ve hazin ve leziz seslerini işitir. Lisan-ı hâl ve lisan-ı kâl ile: “Bize de bak, bizi de oku!” derler. O da bakar, görür ki:

Hayattârâne mütemâdiyen çalkanan ve dağılmak ve dökülmek ve istilâ etmek fitratında olan denizler, arzı kuşatıp arz ile beraber gayet süratli bir surette bir senede yirmi beş bin senelik bir dairede koşturulduğu hâlde; ne dağılırlar, ne dökülürler ve ne de komşularındaki toprağa tecavüz ederler. Demek gayet kudretli ve azametli bir Zât'ın emriyle ve kuvvetiyle dururlar, gezerler, muhafaza olurlar.

Sonra *denizlerin içlerine* bakar, görür ki: Gayet güzel ve ziynetli ve muntazam cevherlerinden başka, binlerce çeşit hayvanâtın iâşe ve idareleri ve tevellüdât ve vefiyâtları o kadar muntazamdır, basit bir kum ve acı bir sudan verilen erzakları ve tayinatları o kadar mükemmeldir ki,

¹ Daha yok mu?

Cezbekârâne: Kendinden geçmiş, coşkulu bir şekilde.

Cûş u hurûş: Coşup, taşma.

Hayattârâne: Canlı bir şekilde.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Lisan-ı kâl: Sesli, sözlü ifade.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Tayinât: Günlük verilen yiyecekler.

Tevellüdât: Doğumlar.

Vefiyât: Ölümler.

bilbedâhe bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in idare ve îâsesiyle olduğunu isbat eder.

Sonra o misafir; *nehirlere* bakar, görür ki: Menfaatleri ve vazifeleri ve vâridat ve sarfiyatları o kadar hakîmâne ve rahîmânedir, bilbedâhe isbat eder ki; bütün ırmaklar, pınarlar, çaylar, büyük nehirler, bir Rahmân-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram'ın hazine-i rahmetinden çıkıyorlar ve akıyorlar. Hatta o kadar fevkalâde iddihar ve sarf ediliyorlar ki, "Dört nehir cennetten geliyorlar."¹ diye rivayet edilmiş. Yani zâhiri esbabın pek fevkinde olduklarından, mânevî bir cennetin hazinesinden ve yalnız gaybî ve tükenmez bir menbain feyzinden akıyorlar demektir. Meselâ Mısır'ın kumistanını bir cennete çeviren Nil-i mübarek, cenup tarafından, Cebel-i Kamer denilen bir dağdan mütemâdiyen küçük bir deniz gibi tükenmeden akıyor. Altı aydaki sarfiyâtı

¹ Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil nehirlerinin cennet nehirlerinden olduğuna dair bkz.: Buhârî, *Eşribe* 12; Müslim, *İman* 264.

Cenup: Güney.

Fevk: Üst.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

İddihar: Biriktirip saklama, depolama.

Kadîr-i Zülcelâl: Kudreti Sonsuz, Ulu Allah.

Nil-i mübarek: Bereketli Nil nehri.

Rahîmâne: Pek merhametli bir şekilde.

Rahîm-i Zülcemâl: Sonsuz merhamet sahibi güzeller güzeli Yüce Allah.

Rahmân-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram:

Sonsuz ve sınırsız merhamet ve ikram sahibi Ulu Allah.

Vâridat ve sarfiyat: Gelirler ve giderler.

Zâhiri esbab: Görünen, dış sebepler.

dağ şeklinde toplansa ve buzlansa, o dağdan daha büyük olur. Hâlbuki o dağdan ona ayrılan yer ve mahzen, altı kısmından bir kısım olmaz. Vâridatı ise o mıntika-yı hârrede pek az gelen ve susamış toprak çabuk yuttuğu için mahzene az giden yağmur, elbette o muvâzene-i vâsiayı muhafaza edemediğinden, o Nil-i mübarek âdet-i arziye fevkinde bir “gaybî cennet”ten çıkıyor diye rivayeti, gayet mânidâr ve güzel bir hakikati ifade ediyor.

İşte, deniz ve nehirlerin denizler gibi hakikatlerinin ve şehâdetlerinin binden birisini gördü. Ve umumu bilicmâ, denizlerin büyüklüğü nisbetinde bir kuvvetle **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ¹** der.. ve bu şehâdete denizler, mahlûkâtı adedince şahitler gösterir, diye anladı. Ve denizlerin, nehirlerin umum şehâdetlerini irade ederek ifade etmek mânâsında **Birinci Makam’ın Dördüncü Mertebesi’nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ
فِي وَحْدَتِهِ: جَمِيعُ الْبِحَارِ وَالْأَنْهَارِ، بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، بِشَهَادَةِ

¹ “O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âli-İmran Sûresi 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi 4/87; ...)

Âdet-i arziye: Yeryüzünün özelliği.

Bilicmâ: Aynı görüşte birleşerek, oy birliğiyle.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen.

Mıntika-yı hârre: Sıcak bölge.

Muvâzene-i vâsia: Geniş bir alanı kapsayan denge.

عَظْمَةٌ إِحَاطَةٌ حَقِيقَةٌ التَّسْخِيرِ، وَالْمُحَافَظَةِ، وَالْإِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةَ
الْوَاسِعَةَ الْمُنْتَظَمَةَ بِالْمُشَاهَدَةِ.

denilmiş.

Sonra **dağlar ve sahralar**, seyahat-i fikriyede bulunan o yolcuyu çağırıyorlar, “Sahifelerimizi de oku!” diyorlar. O da bakar, görür ki:

Dağların küllî vazifeleri ve umumî hizmetleri o kadar azametli ve hikmetlidirler; akılları hayret içinde bırakır. Meselâ dağların zeminden emr-i rabbânî ile çıkmaları ve zeminin içinde inkılâbât-ı dahiliyeden neş’et eden heyecanını ve gazabını ve hiddetini, çıkmalarıyla teskin ederek; zemin o dağların fıskırmasıyla ve menfeziyle tenefüs edip zararlı olan sarsıntılardan ve zelzele-i muzırradan kurtulup, vazife-i devriyesinde sekenesinin istirahatlerini bozmuyor. Demek, nasıl ki sefineleri sarsıntıdan vikâye ve

Emr-i rabbânî: Sahibinin, Rabbinin emri.

İnkılâbât-ı dahiliye: İçte meydana gelen değişimler.

Küllî: Genel, kapsamlı.

Neş’et etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

Sefine: Gemi.

Sekene: Nüfus, halk, ahali.

Seyahat-i fikriye: Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer

latifeleriyle mânâ âleminde varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gerçekleştirdiği seyahat.

Teskin etmek: Sakinleştirmek, yatıştırmak.

Vazife-i devriye: Görev sırası.

Vikâye: Koruma.

Zelzele-i muzırra: Zarar veren zelzele, deprem.

muvâzenelerini muhafaza için, onların direkleri üstünde kurulmuş; öyle de dağlar, zemin sefinesinde bu mânâda hazineli direkler olduklarını Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan,

وَالْجِبَالِ أَوْ تَأَدَّآ¹ ، وَالْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِي² ، وَالْجِبَالِ أَرْسِيهَا³

gibi çok âyetlerle ferman ediyor.

Hem meselâ dağların içinde zîhayata lâzım olan her nevi menbalar, sular, madenler, maddeler, ilâçlar o kadar hakîmâne ve müdebbirâne ve kerîmâne ve ihtiyatkârâne iddihar ve ihzâr ve istif edilmiş ki; bilbedâhe, kudreti nihâyetsiz bir Kadîr'in ve hikmeti nihâyetsiz bir Hakîm'in hazineleri ve ambarları ve hizmetkârları olduklarını isbat ederler diye anlar. Ve sahra ve dağların dağ kadar vazife ve hikmetlerinden bu iki cevhere sairlerini kıyas edip, dağların ve sahraların umum hikmetleriyle –hususan

1 “Dağları da arzı tutan birer destek (yapmadık mı)?” (Nebe Sûresi 78/7)

2 “Ve oraya sağlam dağlar çıktık.” (Hicr Sûresi 15/19; Kaf Sûresi 50/7)

3 “Ve dağları da sabit, muhkem bir şekilde oturttu.” (Nâziât Sûresi 79/32)

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan Hz. Allah.

İhtiyatkârâne: Dikkatli, tedbirli bir şekilde.

İhzâr etmek: Hazırlamak.

Kadîr: Sonsuz kudret sahibi Hz. Allah.

Kerîmâne: Çok cömertçe.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

Muvâzene: Denge.

Zîhayat: Canlı.

ihtiyatî iddiharlar cihetiyle– getirdikleri şehâdeti ve söyledikleri ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ¹ tevhidini, dağlar kuvvetinde ve sebatında ve sahralar genişliğinde ve büyüklüğünde görür, ² اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ² der.

İşte bu mânâyı ifade için **Birinci Makam'ın Beşinci Mertebesi'nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ
وُجُودِهِ: جَمِيعُ الْجِبَالِ وَالصَّحَارَىٰ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا
عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِدِّخَارِ، وَالْإِدَارَةِ، وَنَشْرِ
الْبُدُورِ، وَالْمُحَافَظَةِ، وَالتَّدْبِيرِ الْإِحْتِيَاطِيَّةِ الرَّبَّانِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْعَامَّةِ
الْمُنْتَظَمَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.

denilmiş.

Sonra o yolcu dağda ve sahrada fikriyle gezerken, **eşcâr ve nebâtât âleminin** kapısı fikrine açıldı. Onu içeriye çağırdılar: “Gel dairemizde de gez, yazılarımızı da oku!” dediler. O da girdi, gördü ki:

¹ “O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âl-i İmran Sûresi 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi 4/87; ...)

² Allah’a iman ettim.

Gayet muhteşem ve müzeyyen bir meclis-i tehlil ve tevhid ve bir halka-yı zikir ve şükür teşkil etmişler. Bütün eşcâr ve nebâtâtın envâları; bilicmâ, beraber **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**¹ diyorlar gibi lisan-ı hâllerinden anladı. Çünkü bütün meyvedâr ağaç ve nebâtlar, mizanlı ve fesâhatli yapraklarının dilleriyle ve süslü ve cezâletli çiçeklerinin sözleriyle ve intizamlı ve belâgatlı meyvelerinin kelimeleriyle beraber müsebbihâne şehâdet getirdiklerine ve **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ**² dediklerine delâlet ve şehâdet eden üç büyük, küllî hakikati gördü.

Birincisi: Pek zâhir bir surette kastî bir in'am ve ikram ve ihtiyârî bir ihsan ve imtinan mânâsı ve hakikati her birisinde hissedildiği gibi; mecmûunda ise, güneşin zuhurundaki ziyası gibi görünüyor.

¹ "Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur." (Sâffât Sûresi 37/35; Muhammed Sûresi 47/19)

² "O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âl-i İmran Sûresi 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi 4/87; ...)

Belâgat: Edebiyat. Güzel, kusursuz ve yerinde ifade etme.

Cezâlet: Pürüzsüz, berrak ifade.

Delâlet etmek: Göstermek, isbat etmek.

Envâ: Türler.

Fesâhat: Açık, düzgün, kolay anlaşılacak şekilde ifade etme.

İhtiyârî: İrâdî, belirli bir maksat ve iradeyi gösteren.

İmtinan: Nimet verme, nimet verdiğini bildirme, nimete erdirdiğini gösterme.

İn'am: Nimet verme, nimete erdirme.

Meclis-i tehlil ve tevhid: Allah'ın varlığının ve birliğinin gürül gürül ilân edildiği meclis.

Müsebbihâne: Tesbih eder tarzda.

Müzeyyen: Ziyetli, süslü.

İkincisi: Tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan kastî ve hakîmâne bir temyiz ve tefrik, ihtiyârî ve rahîmâne bir tezyin ve tasvir mânâsı ve hakikati, o hadsiz envâ ve efradda gündüz gibi âşikâre görünüyor.. ve bir Sâni-i Hakîm'in eserleri ve nakışları olduklarını gösterir.

Üçüncüsü: O hadsiz masnûâtın yüz bin çeşit ve ayrı ayrı tarz ve şekilde olan suretleri; gayet muntazam, mizanlı, ziynetli olarak mahdut ve mâdut ve birbirinin misli ve basit ve câmid ve birbirinin aynı veya az farklı ve karışık olan çekirdeklerden, habbeciklerden o iki yüz bin nevîlerin fârikalı ve intizamlı, ayrı ayrı, muvâzeneli, hayattâr, hikmetli, yanlızsız, hatasız bir vaziyette umum efradının suretlerinin fethi ve açılışı ise öyle bir hakikattir ki; güneşten daha parlaktır ve baharın çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları ve mevcudâtı sayısınca o hakikati isbat eden şahitler var diye, bildi. ¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ dedi.

İşte bu mezkûr hakikatleri ve şehâdetleri ifade mânâsıyla **Birinci Makam'ın Altıncı Mertebesi'nde:**

¹ İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..

Câmid: Cansız.

Efrad: Fertler, öğeler.

Fârikalı: Ayırt edilen, farklı.

Habbe: Tohum, tane.

Mahdut ve mâdut: Sınırlı ve sayılı.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri

olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Sâni-i Hakîm: Her şeyi yerli yerince Yaradan, Hz. Allah.

Tasvir: Suret, şekil verme.

Temyiz ve tefrik: Seçip ayırt etme.

Tezyin: Ziyetleme, süsleme.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الوجودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ
 فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْأَشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ
 الْمُسَبَّحَاتِ النَّاطِقَاتِ، بِكَلِمَاتِ أَوْرَاقِهَا الْمُؤَزُّونَاتِ الْفَصِيحَاتِ،
 وَأَزْهَارِهَا الْمُزَيَّنَاتِ الْجَزِيَلَاتِ، وَأَثْمَارِهَا الْمُنتَزَمَاتِ الْبَلِيغَاتِ،
 بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِنْعَامِ وَالْإِكْرَامِ وَالْإِحْسَانِ، بِقَصْدِ
 وَرَحْمَةٍ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّرْيِيزِ وَالتَّصْوِيرِ، بِإِرَادَةٍ وَحِكْمَةٍ، مَعَ
 قَطْعِيَّةِ دَلَالَةٍ حَقِيقَةٍ فَتَحَ جَمِيعَ صُورِهَا الْمُؤَزُّونَاتِ الْمُزَيَّنَاتِ
 الْمُتَبَايِنَةِ الْمُتَوَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ، مِنْ نَوَايِطِ، وَحَبَّاتِ مُتَمَاثِلَةٍ
 مُتَشَابِهَةٍ مَحْضُورَةٍ مَعْدُودَةٍ.

denilmiştir.

Sonra *seyahat-i fikriyede bulunan o meraklı ve te-
 rakki ile zevki ve şevki artan dünya yolcusu*, bahar bah-
 çesinden bir bahar kadar bir güldeste-i mârifet ve iman
 alıp gelirken; **hayvanât ve tuyûr âleminin** kapısı *hakikat-
 bîn olan aklına ve mârifet-âşına olan fikrine* açıldı. Yüz

Güldeste-i mârifet ve iman: Burcu burcu iman ve mârifet kokan gül demeti.

Hakikat-bîn: Doğruyu gören, doğru görüşlü.

Hayvanât: Hayvanlar.

Mârifet-âşına: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanıyan, bilen.

Tuyûr: Kuşlar.

bin ayrı ayrı seslerle ve çeşit çeşit dillerle onu içeriye çağır-
dılar, “Buyurun!” dediler. O da girdi ve gördü ki:

Bütün hayvanât ve kuşların bütün nevîleri ve tâifeleri
ve milletleri, bilittifak, lisan-ı kâl ve lisan-ı hâlleriyile لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ¹
deyip, zemin yüzünü bir zikirhâne ve muazzam
bir meclis-i tehlil suretine çevirmişler; her biri bizzat birer
kaside-i rabbânî, birer kelime-i sübhânî ve mânidâr bi-
rer harf-i rahmânî hükmünde Sâni'lerini tavsif edip hamd
ü senâ ediyorlar vaziyetinde gördü.² Güya o hayvanla-
rın ve kuşların duyguları ve kuvâları ve cihazları ve âzâları
ve âletleri, manzum ve mevzun kelimelerdir ve munta-
zam ve mükemmel sözlerdir. Onların bunlarla Hallâk ve

¹ Bkz.: Nûr Sûresi, 24/41.

² “O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur.” (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âl-i
İmran Sûresi 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi 4/87; ...)

Bilittifak: İttifakla, fikir birliği ile.

Hallâk: Her şeyi yaratan Hz. Allah.

Hamd ü senâ: Övme, yüceltme.

Harf-i rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın
sonsuz, yüce rahmetini harf harf
telaffuz eden eser.

Kaside-i rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ı,
hâkimiyetini, idaresini gürül gürül
şiiir gibi anlatan eser.

Kelime-i sübhânî: Cenâb-ı Hakk'ın
kusursuzluğunu, yüceliğini kelime
kelime ifade eden eser.

Kuvâ: Duyular, hisler, fizikî güç-
ler.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifa-
desi.

Lisan-ı kâl: Sesli, sözlü ifade, an-
latma.

Manzum: Düzenli, düzgün.

Mevzun: Ölçülü, tartılı.

Sâni': Her şeyi sanatlı, estetik öl-
çülerle yaratan Hz. Allah.

Tavsif etmek: Sıfatlarını belirtmek,
anlatmak.

Rezzâk'larına şükür ve vahdâniyetine şehâdet getirdiklerine kat'î delâlet eden üç muazzam ve muhit hakikatleri müşâhede etti.

Birincisi: Hiçbir cihetle serseri tesadüfe ve kör kuvvete ve şuursuz tabiata havalesi mümkün olmayan hiçten, hakîmâne îcad ve sanat-perverâne ibda' ve ihtiyâr-kârâne ve alîmâne halk ve inşâ ve yirmi cihetle ilim ve hikmet ve iradenin cilvesini gösteren ruhlandırma ve ihya etmek hakikatidir ki; zîruhlar adedince şahitleri bulunan bir burhan-ı bâhir olarak Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı seb'asına ve vahdetine şehâdet eder.

İkincisi: O hadsiz masnûlarda biribirinden sîmaca fârikalı, ziynetli ve miktarca mizanlı ve suretçe intizamlı bir

Alîmâne: Çok iyi bilerek.

Burhan-ı bâhir: Açık, parlak delil.

Halk: Yoktan yaratma.

İbda': Orijinal, benzersiz şey yaratma.

İcad: Vücûda getirme, var etme.

İhtiyarkârâne: Belirli bir tercih ve iradeyi gösterir tarzda.

İhyâ etmek: Hayat vermek, yaşatmak, canlandırmak.

İnşâ: Değişik ve farklı unsurları bir araya getirerek yaratma.

Masnû: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Muhit: Şümûllü, kapsamlı.

Rezzâk: Bütün mahlûklarının rızıklarını veren Hz. Allah.

Sanat-perverâne: Sanatlı olmasına özen gösterir bir tarzda.

Sıfât-ı seb'a: Yedi sıfat. Cenâb-ı Hakk'ın sübûtî sıfatları: Hayat, ilim, sem, basar, irade, kudret, kelâm.

Vahdâniyet: Allah'ın birliği.

Vahdet: Birlik.

Vücûb-u vücûd: Varlığının kendinden ve kesin olması.

Zât-ı Hayy u Kayyûm: Ezeli ve ebedî, bizzat var olan, diri olan, bütün varlıklara hayat veren ve hayatı idare eden Zât.

Ziruh: Ruh sahibi.

tarzdaki temyizden, tezyinden, tasvirden öyle azametli ve kuvvetli bir hakikat görünür ki; Kâdir-i külli şey ve Âlim-i külli şey'den başka hiçbir şey, bu her cihetle binlerle harikaları ve hikmetleri gösteren ihatalı fiile sahip olamaz ve hiçbir imkân ve ihtimal yok.

Üçüncüsü: Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen mahsur ve mahdut yumurtalardan ve yumurtacıklardan ve nutfe denilen su katrelerinden o hadsiz hayvanların yüz binler çeşit tarzlarda ve birer mu'cize-i hikmet mahiyetinde bulunan suretlerini, gayet muntazam ve muvâzeneli ve hatasız bir heyette açmak ve fethetmek öyle parlak bir hakikattir ki; hayvanlar adedince senedler, deliller o hakikati tenvir eder.

İşte bu üç hakikatin ittifakıyla hayvanların bütün envâi, beraber öyle bir **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** deyip şehâdet getiriyorlar ki; güya zemin, büyük bir insan gibi büyüklüğü nisbetinde **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** diyerek semâvât ehline işittiriyor mahiyetinde gördü ve tam ders aldı. **Birinci Makam'ın Yedinci Mertebesi'nde** bu mezkûr hakikatleri ifade mânâsıyla:

Âlim-i külli şey: Her şeyi bilen, Hz. Allah.

Kâdir-i külli şey: Her şeye gücü yeten, Hz. Allah.

Mahsur ve mahdut: Sınırlı, az sayıda.

Mu'cize-i hikmet: Cenâb-ı Hakk'ın hikmetini gösteren mu'cizesi.

Tenvir etmek: Aydınlatmak, nurlandırmak.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ
 وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْحَيَوَانَاتِ وَالطُّيُورِ
 الْحَامِدَاتِ الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ حَوَاسِهَا، وَقَوَاهَا، وَحِسِّيَّاتِهَا،
 وَلَطَائِفِهَا الْمُؤَزُّونَاتِ الْمُنتَظِمَاتِ الْفَصِيحَاتِ، وَبِكَلِمَاتِ
 جِهَازَاتِهَا وَجَوَارِحِهَا وَأَعْضَائِهَا وَالْأَتِهَا الْمُكَمَّلَةَ الْبَلِغَاتِ،
 بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِبْجَادِ وَالصُّنْعِ وَالْإِنْبَادِ بِالْإِرَادَةِ،
 وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّرْزِيقِ بِالْقُضْدِ، وَحَقِيقَةِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ
 بِالْحِكْمَةِ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُورِهَا الْمُنتَظِمَةِ
 الْمُتَخَالِفَةِ الْمُتَوَوِّعَةِ غَيْرِ الْمَحْضُورَةِ مِنْ بَيِّنَاتٍ وَقَطْرَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ
 مُتَشَابِهَةٍ مَحْضُورَةٍ مَحْدُودَةٍ.

denilmiştir.

Sonra o mütefekkir yolcu, mârifet-i ilâhiyenin had-
 siz mertebelerinde ve nihayetsiz ezvâkında ve envarın-
 da daha ileri gitmek için insanlar âlemine ve beşer dün-
 yasına girmek isterken, başta **enbiyalar** olarak onu içeriye
 davet ettiler, o da girdi. En evvel geçmiş zamanın menzi-
 line baktı, gördü ki:

Envar: Nurlar.

Ezvak: Mânevi zevkler, lezzetler.

Mârifet-i ilâhiye: Allah'ı sıfat, isim
 ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb

ve vicdan kültürü.

Mütefekkir: Tefekkür eden; geniş,
 derin ve sistemli düşünen.

Nev-i beşerin en nurânî ve en mükemmeli¹ olan umum peygamberler (*aleyhimüsselâm*) bilicmâ, beraber² لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ deyip zikrediyorlar.. ve parlak ve musaddak olan hadsiz mu'cizâtlarının kuvvetiyle tevhidi iddia ediyorlar.. ve beşeri, hayvaniyet mertebesinden melekîyet derecesine çıkarmak için onları iman-ı billâha davet ile ders veriyorlar, gördü. O da o nurânî medresede diz çöküp derse oturdu, gördü ki:

Meşâhir-i insaniyenin en yüksekleri ve namdarları olan o üstadların her birisinin elinde Hâlık-ı kâinat tarafından verilmiş nişâne-i tasdik olarak mu'cizeler bulunduğundan.. her birinin ihbarı ile beşerden bir tâife-i azîme ve bir ümmet tasdik edip imana geldiklerinden.. o yüz bin ciddî ve doğru zâtların³ icmâ ve ittifakla hüküm ve tasdik

¹ Peygamberlerin, seçkin ve mükemmel kimseler olduğuna dair bkz.: En'âm Sûresi 6/86-87; A'râf Sûresi 7/144; Nahl Sûresi 16/121; ...

² "O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âli İmran Sûresi 3/2, 6, 18)

³ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 2/77.

Bilicmâ: Aynı görüşte birleşerek, oy birliğiyle.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın Yaratıcısı.

İhbar: Haber verme, bildirme.

İman-ı billâh: Allah'ın varlığına ve birliğine inanma.

Meşâhir-i insaniye: İnsanlığın öncüleri.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Musaddak: Tasdik edilen, kabul edilen.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Nişâne-i tasdik: Tasdik işareti. Doğru ve gerçek olduğunu gösteren işaret, alâmet.

Tâife-i azîme: Büyük grup, zümre.

ettikleri bir hakikatin ne kadar kuvvetli ve kat'î olduğunu kıyas edebildi. Ve bu kuvvette bu kadar muhbir-i sâdikların hadsiz mu'cizeleriyle imza ve isbat ettikleri bir hakikati inkâr eden ehl-i dalâletin ne derece hadsiz bir hata, bir cinâyet ettiklerini ve ne kadar hadsiz bir azaba müstahak olduklarını anladı. Ve onları tasdik edip iman getirenlerin ne kadar haklı ve hakikatli olduklarını bildi, iman kudsiyetinin büyük bir mertebesi daha ona göründü.

Evet enbiyayı (*aleyhimüsselâm*), Cenâb-ı Hak tarafından fiilen tasdik hükmünde olan hadsiz mu'cizâtlarından.. ve hakkaniyetlerini gösteren, muârizlarına gelen semâvî pek çok tokatlarından..¹ ve hak olduklarına delâlet eden şahsî kemâlâtlarından ve hakikatli tâlimatlarından.. ve doğru olduklarına şehâdet eden kuvvet-i imanlarından ve tam ciddiyetlerinden ve fedakârlıklarından.. ve ellerinde bulunan kudsî kitap ve suhuflarından.. ve onların yolları doğru ve hak olduğuna şehâdet eden ittibâlarıyla hakikate, kemâlâta, nura vasıl olan hadsiz tilmizlerinden başka, onların ve o pek ciddî muhbirlerin müsbet meselelerde icmâi

¹ Bkz.: Hüd Sûresi 11/76-95; Fil Sûresi 105/1-5.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar, kâfirler.

İttibâ: Tâbi olma, uyma, bağlılık.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, erdemler.

Kudsiyet: Mukaddeslik, yücelik.

Muâriz: Karşı gelen, muhalif.

Muhbir: Haberci.

Muhbir-i sâdik: Doğru, yanıtlayan haberci, peygamber.

Suhuf: Bazı Peygamberlere (a.s.) gönderilen sahifeler.

Tilmiz: Öğrenci.

ve ittifakı ve tevâtürü ve isbatta tevâfuku ve tesânüdü ve tetâbuku, öyle bir hüccettir ve öyle bir kuvvettir ki; dünyada hiçbir kuvvet, karşısına çıkamaz ve hiçbir şüphe ve tereddüdü bırakmaz. Ve imanın erkânında umum enbiyayı (*aleyhimüsselâm*) tasdik dahi dahil olması, o tasdik büyük bir kuvvet menbaı olduğunu anladı. Onların derslerinden çok feyz-i imanî aldı.

İşte bu yolcunun mezkûr dersini ifade mânâsında **Birinci Makam'ın Sekizinci Mertebesi'nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ:
إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ، بِقُوَّةِ مُعْجَزَاتِهِمُ الْبَاهِرَةِ الْمُصَدِّقَةِ
الْمُصَدِّقَةِ.

denilmiş.

Sonra imanın kuvvetinden ulvi bir zevk-i hakikat alan o seyyah-ı tâlip, enbiyanın (*aleyhimüsselâm*) meclisinden

Erkân: Esaslar, temeller.

Feyz-i imanî: İmanın bereketi, ih-sanı.

Hüccet: Delil.

Seyyah-ı tâlip: Sürekli ilim, mârifet ve hakikatin peşinde seyahat eden Hak yolcusu.

Tesânüd: Birbirini destekleme.

Tetâbuk: Birbirine mutabık, uygun olma.

Tevâfuk: Birbirine uygun, paralel olma.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Zevk-i hakikat: Hakikatin tadı, zevki.

gelirken, ulemâdan ilmelyakîn suretinde kat'î ve kuvvetli delillerle enbiyaların (*aleyhimüsselâm*) dâvâlarını isbat eden ve **asfiya ve siddikîn** denilen **mütebahhir müçtehit muhakkikleri**, onu ders-hânelerine çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

Binlerle dâhi ve yüz binlerle müdakkik ve yüksek ehl-i tahkik, kıl kadar bir şüphe bırakmayan tedkikât-ı amîkalarıyla, başta vücûb-u vücûd ve vahdet olarak müs-bet mesâil-i imaniyeyi isbat ediyorlar. Evet, istidatları ve meslekleri muhtelif olduğu hâlde usûl ve erkân-ı imaniyede onların müttefikan ittifakları ve her birisinin kuvvetli

Asfiya: İlim ve takvâlarıyla peygamberlerin gerçek vârisi olan seçkin veliler.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Mesâil-i imaniye: İmana ait meseleler.

Muhakkik / ehl-i tahkik: Delillere dayanarak gerçeği araştıran ve Allah'ın izni ölçüsünde de eşyanın iç yüzüne, hakikatine vakıf olabilen kimseler.

Müçtehit: Dinin temel kaynaklarından hüküm çıkarma bilgi ve kabiliyetine sahip olan kimse.

Müdakkik: İnceleme ve araştırmalarında alabildiğine hassas, dikkatli, titiz kimse.

Müsbet: Sabit, değişmez, kesin,

muhkem.

Mütebahhir: Çok bilgili, engin bilgi sahibi.

Müttefikan: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Siddikîn: Sözü özündeki temizliği ortaya koyan, ameli imanını doğrulayan, Cenâb-ı Hak'tan geleni tereddütsüz hemen kabul eden seçkin kişiler.

Tedkikat-ı amîka: Derinlemesine yapılan araştırma ve incelemeler.

Ülema: Âlimler.

Usûl ve erkân-ı imaniye: İmanın temel esasları, şartları.

Vahdet: Allah'ın birliği.

Vücûb-u vücûd: Cenâb-ı Hak'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

ve yakînî burhanlarına istinatları öyle bir hüccettir ki; onların mecmûu kadar bir zekâvet ve dirâyet sahibi olmak ve burhanlarının umumu kadar bir burhan bulmak mümkün ise karşılıklarına ancak öyle çıkılabilir. Yoksa o münkirler, yalnız cehalet ve echeliyet ve inkâr ve isbat olunmayan menfi meselelerde inat ve göz kapamak suretiyle karşılıklarına çıkabilirler. Gözünü kapayan, yalnız kendine gündüzü gece yapar...

Bu seyyah, bu muhteşem ve geniş dershanede, bu muhterem ve mütebahhir üstadların neşrettikleri nurların zeminin yarısını bin seneden ziyade ışıktırdığını bildi ve öyle bir kuvve-i mâneviyeyi buldu ki, bütün ehl-i inkâr toplansa onu kıl kadar şaşırtmaz ve sarsmaz.

İşte bu yolcunun dershaneden aldığı derse bir kısa işaretle olarak **Birinci Makam'ın Dokuzuncu Mertebesi'nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: **إِتِّفَاقُ**
جَمِيعِ الْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ بَرَاهِينِهِمُ الزَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُتَّفَقَةِ.

denilmiş.

Dirâyet: İncelikleri kavrama, kuvvetli zekâ.

Echeliyet: Kara, zır cahillik.

Mecmû: Hepsi, tamam.

Menfi: İspat edilememiş, kabul görmemiş.

Münkir: İnkâr eden, kâfir.

Yakînî burhan: Sağlam, güçlü delil.

Zekâvet: Zekilik, çabuk anlama.

Sonra imanın daha ziyade kuvvetlenmesinde ve inkişafında ve ilmelyakîn derecesinden aynelyakîn mertebesine terakkisindeki envarı ve ezvâkı görmeye çok müştâk olan o mütefekkir yolcu, medreseden gelirken hadsiz küçük tekkelerin ve zaviyelerin telâhukuyla tevessü eden gayet feyizli ve nurlu ve sahra genişliğinde bir tekke, bir hankâh, bir zikirhane, bir irşadgâhta ve cadde-i kübrâ-yı Muhammedî'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve Mi'rac-ı Ahmedî'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) gölgesinde hakikate çalışan ve hakka erişen ve aynelyakîne yetişen binlerle ve milyonlarla kudsî mürşidler onu dergâha çağırıldılar. O da girdi, gördü ki:

O ehl-i keşif ve keramet mürşidler; keşfiyâtlarına ve

Aynelyakîn: Gözle görülüp edinilen bilgi.

Cadde-i kübrâ-yı Muhammedî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) çizdiği, belirlediği büyük, geniş yolu, sünneti.

Ehl-i keşif ve keramet: Eşyanın perde arkası –Allah'ın izni ölçüsünde– kendilerine açılıp ilhamlara ve bir takım hususi ikramlara mahzar olan veliler.

Hankâh: Merkezî dergâh, büyük tekke.

İrşadgâh: İrşad yuvası.

Keşfiyât: Allah dostlarının ilâhi ihsan ve ilham ile keşfettiği sırlar, hakikatler.

Kudsî: Tertemiz, kutlu.

Mi'rac-ı Ahmedî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) velâyeti, kulluğu ile mazhar olduğu Mi'rac Mu'cizesi.

Mürşid: Rehber, doğruyu gösteren.

Tekye: Tekke, zikirhane.

Telâhuk: Birbirine eklenme, katılma. Birikim.

Terakki: Yükselme, mertebe kat etme.

Tevessü: Genişleme, yayılma.

Zâviye: Küçük tekke.

müşâhedelerine ve kerametlerine istinaden bilicmâ, müt-tefikân ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ¹ diyerek, vücûb-u vücûd ve vahdet-i rabbâniyeyi kâinata ilân ediyorlar. Güneşin ziyasında-ki yedi renk ile güneşi tanımak gibi, yetmiş renk ile bel-ki esmâ-yı hüsnâ adedince, Şems-i Ezeli'nin ziyasından tecellî eden ayrı ayrı, nurlu renkler ve çeşit çeşit, ziya-lı levnler ve başka başka, hakikatli tarîkatlar ve muhtelif, doğru meslekler ve mütenevvî, haklı meşreplerde bulunan o kudsî dâhilerin ve nurânî âriflerin icmâ ve ittifakla imza ettikleri bir hakikatin ne derece zâhir ve bâhir olduğunu aynelyakîn müşâhede etti. Ve enbiyanın (aleyhimüsselâm) icmâ ve asfiyanın ittifakı ve evliyanın tevâfuku ve bu üç

¹ "O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âl-i İmran Sûresi 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi 4/87; ...)

Ârif: Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfat-larının tecellilerini ruhi tecrübeleri neticesinde vicdanında sezen, ilâhî mârifete ermiş veli.

Bâhir: Âşikâr, besbelli.

Bilicmâ: Aynı görüşte birleşerek, oy birliğiyle.

Enbiya: Peygamberler (aleyhimüs-selâm).

Esmâ-yı hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

İstinaden: Dayanarak.

Levn: Renk.

Müşâhede: Kalb ve ruh gözüyle görülüp, elde edilen bilgi, mârifet.

Mütenevvî: Çeşitli, türlü.

Şems-i Ezeli: Bütün ışıkların kay-nağı, batmayan, kaybolmayan gü-neşler güneşi Hz. Allah.

Tecellî etmek: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eşyada görünmesi.

Tevâfuk: Birbirine uygun, paralel olma.

Vahdet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan idare ve hâkimiyetindeki birliği.

Vücûb: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

Zâhir: Açık, görünür.

icmân birden ittifakı, güneşi gösteren gündüzün ziyasından daha parlak gördü.

İşte bu misafirin tekkeden aldığı feyze kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın Onuncu Mertebesi'nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ:
 إِجْمَاعُ الْأَوْلِيَاءِ بِكَشْفِيَّاتِهِمْ، وَكِرَامَاتِهِمْ الظَّاهِرَةَ الْمُحَقَّقَةَ
 الْمُصَدِّقَةَ.

denilmiş.

Sonra kemâlât-ı insaniyenin en mühimmi ve en büyüğü, belki bilcümle kemâlât-ı insaniyenin menbaı ve esası, iman-ı billâhtan ve mârifetullahtan neş'et eden muhabbetullah olduğunu bilen o dünya seyyahı, bütün kuvvetiyle ve letâifiyle imanın kuvvetinde ve mârifetin inkişafında daha ziyade terakki etmesini istemek fikriyle başını kaldırdı ve semâvâta baktı. Kendi aklına dedi ki:

“Madem kâinatta en kıymettar şey hayattır ve kâinatın mevcudâtı hayata musahhardır.. ve madem zîhayatın en

Bilcümle: Bütün, hep, tamamı.

İman-ı billâh: Allah'ın varlığına ve birliğine inanma.

Kemâlât-ı insaniye: İnsanı olgunlaştıran, yücelten faziletler, erdemler, güzellikler.

Letâif: Mânevi duyular.

Mârifetullah: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve

vicdan kültürü.

Muhabbetullah: Allah sevgisi.

Musahhar: Emrine verilmiş, hizmetine âmâde kılınmış.

Neş'et etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

Semâvât: Gökler, feza.

Zihayat: Canlı.

kıymettarı zîruhtur ve zîruhun en kıymettarı zîşuurdur.. ve madem bu kıymettarlık için küre-i zemin, zîhayatî mütemâdiyen çoğaltmak için her asır, her sene dolar, boşalır; elbette ve her hâlde, bu muhteşem ve müzeyyen olan semâvâtın dahi kendisine münasip ahali ve sekenesi, zîhayat ve zîruh ve zîşuurlardan vardır¹ ki; huzur-u Muhammedî'de (*aleyhissalâtü vesselâm*) sahabelere görünen Hazreti Cebrail (*aleyhisselâm*)'ın temessülü² gibi **melâikeleri** görmek ve onlarla konuşmak hâdiseleri tevâtür suretinde eskidenberi nakil ve rivayet ediliyor.³ Öyle ise keşke

¹ Gökyüzünün Cenâb-ı Hakk'a karşı itaatkâr meleklerle dolu olmasıyla ilgili bkz.: Sâffât Sûresi 37/164-166; Nahl Sûresi 16/49-50. Ayrıca bkz.: Tirmizî, *Zühd* 9; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/173.

² Asr-ı Saadet'te, Hz.Cebrâil'in (a.s.) sahabe efendilerimize görüldüğüne dair bkz.: Buhârî, *İmân* 37, *Menâkıb* 25; Müslim, *İmân* 1, 10, *Fezâilü's-sahâbe* 100.

³ Hz. İbrahim (a.s.)^{*1}, Hz. Lût (a.s.)^{*2}, sahabeden İrbâd İbni Sâriye^{*3}, İmrân İbni Husayn^{*4} ve Hz. Selman^{*5} melek görenler arasındadır. Ayrıca Cenâb-ı Hak, Benî İsrâil'den 3 kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek göndermiştir: Buhârî, *Enbiyâ* 51; Müslim, *Zühd* 10.

^{*1} Bkz.: Hûd Sûresi 11/70; Ankebût Sûresi 29/31; Zâriyât Sûresi 51/28.

Huzur-u Muhammedî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) huzuru, meclisi.

Küre-i zemin: Yeryüzü.

Melâike: Melekler.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Müzeyyen: Ziyetli, süslü.

Sekene: Nüfus, halk, ahali.

Temessül etmek: Belirmek, görünmek.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Zîruh: Ruh sahibi.

Zîşuur: Akıllı, şuur sahibi.

ben, semâvât ehli ile dahi görüşseydim; onların ne fikirde olduklarını bilseydim! Çünkü Hâlık-ı kâinat hakkında en mühim söz onlarındır.” diye düşünürken, birden semâvî şöyle bir sesi işitti:

“Madem bizim ile görüşmek ve dersimizi dinlemek istersin; bil ki başta Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtü ves-selâm*) ve Kur’ân-ı Mu’cizü'l-Beyan olarak bütün peygamberlere vasıtamızla gelen mesâil-i imaniyeye en evvel biz iman etmişiz. Hem insanlara temessül edip görünen ve bizlerden olan ervah-ı tayyibe, bilâ-istisna ve bilittifak, bu kâinat Hâlık’ının vücûb-u vücûduna ve sıfât-ı kudsiyesine şehâdet edip birbirine muvâfık ve mutâbık olarak ihbar etmişler. Bu hadsiz ihbârâtın tevâfuku ve tetâbuku, güneş

^{*2} Bkz.: Hûd Sûresi 11/77; Ankebût Sûresi 29/33.

^{*3} Bkz.: Taberânî, *el-Mu’cemü'l-kebir* 18/245.

^{*4} Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; et-Tahâvî, *Şerhu Meâni'l-âsâr* 4/324.

^{*5} Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/551.

Bilâ-istisna: İstisnasız.

Bilittifak: İttifakla.

Ervah-ı tayyibe: Temiz, iyi ruhlar.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın Yaraticısı.

İhbârât: Getirilen haberler, bilgiler.

Kur’ân-ı Mu’cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini

yapmaktan âciz bırakan Kur’ân-ı Kerim.

Mesâil-i imaniye: İmana ait meseleler.

Sıfât-ı kudsiye: Cenâb-ı Hakk’ın kutsî, mukaddes, yüce sıfatları.

Tetâbuk: Birbirine mutabık, uygun olma.

gibi sana bir rehberdir.” dediklerini bildi. Ve onun nur-u imanı parladı. Zeminden göklere çıktı.

İşte bu yolcunun melâikeden aldığı derse kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Birinci Mertebesi'nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ:
إِتِّفَاقُ الْمَلَائِكَةِ الْمُتَمَثِّلِينَ لِأَنْظَارِ النَّاسِ وَالْمُتَكَلِّمِينَ مَعَ
خَوَاصِّ الْبَشَرِ بِإِخْبَارَاتِهِمُ الْمُتَطَابِقَةَ الْمُتَوَافِقَةَ.

denilmiştir.

Sonra pür-merak ve pür-iştiyak o misafir, âlem-i şehâdet ve cismânî ve maddî cihetinde mahsus tâifelerin dillerinden ve lisan-ı hâllerinden ders aldığından, *âlem-i gayp ve âlem-i berzahta dahi mütâlâa ile bir seyahat ve bir taharri-i hakikat arzu ederken*, her tâife-i insaniyede bulunan ve kâinatın meyvesi olan insanın çekirdeği hükümünde bulunan ve küçüklüğü ile beraber, mânen kâinat

Âlem-i berzah: Ruhlar âlemiyle cismâniyet âleminin birleşik

Âlem-i gayp: Görünmeyen âlem, duyu organları ile kavranılamayanları ihtiva eden âlem.

Cismânî: Cisimden olan, maddi.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Mütâlâa: İnceleme, araştırma,

etüt etme.

Pür-iştiyak: Aşk ve şevkle dopdolu.

Pür-merak: Çok meraklı.

Taharri-i hakikat: Gerçeği araştırma.

Tâife-i insaniye: İnsan grubu, zümresi.

kadar inbisat edebilen **müstakîm ve münevver akılların, selim ve nurânî kalblerin** kapısı açıldı, baktı ki:

Onlar, âlem-i gayb ve âlem-i şehâdet ortasında insânî berzahlardır.. ve iki âlemin birbiriyle temasları ve muâmeleleri, insana nisbeten o noktalarda oluyor gördüğünden kendi akıl ve kalbine dedi ki: “Gelin, bu emsalinizin kapısından hakikate giden yol daha kısadır! Biz öteki yollardaki dillerden ders aldığımız gibi değil, belki iman noktasındaki ittisafklarından ve keyfiyet ve renklerinden, mütalâamız ile istifade etmeliyiz.” dedi, mütalâaya başladı, gördü ki:

İstidatları gayet muhtelif ve mezhepleri birbirinden uzak ve muhalif olan umum istikâmetli ve nurlu akılların iman ve tevhiddeki ittisafkârâne ve râsihâne itikatları, tevâfuk.. ve sebatkârâne ve mutmainnâne kanaat ve yakînleri tetâbuk ediyor. Demek, tebeddül etmeyen bir

Berzah: Ara nokta, geçit, perde.

İnbisat etmek: Gelişmek, genişlemek.

İtikat: İnanç, iman.

İttisaf: Vasıflanma, söz konusu sıfatlara, niteliklere sahip olma, bürünme.

İttisafkârâne: Söz konusu sıfatlara, niteliklere sahip olmuş bir şekilde.

Keyfiyet: Nitelik.

Mutmainnâne: Aksine ihtimal vermeyecek bir imanla, bütün duygu-

larıyla tam tatmin olmuş şekilde inanarak.

Münevver: Nurlu, pırıl pırıl, aydın.

Müstakim: Dosdoğru, düzgün.

Râsihâne: Sağlam, güçlü, muhkem bir tarzda.

Sebatkârâne: Kararlı, sarsılmaz bir şekilde.

Selim: Sağlam, temiz.

Tebeddül etmek: Değişmek.

Yakîn: Kuvvetli, tam iman.

hakikate dayanıp bağlanmışlar.. ve kökleri metin bir hakikate girmiş, kopmuyor. Öyle ise bunların nokta-yı imaniyede ve vücûb ve tevhidde icmâları, hiç kopmaz bir zincir-i nurânîdir ve hakikate açılan ışıklı bir penceredir.

Hem gördü ki: Meslekleri birbirinden uzak ve meşrep-leri birbirine mübâyin olan o umum selim ve nurânî kalblerin erkân-ı imaniyedeki müttefikâne ve itmînankârâne ve müncezibâne keşfiyât ve müşâhedâtları birbirine tevâfuk ve tevhidde birbirine mutâbık çıkıyor.

Demek, hakikate mukabil ve vâsil ve mütemessil bu küçücük birer arş-ı mârifet-i rabbâniye ve bu câmi birer

Arş-ı mârifet-i rabbâniye: İlâhî bilgilerin zirvesi, tahtı.

Câmi: Şümûllü, kapsamlı.

Erkân-ı imaniye: İman esasları, şartları.

İcmâ: İttifak, fikir birliği.

İtmînankârâne: Tam tatmin olmuş, aksine ihtimal vermeyecek bir şekilde inanarak.

Keşfiyat: Allah dostlarının ilâhî ihsan ve ilham ile keşfettiği sırlar, hakikatler.

Mutabık: Uygun.

Mübâyin: Ayrı, farklı, başka türlü.

Müncezibâne: İlâhî cezbeyle kendini kaptırmış, duygu, düşünce, hissiyat ve davranışlarında sürekli ilâhî huzur ve itminana ulaşmış bir tarzda.

Müşâhedât: Müşâhedeler, görerak şahit olunan bilgiler. Tas.: Kalb ve ruh gözüyle görülüp, elde edilen bilgiler.

Mütemessil: Temsil ettiği şeyi kendi şahsında gösteren.

Müttefikâne: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Nokta-yı imaniye: İnanç noktası, açısı.

Tevâfuk: Birbirine uygun, paralel olma.

Tevhid: Allah'ın birliği.

Vâsil: Ulaşan, varan.

Vücûb: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

âyine-i samedâniye olan nurânî kalbler, şems-i hakikate karşı açılan pencerelerdir.. ve umumu birden güneşe âyinedarlık eden bir deniz gibi, bir âyine-i âzamdır. Bunların vücûb-u vücûdda ve vahdette ittifakları ve icmâları hiç şaşırılmaz ve şaşırtmaz bir rehber-i ekmel ve bir mürşid-i ekberdir. Çünkü hiçbir cihetle hiçbir imkân ve hiçbir ihtimal yok ki, hakikatten başka bir vehim ve hakikatsiz bir fikir ve asılsız bir sıfat, bu kadar müstemirrâne ve râsihâne, bu pek büyük ve keskin gözlerin umumunu birden aldatsın, galat-ı hisse uğratsın. Buna ihtimal veren bozulmuş ve çürümüş bir akla, bu kâinatı inkâr eden ahmak sofestâiler dahi razı olmazlar, reddederler diye anladı. Kendi, akıl ve kalbi, beraber ¹أَمْتُ بِاللَّهِ dediler.

İşte bu yolcunun müstakîm akıllardan ve münevver kalblerden istifade ettiği mârifet-i imaniyeye kısa bir işaret

¹ Allah'a iman ettim.

Âyine-i âzam: Pek büyük bir ayna.

Âyine-i samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın "Samed" isminin tecellilerinin aynası.

Galat-ı his: His yanılması, yanlış hissetme.

Mârifet-i imaniye: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanıma, bilme. Doğru, hakiki iman bilgisi.

Mürşid-i ekber: En büyük mürşit, yol gösterici.

Müstemirrâne: Aralıksız, sürekli bir şekilde.

Rehber-i ekmel: En mükemmel rehber.

Sofestâi: Şüpheli, septik. Var olan her şeyin aslında olmadığını savunan felsefî akıma mensup kimse.

Şems-i hakikat: Hakikat güneşi.

Vahdet: Allah'ın birliği.

Vücûb-u vücûd: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

olarak Birinci Makam'ın On İkinci ve On Üçüncü Mertebesi'nde:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ
 وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: **إِجْمَاعُ الْعُقُولِ الْمُسْتَقِيمَةِ الْمُنُورَةِ،**
 بِاعْتِقَادَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ وَبِقِنَاعَاتِهَا، وَبِقِيَمَاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ، مَعَ
 تَخَالِفِ الْإِسْتِعْدَادَاتِ وَالْمَذَاهِبِ.. وَكَذَا دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ
 وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: **إِتِّفَاقُ الْقُلُوبِ السَّلِيمَةِ الثَّوْرَانِيَّةِ،**
 بِكَشْفِيَّاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ وَبِمُشَاهَدَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ، مَعَ تَبَايُنِ الْمَسَالِكِ
 وَالْمَشَارِبِ.

denilmiş.

Sonra âlem-i gaybe yakından bakan ve akıl ve kalbde seyahat eden o yolcu, “Acaba âlem-i gayp ne diyor?” diye merakla o kapıyı da şöyle bir fikir ile çaldı. Yani, madem bu cismânî âlem-i şehâdette bu kadar ziyaretli ve sanatlı, hadsiz masnûlarıyla kendini tanıttırmak.. ve bu kadar tatlı ve süslü, nihayetsiz nimetleriyle kendini

Âlem-i gayb: Görünmeyen âlem, duyu organları ile kavranılamayanları ihtiva eden âlem.

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem, duyu organları ile kavranılanları ihtiva eden âlem.

Cismânî: Cisimden olan, maddî.

Masnû: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

sevdirmek.. ve bu kadar mu'cizeli ve maharetli, hesap-sız eserleriyle gizli kemâlâtını bildirmek, kavilden ve tekellümden daha zâhir bir tarzda fiilen isteyen ve hâl diliyle bildiren bir Zât, perde-i gayp tarafında bulunduğu bilbedahe anlaşılıyor. Elbette ve her hâlde, fiilen ve hâlen olduğu gibi kavlen ve tekellümen dahi konuşur, kendini tanıttırır, sevdirebilir. Öyle ise âlem-i gayp cihetinde O'nu, O'nun tezahüratından bilmeliyiz dedi, kalbi içeriye girdi, akıl gözüyle gördü ki:

Gayet kuvvetli bir tezahüratla **vahiyele hakikati**, âlem-i gaybın her tarafında, her zamanda hükmediyor. Kâinatın ve mahlûkâtın şehâdetlerinden çok kuvvetli bir şehâdet, vücûd ve tevhid, Allâmü'l-guyûb'dan vahiy ve ilham hakikatleriyle geliyor. Kendini ve vücûd ve vahdetini, yalnız masnûlarının şehâdetlerine bırakmıyor. Kendisi, kendine lâyük bir kelâm-ı ezelî ile konuşuyor. Her yerde, ilim ve kudretiyle hâzır ve nâzırın kelâmı dahi hadsizdir. Ve kelâmının mânâsı O'nu bildirdiği gibi, tekellümü dahi O'nu, sıfâtıyla bildiriyor.

Allâmü'l-guyûb: Gaypları ve gizlilikleri pek iyi bilen, Hz. Allah.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Hâzır ve nâzır olmak: Cenâb-ı Hakk'ın her zaman ve her yerde, varlıkların bütün durumlarını görüp gözetmesi.

Kavil: Söz.

Kelâm-ı ezelî: Cenâb-ı Hakk'ın

zamanları aşan yüce kelâmı, beyanı.

Kemâlât: Güzellikler, mükemmellikler.

Perde-i gayp: Gayba ait gerçeklerin, hâdiselerin üzerini örten perde.

Tekellüm: Konuşma.

Tezahürat: Belirmeler, görünmeler.

Evet, yüz bin peygamberlerin (*aleyhimüsselâm*) tevâtürleriyle.. ve ihbârâtlarının vahy-i ilâhîye mazhariyet noktasında ittifaklarıyla.. ve nev-i beşerden ekseriyet-i mutlakanın tasdik-gerdesi ve rehberi ve muktedâsı ve vahyin semereleri ve vahy-i meşhud olan kütüb-ü mukaddese ve suhuf-u semâviyenin delâil ve mu'cizâtlarıyla hakikat-i vahyin tahakkuku ve sübutu, bedâhet derecesine geldiğini bildi ve vahyin hakikati beş hakikat-i kudsiyeyi ifade ve ifâza ediyor, diye anladı.

Birincisi: ¹ *عُقُولِ الْبَشَرِ إِلَى التَّرَاتُ الْإِلَهِيَّةِ* denilen, beşerin akıllarına ve fehimlerine göre konuşmak, bir tenezzül-ü ilâhîdir. Evet, bütün zîruh mahlûkâtını konuşuran

¹ Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, kulların anlayış seviyelerine göredir.

Bedâhet: Açık - seçiklik, netlik.

Delâil: Deliller.

Ekseriyet-i mutlaka: Büyük çoğunluk.

Fehim: Anlama, anlayış.

Hakikat-i kudsiye: Kutsal, ilâhî hakikat.

Hakikat-i vahiy: Vahiy gerçeği.

İfâza etmek: Feyz vermek, bereket akıtmak, doldurmak, kuşatmak.

İhbârât: Getirilen haberler, bilgiler.

Kütüb-ü mukaddese: Kutsal kitaplar.

Mazhariyet: Erişme, nâil olma, şereflenme.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Muktedâ: Kendisine uyulan, tâbi olunan, rehber kılınan.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Suhuf-u semâviye: Bazı Peygamberlere (a.s.) gönderilen sayfalar.

Sübut: Gerçekleşme, kesinlik.

Tasdik-gerde: Tasdik edilmiş.

Tenezzül-ü ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın kullarının anlayacağı seviyede kelâmıyla beyanı, hitabı.

Tevâtür: Yalanda ittifâk etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Vahy-i ilâhî: İlâhî mesaj, vahiy.

Vahy-i meşhud: Şahit olunan, şahitli vahiy.

Zîruh: Ruh sahibi.

ve konuşmalarını bilen, elbette kendisi dahi o konuşmalara konuşmasıyla müdahale etmesi, rubûbiyetin muktezasıdır.

İkincisi: Kendini tanıttırmak için kâinatı, bu kadar hadsiz masraflarla baştan başa harikalar içinde yaratan ve binler dillerle kemâlâtını söyllettiren, elbette kendi sözleriyle dahi kendini tanıttırarak.

Üçüncüsü: Mevcudâtın en münte habı ve en muhtacı ve en nâzenini ve en müştâkı olan hakikî insanların münâcâtlarına ve şükürlerine, fiilen mukabele ettiği gibi kelâmıyla da mukabele etmek, hâlıkıyetin şe'nidir.

Dördüncüsü: İlim ile hayatın zaruri bir lâzımı ve ışıklı bir tezahürü olan mükâleme sıfatı, elbette ihatalı bir ilmi ve sermedî bir hayatı taşıyan Zât'ta, ihatalı ve sermedî bir surette bulunur.

Beşincisi: En sevimli ve muhabbetli ve endişeli ve nokta-yı istinada en muhtaç ve sahibini ve mâlikini bulmaya

Hâlıkıyet: Yaratıcılık, yaratıcı olma.

Kemâlât: Güzellikler, yücelikler.

Mukteza: Gerek, sebep.

Mükâleme: Karşılıklı konuşma.

Münâcât: Yalvarma, yakarma.

Müntehab: Seçilmiş, güzide.

Müştak: Şevkli, arzulu.

Nâzenin: İnce, hassas.

Nokta-yı istinat: Dayanak noktası.

Rubûbiyet: Allah'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesi.

Sermedî: Ebedî, sonsuz, bâkî.

Şe'n: Gerek, lâzım, gerçek.

Tezahür: Görünme, belirme, ortaya çıkma.

en müştâk, hem fakir ve âciz bulunan mahlûkâtlarına acz ve iştiyakı, fakr ve ihtiyacı ve endişe-i istikbali ve muhabbeti ve perestişi veren bir Zât, elbette kendi vücûdunu onlara tekellümü ile iş'ar etmek, ulûhiyetin muktezasıdır.

İşte, tenezzül-ü ilâhî ve taarrûf-ü rabbânî ve mukabele-i rahmânî ve mükâleme-i sübhânî ve iş'âr-ı samedânî hakikatlerini tazammun eden umumî, semâvî vahiylerin icmâ ile Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine delâletleri, öyle bir hüccettir ki gündüzdeki güneşin şuââtının güneşe şehâdetinden daha kuvvetlidir, diye anladı.

Sonra **ilhamlar** cihetine baktı, gördü ki: Sâdık ilhamlar, gerçi bir cihette vahye benzerler ve bir nevi mükâleme-i rabbâniyedir, fakat iki fark vardır:

Birincisi: *İlhamdan çok yüksek olan vahyin, ekseri melâike vasıtasıyla.. ve ilhamın, ekseri vasıtasız*

Delâlet: İspat etme, gösterme.

Endişe-i istikbal: Gelecek endişesi.

Hüccet: Delil.

İcmâ: İttifak.

İş'âr: Haber verme, bildirme.

İş'âr-ı samedânî: Cenâb-ı Hakk'ın vahiy yoluyla kullarının muhtaç olduğu kendi varlığını bildirmesi.

Melâike: Melekler.

Mukabele-i rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın fiilî ve sözlü şükürlere, dualara rahmetiyle mukabelede bulunması.

Mükâleme-i sübhânî: Cenâb-ı Hakk'ın vahiy yoluyla kullarıyla konuşması.

Şuâât: Işıklar, ışık tayfları.

Taarrûf-ü rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın varlığa kendini tanıtmaması.

Tazammun etmek: İhtiva etmek, içermek.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın ibadet edilmeye lâyık tek ilâh olması.

Vâcibü'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah.

Vahdet: Allah'ın birliği.

olmasıdır. Meselâ, nasıl ki bir padişahın iki suretle konuşması ve emirleri var.

Birisi: Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumiye hay-siyetiyle bir yâverini, bir vâliye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını ve emrin ehemmiyetini göstermek için bazen, vasıta ile beraber bir içtima yapar, sonra ferman tebliğ edilir.

İkincisi: Sultanlık unvanıyla ve padişahlık umumî ismiyle değil, belki kendi şahsıyla hususî bir münasebeti ve cüz'î bir muâmelesi bulunan has bir hizmetçisi ile veya bir âmî raiyetiyle ve hususî telefonuyla hususî konuşmasıdır.

Öyle de Padişah-ı Ezelî'nin, "Umum Âlemlerin Rabbi" ismiyle ve "Kâinat Hâlıkı" unvanıyla, vahiy ile ve vahyin hizmetini gören şümûllü ilhamlarıyla mükâlemesi olduğu gibi; her bir ferdin, her bir zîhayatın "Rabbi ve Hâlıkı" olmak haysiyetiyle, hususî bir surette, fakat perdeler arkasında onların kabiliyetine göre bir tarz-ı mükâlemesi var.

İkinci Fark: *Vahiy gölgesizdir, sâfidir, havassa has-tır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumdur;*

Hâkimiyet-i umumiye: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi içine alan engin terbiye ve idaresi.

Hâlık: Her şeyi yaratan, Hz. Allah.

Haşmet-i saltanat: Saltanatın ihtişamı, göz kamaştırıcılığı.

Havas: İleri gelenler, seçkinler.

Padişah-ı Ezelî: Saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan, padişahlar Padişahı Hz. Allah.

Rabb: Her şeyin sahibi Hz. Allah.

Tarz-ı mükâleme: Konuşma tarzı.

melâike ilhamları ve insan ilhamları¹ ve hayvanât ilhamları² gibi çeşit çeşit, hem pek çok envâlarıyla denizlerin katreleri kadar kelimât-ı rabbâniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ
فُلُ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا³
âyetinin bir vechini tefsir ediyor anladı.

Sonra ilhamın mahiyetine ve hikmetine ve şehâdetine baktı, gördü ki; mahiyeti ile hikmeti ve neticesi *dört nurdan* tereküp ediyor:

Birincisi: Teveddüd-ü ilâhîdenilen, kendini mahlûkâtına fiilen sevdirdiği gibi kavlen ve huzuren ve sohbeten dahi sevdirmek, *vedûdiyetin ve rahmâniyetin* muktezasıdır.

¹ Havarilere gelen ilham için bkz.: Mâide Sûresi 5/111. Ayrıca Hz. Musa'nın (a.s.) annesine gelen ilham için bkz.: Tâhâ Sûresi 20/38-39; Kasas Sûresi 28/7.

² Meselâ arıya gelen ilham için bkz.: Nahl Sûresi 16/68.

³ “De ki: “Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi.” (Kehf Sûresi 18/109)

Huzuren: Huzuruna alarak, muhatap kabul ederek.

Kavlen: Sözlü olarak.

Kelimât-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın sözleri.

Medar: Dayanak noktası, sebep.

Rahmâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın

bütün varlığı kuşatan, engin merhamet sahibi olması.

Teksir: Çoğalma, çok olma.

Vecih: Yön.

Vedûdiyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlığı kuşatan, kusursuz, yüce şefkat sahibi olması.

İkincisi: İbadının dualarına fiilen cevap verdiği gibi kavlen dahi perdeler arkasında icabet etmesi,¹ *rahîmiyetin* şe'nidir.

Üçüncüsü: Ağır beliyelere ve şiddetli hâllere düşen mahlûkâtlarının istimdatlarına ve feryatlarına ve tazarruâtlarına fiilen imdat ettiği gibi,² bir nevi konuşması hükmünde olan ilhâmî kaviller ile de imdada yetişmesi, *rubûbiyetin* lâzımıdır.

Dördüncüsü: Çok âciz ve çok zayıf ve çok fakir ve ihtiyaçlı ve kendi Mâlik'ini ve Hâmi'sini ve Müdebbir'ini ve Hafiz'ini bulmaya pek çok muhtaç ve müştâk olan zîşuur masnûlarına, vücûdunu ve huzurunu ve himâyetini fiilen ihsas ettiği gibi bir nevi mükâleme-i rabbâniye hükmünde sayılan bir kısım sâdık ilhamlar³ perdesinde ve mahsus ve bir mahlûka bakan has bir vecihte, onun

¹ Bkz.: Bakara Sûresi 2/186; Mümin Sûresi 40/60.

² Bkz.: Naml Sûresi 27/62; Zümer Sûresi 39/8.

³ Bkz.: Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/267; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 13/407, 408.

Beliye: Belâ, musibet.

Hafiz: Koruyan, esirgeyen

Hâmi: Himâye eden, koruyan.

Himâyet: Koruma, gözetme.

İbad: Kullar.

İhsas: Hissettirme, gösterme.

İstimdat: Yardım isteme, medet dileme.

Müdebbir: İşleri düzenleyen,

idare eden.

Rahîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her bir varlığa kendi hususiyetlerine göre ayrı ayrı tecelli eden merhameti.

Şe'n: Gerek, lâzım, gerçek.

Tazarruât: Yakarışlar, yalvarmalar.

Zîşuur masnû: Şuur sahibi varlık.

kabiliyetine göre, onun kalb telefonuyla, kavlen dahi kendi huzurunu ve vücûdunu ihsas etmesi, *şefkat-i ulûhiyetin* ve *rahmet-i rubûbiyetin* zarurî ve vâcib bir muktezasıdır, diye anladı.

Sonra ilhamın şehâdetine baktı, gördü; nasıl ki güneşin –faraza– şuuru ve hayatı olsaydı ve o hâlde ziyasındaki yedi rengi, yedi sıfatı olsaydı o cihette ışığında bulunan şuâları ve cilveleri ile bir tarz konuşması bulunacaktı. Ve bu vaziyette misalinin ve aksinin şeffaf şeylerde bulunması.. ve her ayna ve her parlak şeyler ve cam parçaları ve kabarcıklar ve katreler, hatta şeffaf zerrelere ile her birinin kabiliyetine göre konuşması.. ve onların hâcâtına cevap vermesi.. ve bütün onların güneşin vücûduna şehâdet etmesi.. ve hiçbir iş, bir işe mâni olmaması.. ve bir konuşması, diğer konuşmaya müzahemet etmemesi, bilmüşâhede görüleceği gibi; aynen öyle de ezel ve ebedin Zülcelâl Sultanı ve bütün mevcudâtın Zülcemâl Hâlık-ı Zîşânı olan Şems-i Sermedî'nin mükâlemesi dahi, O'nun ilmi ve kudreti gibi küllî ve muhît olarak her şeyin kabiliyetine göre

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Küllî: Genel, bütünü içine alan, kapsamlı.

Muhît: Şümûllü, kapsamlı.

Müzâhamet: Sıkışıklık, karışıklık.

Şems-i Sermedî: Bütün ışıkların

kaynağı, batmayan, kaybolmayan, güneşler güneşi Hz. Allah.

Şuâ: Işın.

Vâcib: Gerekli, kesin.

Zülcelâl Sultan: Ulu, Yüce Sultan.

Zülcemâl Hâlık-ı Zîşân: Güzeller Güzeli Yüce Yaratıcı.

tecellî etmesi; hiçbir sual, bir suale.. bir iş, bir işe.. bir hitap, bir hitaba mâni olmaması ve karıştırmaması bilbedâhe anlaşılıyor. Ve bütün o cilveler, o konuşmalar ve ilhamlar, birer birer ve beraber, bilittifak o Şems-i Ezelî'nin huzuruna ve vücûb-u vücûduna ve vahdetine ve ehadiyetine delâlet ve şehâdet ettiklerini aynelyakîne yakın bir ilmelyakîn ile bildi.

İşte bu meraklı misafirin âlem-i gayptan aldığı ders-i mârifetine kısa bir işaret olarak, **Birinci Makam'ın On Dördüncü ve On Beşinci Mertebelerinde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى
 وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: **إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْوَحْيَاتِ الْحَقَّةِ**
الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّنَزُّلَاتِ الْإِلَهِيَّةِ، وَلِلْمُكَالِمَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ، وَلِلتَّعَرُّفَاتِ
الرَّبَّانِيَّةِ، وَلِلْمُقَابَلَاتِ الرَّحْمَنِيَّةِ عِنْدَ مُنَاجَاةِ عِبَادِهِ، وَلِلإِشْعَارَاتِ
الصَّمَدَانِيَّةِ لَوْجُودِهِ لِمَخْلُوقَاتِهِ. وَكَذَا دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ

Âlem-i gayp: Görünmeyen âlem, duyu organları ile kavranılamayanları ihtiva eden âlem.

Aynelyakîn: Gözle görülüp edinilen bilgi.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Bilittifak: İttifakla.

Ders-i mârifet: Kalb ve vicdan kültürü dersi.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa özel, ayrı şekilde tecelli eden birliği.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Vücûb-u vücûd: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

فِي وَحْدَتِهِ: **إِتِّفَاقُ الْإِلَهَامَاتِ الصَّادِقَةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّوَدَّدَاتِ**
الْإِلَهِيَّةِ، وَلِلْإِجَابَاتِ الرَّحْمَنِيَّةِ لِدَعَوَاتِ مَخْلُوقَاتِهِ، وَلِلْإِمْدَادَاتِ
 الرَّبَّانِيَّةِ لِاسْتِعَاثَاتِ عِبَادِهِ، وَلِلْإِحْسَاسَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ لَوْجُودِهِ
 لِمَضْنُوعَاتِهِ.

denilmiştir.

Sonra o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki: “*Madem bu kâinatın mevcudâtıyla Mâlik’imi ve Hâlik’ımı arıyorum; elbette her şeyden evvel bu mevcudâtın en meşhuru.. ve a’dâsının tasdikiyle dahi en mükemmelî.. ve en büyük kumandanı.. ve en namdar hâkimi.. ve sözcü en yükseği.. ve akılca en parlağı.. ve on dört asrı fazileti ile ve Kur’ân’ı ile ışıktandıran Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm)’ı ziyaret etmek ve aradığımı O’ndan sormak için Asr-ı Saadet’e beraber gitmeliyiz.*” diyerek, aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır, hakikaten o Zât (aleyhissalâtü vesselâm) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vasıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

A’dâ: Düşmanlar.

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asır.

Bedevî: Çölde yaşayan, göçebe.

Mâlik: Her şeyin sahibi, Hz. Allah.

Saadet-i beşeriye: İnsanî mutluluk.

Ümmî: Herhangi bir eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen.

Hem kendi aklına dedi: “Biz, en evvel bu fevkalâde Zât'ın (*aleyhissalâtü vesselâm*) bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbârâtının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık'ımızı ondan sormalıyız.” diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz kat'î delillerden burada yalnız “dokuz külliyeti”ne birer kısa işaret edilecek:

Birincisi: *Bu Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) –hatta düşmanlarının tasdiki ile dahi¹– bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması..² ve وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ³ ، وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى⁴ âyetlerinin sarâhatiyle, bir parmağının işaretiyle*

¹ Meselâ Mukavkıs^{*1}, Huyey İbni Ahtab^{*2}, Ebû Cehil^{*3} ve Abdullah İbni Sûriyâ^{*4} gibi kimseler.

^{*1} Bkz.: Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s. 85-89; İbn Hacer, *el-İsâbe* 6/377.

^{*2} Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* s.77-78; İbn Kesîr, *el-Bidâye* 3/212.

^{*3} Bkz.: İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255.

^{*4} Bkz.: İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/164; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve* 1/88.

² Bkz.: Ahzâb Sûresi 33/21; Kalem Sûresi 68/4; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/381; Muvatta, *Hüsnü'l-huluk* 8.

³ “...Ay bölündü.” (Kamer Sûresi 54/1)

⁴ “(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfâl Sûresi 8/17)

Hakkaniyet: Doğruluk, gerçeklik.

bilgiler.

Haslet: Tabiat, huy, mizaç.

Sarâhat: Açıklık, açık anlam.

İhbârât: Getirilen haberler,

Taharri: Arama, araştırma.

kamer iki parça olması..¹ ve bir avucu ile a'dâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları..² ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından keuser gibi akan suyu kifâyet derecesinde içirmesi³ gibi -nakl-i kat'î ile ve bir kısmı tevâtür ile- yüzer mu'cizâtın O'nun elinde zâhir olmasıdır. Bu mu'cizâttan üç yüzden ziyade bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan Mu'cizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) nâmındaki harika ve kerametli bir risalede kat'î delilleriyle beraber beyan edildiğinden, onları ona havale ederek dedi ki:

“Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemâlâtla beraber, bu kadar mu'cizât-ı bâhiresi bulunan bir Zât (aleyhissalâtü

¹ Buhârî, Menâkıb 27, Menâkıbü'l-ensâr 36, Tefsîru sûre (54) 1; Müslim, Münâfikîn 43-48.

² Bu hâdise hem Bedir'de^{*1} hem de Huneyn'de^{*2} vuku bulmuştur.

^{*1} Bkz.: Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 1/303, 368; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ 2/155; İbn Hibbân, es-Sahîh 14/430.

^{*2} Bkz.: Müslim, Cihâd 81; Dârimî, Siyer 16; İbn Ebî Şeybe, el-Musannef 7/399.

³ Bkz.: Buhârî, Vudû 32, Menâkıb 25; Müslim, Fezâil 5-7.

Ahlâk-ı hasene: Güzel, ideal ahlâk.

Kamer: Ay.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, erdemler.

Kifâyet: Yeterlilik, yetecek kadar.

Mu'cizât-ı bâhire: Apaçık mu'cizeler.

Nakl-i kat'î: Doğruluğu kesin nakil, rivâyet.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

vesselâm), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlışa tenezzül etmesi kabil değil.”

İkincisi: Elinde bu kâinat Sahibi'nin bir fermanı bulunması.. ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların kabul ve tasdik etmesi.. ve o ferman olan Kur'ân-ı Azîmüştân'ın, yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğu ve kâinat Hâlıkı'nın sözü bulunduğu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz ve Mu'cizât-ı Kur'âniye nâmlarındaki Risale-i Nur'un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edildiğinden onu, ona havale ederek dedi:

“Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanını ve tebliğ edicisi bir Zât'ta (*aleyhissalâtü vesselâm*) fermana cinâyet ve ferman Sahibi'ne hiyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz.”

Üçüncüsü: O Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*), öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubûdiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki; onların ne misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne

Ayn-ı hak ve hakikat: Gerçeğin ta kendisi.

Kur'ân-ı Azîmüştân: Şânı yüce Kur'ân-ı Kerîm.

Şeriat: Dinî hüküm ve kurallar.

Übûdiyet: Kulluk.

bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü ümmî¹ bir Zât'ta (aleyhissalâtü vesselâm) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikâne hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsal kabul etmez.

• Hem ümmî bir Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) ef'âl ve akvâl ve ahvâlinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii.. ve akıllarının muallimi ve mürşidi.. ve kalblerinin münevvi ve musaffisi.. ve nefislerinin mürebbîsi ve müzekkisi.. ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyatı olması cihetiyle misli olamaz ve olamamış.

• Hem dininde bulunan bütün ibadâtın bütün envâında en ileri olması.. ve herkesten ziyade takvâda

¹ Bkz.: A'râf Sûresi 7/157; Ankebût Sûresi 29/48.

Âdilâne: Âdilce, âdaletli bir şekilde.

Ef'âl, akvâl ve ahval: Fiiller, sözler ve hâller.

Envâ: Türler, çeşitler.

Hums: Beşte bir.

İbadât: İbadetler.

Maden-i terakkiyat: Bütün terakkiyelerin, yükselmelerin kaynağı.

Medâr-ı inkişaf: Gelişme, ilerleme vesilesi.

Merci: Başvurulan yer, kaynak.

Muallim: Öğretmen.

Musaffi: Safılaştırıcı, arı-duru hâle getiren.

Müdakkikâne: Dikkatli bir şekilde, titizlikle.

Münevvir: Aydınlatan, nurlandıran.

Mürebbi: Terbiye eden, yetiştiren, eğiten.

Mürşid: Rehber.

Müzekki: Temizleyen, kirlilerden arandıran..

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

bulunması.. ve Allah'tan korkması.. ve fevkalâde daimî mücahedât ve dağdağalar içinde tamtamına ubûdiyetin en ince esrarına kadar mûraat etmesi.. ve hiç kimseyi taklit etmeyerek ve tam mânâsıyla ve mübtediyâne, fakat en mükemmel olarak hem ibtidâ ve intihâyı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiştir.

• Hem binler dua ve münâcâtlarından Cevşenü'l-Kebîr ile öyle bir mârifet-i rabbâniye ile öyle bir derecede Rabb'ini tavsif ediyor ki; o zamandan beri gelen ehl-i mârifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebe-i mârifete ve ne de o derece-i tavsife yetişememeleri gösteriyor ki; duada dahi O'nun misli yoktur. Risale-i Münâcât'ın başında Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir meâlinin beyan edildiği yere bakan adam, "Cevşen'in dahi misli yoktur!" diyecek.

Dağdağa: Sıkıntı, gürültü.

Derece-i tavsif: Anlatım seviyesi.

Ehl-i mârifet: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle bilen kimseler.

Ehl-i velâyet: Tam bir iman ve takvâ ile Allah'a kul olanlar, Allah dostları.

İbtida ve intiha: Başlangıç ve son.

Mârifet-i rabbâniye: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Mübtediyâne: İlk olarak, yeni başlar bir tarzda.

Mücahedât: Mücâhedeler, çabalar, gayretler.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe dua etme.

Mûraat etmek: Uymak, riâyet etmek.

Telâhuk-u efkâr: Fikirlerin birbirine eklenmesi, fikir birikimi.

• Hem tebliğ-i risalette ve nâsı, hakka davette o derece metânet ve sebat ve cesaret göstermiş ki; büyük devletler ve büyük dinler, hatta kavim ve kabileleri ve amcası O'na şiddetli adâvet ettikleri hâlde; zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi.. ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması ve başa da çıkarması.. ve İslâmiyet'i dünyanın başına geçirmesi isbat eder ki, tebliğ ve davette da hi misli olmamış ve olamaz.

• Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mu'cizâne bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvî itikat taşımış ki, o zamanın hükümrani olan bütün efkâr ve akîdeleri ve hükemânın hikmetleri ve ruhânî reislerin ilimleri O'na muâriz ve muhalif ve münkir oldukları hâlde; O'nun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itmînânına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi.. ve mâneviyâtta ve merâtib-i imaniyede terakki eden başta

Adâvet: Düşmanlık.

Hükemâ: Bilginler, filozoflar.

İtikad: İnanç, iman.

İtmînân: Kararlılık, iç huzuru.

Merâtib-i imaniye: İman dereceleri.

Metanet: Kararlılık, dayanıklılık, sağlam duruş.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Muâriz: Karşı gelen, muhalif.

Münkir: İnkâr eden, inanmayan.

Nâs: İnsanlar.

Tebliğ-i risalet: Peygamberliği, Allah'ın mesajını bildirmek.

Ulvî: Yüce.

Yakîn: Kuvvetli, tam iman. Bir şeye aksine ihtimal vermeyecek şekilde inanma.

sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, O'nun her vakit mertebe-i imanından feyz almaları ve O'nu en yüksek derecede bulmaları bilbedahe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.

İşte böyle emsalsiz bir şeriat ve misilsiz bir İslâmiyet ve harika bir ubûdiyet ve fevkalâde bir dua ve cihan-pesendâne bir davet ve mu'cizâne bir iman sahibinde, elbette hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve akli dahi tasdik etti.

Dördüncüsü: Enbiyaların (*aleyhimüsselâm*) icmâi, nasıl ki vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de bu Zât'ın (*aleyhissalâtü vesselâm*) doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehâdettir. Çünkü enbiya (*aleyhimüsselâm*)'ın doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar ve mu'cizeler ve vazifeler varsa, O Zât'ta (*aleyhissalâtü vesselâm*) en ileride olduğu tarihçe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisan-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhurlarında bu

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Cihan-pesendâne: Bütün dünyanın beğeneceği, takdir edeceği bir tarzda.

Feyz almak: Bereket, lütuf almak, mânen istifade etmek.

İcmâ: Bir meselede oluşan ittifak, oy birliği.

Lisan-ı kâl: Sesli, sözlü ifade, anlatma.

Medar: Dayanak noktası, sebep.

Musaddak: Tasdik edilmiş, kabul edilmiş.

Risalet: Peygamberlik, elçilik.

Suhuf: Bazı peygamberlere (a.s.) gönderilen sayfeler.

Vücûd ve vahdâniyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın varlığı ve birliği.

Zât'ın (*aleyhissalâtü vesselâm*) geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki; kütüb-ü mukaddesenin o beşaretili işârâtından yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce beyan ve isbat edilmiş. Öyle de lisan-ı hâllerıyla, yani nübüvvetleriyle ve mu'cizeleriyle kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu Zât'ı tasdik edip dâvâsını imza ediyorlar.. ve lisan-ı kâl ve icmâ ile vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, lisan-ı hâl ile ve ittifak ile de bu Zât'ın sâdıkiyetine şehâdet ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi: Bu Zât'ın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, keramâta, keşfiyâta, müşâhedâta yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi; üstadları olan bu Zât'ın, sâdıkiyetine ve risaletine icmâ ve ittifakla şehâdet ediyorlar. Ve âlem-i gayptan verdiği haberlerin

Âlem-i gâyp: Görünmeyen âlem, duyu organları ile kavranılamayanları ihtiva eden âlem.

Beşaret vermek: Müjdelemek.

Evliya: Veliler, Allah dostları.

İşârât: İşaretler.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, yücelikler.

Keramât: Kerametler.

Keşfiyât: Keşifler. Tas: Kalb ve ruh gözüyle, basiretle eşyanın perde ötesine nüfuz ederek vakıf olunan bilgiler.

Kütüb-ü Mukaddese: Kutsal kitaplar.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Müşâhedât: Müşâhedeler. Tas.: Kalb ve ruh gözüyle görülüp, elde edilen bilgiler.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Sâdıkiyet: Sâdık olma, doğruluk.

Tebaiyet: Uyma, tâbi olma.

bir kısmını, nur-u velâyetle müşâhede etmeleri.. ve umumu, nur-u iman ile ya ilmeyakîn veya aynelyakîn veya hakkalyakîn suretinde itikat ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu Zât'ın, derece-i hakkaniyet ve sâdıkiyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı: Bu Zât'ın ümmîliğiyle beraber getirdiği hakâik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i ilâhiyenin dersiyile ve tâlimiyile, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve siddîkîn-i muhakkikîn ve dâhi hükemâ-yı müminîn, bu

Asfiya-yı müdakkikîn: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, ilim ve takvalarıyla peygamberlere vâris olabilen kişiler.

Aynelyakîn: Gözle görülüp edinilen bilgi.

Derece-i hakkaniyet: Doğruluk, haklılık derecesi.

Hakâik-i kudsiye: Mukaddes, yüce hakikatler.

Hakkalyakîn: Meselenin hakikati-ne, özüne ulaşarak, yaşanarak edinilen bilgi.

Hükemâ-yı müminîn: Müminlerin, filozoflar.

İhtirâ: Önceden var olmayan bir şey ortaya koyma, icat etme.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Mârifet-i ilâhiye: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Mertebe-i ilmiye: İlim seviyesi.

Müşâhede etmek: Kalb ve ruh gözüyle görmek, şahit olmak.

Nur-u iman: İmanın insana kazandırdığı ışık, basiret.

Nur-u velâyet: Allah'a yakın olmanın insana kazandırdığı nur, basiret.

Siddîkîn-i muhakkikîn: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran; Cenâb-ı Hak'tan geleni de tereddütsüz hemen kabul eden seçkin, Allah dostları.

Tâlim etmek: Öğretmek.

Ulûm-u âliye: Yüksek ilimler.

Ümmîlik: Herhangi bir eğitim almamış olmak, okuma yazma bilmemek.

Zât'ın üssü'l-esas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bilittifak isbat ve tasdik ettikleri gibi; bu Muallim-i Ekber'in ve bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şehâdetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sâdıkiyetidir. Meselâ Risale-i Nur, yüz parçasıyla bu Zât'ın sadakatının birtek burhanıdır.

Yedincisi: Âl ve ashab nâmında ve nev-i beşerin en-biyadan sonra ferâset ve dirâyet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı tâife-i azîmesi, kemâl-i merak ile ve gayet dikkat ve nihâyet ciddiyetle bu Zât'ın bütün gizli ve âşikâr hâllerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharri ve teftiş ve tedkik etmeleri neticesinde bu Zât'ın, dünyada en sâdik ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifak ile ve icmâ ile

Âl: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) kızı Hz. Fâtıma ve damadı Hz. Ali vasıtasıyla devam eden mübarek soyu (r.anhum).

Ashab: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile aynı zaman ve zeminde beraber olup O'na iman etme bahtiyarlığına ermiş seçkin, talihli kimseler (r.anhum).

Bilittifak: İttifakla, fikir birliği ile.

Burhan: Delil.

Dirâyet: İncelikleri kavrama, kuvvetli zekâ.

Ferâset: Bir şeyi çabuk sezme yeteneği, keskin ve hızlı idrak kabiliyeti.

Hüccet-i risalet ve sâdıkiyet: Peygamberliğinin ve doğrululuğun delili.

Kemâl-i merak: Sonderece, büyük bir merak.

Muallim-i Ekber: En büyük öğretmen.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Taharri: Arama, araştırma.

Tâife-i azîme: Büyük bölüm, kısım.

Üssü'l-esas: Ana esas, temel.

Üstad-ı Âzam: En yüce Üstad, Rehber.

sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi: Bu kâinat, nasıl ki kendini îcad ve idare ve tertip eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temâşâgâh gibi tasarruf eden Sâni'ine ve Kâtib'ine ve Nakkâş'ına delâlet eder. Öyle de kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı ilâhiyeyi bilecek ve bildirecek.. ve tahavvülâtındaki rabbânî hikmetlerini tâlim edecek.. ve vazifedârâne harekâtındaki neticeleri ders verecek.. ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudâtın kemâlâtını ilân edecek.. ve o kitab-ı kebîrin mânâlarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sâdik muallim istediği ve iktiza ettiği ve her hâlde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle;

Delâlet etmek: Göstermek, isbat etmek.

Dellâl: Bir şeyi delilleriyle gösteren, ilan eden, tellâl.

Hilkat: Yaratılış.

İktiza etmek: Gerektermek, icap ettirmek.

Keşşaf: Keşfeden, bulup ortaya çıkaran.

Kitab-ı kebîr: Büyük kitap, kâinat kitabı.

Makâsıd-ı ilâhiye: İlâhî maksatlar, gâyeler.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Nakkâş: İşleyen, nakşeden.

Rabbânî: Rabb'e ait, ilâhî.

Sâni': Sanatlı, estetik ölçülerle yapan, Yüce Yaradan.

Tahavvülât: Değişimler.

Takdir: Belirli bir ölçü, program, çerçeve koyma; kader tayin etme.

Tasvir: Suret, şekil verme.

Tedbir: İdare etme, düzenleme.

Temâşâgâh: Gezinti yeri, gezilecek yer.

Vazifedârâne: Vazifeli, görevli bir şekilde.

elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zât'ın hakaniyetine ve bu kâinat Hâlıkı'nın en yüksek ve sâdık bir memuru olduğuna şehâdet ettiğini bildi.

Dokuzuncusu: Madem bu sanatlı ve hikmetli masnû-âtıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını teşhir etmek.. ve bu süslü, ziynetli, nihâyetsiz mahlûkâtıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek.. ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamdettirmek.. ve bu şefkatli ve himâyetli umumî terbiye ve iâşe ile hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaların her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzâr edilen rabbânî it'amlar ve ziyafetler ile kendi rubûbiyetine karşı minnettârâne ve müteşekkîrâne ve perestişkârâne ibadet ettirmek.. ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi azametli ve haşmetli tasarrufât ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkiyet ile kendi ulûhiyetini

Azamet: Büyüklük.

Hâlık: Yaradan, Yaratıcı.

Hallâkiyet: Yaratıcılık.

Haşmet: Yücelik, ihtişam.

Himâye: Koruma, gözetme.

İhtilâf: Birbirinin ardınca gelme.

İt'am: Yedirme, besleme.

İzhar etmek: Göstermek.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Minnettârâne: Minnet duygusu ile iki büklüm bir şekilde.

Müteşekkîrâne: Şükreder bir tarzda.

Perestişkârâne: Tapınır, ibadet eder bir tarzda.

Rubûbiyet: Allah'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesi.

Tebdil / tahvil: Değiştirme.

Ulûhiyet: İlâh olma. Allah'ın kâinattaki mutlak hâkimiyeti, her varlığı kendine itaat ettirmesi.

izhar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkiyad ve itaat ettirmek.. ve her vakit iyiliği ve iyileri himâye, fenalığı ve fenaları izale ve semâvî tokatlar ile zâlimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle, hakkaniyet ve adaletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var...

Elbette ve her hâlde, o gaybî Zât'ın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve O'nun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hall ve keşfeden ve daima o Hâlîk'ının nâmına hareket eden ve O'ndan istimdat eden ve muvaffakiyet isteyen ve O'nun tarafından imdada ve tevfike mazhar olan ve Muhammed-i Kureyşî denilen bu Zât olacak.

Hem aklına dedi: “Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zât'ın sıdkına şehâdet ederler; *elbette bu âdem, benî-âdemin medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır*

Abd: Kul.

Âdem: İnsan.

Benîâdem: İnsanoğlu.

Gaybî: Görünmeyen.

Hilkat-i kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İnkıyad: Boyun eğme, söz dinleme.

İstimdat: Medet dileme, yardım isteme.

İzâle: Giderme, yok etme.

İzhar etmek: Göstermek.

Medar-ı iftihar: Övünç kaynağı.

Medar-ı şeref: Şeref kaynağı.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Muamma: Özü, mahiyeti hemen anlaşılamayan derin sır.

Sıdk: Doğruluk, dürüstlük, samimiyet.

Tevfik: İlâhî yardım.

Tılsım: Şifre, sır.

ve O'na, "Fahr-i âlem" ve "Şeref-i beniâdem" denilmesi pek lâyıktır. Ve O'nun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı mâneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki; bu âlemde en mühim Zât budur, Hâlık'ımız hakkında en mühim söz, O'nundur.

İşte gel, bak! Bu harika Zât'ın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mu'cizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âlî ve esaslı hakikatlerine istinaden; bütün dâvâlarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-vücûd'un vücûduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmâsına delâlet ve şehâdet.. ve o Vâcibü'l-vücûd'u isbat ve ilân ve ilâm etmektir.

Âli: Yüce.

Bâhir: Âşikâr, besbelli.

Fahr-i âlem: Âlemin övünç kaynağı.

Ferman-ı Rahmân: Allah'ın buyruğu.

Haslet: Tabiat, huy, mizaç.

Haşmet-i saltanat-ı mâneviye: Mânevi hakimiyetinin ihtişamı, yüceliği.

İlâm etmek: Bildirmek.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini

yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

Nısf-ı arz: Yeryüzünün yarısı.

Sıfât ve esmâ: Sıfatlar ve isimler.

Şahsî kemâlât: Şahsi faziletler, erdemler.

Şeref-i beniâdem: İnsanlığın iftihar tablosu.

Vacibü'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah (c.c.).

Vahdet: Allah'ın birliği.

Vücûd: Allah'ın varlığı.

Zâhir: Açık, görünür.

Demek, bu kâinatın mânevî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bir burhanı bu Habibullah denilen Zât'tır ki, O'nun şehâdetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz üç büyük icmâ var:

Birincisi: “Eğer perde-i gayb açılrsa yakînim ziyadeleşmeyecek.”¹ diyen İmam Ali (*radıyallahu anhi*) ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı ve İsrafil'in azamet-i heykelini temâşâ eden Gavs-ı Âzam² (*kudûsî sırruhî*) gibi keskin nazar ve gayb-bîn gözleri bulunan binler aktâb ve evliya-yı azîmeyi câmi ve “Âl-i Muhammed” nâmıyla şöhretşiâr-ı âlem olan cemaat-i nurâniyenin icmâ ile tasdikleridir.

¹ Bkz.: es-Sübki, *et-Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s.149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

² Bkz.: Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-ahzâb (Evrâd-ı Şâzili)* s.561.

Aktab: Kutublar. En büyük velayet makamına ermiş büyük veliler.

Âl-i Muhammed: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek soyu.

Arş-ı Âzam: Yüce arş, Cenâb-ı Hakk'ın hakimiyetinin tecelli yeri.

Azamet-i heykel: Büyük, muhteşem duruş.

Burhan: Delil.

Câmi: İçine alan, kapsayan.

Cemaat-i nurâniye: Nurlu, pırıl pırıl topluluk.

Evliyâ-yı azîme: Büyük veliler.

Gavs-ı Âzam: “En büyük veli” anlamında Hz. Abdulkadir Geylânî'nin lakabı (k.s.).

Gayb-bîn: Gaybı gören, herkesin bilemediği şeyleri bilen, haber veren.

Habibullah: “Allah'ın en çok sevdiği kul” anlamında Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait bir sıfat.

İcmâ: İttifak.

Perde-i gayb: Gayba ait gerçeklerin, hâdiselerin üzerini örten perde.

Şöhretşiâr-ı âlem: Âlemce tanınan, herkesçe bilinen.

Temâşâ etmek: Bakmak, seyretmek.

Yakîn: Kuvvetli, tam iman.

İkincisi: Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâlî.. ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan.. ve pek az bir zamanda en medenî ve malûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak şarktan garba kadar cihan-pesendâne idare eden.. ve “*sahabe*” nâmiyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli imanla tasdikleridir.

Üçüncüsü: Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen *hadsiz muhakkik ve mütebah-hir ulemâsının cemaat-i uzmâsının tevâfukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.*

Bedevî: Çölde yaşayan, göçebe.

Cemaat-i uzmâ: Pek büyük topluluk, cemaat.

Cihan-pesendâne: Bütün dünyanın beğeneceği, takdir edeceği bir tarzda.

Efkâr-ı siyasiye: Siyasi fikirler, cereyanlar.

Fetret: İki peygamber devri arasında kalan, vahyin kesildiği dönem, zaman dilimi.

Hâkim-i âdil: Adaletli hâkim.

Hâlî: Uzak, boş.

Hayat-ı içtimaiye: Sosyal hayat.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Mütebahhir: Çok bilgili, engin bilgi sahibi.

Şark - garp: Doğu - batı.

Tevâfuk: Aynı noktada birleşme, birbirine paralel olma.

Ümmî: Herhangi bir eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen.

Demek bu Zât'ın vahdâniyete şehâdeti şahsî ve cüz'î değil; belki, umumî ve küllî sarsılmaz ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir cihetle çıkamaz bir şehâdettir, diye hükmetti.

İşte Asr-ı Saadet'te akıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nurâniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, **Birinci Makam'ın On Altıncı Mertebesi'nde böyle:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوَجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى
 وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: فَخُرَّ الْعَالَمُ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي
 آدَمَ بِعِظَمِ سُلْطَنَةِ قُرْآنِهِ، وَحِشْمَةِ وَسِعَةِ دِينِهِ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ،
 وَعُلُوبِيَّةِ أَخْلَاقِهِ، حَتَّى بَتَضَدِّيقِ أَعْدَائِهِ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بِقُوَّةِ
 مِمَّاتِ مُعْجَزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ، وَبِقُوَّةِ
 آلاَفِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ آلِهِ ذَوِي الْأَنْوَارِ،
 وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ ذَوِي
 الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ.

denilmiştir.

Asr-ı Saadet: Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile şereflenen kutlu asır.

Cüz'î: Küçük, az.

Küllî: Genel, bütün.

Medrese-i nuraniye: Nurlu, pırıl pırıl medrese, okul.

Vahdâniyet: Allah'ın birliği.

Sonra bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı iman olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: “Aradığımız Zât’ın sözü ve kelâmı denilen, bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan **Kur’ân-ı Mu’cizü'l-Beyan** nâmındaki kitaba müracaat edip o ne diyor, bilelim.” Fakat en evvel bu kitabın, bizim Hâlık’ımızın kitabı olduğunu isbat etmek lâzımdır, diye taharriye başladı.

Bu seyyah, bu zamanda bulunduğu münasebe- tiyle en evvel mânevî i’câz-ı Kur’âniye’nin lem’aları olan Risale-i Nur’a baktı ve onun yüz otuz risalele- ri, âyât-ı Furkâniye’nin nükteleri ve ışıkları ve esas- lı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risale-i Nur, bu ka- dar muannid ve mülhid bir asırda her tarafa hakâik-i Kur’âniye’yi mücâhidâne neşrettiği hâlde, karşısına kimse çıkamadığından isbat eder ki; onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur’ân, semâvîdir;

Âyât-ı Furkâniye: Doğruyu, yan- lışı birbirinden tamamen ayıran Yüce Kur’ân’ın âyetleri.

Hakâik-i Kur’âniye: Kur’ân-ı Ke- rîm’in hakikatleri.

İ’câz-ı Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerîm’in, insanları benzerini yapmaktan âciz bırakan mu’cize üslûbu.

Lem’a: Parıltı.

Muannid: İnatçı.

Mücâhidâne: Allah’ın dinini yücel- tme için gayret, çaba sarf eder bir tarzda.

Mülhid: Dinsiz, inançsız.

Semâvî: Allah tarafından gönderi- len, ilâhî.

Taharri: Arama, araştırma.

beşer kelâmı değildir. Hatta Resâilî'n-Nur'un yüzer hüccetlerinden birtek hüccet-i Kur'âniye'si olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektub'un âhiri, Kur'ân'ın kırk vechle mu'cize olduğunu öyle isbat etmiş ki; kim görmüşse değil tenkit ve itiraz etmek, belki isbatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok senâ etmiş. Kur'ân'ın vech-i i'câzını ve hak kelâmullah olduğunu isbat etmek cihetini Risale-i Nur'a havale ederek yalnız kısa bir işaretle büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti:

Birinci Nokta: Nasıl ki Kur'ân, bütün mu'cizâtıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakâikiyle Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın bir mu'cizesidir; öyle de *Muhammed* (*aleyhissalâtü vesselâm*) da bütün mu'cizâtıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemâlât-ı ilmiyesiyle Kur'ân'ın bir mu'cizesidir ve Kur'ân'ın kelâmullah olduğuna bir hüccet-i kâtiasıdır.

Âhir: Son.

Delâil-i nübüvvet: Peygamberlik delilleri.

Hak kelâmullah: Allah'ın gerçek, doğru sözü.

Hakâik: Gerçekler, hakikatler.

Hakkaniyet: Doğruluk, gerçeklik.

Hüccet: Delil.

Hüccet-i kâtia: Kesin delil.

Hüccet-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'in delili.

Kemâlât-ı ilmiye: İlmî mükemmellik, yükseklik. İlimde ulaşılabilecek en yüksek seviyeler.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Resâilî'n-Nur: Nur Risaleleri.

Senâ etmek: Methetmek, övmek.

Vech-i i'câz: Mu'cize yönü.

İkinci Nokta: *Kur'ân, bu dünyada öyle nurânî ve saadetli ve hakikatli bir surette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber; insanların hem nefislerinde, hem kalblerinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde, hem hayat-ı içtimaiyelerinde, hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılâp yapmış ve idâme etmiş ve idare etmiş ki; on dört asır müddetinde, her dakikada altı bin altı yüz altmış altı âyetleri¹, kemâl-i ihtiramla hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor.. ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalblerini tasfiye ediyor; ruhlara inkişaf ve terakki.. ve akıllara istikâmet ve nur.. ve hayata, hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, harikadır, fevkalâdedir, mu'cizedir.*

¹ Bin âyet emir; bin âyet nehiy; bin âyet vaad; bin âyet vaid; bin âyet haber; bin âyet kasas; beş yüz âyet helâl-haram ihtiva eden ahkâm; yüz âyet dua ve tesbih; altmış altı âyet de nâsîh ve mensûhtur. (el-Kermî, en-Nâsîh ve'l-mensûh 1/240; Muhammed Bedreddin, Ebdeu'l-beyan s.3-4)

Hayat-ı siyasiye: Siyaset hayatı.

Hayat-ı şahsiye: Şahsî, ferdî hayat.

İdame etmek: Devam ettirmek, sürdürmek.

İnkılâp: Devrim.

İnkişaf: İlerleme.

Kemâl-i ihtiram: Son derece, büyük bir saygı, hürmet.

Tasfiye: Arındırma.

Tebdil-i hayat-ı içtimaiye: Sosyal hayatı değiştirme.

Terakki: Gelişme, yükselme.

Tezkiye: Temizleme.

Üçüncü Nokta: Kur'ân, o asırdan ta şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki:

Kâbe'nin duvarında altınla yazılan en meşhur ediplerin “Muallakât-ı Seb'a” nâmıyla şöhret-şiar kasidelerini o dereceye indirdi ki; Lebîd'in* kızı, babasının kasidesini Kâbe'den indirirken demiş: “*Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı.*”

Hem bedevî bir edip: *فَاضْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ*¹ âyeti okunurken işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona demişler: “Sen Müslüman mı oldun?” O demiş: “Hayır, ben bu âyetin belâgatına secde ettim.”²

Hem İlm-i Belâgat'ın dâhilerinden Abdülkâhir Cürçânî* ve Sekkâkî* ve Zemahşerî* gibi binlerle dâhi imamlar ve mütefennin edipler, icmâ ve ittifakla karar vermişler ki; “*Kur'ân'ın belâgatı, tâkat-ı beşerin fevkindedir, yetişilmez.*”³

¹ “Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!” (Hicr Sûresi, 15/94)

² Bkz.: es-Suyûtî, *el-İtkân* 2/149; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 14/86.

³ Bkz.: el-Bâkılânî, *Îcâzü'l-Kur'ân* 1/250, 254; el-Kurtubî, *Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 1/76; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/63; ...

Âyât: Âyetler.

Belâgat: Edebiyat. Güzel, düzgün, kusursuz ve yerinde ifade sanatı.

Fevk: Üst.

Muallakât-ı Seb'a: Câhiliye döneminde çok beğenilerek Kâbe'nin duvarına asılan yedi meşhur kaside.

Mütefennin: İlim ve fen sahibi, uzman.

Şöhret-şiar: Çok meşhur, pek ünlü.

Tâkat-ı beşer: İnsanın gücü, kapasitesi.

Hem o zamandan beri mütemâdiyen meydan-ı muârazaya davet edip, mağrur ve enâniyetli ve ediplerin ve belîğlerin damarlarına dokundurup, gururlarını kıracak bir tarzda der: “*Ya birtek sûrenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve âhirette helâket ve zilleti kabul ediniz!*”¹ diye ilân ettiği hâlde; o asrın muannid belîğleri, birtek sûrenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muârazayı bırakıp, uzun olan can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyâr etmeleri isbat eder ki o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem Kur’ân’ın dostları, Kur’ân’a benzemek ve taklit etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur’ân’a mukabele ve tenkit etmek şevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telâhuk-u efkâr ile terakki eden milyonlarla Arabî kitaplar ortada geziyor. Hiçbirisinin ona yetişemediğini, hatta en âdi adam dahi dinlese elbette diyecek: “Bu Kur’ân, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil! Ya onların altında veya umumunun fevkinde olacak!”

¹ Bkz.: Bakara Sûresi 2/23-24; Yûnus Sûresi 10/38-39.

Belîğ: Söz, yazı veya şiir üstadı, edebiyatçı.

Helâket: Ölme, mahvolma.

İhtiyâr etmek: Tercih etmek, seçmek.

Meydan-ı muâraza: Mücadele alanı.

Mukabele etmek: Karşılık vermek.
Mütemâdiyen: Devamlı, süreklilik olarak.

Telâhuk-u efkâr: Fikirlerin birbirine eklenmesi, fikir birikimi.

Zillet: Küçük düşme, hor ve hakir görülme.

Umumunun altında olduğunu dünyada hiçbir fert, hiçbir kâfir, hatta hiçbir ahmak diyemez. Demek mertebe-i belâgatı umumun fevkindedir.

Hatta bir adam ¹ **سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** âyetini okudu, dedi ki: “Bu âyetin harika telâkki edilen belâgatını göremiyorum.” Ona denildi: “Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle!” O da kendini Kur’ân’dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki; mevcudât-ı âlem perişan, karanlık, câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak; hâlî, hadsiz, hudutsuz bir fezada; kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur’ân’ın lisanından bu âyeti dinlerken gördü:

Bu âyet, kâinat üstünde dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki; bu ezeli nutuk ve bu sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat, bir câmi-i kebîr hükmünde başta

¹ “Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah’ı tenzih ve tesbih eder.” (Hadîd Süresi, 57/1).

Câmid: Cansız.

Câmi-i kebîr: Büyük câmi.

Ezeli Nutuk: Zaman üstü, zamanları aşan kelâm, hitap.

Hâli: Boş, تنها, ıssız.

Mertebe-i belâgat: Edebî seviye.

Mevcudât-ı âlem: Kâinattaki

bütün varlıklar.

Sermedî ferman: Ebedî ferman, buyruk.

Tahayyül: Hayal etme, hayalde canlandırma.

Telâkki: Kabul etme, benimseme.

Zîşuur: Akıl, şuur sahibi.

semâvât ve arz olarak umum mahlûkâtı hayattârâne zikir ve tesbihte ve vazife başında cûş u hurûşla mesûdâne ve memnunâne bir vaziyette bulunduruyor, diye müşâhede etti ve bu âyetin derece-i belâgatını zevk ederek –sair âyetleri buna kıyasla– Kur'ân'ın zezeme-i belâgatı, arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istilâ ederek haşmet-i saltanatı kemâl-i ihtiramla on dört asır bilâ-fâsıla idâme ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

Dördüncü Nokta: Kur'ân, öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'ân'ı tilâvet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadeleştirdiği eski zamandan beri herkesçe müsellemler olup darb-ı mesel hükmüne geçmiş.

Arz: Yeryüzü.

Bilâ-fâsıla: Aralıksız, kesintisiz.

Cûş u hurûş: Coşup taşma.

Darb-ı mesel: Halk deyimi, atasözü.

Derece-i belâgat: Edebî seviye, derece.

Halâvet: Tatlılık.

Haşmet-i saltanat: Saltanatın ihtişamı, göz kamaştırıcılığı.

Hayattârâne: Canlı bir şekilde.

Hums: Beşte bir.

Memnunâne: Memnunlukla, sevinerek.

Mesûdâne: Mutlu bir şekilde.

Müsellemler: Herkesçe kabul edilen.

Müşâhede etmek: Kalb ve ruh gözüyle görmek, şahit olmak.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Nısf: Yarı, yarım.

Semâvât: Gökler, feza.

Tekrar-ı tilâvet: Tekrar tekrar okuma.

Tilâvet etmek: Okumak.

Zezeme-i belâgat: Edebî nağme, sedâ.

Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebâbet ve garâbet göstermiş ki on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği hâlde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitap ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her tâife-i ilmiye ondan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdıkları ve üslûb-u ifadesine ittibâ ve iktidâ ettikleri hâlde o, üslûbundaki ve tarz-ı beyanındaki garâbetini aynen muhafaza ediyor.

Beşincisi: Kur'ân'ın bir cenâhı mâzide, bir cenâhı müstakbelde, kökü ve bir kanadı eski peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu, onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevâfukun lisan-ı hâliyle bunu tasdik ettikleri gibi; öyle de evliya ve asfiya gibi ondan hayat alan semere-leri ve hayattâr tekemmülleriyle şecere-i mübârekelerinin

Asfiya: İlim ve takvalarıyla peygamberlerin gerçek vârisi olan seçkin veliler.

Cenah: Kanat, taraf, yön.

Evliya: Veliler, Allah dostları.

Garâbet: Alışılmamışlık, orijinallik.

Hayattâr: Canlı, hayat sahibi.

İktidâ: Bağlanma, arkasında olma.

İttibâ: Uyuma, tâbi olma.

Kesret: Çok, çokluk.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Mâzi ve müstakbel: Geçmiş ve gelecek.

Mebzuliyet: Yayınlık, bolluk.

Şebâbet: Gençlik, tâzelik.

Şecere-i mübareke: Bereketli ağaç.

Tâife-i ilmiye: İlim adamları.

Tarz-ı beyan: Anlatma, ifade tarzı.

Tekemmül: Gelişme, mükemmelleşme, olgunlaşma.

Tevâfuk: Aynı noktada birleşme, birbirine paralel olma.

Üslûb-u ifade: İfade tarzı, üslûbu.

hayattâr, feyizdâr ve hakikat-medar olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himâyesi altında yetişen ve yaşayan velâyetin bütün hak tarikatları ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'ân'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakâik ve câmiyette misilsiz bir harika olduğuna şehâdet eder.

Altıncısı: Kur'ân'ın altı ciheti nurânîdir, sıdk ve hakka-niyetini gösterir, evet;

- altında *hüccet ve burhan direkleri*,
- üstünde *sikke-i i'câz lem'aları*,
- önünde ve hedefinde *saadet-i dareyn hediyeleri*,
- arkasında nokta-yı istinadı, *vahy-i semâvî hakikatleri*,
- sağında *hadsiz ukûl-ü müstakîmenin delillerle tasdikleri*,

Ayn-ı hak: Doğrunun ta kendisi, tamamen doğru.

Câmiyet: Şümûllü, kapsamlı olma, her şeyi içine alma.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Feyizdâr: Feyizli, bereketli, ilâhî lütufa ermiş.

Hakikat-medar: Gerçeğin sebebi, vesilesi.

Himâye: Koruma, gözetme.

Hüccet / burhan: Delil.

Lem'a: Parıltı.

Mecma-ı hakâik: Gerçekler, doğrular bütünü.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Nurânî: Nurlu, pırıl pırıl.

Saadet-i dâreyn: Dünya ve âhiret mutluluğu.

Sıdk: Doğruluk, doğru sözlülük.

Sikke-i i'câz: İnsanları benzerini yapmaktan âciz bıraktığını, mu'cize olduğunu gösteren damga, mühür.

Ukûl-ü müstakîme: Doğru, dürüst akıllar.

Vahy-i semâvî: Gökler ötesi âlemlerden gelen ilâhî mesaj.

• solunda selim kalblerin ve temiz vicdanların ciddî itmînanları ve samimî incizapları ve teslimleri, Kur'ân'ın fevkalâde, harika, metin ve hücum edilmez bir kal'a-yı semâviye-i arziye olduğunu isbat ettikleri gibi altı makamdan dahi onun ayn-ı hak ve sâdık olduğuna ve beşerin kelâmı olmadığına, hem yanlış olmadığına imza eden; başta, bu kâinatta daima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himâye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın Mutasarrıf'ı, o Kur'ân'a âlemde en makbul, en yüksek, en hâkimâne bir makam-ı hürmet ve bir mertebe-i muvaffakiyet vermesiyle onu tasdik ve imza ettiği gibi, İslâmiyet'in menbaı ve Kur'ân'ın tercümanı olan Zât'ın (aleyhissalâtu vesselâm) herkesten ziyade ona itikat ve ihtiramı.. ve nüzûlü zamanında

Düstur-u faaliyet: Hareket, işleyiş prensibi.

Hâkimâne: Hükmeder, hükmedene yakışır bir tarzda.

İhtiram: Hürmet etme, saygı gösterme.

İncizâp: Cezbolma, bağlanma.

İtikat: İnanma, iman etme.

İtmînan: Tam tamına emin olma, tatmin olma, iç huzuru.

İttihaz etmek: Edinmek, kabul etmek.

İzâle etmek: Yok etmek.

İzhar: Gösterme, belirtme.

Kal'a-yı semâviye-i arziye: Yeri ve göğü kuşatan muhteşem kale.

Makam-ı hürmet: Saygı, hürmet konumu.

Mertebe-i muvaffakiyet: Başarı, üstünlük derecesi.

Mutasarrıf: İşleri yürüten, yöneten.

Müfterî: İftira eden.

Nüzûl: İniş, inme.

Selim: Sağlam, temiz.

uyku gibi bir vaziyet-i nâimânede bulunması..¹ ve sair kelâmları ona yetişememesi ve bir derece benzememesi.. ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakikî hâdisât-ı kevnîyeyi, gaybiyâne, Kur'ân ile tereddütsüz ve itmînan ile beyan etmesi.. ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o Tercüman'ın bütün kuvvetiyle Kur'ân'ın her bir hükmüne iman edip tasdik etmesi.. ve hiçbir şey O'nu sarsmaması; Kur'ân'ın semâvî, hakkanîyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübârek kelâmı olduğunu imza ediyor.

Hem nev-i insanın humsu, belki kısm-ı âzamı, göz önündeki o Kur'ân'a müncezbâne ve dindârâne irtibatı ve hakikat-perestâne ve müştâkâne kulak vermesi.. ve

¹ Meselâ Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) Kevser Sûresi'nin uykuda vahyedildiğine dair bkz.: Müslim, *Salât* 53; Tirmizî, *Tefsîru'l-Kur'ân* (97) 1; Nesâî, *İftitâh* 21.

Dindârâne: Dindarca.

Gaybiyâne: Gaybî olarak, görmeden, bilmeden.

Hâdisât-ı kevnîye: Kâinattaki olaylar.

Hakikat-perestâne: Hakperestçe.

Hâlık-ı Rahîm: Pek merhametli Yüce Yaratıcı.

Hums: Beşte bir.

Kısm-ı âzam: Çoğunluk, çok büyük kısım.

Müncezbâne: İlâhî cezbeye kendini kaptırmış, bağlanmış bir şekilde.

Müştâkâne: Büyük bir özlemle.

Ümmiyet: Herhangi bir eğitim almamış olmak, okuma yazma bilmemek.

Vaziyet-i nâimâne: Uyum gibi bir vaziyet, uyuklama hâli.

çok emârelerin ve vâkıaların ve keşfiyâtın şehâdetiyle cin¹ ve melek ve ruhânîlerin² dahi, tilâveti vaktinde pervane gibi hakperestâne etrafında toplanması, Kur'ân'ın kâinatça makbuliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğuna bir imzadır.

Hem nev-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmîden tut, ta en zeki ve âlime kadar her birisi, Kur'ân'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri.. ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiye'nin ve bil-hassa şeriat-ı kübrânın büyük müçtehitleri ve Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi muhakkikleri gibi her tâife, kendi ilimlerine ait bütün hâcâtını ve cevaplarını Kur'ân'dan

¹ Bkz.: Cin Sûresi 72/1-2; Ahkaf Sûresi 46/29; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/495.

² Bkz.: Buhârî, *Menâkıb* 25; Müslim, *Salâtü'l-müsâfirîn* 240, *Zikir* 38; Tirmizî, *Kıraât* 10.

Âmi: Sıradan biri, fazla bilgili

Fehmetmek: Anlamak.

Gabî: Zeki olmayan, akli kıt kimse.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Keşfiyât: Allah dostlarının ilâhî ihsan ve ilham ile keşfettiği sırlar, hakikatler.

Muhakkik: Sürekli hakikatin peşinde, kılı kırk yararcasına araştıran kimse.

Müçtehit: Dinin temel kaynaklarından hüküm çıkarma bilgi ve kabiliyetine sahip olan kimse.

Ruhânî: Vücûdu maddî olmayan, ruh sahibi varlık (melek, cin gibi).

Şeriat-i kübrâ: Pek yüce, pek büyük İslâm Hukuku.

Ulûm-u İslâmiye: İslâmî ilimler.

Usûlü'd-din/İlm-i Kelâm: Akâid İlmi. İslâm'ın inanca ait meselelerini inceleyen ilim dalı.

Vâkıa: Hâdise, olay.

istihraç etmeleri, Kur'ân'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edipleri, –İslâmiyet'e girmeyenler– şimdiye kadar muârazaya pek çok muhtaç oldukları hâlde, Kur'ân'ın i'câzından yedi büyük vechi varken, yalnız birtek vechi olan belâgatının, tek bir sûrenin mislini getirmekten istinkâfları.. ve şimdiye kadar gelen ve muâraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur belîğlerin ve dâhi âlimlerin onun hiçbir vech-i i'câzına karşı çikamamaları ve âcizâne sükût etmeleri, Kur'ân'ın mu'cize ve tâkat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet bir kelâm, *“Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve niçin?”* denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâgatı tezahür etmesi noktasından Kur'ân'ın misli olamaz ve ona yetişilemez. Çünkü Kur'ân, bütün âlemlerin

Âcizâne: Âcizlik içinde.

Belâgat: Edebiyat. Güzel, kusursuz ve yerinde ifade etme.

Belîğ: Söz, yazı veya şiir üstadı, edebiyatçı.

Edip: Edebiyatçı, şair veya yazar.

Fevk: Üst.

i'câz: Kur'ân-ı Kerîm'in insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan mu'cize üslûbu.

İstihraç etmek: Bazı emarelerden, işaretlerden o şeyin bütününe dair bilgi veya neticeyi çıkarmak.

İstinkâf: Çekinme, kaçınma.

Maden-i hakikat: Hakikat madeni.

Memba-ı hak: Hakikat kaynağı.

Muâraza: Karşı koyma, mücadele.

Sükût etmek: Susmak.

Tâkat-i beşer: İnsanın gücü, kapasitesi.

Tezahür etmek: Ortaya çıkmak, belirtmek.

Ülviyet: Üstünlük, yücelik.

Vech-i i'câz: Mu'cize üslûbunun özelliği, yönü.

Rabbi ve Hâlık'ının hitabı ve konuşması.. ve hiçbir cihette taklidi ve tasannûu ihsas edecek bir emâre bulunmayan bir mükâlemesi.. ve bütün insanların belki bütün mahlûkâtın nâmına meb'us ve nev-i beşerin en meşhur ve namdar muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs'at-i imanı, koca İslâmiyet'i tereşşuh edip sahibini "Kâb-ı Kavseyn" makamına çıkararak muhatabı samedâniyeye mazhariyetle nüzûl eden.. ve saadet-i dareyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki rabbânî maksatlara ait mesâili ve o muhatabın bütün hakâik-i İslâmiye'yi taşıyan en yüksek ve en geniş olan imanını beyan ve izah eden.. ve koca kâinatın bir harita, bir saat, bir hâne gibi her tarafını gösterip, çevirip, onları yapan sanatkârı, tavriyla ifade ve tâlim eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın elbette

Hakâik-i İslâmiye: İslâmî hakikatler.

Hilkat-i kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İhsas etmek: Hissettirmek, belli etmek.

Kâb-ı Kavseyn: Yayın iki ucu arasındaki mesafe. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Mi'raç'ta Cenâb-ı Hakk'a yaklaştığı, mahiyeti bizce meçhul makam. İmkân ve Vücûb arası.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini

yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

Meb'us: Gönderilen, gönderilmiş.

Mesâil: Meseleler.

Mükâleme: Konuşma, söyleşme.

Rabbânî: Rabb'e ait, ilâhî.

Tâlim etmek: Öğretmek.

Tasannû: Sunilik, yapmacıklık.

Tereşşuh: Sızma, kaynaklanma, meydana çıkma.

Vüs'at-i iman: İman enginliği, genişliği.

mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i'câzına yetişilmez.

Hem Kur'ân'ı tefsir eden ve bir kısmı otuz-kırk, hatta yetmiş cilt olarak birer tefsir yazan yüksek zekâlı, müdakkik binlerle mütefennin ulemânın senedleri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur'ân'daki hadsiz meziyetleri ve nüktele-ri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî mânâları ve umûr-u gaybiyenin her nev'inden kesretli gaybî ihbarları izhar ve isbat etmeleri.. ve bilhassa Risale-i Nur'un yüz otuz kitabının her biri, Kur'ân'ın bir meziyetini, bir nüktesini kat'i burhanlarla isbat etmesi ve bilhassa Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi.. şimendifer ve tayyare gibi medeniyetin harikalarından çok şeyleri Kur'ân'dan istihraç eden Yirminci Söz'ün İkinci Makamı.. ve Risale-i Nur'a ve elektriğe işaret eden âyetlerin işârâtını bildiren İşârât-ı Kur'âniye nâmındaki Birinci Şuâ.. ve huruf-u Kur'âniye'nin ne kadar

Âli: Yüce, yüksek.

Derece-i i'câz: Mu'cize derecesi.

Gaybî ihbar: Gayba ait, bilinmeyen şeylerden bahsetme, haber verme.

Hâsiyet: Özellik, vasıf, hususiyet.

Huruf-u Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim harfleri.

İşârât: İşaretler, dolaylı manalar.

İzhar: Ortaya çıkarma, gösterme.

Kesret: Çokluk, çoğunluk.

Meziyet: Ayırıcı vasıf, üstün özellik.

Müdakkik: İnceleme ve araştırmalarında alabildiğine hassas, dikkatli ve titiz ilim adamı

Mütefennin: İlim ve fen sahibi, uzman.

Şimendifer: Tren.

Umûr-u gaybiye: Gayba ait; görünmeyen şeyler, işler.

muntazam, esrarlı ve mânâlı olduğunu gösteren Rumû-zât-ı Semâniye nâmındaki sekiz küçük risale.. ve Sûre-i Feth'in âhirki âyetinin beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mu'cizeliğini isbat eden küçük bir risale gibi Risale-i Nur'un her bir cüzü, Kur'ân'ın bir hakikatini, bir nurunu izhar etmesi, Kur'ân'ın misli olmadığına ve mu'cize ve harika olduğuna ve bu âlem-i şehâdette âlem-i gaybın lisanını ve bir Allâmü'l-guyûb'un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen Kur'ân'ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki; haşmetli hâkimiyet-i nurâniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıklandırarak zemin yüzünü dahi bin üç yüz sene tenvir ederek kemâl-i ihtiramla devam etmesi.. hem o hâsiyetleri içindir ki Kur'ân'ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı ve on hasenesi olması ve on

Âlem-i gayp: Beş duyu ile kavranamayan varlıkların ve hâdiselerin âlemi.

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem, duyu organları ile kavranılanları ihtiva eden âlem.

Allâmü'l-guyûb: Bütün bilinmezleri en iyi bilen Hz. Allah.

Azamet: Büyüklük, ululuk.

Hâkimiyet-i nurâniye: Pırıl pırıl, kusursuz hâkimiyet.

Hasene: Sevap, iyilik.

Haşmet: İhtişam, yücelik.

Kemâl-i ihtiram: Son derece, büyük bir saygı, hürmet.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Saltanat-ı kudsiye: Mukaddes, yüce saltanat, idare.

Tenvir etmek: Aydınlatmak, nurlandırmak.

meyve-i bâkî vermesi..¹ hatta bir kısım âyâtın ve sûrelerin her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi.. ve mübârek vakitlerde her harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması² gibi kudsî imtiyazları kazanmış, diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi:

“İşte böyle her cihetle mu’cizâtlı bu Kur’ân, sûrelerinin icmâıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar u envarının tevâfukuyla ve semerât ve âsârının tetâbukuyla birtek Vâcibü'l-vücûd’un vücûduna ve vahdetine ve sıfât ve esmâsına delillerle isbat suretinde öyle şehâdet etmiş

¹ Kur’ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz.: Tirmizî, *Fezâilü'l-Kur’ân* 16; Dârimî, *Fezâilü'l-Kur’ân* 1; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/118.

² Gece namazında on âyet okuyana yüz sevap^{*1}, günde yüz defa İhlâs Sûresi’ni okuyana bin beş yüz sevap^{*2}, Kadir gecesinde ise otuz bin sevap^{*3} verilmesi gibi...

^{*1} İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/202; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/6.

^{*2} Ebû Yalâ, *el-Müsned* 6/103.

^{*3} Kadir Sûresi 97/3.

Âsâr: Eserler, izler.

Âyât: Âyetler.

Esrâr u envar: Sırlar ve nurlar.

İcmâ: İttifak.

Kudsî: Kutsal, mukaddes.

Meyve-i bâkî: Bitmeyen, tükenmeyen meyve.

Semerât: Meyveler, neticeler.

Sıfât ve esmâ: Sıfatlar ve isimler.

Tetâbuk: Birbirine mutabık, uygun olma.

Tevâfuk: Aynı noktada birleşme, birbirine paralel olma.

Vâcibü'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah.

Vahdet: Allah’ın birliği.

Vücûd: Allah’ın varlığı.

ki; bütün ehl-i imanın hadsiz şehâdetleri, onun şehâdetinden tereşşuh etmişler.”

İşte bu yolcunun Kur'ân'dan aldığı ders-i tevhid ve imana kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Yedinci Mertebesi'nde** böyle:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْوَجِدُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ
عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: الْقُرْآنُ الْمُعْجَزُ الْبَيَانِ
الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَاسِ الْمَلِكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ، الْمَقْرُوءُ
كُلُّ آيَاتِهِ فِي كُلِّ دَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْإِحْتِرَامِ، بِالسَّنَةِ مِائَاتِ الْمَلَائِكِ
مِنْ نَوْعِ الْإِنْسَانِ، الدَّائِمُ سَلْطَنَتُهُ الْقُدْسِيَّةَ عَلَى أَقْطَارِ الْأَرْضِ
وَالْأَكْوَانِ، وَعَلَىٰ وَجْهِهِ الْأَعْصَارِ وَالزَّمَانِ، وَالْجَارِي حَاكِمِيَّتُهُ
الْمَعْنَوِيَّةَ التَّوْرَانِيَّةَ عَلَى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمْسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةِ
عَشَرَ عَصْرًا بِكَمَالِ الْإِحْتِشَامِ. وَكَذَا شَهِدَ وَبَزَهَنَ بِإِجْمَاعِ سُورِهِ
الْقُدْسِيَّةِ السَّمَاوِيَّةِ، وَبِاتِّفَاقِ آيَاتِهِ التَّوْرَانِيَّةِ الْإِلَهِيَّةِ، وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهِ
وَأَنْوَارِهِ، وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ وَثَمَرَاتِهِ وَأَثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.

denilmiştir.

Sonra bir fakir insana değil fânî ve muvakkat bir tarlayı, bir hâneyi, belki koca kâinatı ve dünya kadar bir

Ehl-i iman: İnananlar, müminler. **Muvakkat:** Kısa süreli, geçici.

mülk-ü bâkîyi kazandıran.. ve bir fânî adama ebedî bir hayatın levâzımâtını bulduran.. ve ecelin darağacını bekleyen bir biçareyi, idam-ı ebedîden kurtaran.. ve saadet-i sermediyenin hazinesini açan en kıymettar sermaye-i insaniyenin iman olduğunu bilen mezkûr misafir ve hayat yolcusu, kendi nefesine dedi ki: “Haydi, ileri! İmanın hadsiz mertebelerinden bir mertebe daha kazanmak için **kâinatın heyet-i mecmûasına müracaat edip, o da ne diyor, dinlemeliyiz; erkânından ve eczasından aldığımız dersleri tekmil ve tenvir etmeliyiz!**” diye, Kur’ân’dan aldığı geniş ve ihatalı bir dürbün ile baktı, gördü:

Bu kâinat, o kadar mânidâr ve muntazamdır ki; mücessem bir kitab-ı sübhânî.. ve cismânî bir Kur’ân-ı rabbânî.. ve müzeyyen bir saray-ı samedânî.. ve muntazam

Cismânî: Cisimden olan, maddî.

Eczâ: Bölümler, kısımlar.

Heyet-i mecmûa: Genel yapı.

İdam-ı ebedî: Ebediyen yok olma.

Kitab-ı sübhânî: Cenâb-ı Hakk’ın icraatlarının okunacağı mükemmel, kusursuz kâinat kitabı.

Kur’ân-ı rabbânî: Varlıkların ihtiyaç duyacağı her türlü icraatın Cenâb-ı Hakk’ın sınırsız ilim, irade ve kudretiyle kaydedildiği ve yerine getirildiği kâinat kitabı.

Levâzımât: Lâzım olan, gerekli olan her şey.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Mücessem: Cisme bürünmüş, cisim hâlini almış.

Mülk-ü bâkî: Kalıcı, dâimi mülk.

Müzeyyen: Ziyetli, süslü.

Saadet-i sermediye: Sürekli, bitmeyen mutluluk, cennet hayatı.

Saray-ı samedânî: Cenâb-ı Hakk’ın varlığın her türlü ihtiyacına göre donattığı mükemmel saray.

Sermaye-i insaniye: İnsanın sermayesi, asıl serveti, ana kazancı.

Tekmil: Bitirme, tamamlama.

bir şehr-i rahmânî suretinde görünüyor. O kitabın bütün sûreleri, âyetleri ve kelimâtları, hatta harfleri ve bâbları ve fasılları ve sayfaları ve satırları, umumunun her vakit mânidârâne mahv u isbatları ve hakîmâne tağyir ve tahvilleri, icmâ ile bir Alîm-i külli şey'in ve bir Kadîr-i külli şey'in ve bir Musannif'in, her şeyde her şeyi gören ve her şeyin her şeyi ile münasebetini bilen, riâyet eden bir Nakkâş-ı Zülcelâl'in ve bir Kâtib-i Zülkemâl'in vücûdunu ve mevcudiyetini bilbedahe ifade ettikleri gibi; bütün erkân ve envâıyla ve ecza ve cüz'iyatıyla ve sekenele-ri ve müştemilâtıyla ve vâridat ve masârıfatıyla ve onlarda maslahatkârâne tebdilleriyle ve hikmet-perverâne

Alîm-i külli şey: Her şeyi bilen, Hz. Allah.

Bâb: Bölüm, kısım.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Cüz'iyat: Küçük şeyler.

Envâ: Türler.

Erkân: Esaslar, temeller.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

Hikmet-perverâne: Her şeyin yerli yerince olması gözetilmiş bir tarzda.

İsbat: Varlığını devam ettirme.

Kadîr-i külli şey: Her şeye gücü yeten, Hz. Allah.

Kâtib-i Zülkemâl: Her şeyi mükemmel, kusursuz yazan Hz. Allah.

Mahv: Varlığını ortadan kaldırma.

Mânidârâne: Mânalı olarak.

Maslahatkârâne: Faydalarını, menfaatlerini gözetir bir tarzda.

Musannif: Belirli bir düzene göre tertip eden, sınıflayan.

Müştemilât: Bir şeyin içinde bulunan, ona bağlı şeyler.

Nakkâş-ı Zülcelâl: Yüce Sanatkâr.

Sekene: Nüfus, halk.

Şehr-i rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz, yüce rahmetinin tecellileriyle donattığı şehir.

Tağyir ve tahvil: Değiştirip başka hâle sokma.

Tebdil: Değiştirme.

Vâridat ve masârıfat: Gelirler ve giderler.

tecditleriyle bilittifak, hadsiz bir kudret ve nihâyetsiz bir hikmetle iş gören âlî bir Usta'nın ve misilsiz bir Sâni'in mevcudiyetini ve vahdetini bildiriyorlar. Ve kâinatın azametine münasip *iki büyük ve geniş hakikatin* şehâdetleri, kâinatın bu büyük şehâdetini isbat ediyorlar.

Birinci Hakikat: Usûlü'd-din ve İlm-i Kelâm'ın dâhi ulemâsının ve hükemâ-yı İslâmiye'nin gördükleri ve hadsiz burhanlarla isbat ettikleri *hudûs ve imkân* hakikatleridir.

Onlar demişler ki: “Madem, âlemde ve her şeyde tagayyür ve tebeddül var; elbette fânîdir, hâdistir, kadîm olamaz. Madem hâdistir, elbette onu ihdas eden bir Sâni' var. Ve madem her şeyin zâtında vücûdu ve ademi, –bir

Âli: Yüce.

Bilittifak: İttifakla, fikir birliği ile.

Hâdis: Sonradan olan.

Hudûs: Sonradan olma, yok iken varlık kazanma. Kâinatta meydana gelen her şeyde bir oluşum, değişim ve başkalaşım var ise elbette bu varlıklar kendi başlarına bunları yapamayacağına göre ezeli ve ebedi bir kudret bunları yapıyor ve değiştiriyor demektir.

Hükemâ-yı İslâmiye: Müslüman felsefeciler.

İhdas etmek: Meydana getirmek, yapmak, var etmek.

İmkân: Bir şeyin varlığının veya

yokluğunun olabirlilik açısından eşit olması. Eğer bir şey varolma veya olmama adına kendi başına bir şey yapamıyorsa elbette onun olmasını dileyen ve yapan başka bir kudret vardır.

Kadîm: Başlangıcı olmayan, ezeli.

Sâni': Sanatlı yapan, sanatkâr.

Tagayyür/tebeddül: Başkalaşma, değişme.

Tecdit: Yenileme.

Usûlü'd-din/İlm-i Kelâm: Akâid İlmî. İslâm'ın inanca ait meselelerini inceleyen ilim dalı.

Vücûd ve adem: Varlık ve yokluk.

sebeup bulunmazsa– müsâvidir, elbette vâcib ve ezeli olamaz. Ve madem muhal ve bâtil olan devir ve teselsül ile birbirini icad etmek, mümkün olmadığı kat'î burhanlarla isbat edilmiş; elbette öyle bir Vâcibü'l-vücûd'un mevcudiyeti lâzımdır ki; nazîri, mümtenî.. misli, muhal.. ve bütün mâadâsı, mümkün.. ve mâsivâsı, mahlûku olacak..”

Evet *hudûs hakikati*, kâinatı istilâ etmiş. Çoğunu göz görüyor, diğer kısmını akıl görüyor. Çünkü gözümüzün önünde her sene güz mevsiminde öyle bir âlem vefat eder ki; her birisinin hadsiz efradı bulunan ve her biri zîhayat bir kâinat hükmünde olan yüz bin nevi nebâtât ve küçücük hayvanât, o âlem ile beraber vefat ederler. Fakat o kadar intizam ile bir vefattır ki; haşir ve neşirlerine medar olan ve rahmet ve hikmetin mu'cizeleri, kudret ve ilmin harikaları bulunan çekirdekleri ve tohumları ve yumurtacıkları baharda yerlerinde bırakıp, defter-i a'mâllerini ve

Bâtil: Yanlış, gerçek dışı.

Burhan: Delil.

Defter-i a'mâl: Amel defteri. Her varlığın işlediği bütün fiillerinin kaydedildiği defter.

İcad etmek: Vücûda getirmek, var etmek.

İstilâ: Yayılma, kaplama.

Mâadâ/mâsivâ: Kendinden başka her şey.

Medar: Dayanak noktası, sebep.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Muhal: İmkânsız.

Mümkün: Olması veya olmaması kendi iktidar ve iradesinde olmayan her varlık.

Mümtenî: İmkânsız.

Müsâvi: Eşit, denk.

Nazîr: Benzer, denk.

Teselsül: Art arda gelme, birbirini takip etme, zincirleme.

Vâcib: Varlığı kendinden olan.

Vâcibü'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah.

Zîhayat: Canlı.

gördükleri vazifelerin programlarını onların ellerine vererek, Hafiz-i Zülcelâl'in himâyesi altında, hikmetine emanet eder sonra vefat ederler. Ve bahar mevsiminde haşr-i âzamın yüz bin misali ve numûne ve delilleri hükmünde olarak o vefat eden ağaçlar ve kökler ve bir kısım hayvancıklar, aynen ihya ve diriliyorlar. Ve bir kısmının dahi kendi yerlerinde emsalleri ve aynen onlara benzeyenleri îcad ve ihya olunuyor. Ve geçen baharın mevcudâtı, işledikleri amellerin ve vazifelerin sahifelerini ilânat gibi neşredip¹ *وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ*¹ âyetinin bir misalini gösteriyorlar.

Hem heyet-i mecmûa cihetinde, her güzde ve her baharda büyük bir âlem vefat eder ve taze bir âlem vücûda gelir. Ve o vefat ve hudûs, o kadar muntazam cereyan ediyor ve o vefat ve hudûsta, gayet intizam ve mizanla o kadar nevîlerin vefiyatları ve hudûsları oluyor ki; *güya dünya öyle bir misafirhânedir ki zîhayat kâinatlar ona misafir olurlar ve seyyah âlemler ve seyyar dünyalar ona gelirler, vazifelerini görürler, giderler.*

¹ “Hesap defterleri açıldığı zaman...” (Tekvir Sûresi, 81/10)

Hafiz-i Zülcelâl: Yaş kuru, küçük büyük, değerli değersiz her varlığı hayatının devamı ve muhasebesi için mükemmel bir intizamla koruyup muhafaza eden Ulu Allah.

Haşr-i âzam: Kiyâmetten sonra dirilip haşir meydanında toplanma.

Heyet-i mecmûa: Genel yapı.

Himâye: Koruma, gözetme.

İhyâ: Hayat verme, diriltme.

Seyyah/seyyar: Gezgin, gezen; hareket halinde olan, sabit olmayan.

Vefiyât: Vefatlar, ölümler.

İşte bu dünyada böyle hayattâr dünyaları ve vazifedâr kâinatları kemâl-i ilim ve hikmet ve mizanla ve muvâzene ve intizam ve nizamla ihdas ve îcad edip, rabbânî maksatlarda ve ilâhî gayelerde ve rahmânî hizmetlerde kadîrâne istîmal ve rahîmâne istihdam eden bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûdu ve hadsiz kudreti ve nihâyetsiz hikmeti, bilbedahe güneş gibi akıllara görünüyor. Hudûs mesâilini Risale-i Nur'a ve muhakkikîn-i kelâmîyenin kitaplarına havale ile o bahsi kapıyoruz.

Amma *imkân ciheti* ise o da kâinatı istilâ ve ihata etmiş. Çünkü görüyoruz ki her şey; küllî ve cüz'î bulunsun, büyük ve küçük olsun, arştan ferşe, zerrâtan seyyârâta kadar her mevcut, mahsus bir zât ve muayyen bir suret ve mümtaz bir şahsiyet ve has sıfatlar ve hikmetli keyfiyetler ve maslahatlı cihazlar ile dünyaya gönderiliyor.

Arş: Gökyüzü.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Ferş: Yer, yeryüzü.

İstihdam: Çalıştırma, hizmet ettirme.

İstîmal: Kullanma.

Kadîrâne: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız bir kudretle.

Kemâl-i ilim: Mükemmel, kusursuz ilim.

Keyfiyet: Nitelik.

Maslahat: Fayda, menfaat.

Mesâil: Meseleler, konular.

Muayyen: Belirli.

Muhakkikîn-i kelâmîye: İslâm'ın inanç esaslarını kılı kırk yararcasına inceleyen, araştıran âlimler.

Mümtaz: Seçkin, ayrıcalıklı, üstün.

Rahîmâne: Sonsuz ve sınırsız bir merhamet ile.

Seyyârât: Gezegenler.

Vücûb-u vücûd: Varlığının kendinden ve kesin olması.

Zât-ı Zülcelâl: Yüceler Yücesi Ulu Zât.

Zerrât: Zerreler, atomlar veya molekül gibi maddenin en küçük parçaları.

• *Hâlbuki o mahsus zâta ve o mahiyete, hadsiz imkânât içinde o hususiyeti vermek...*

• *Hem suretler adedince imkânlar ve ihtimaller içinde o nakışlı ve fârikalı ve münasip o muayyen sureti giydirmek...*

• *Hem, hemcinsinden olan eşhasın miktarınca imkânlar içinde çalkanana o mevcuda, o lâyük şahsiyeti imtiyazla tahsis etmek...*

• *Hem sıfatların nevîleri ve mertebeleri sayısınca imkânlar ve ihtimaller içinde şekilsiz ve mütereddit bulunan o masnûa, o has ve muvâfık maslahatlı sıfatları yerleştirmek...*

• *Hem hadsiz yollar ve tarzlarda bulunması mümkün olması noktasında hadsiz imkânât ve ihtimalât içinde mütehayyir, sergerdân, hedefsiz o mahlûka, o hikmetli keyfiyetleri ve inâyetli cihazları takmak*

Eşhas: Şahıslar, fertler.

Fârikalı: Ayırt edilen, farklı.

İmkânât: Olabilirlikler.

İmtiyaz: Benzerlerinden farklılık, belirginlik.

İnâyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi en mükemmel bir sistem, intizam ve denge içerisinde yaratması.

Masnû: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Muvafık: Uygun, münasip.

Mütehayyir: Şaşkın.

Mütereddit: Bir kararda kalamayan, istikrarsız, kararsız.

Sergerdân: Serserim, şaşkın.

Tahsis etmek: Her varlığa kendine has özellikler vermek, hususiyet lütfetmek.

ve teçhiz etmek, elbette küllî ve cüz'î bütün mümkinât adedince ve her mümkinin mezkûr mahiyet ve hüviyet, heyet ve suret, sıfat ve vaziyetinin imkânâtı adedince tahsis edici, tercih edici, tayin edici, ihdas edici bir Vâcibü'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna ve hadsiz kudretine ve nihâyetsiz hikmetine.. ve hiçbir şey ve hiçbir şe'n, O'ndan gizlenmediğine.. ve hiçbir şey O'na ağır gelmediğine.. ve en büyük bir şey, en küçük bir şey gibi O'na kolay geldiğine..¹ ve bir baharı bir ağaç kadar, ve bir ağacı bir çekirdek kadar sühûletle îcad edebildiğine işaretler ve delâletler ve şehâdetler, imkân hakikatinden çıkıp kâinatın bu büyük şehâdetinin bir kanadını teşkil ederler.

Kâinatın şehâdetini, her iki kanadı ve iki hakikatiyle Risale-i Nur eczaları ve bilhassa Yirmi İkinci ve Otuz İkinci Sözler, ve Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektuplar tamamıyla isbat ve izah ettiklerinden onlara havale ederek bu pek uzun kıssayı kısa kestik.

Kâinatın heyet-i mecmûasından gelen büyük ve küllî şehâdetin ikinci kanadını isbat eden **ikinci hakikat:**

¹ Bu hususları ifade eden bazı âyet-i kerimeler için bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/5-6; İbrahim Sûresi 14/38; Fâtır Sûresi 35/17; İbrahim Sûresi 14/20; Hac Sûresi 22/70; Ankebût Sûresi 29/19; ...

Delâlet: İspatlama, gösterme.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Mümkîn: Olması veya olmaması kendi iktidar ve iradesinde

olmayan her varlık.

Sühûlet: Kolaylık.

Şe'n: İş, işleyiş.

Teçhiz: Donatma, hazırlama.

Bu mütemâdiyen çalkanan inkılâplar ve tahavvülâtlar içinde vücûdunu ve hizmetini ve zîhayat ise hayatını muhafazaya ve vazifesini yerine getirmeye çalışan mahlûkâtta kuvvetlerinin bütün bütün haricinde bir *teâvün* hakikati görünüyor. Meselâ unsurları, zîhayatın imdadına.. hususan bulutları, nebâtâtın mededine.. ve nebâtâtı dahi hayvanâtın yardımına.. ve hayvanât ise insanların muâvenetine.. ve memelerin kevser gibi sütleri, yavruların beslenmelerine.. ve zîhayatların iktidarları haricindeki pek çok hâcetleri ve erzakları, umulmadık yerlerden onların ellerine verilmesi.. hatta zerrât-ı taamiye dahi hüceyrât-ı bedeniyenin tamirine koşmaları gibi teshir-i rabbânî ile ve istihdam-ı rahmânî ile hakikat-i teavünün pek çok misalleri doğrudan doğruya bütün kâinatı bir saray gibi idare eden bir Rabbü'l-âlemîn'in umumî ve rahîmâne rubûbiyetini gösteriyorlar.

Hâcet: İhtiyaç.

Hakikat-ı teâvün: Yardımlaşma gerçeği.

Hüceyrât-ı bedeniyeye: Beden hüc-recikleri.

İnkılâp: Dönüşüm.

İstihdam-ı rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın, merhametiyle varlıklara kendi aralarında birbirlerinin işle-rini gördürmesi

Muâvenet: Yardım.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Rabbü'l-âlemîn: Âlemlerin sahibi, hâkimi.

Rahîmâne: Sonsuz ve sınırsız bir merhamet ile.

Rubûbiyet: Allah'ın her şeyi kuşatan idare ve hâkimiyeti.

Tahavvülât: Değişimler.

Teâvün: Yardımlaşma.

Teshir-i rabbânî: Allah'ın varlıkları birbirinin emrine vermesi.

Ünsur: Madde, element.

Zerrât-ı taamiye: Yiyecek molekülleri.

Zihayat: Canlı.

Evet, câmid ve şuursuz ve şefkatsiz olan ve birbirine şefkatkârâne, şuurdârâne vaziyet gösteren muâvenetçiler elbette gayet Rahîm ve Hakîm bir Rabb-i Zülcelâl'in kuvvetiyle, rahmetiyle, emriyle yardıma koşturuyorlar.

İşte kâinatta câri olan teâvün-ü umumî, seyyarâttan tâ zîhayatın âzâ ve cihazât ve zerrât-ı bedeniyesine kadar kemâl-i intizamla cereyan eden *muvâzene-i âmme* ve *muhafaza-yı şâmile*.. ve semâvâtın yaldızlı yüzünden ve zeminin ziynetli yüzünden ta çiçeklerin süslü yüzlerine kadar kalem gezdiren *tezyin*.. ve kehkeşandan ve manzume-i şemsiyeden ta mısır ve nar gibi meyvelere kadar hükmeden *tanzim*.. ve güneş ve kamerden ve unsurlardan ve bulutlardan ta bal arılarına kadar memuriyet veren *tavzif* gibi pek büyük hakikatlerin büyüklükleri

Âzâ: Uzuvarlar, organlar.

Câmid: Cansız.

Câri: Geçerli, yürürlükte, işler hâlde.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan Hz. Allah.

Kamer: Ay.

Kehkeşan: Samanyolu galaksisi.

Kemâl-i intizam: Mükemmel intizam, düzen.

Manzume-i şemsiye: Güneş sistemi.

Muhafaza-yı şâmile: Bütün varlıkları içine alan koruma, muhafaza.

Muvâzene-i âmme: Umumi, her şeyi içine alan bir denge.

Rabb-i Zülcelâl: Her şeyin sahibi Ulu Allah.

Rahîm: Sonsuz, sınırsız şefkat ve merhamet sahibi, Hz. Allah.

Şefkatkârâne: Şefkatli bir tarzda.

Şuurdârâne: Şuurluymuşçasına.

Tanzim: Düzenleme, belirli bir nizama koyma.

Tavzif: Vazife verme, görevlendirme.

Teâvün-ü umumî: Her varlığın birbirinin yardımına koşması.

Tezyin: Bezeme, süsleme.

nisbetindeki şehâdetleri, kâinatın şehâdetinin ikinci kâinatını isbat ve teşkil ederler. Madem Risale-i Nur bu büyük şehâdeti isbat ve izah etmiş, biz burada bu kısacık işaretle iktifâ ederiz.

İşte dünya seyyahının kâinattan aldığı ders-i imanîye kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Sekizinci Mertebesi'nde böyle:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْوَجُودِ، الْمُمْتَنِعُ نَظِيرُهُ، الْمُمْكِنُ كُلُّ مَا سِوَاهُ، الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: هَذِهِ الْكَائِنَاتُ الْكَبِيرُ الْمَجَسَّمُ وَالْقُرْآنُ الْجِسْمَانِيُّ الْمُعْظَمُ وَالْقَصْرُ الْمُرَيَّنُ الْمُنْتَظَمُ وَالْبَلَدُ الْمُحْتَسَمُ الْمُنْتَظَمُ، بِإِجْمَاعِ سُورِهِ وَأَيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهِ وَأَبْوَابِهِ وَفُضُولِهِ وَصُخْفِهِ وَسُطُورِهِ وَاتِّفَاقِ أَرْكَانِهِ وَأَنْوَاعِهِ وَأَجْزَائِهِ وَجُزْئِيَّاتِهِ وَسَكْنَتِهِ وَمُشْتَمَلَاتِهِ وَوَارِدَاتِهِ وَمَصَارِفِهِ، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْخُدُوثِ وَالتَّعْيِيرِ وَالْإِمْكَانِ، بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ عُلَمَاءِ عِلْمِ الْكَلَامِ، وَبِشَهَادَةِ حَقِيقَةِ تَبْدِيلِ صُورَتِهِ وَمُشْتَمَلَاتِهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْإِنْتِظَامِ وَتَجْدِيدِ حُرُوفِهِ وَكَلِمَاتِهِ بِالنِّظَامِ وَالْمِيزَانِ وَبِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّعَاوُنِ وَالتَّجَاوُبِ وَالتَّسَانُدِ وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُؤَاوَنَةِ وَالْمُحَافَظَةِ فِي مَوْجُودَاتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen ve dünyanın yaratıcısını arayan ve on sekiz adet mertebelerden çıkan ve *arş-ı hakikate yetişen bir mi'rac-ı imanî ile gâibâne mârifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakki eden meraklı ve müştâk yolcu adam*, kendi ruhuna dedi ki: “Fâtiha-yı Şerife’de başından tâ ¹إِيَّاكَ kelimesine kadar gâibâne medh ü senâ ile bir huzur gelip إِيَّاكَ hitabına çıkılması gibi biz dahi *doğrudan doğruya –gâibâne aramayı bırakıp– aradığımızı aradığımızdan sormalıyız*. Her şeyi gösteren güneşi, güneşten sormak gerektir.” Evet, her şeyi gösteren, kendini her şeyden ziyade gösterir. Öyle ise Şems’in şuââtı ile onu görmek ve tanımak gibi **Hâlık’ımızın esmâ-yı hüsnâsıyla ve sıfât-ı kudsiyesiyle O’nu kabiliyetimizin nisbetinde tanımaya çalışabiliriz.**

¹ “Yalnız Sana...” (Fâtiha Sûresi 1/5)

Arş-ı hakikat: Hakikatin zirvesi, hakikatler hakikati.

Esmâ-yı hüsnâ: Cenâb-ı Hakk’ın güzel isimleri.

Gâibâne: Görmeyerek, görmeden. Gıyabî olarak.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Hâzırâne: Huzura alınmışçasına.

Huzur gelmek: Huzura alınmak, huzura girmek. Yüksek bir makama çıkarılmak.

Mârifet: Allah’ı sıfat, isim ve fiille-riyle tanıma, bilme. Kalb ve vicdan kültürü.

Medh ü senâ: Övme ve yüceltme.

Mi’rac-ı imanî: İman merdiveni.

Muhâtabâne: Muhatap tarzında.

Müştak: Aşklı, şevkli.

Sıfât-ı kudsiye: Cenâb-ı Hakk’ın kutsî, mukaddes, yüce sıfatları.

Şems: Güneş.

Şuâât: Işıklar, ışık tayfları.

Terakki: Yükselme, mertebe kat etme.

Bu maksadın hadsiz yollarından iki yolu ve o iki yolun hadsiz mertebelerinden iki mertebeyi ve o iki mertebenin pek çok hakikatlerinden ve pek çok uzun tafsilâtından yalnız iki hakikati icmâl ve ihtisar ile bu risalede beyan edeceğiz.

Birinci Hakikat: Bilmüşâhede gözümüzle görünen ve muhit ve daimî ve muntazam ve dehşetli ve semâvî ve arzî olan bütün mevcudâtı çeviren ve tebdil ve tecdit eden ve kâinatı kaplayan *faaliyet-i müstevliye* hakikati görünmesi.. ve o her cihetle hikmet-medar faaliyet hakikatinin içinde *tezahür-ü rubûbiyet* hakikatinin bilbedahе hissedilmesi.. ve o her cihetle, rahmet-feşan tezâhür-ü rubûbiyet hakikatinin içinde *tebârüz-ü ulûhiyet* hakikati bizzarure bilinmiş olmasıdır.

Arzî: Dünyaya ait, dünyada olan.

Bilbedâhe: Açıkça, besbelli.

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

Bizzarure: İster istemez, kesin olarak.

Faaliyet-i müstevliye: Kâinatı kaplayan, her yere yayılmış faaliyet.

Hikmet-medar: Hikmet sebebi, hikmete dayanan.

İcmâl/İhtisar: Özlü, kısa anlatım.

Muhit: Şümûllü, kapsamlı.

Rahmet-feşan: Rahmet saçan, rahmet yayan.

Semâvî: Semâyaya ait, gökyüzünde

olan.

Tebârüz-ü ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın kâinattaki her varlığı kendine itaat ve ibadet ettiren mutlak ulûhiyetinin açıkça görünmesi, belli olması.

Tebdil: Değiştirme.

Tecdit etmek: Yenilemek.

Tezahür-ü rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesinin çok zahir olarak görünmesi.

İşte bu hâkimâne ve hakîmâne faaliyet-i daimededen ve perdesinin arkasında bir Fâil-i Kadîr ve Alîm'in ef'âli, görünür gibi hissedilir.

Ve bu mürebbiyâne ve müdebbirâne ef'âl-i rabbâniyeden ve perdesinin arkasında her şeyde cilveleri bulunan esmâ-yı ilâhiye hissedilir derecesinde bedâhetle bilinir.

Ve bu celâldârâne ve cemâl-perverâne cilvelenen esmâ-yı hüsnâdan ve perdesinin arkasında sıfât-ı seb'a-yı kudsiyenin ilmelyakîn, belki aynelyakîn, belki hakkalyakîn derecesinde vücûdları ve tahakkukları anlaşılır.

Alîm: Her şeyi en iyi bilen Hz. Allah.

Aynelyakîn: Gözle görülüp edinilen bilgi.

Bedâhet: Açık - seçiklik, netlik.

Celâldârâne: Cenâb-ı Hakk'ın bütün bir varlığa umumi tecellileriyle yüceliğın ve azametın yegâne sahibi olduğunu yansıtır bir tarzda.

Cemal-perverâne: Cenâb-ı Hakk'ın her bir varlığı ayrı ayrı tecellileriyle onlara lütfettiğı hususi güzellikleri gözetir bir tarzda.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Ef'âl-i rabbâniye: İlâhî fiiller, işler.

Esmâ-yı ilâhiye: Allah'ın güzel isimleri.

Faaliyet-i dâime: Devamlı, sürekli faaliyet.

Fâil-i Kadîr: Dilediğı her şeyi sonsuz kudreti ile yapan Hz. Allah.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

Hâkimâne: Hükmeder, hükmedene yakışır bir tarzda.

Hakkalyakîn: Meselenin hakikatine, özüne ulaşarak, yaşanarak edinilen bilgi.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Müdebbirâne: Her şeyi ayarlayıp, düzenleyerek.

Mürebbiyâne: Yetiştirir, terbiye eder bir tarzda.

Sıfât-ı seb'a-yı kudsiye: Yedi mukaddes sıfat. Cenâb-ı Hakk'ın sübûtü sıfatları: Hayat, ilim, sem, basar, irade, kudret, kelâm.

Ve bu yedi kudsî sıfâtın dahi, bütün masnûâtın şehâdetiyle, hem hayattârâne, hem kadîrâne, hem alîmâne, hem semîâne, hem basîrâne, hem mürîdâne, hem mütekellimâne nihâyetsiz bir surette tecellîleri ile bilbedahe ve bizzarure ve biilmelyakîn bir mevsuf-u Vâcibü'l-vücûd'un ve bir müsemmâ-yı Vâhid-i Ehad'in ve bir Fâil-i Ferd-i Samed'in mevcudiyeti güneşten daha zâhir, daha parlak bir tarzda, kalbdeki iman gözüne görünür gibi kat'i bilinir.

Çünkü güzel ve mânidâr bir kitap ve muntazam bir hâne, bedâhetle yazmak ve yapmak fiillerini.. ve güzel yazmak ve intizamlı yapmak fiilleri dahi, bedâhetle yazıcı ve dülger nâmlarını.. yazıcı ve dülger unvanları ise, bedâhetle kitâbet ve dülgerlik sanatlarını ve sıfatlarını.. ve bu sanat ve sıfatlar, bedâhetle her hâlde bir zâtı istilzam eder ki

Alîmâne: Her şeyi çok iyi bilir bir tarzda.

Basîrâne: Her şeyi çok iyi görür bir tarzda.

Biilmelyakîn: Tamamen bilgiye dayanarak.

Fâil-i Ferd-i Samed: Dilediği her şeyi tek başına hiçbir şeye ihtiyacı olmadan yapan, yaratan Hz. Allah.

Hayattârâne: Canlı bir şekilde.

İstilzam etmek: Gerekirmek, icap etmek.

Kadîrâne: Her şeye gücü yeter bir tarzda.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mevsuf-u Vâcibü'l-vücûd: "Vâcibü'l-vücûd (varlığı kendinden)" şeklinde nitelenen.

Mürîdâne: Dilediği gibi irade eder bir tarzda.

Müsemmâ-yı Vâhid-i Ehad: "Vâhid ve Ehad (bir ve kek)" şeklinde isimlenen.

Mütekellimâne: Konuşur gibi, konuşur tarzda.

Semîâne: Her şeyi çok iyi işitir bir tarzda.

Mevsuf ve Sâni' ve Müsemmâ ve Fâil olsun. Fâilsiz bir fiil ve müsemmâsız bir isim mümkün olmadığı gibi; mevsuf-suz bir sıfat, sanatkârsız bir sanat dahi mümkün değildir.

İşte bu hakikat ve kâideye binâen bu kâinat, bütün mevcudâtıyla beraber kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış mânidâr hadsiz kitaplar, mektuplar, nihâyetsiz binalar ve saraylar hükümünde –her biri binler vecihle ve beraber hadsiz vücuh ile– rabbânî ve rahmânî nihâyetsiz fiilleri ve o fiillerin menşeleri olan bin bir esmâ-yı ilâhiyenin hadsiz cilveleriyle ve o güzel isimlerin menbaı olan yedi sıfât-ı sübhâniyenin nihâyetsiz tecellîleriyle o yedi muhit ve kudsî sıfatların madeni ve mevsufu olan ezeli ve ebedî bir Zât-ı Zülcelâl'in vücûb-u vücûduna ve vahdetine hadsiz işaretler ve nihâyetsiz şehâdetler ettikleri gibi; bütün o mevcudâtta bulunan bütün hüsünler, cemâller, kıymetler, kemâller dahi ef'âl-i rabbâniyenin

Cemâl: Ferdi, hususi güzellik.

Hüsün: Genel, mutlak güzellik.

Kemâl: Mükemmellik, yücelik, fazilet..

Menşe: Kaynak, memba.

Mevsuf: Vasdfedilen, nitelenen.

Muhit: İhata eden, kapsayan, kuşatan.

Müsemmâ: İsimlenen, adlanan, o isimle anılan.

Rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyet ve idaresine ait olan.

Rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve şefkatine ait olan.

Sâni': Sanatlı yapan, sanatkâr.

Vahdet: Birlik.

Vecih: Yön, şekil, tarz.

Vücûb-u vücûd: Varlığının kendinden ve kesin olması.

Vücuh: Yönler, şekiller, tarzlar.

*ve esmâ-yı ilâhiyenin ve sıfât-ı samedâniyenin ve şu-
ûnât-ı sübhâniyenin, kendilerine lâyük ve muvâfık
kudsî cemâllerine ve kemâllerine.. ve hepsi birden
Zât-ı Akdes'in kudsî cemâline ve kemâline bedâhetle
şehâdet ederler.*

İşte faaliyet hakikati içinde tezahür eden rubûbiyet hakikati, ilim ve hikmetle halk ve îcad ve sun' ve ibda'.. nizam ve mizan ile takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir.. kasd ve irade ile tahvil ve tebdil ve tenzil ve tekmil.. şefkat ve rahmetle it'am ve in'am ve ikram ve ihsan gibi şuûnâtıyla ve tasarrufâtıyla kendini gösterir ve tanıttırır. Ve

Halk: Yaratma.

İbda': Örneği, benzeri olmayan bir şey var etme, yaratma.

İcad: Vücûda getirme, var etme.

İn'am: Nimet verme, nimete erdirmek.

İt'am: Yedirme, besleme.

Rubûbiyet: Allah'ın her şeyi kuşatan idare ve hâkimiyeti.

Sıfât-ı samedâniye: Bütün bir varlığın, tecellilerine muhtaç olduğu ilâhî sıfatlar.

Sun': Sanatlı, estetik ölçülerle yapma, yaratma.

Şuûnât-ı sübhâniye: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâyük şefkat, muhabbet, ferah, sürür, gazap gibi mu-

kaddes, münezzehe mânâlar.

Tahvil: Hâlini, durumunu değiştirme.

Takdir: Belirli bir ölçü, program, çerçeve koyma; kader tayin etme.

Tasvir: Suret, şekil verme.

Tebdil: Yerine başkasını koyarak değiştirme

Tedbir: İdare etme, düzenleme.

Tedvir: Çekip çevirme, idareyi sürdürme.

Tekmil: Bitirme, tamamlama.

Tenzil: İndirme, düşürme.

Tezahür: Görünme, belirme, ortaya çıkma.

Zât-ı Akdes: En yüce Zât, Hz. Allah.

Zât-ı Zülcelâl: Yüceler Yücesi Ulu Zât.

tezahür-ü rubûbiyet hakikati içinde bedâhetle hissedilen ve bulunan *ulûhiyetin tebârüz hakikati* dahi esmâ-yı hüsnânın rahîmâne ve kerîmâne cilveleriyle ve yedi sıfât-ı subûtiye olan *hayat, ilim, kudret, irade, sem', basar ve kelâm* sıfatlarının celâlli ve cemâlli tecellîleriyle kendini tanıttırır, bildirir.

Evet nasıl ki *kelâm sıfatı*, vahiyler ve ilhamlar ile Zât-ı Akdes'i tanıttırır; öyle de *kudret sıfatı* dahi, mücessem kelimeleri hükmünde olan sanatlı eserleriyle o Zât-ı Akdes'i bildirir ve kâinatı baştan başa bir furkan-ı cismânî mahiyetinde gösterip, bir Kadîr-i Zülcelâl'i tavsif ve tarif eder.

Ve ilim sıfatı dahi hikmetli, intizamlı, mizanlı olan bütün masnûât miktarınca.. ve ilim ile idare ve tedbir ve tezyin

Celâl: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini, yüceliğini ve bütün eşyadaki umumi tecellilerini ifade eden sıfatı.

Cemâl: Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğini ve her bir varlığa ayrı ayrı, hususi tecellilerini ifade eden sıfatı.

Esmâ-yı hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Furkan-ı cismânî: Hakkı batıldan ayıran; doğruyu, yanlış gürül gürül ilân ve ifâde eden maddi varlıklar.

Kadîr-i Zülcelâl: Kudreti Sonsuz, Yüce Allah.

Kerîmâne: Çok cömertçe.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mücessem: Cisme bürünmüş, cisim hâlini almış.

Rahîmâne: Pek merhametli bir şekilde.

Tavsif: Sıfatlarını belirtme, anlatma.

Tebârüz: Belli olma, görünme.

Tezahür-ü rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesinin çok zahir olarak görünmesi.

Tezyin: Ziyetleme, süsleme.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın kâinat-taki mutlak hakimiyeti, her varlığı kendine itaat ettirmesi.

ve temyiz edilen bütün mahlûkât adedince mevsufları olan birtek Zât-ı Akdes'i bildirir.

Ve hayat sıfatı ise kudreti bildiren bütün eserler.. ve ilmin vücûdunu bildiren bütün intizamlı ve hikmetli ve mizanlı ve zinetli suretler, hâller.. ve sair sıfatları bildiren bütün deliller, sıfat-ı hayatın delilleriyle beraber hayat sıfatının tahakkukuna delâlet ettikleri gibi; hayat dahi bütün o delilleriyle aynaları olan bütün zîhayatları şahit gösterecek, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'u bildirir. *Ve kâinatı*; serbeser, her vakit, taze taze ve ayrı ayrı cilveleri ve nakışları göstermek için daima değişen ve tazelenen ve hadsiz aynalardan terekküp eden bir âyine-i ekber suretine çevirir. *Ve bu kıyasla görmek ve işitmek, ihtiyâr etmek ve konuşmak sıfatları dahi her biri birer kâinat kadar Zât-ı Akdes'i bildirir, tanıttırır.*

Hem o sıfatlar, Zât-ı Zülcelâl'in vücûduna delâlet ettikleri gibi, hayatın vücûduna ve tahakkukuna ve o

Âyine-i ekber: Pek büyük bir ayna.

Delâlet etmek: Göstermek, isbat etmek.

İhtiyâr etmek: Tercih etmek, seçmek.

Serbeser: Baştan başa.

Tahakkuk: Gerçeklik, kesinlik.

Temyiz: Ayırma, diğerlerinden ayrıcalıklı kılma.

Terekküp: Birden fazla şeyin bir araya gelerek birleşmesi.

Vücûd: Varlık, var olma.

Zât-ı Hayy-ı Kayyûm: Her zaman var ve diri olup varlıkların da hayatı ve devamı kendi idaresinde olan Zât.

Zât-ı Zülcelâl: Yüceler Yücesi Ulu Zât.

Zîhayat: Canlı.

Zât'ın hayattâr ve diri olduğuna dahi bedâhetle delâlet ederler. Çünkü bilmek, hayatın alâmeti.. işitmek, dirilik emâresi.. görmek, dirilere mahsus.. irade, hayat ile olabilir. İhtiyârî iktidar, zîhayatlarda bulunur; tekellüm ise bilen dirilerin işidir. İşte bu noktalardan anlaşılır ki; hayat sıfatının yedi defa kâinat kadar delilleri ve kendi vücûdunu ve mevsufun vücûdunu bildiren burhanları vardır ki bütün sıfatların esası ve menbâi ve ism-i âzamın masdarı ve medarı olmuştur.

Risale-i Nur, bu birinci hakikati kuvvetli burhanlar ile isbat ve bir derece izah ettiğinden bu denizden bu mezkûr katre ile şimdilik iktifâ ediyoruz.

İkinci Hakikat: Sıfat-ı kelâmdan gelen tekellüm-ü ilâhîdir. قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفَذَ الْبَحْرُ قَبْلَ ۱

âyetinin sırrıyla أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا¹

¹ “De ki: “Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik), bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi.” (Kehf Sûresi 18/109)

Bedahet: Açık-seçiklik, netlik.

Burhan: Delil.

İhtiyârî: İrâdi, iradeyle, isteyerek yapılan.

İktifa etmek: Yetinmek.

İsm-i âzam: Kendisi ile dua edildiğinde Allah'ın icabet ettiği en büyük ismi.

Medar: Dayanak noktası, vesile.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Sıfat-ı kelâm: Cenâb-ı Hakk'ın “kelâm” sıfatı.

Tekellüm: Konuşma.

Tekellüm-ü ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, beyanı.

kelâm-ı ilâhî, nihâyetsizdir. Bir zâtın vücûdunu bildiren en zâhir alâmet, konuşmasıdır. Demek bu hakikat, nihâyetsiz bir surette Mütakellim-i Ezelî'nin mevcudiyetine ve vahdetine şehâdet eder. Bu hakikatin iki kuvvetli şehâdeti, bu risalenin On Dördüncü ve On Beşinci Mertebeleri'nde beyan edilen vahiyler ve ilhamlar cihetiyle.. ve geniş bir şehâdeti dahi, Onuncu Mertebesi'nde işaret edilen kütüb-ü mukaddese-i semâviye cihetiyle.. ve çok parlak ve câmi bir diğer şehâdeti dahi, On Yedinci Mertebesi'nde Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan cihetiyle geldiğinden; bu hakikatin beyan ve şehâdetini o mertebelere havale edip o hakikati, mu'cizâne ilân eden ve şehâdetini sair hakikatlerin şehâdetleriyle beraber ifade eden

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ¹

¹ “Allah'tan başka ilâh bulunmadığına şahit bizzat Allah'tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, aziz ve hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah'tan başka ilâh olmadığına şahittirler.” (Âl-i İmran Sûresi 3/18)

Câmi: Şümüllü, kapsamlı.

Kelâm-ı ilâhî: Allah'ın kelâmı, sözü.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

Kütüb-ü mukaddese-i semâviye:

Vahiy yoluyla gönderilen kutsal kitaplar.

Mevcudiyet: Varlık, var olma.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Mütakellim-i Ezelî: Kelâmı, sözü zamanları aşan, ezeli olan, Cenâb-ı Hak.

Vahdet: Birlik.

âyet-i muazzamanın envarı ve esrarı, bizim bu yolcuya kâfi ve vâfi gelmiş ki daha ileri gidememiş.

İşte bu yolcunun bu makam-ı kudsîden aldığı dersin kısa bir meâline bir işaret olarak **Birinci Makam'ın On Dokuzuncu Mertebesi'nde:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ لَهُ الْأَسْمَاءُ
الْحُسْنَى، وَلَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا، وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى، الَّذِي دَلَّ عَلَى
وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: **الذَّاتُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ بِاجْتِمَاعِ**
جَمِيعِ صِفَاتِهِ الْقُدْسِيَّةِ الْمُحِيطَةِ، وَجَمِيعِ أَسْمَائِهِ الْحُسْنَى
الْمُتَجَلِّيَّةِ، وَبِاتِّفَاقِ جَمِيعِ شُرُونَاتِهِ وَأَفْعَالِهِ الْمُتَصَرِّفَةِ، بِشَهَادَةِ
عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوْهِيَّةِ فِي تَظَاهِرِ الرُّبُوبِيَّةِ، فِي دَوَامِ الْفَعَالِيَّةِ
الْمُسْتَوْلِيَّةِ، بِفِعْلِ الْإِيْجَادِ وَالْخَلْقِ وَالصُّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِإِرَادَةِ وَقُدْرَةِ،
وَبِفِعْلِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّدْوِيرِ بِاخْتِيَارٍ وَحِكْمَةٍ،
وَبِفِعْلِ التَّصْرِيْفِ وَالتَّنْظِيمِ وَالمُحَافَظَةِ وَالإِدَارَةِ وَالإِعَاشَةِ بِقَضْدِ
وَرَحْمَةٍ، وَبِكَمَالِ الْإِنْتِظَامِ وَالمُؤَاوَنَةِ، وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ

Âyet-i muazzama: Pek büyük,
muazzam âyet.

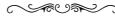
Envar: Nurlar.

Makam-ı kudsî: Kutsal, mukaddes
makam.

Vâfi: Yeterli.

حَقِيقَةُ أَسْرَارٍ: شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ
قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

denilmiştir.

İhtar

Geçen İkinci Makam'ın Birinci Bâb'ındaki on dokuz adet mertebelerin şehâdet eden hakikatlerinin her birisi, tahakkuklarıyla ve vücudlarıyla vücûb-u vücûda delâlet ettikleri gibi; ihataları ile dahi vahdete ve ehadiyete delâlet ederler. Fakat başta sarîhen vücudu isbat ettikleri cihetle vücûb-u vücûdun delilleri sayılmış. İkinci Makam'ın İkinci Bâb'ı ise başta ve sarâhatle vahdeti ve içinde vücûdu isbat ettiği haysiyetiyle tevhid burhanları denilir. Yoksa her ikisi, her ikisini isbat eder. Farklarına işaret için Birinci

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa özel, ayrı şekilde tecellî eden birliği.

Haysiyetiyle: İtibarıyla, dolayısıyla.

İhata: Kuşatma, içine alma, kapsama.

Sarâhat: Açıklık, âşikârlık.

Sarîhen: Açıkça.

Tahakkuk: Gerçekleşme, kesinleşme.

Vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıklara genel ve umumi şekilde tecellî eden birliği.

Vücûb-u vücûd: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

Vücud: Varlık, var olma.

Bâb'da بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ¹ , İkinci Bâb'da vahdet görünür gibi zuhuruna işaretten بِمُشَاهَدَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ² fıkraları tekrar ediliyor. Gelecek İkinci Bâb'ın mertebelerini Birinci Bâb gibi izah etmeye niyet etmiştim. Fakat bazı hâllerin mümânaatıyla, ihtisara ve icmâl mecburum. Hakkıyla beyan etmeyi Risale-i Nur'a havale ediyoruz.

¹ "... hakikatinin azamet-i ihâtasının şehadetiyle."

² "... hakikatinin azamet-i ihâtasının müşâhedesiyle."

İkinci Bâb

Berâhin-i Tevhidiyeye Dairdir

Dünyaya iman için gönderilen ve bütün kâinatta fikren seyahat eden ve her şeyden Hâlık'ını soran ve her yerde Rabb'ini arayan ve hakkalyakîn derecesinde İlâh'ını vücûb-u vücûd noktasında bulan dünya misafiri, kendi aklına dedi ki: "Gel, Vâcibu'l-vücûd Hâlık'ımızın vahdet burhanlarını temâşâ için yine beraber bir seyahate gideceğiz." Beraber gittiler. **Birinci Menzil**'de gördüler ki; kâinatı istilâ eden *dört hakikat-i kudsiye*, vahdeti bedâhet derecesinde istilzam edip isterler.

Birinci Hakikat: *Ulûhiyet-i mutlakadır.*

Evet, nev-i beşerin her tâifesi, birer nevi ibadet ile –fitrî gibi– meşgul olması.. ve sâir zîhayatın, belki cemâdâtın da hi fitrî hizmetleri birer nevi ibadet hükmünde bulunması..

Bedâhet: Açık-seçiklik, netlik.

Berâhin-i tevhidiye: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini gösteren deliller.

Cemâdât: Cansızlar.

Fitri: Tabii, yaratılıştan gelen.

Hakikat-i kudsiye: Kutsal, yüce hakikat.

Hakkalyakîn: Meselenin hakikati-ne, özüne ulaşarak, yaşanarak edinilen bilgi.

İstilâ: Kaplama, kuşatma.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Temâşâ: Seyir, seyretme.

Ulûhiyet-i mutlaka: Cenâb-ı Hakk'ın kâinattaki mutlak, sınırsız hâkimiyeti ve ibadete, itaate lâyük tek ilâh olması.

Vâcibu'l-vücûd Hâlık: Varlığı kendinden ve kesin olan Yüce Yaratıcı.

Vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

Vücûb-u vücûd: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

Zîhayat: Canlı.

ve kâinatta maddî ve mânevî bütün nimetlerin ve ihsanların her biri, bir mâbudiyet tarafından hamd ve ibadeti yaptıran perestişe ve şükre birer vesile olmaları.. ve vahiy ve ilhamlar gibi bütün tereşsuhât-ı gaybiye ve tezahürat-ı mâneviyenin birtek İlâh'ın mâbudiyetini ilân etmeleri, elbette ve bedâhetle bir ulûhiyet-i mutlakanın tahakkukunu ve hükümferma olduğunu isbat ederler.

Madem böyle bir ulûhiyet hakikati var, elbette iştiraki kabul edemez. Çünkü ulûhiyete yani mâbudiyete karşı şükür ve ibadetle mukabele edenler, kâinat ağacının en nihâyetlerinde bulunan zîşuur meyveleridir. Ve başkalarının o zîşuurları memnun ve minnettar edip yüzlerini kendilerine çevirmesi ve görünmediğinden çabuk unutturulabilen hakikî mâbudlarını onlara unutturması, ulûhiyetin mahiyetine ve kudsî maksatlarına öyle bir zıddiyettir ki, hiçbir cihetle müsaade etmez. Kur'ân'ın çok tekrar ile ve şiddetle şirki red ve müşrikleri cehennem ile tehdit etmesi¹, bu cihettendir.

¹ Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/151; Nisâ Sûresi 4/36, 48, 116; Mâide Sûresi 5/72; A'râf Sûresi 7/33; ...

Hükümferma: Hükmeden, hüküm süren.

Mâbud: İlâh. Kendisine ibadet edilen zât, Hz. Allah.

Mâbudiyet: İbadet edilme, tapılma, ilâhlık.

Perestiş: İbadet, tapınma.

Tereşsuhât-ı gaybiye: Gayp âleminde sızıntılar. Mânevî yansımalar.

Tezahürat-ı mâneviye: Mânevî belirtiler.

Zîşuur: Akıllı, şuurlu.

İkinci Hakikat: *Rubûbiyet-i mutlakadır.*

Evet, bütün kâinatta hususan zîhayatlarda ve bilhas-
sa terbiye ve îâşelerinde her tarafta aynı tarzda ve umul-
madık bir surette beraber ve birbiri içinde hakîmâne,
rahîmâne bir dest-i gaybî tarafından olan bir tasarruf-u
âmm, elbette bir rubûbiyet-i mutlakanın tereşshudur ve
ziyasıdır ve tahakkukuna bir burhan-ı kat'îdir.

Madem bir rubûbiyet-i mutlaka vardır, elbette şirk ve
iştiraki kabul etmez. Çünkü o rubûbiyetin kendi cemâlini
izhar ve kemâlâtını ilân ve kıymetli sanatlarını teşhir ve
gizli hünerlerini göstermek gibi en mühim maksat ve ga-
yeleri cüz'iyatta ve zîhayatta temerküz ve içtima ettiğün-
den, en cüz'î bir şeye ve en küçük bir zîhayata kendi başı
ile müdahale eden bir şirk, o gayeleri bozar ve o maksat-
ları harap eder. Ve zîşuurun yüzlerini o gayelerden ve o

Burhan-ı kat'î: Kesin delil.

Cemâl: Güzellik.

Cüz'iyat: Kısımî, hususî, cüz'î şey-
ler.

Dest-i gaybî: Görünmeyen el.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerin-
ce.

Îâşe: Beslenme, yeme-içme.

İçtima etmek: Toplanmak, bir
araya gelmek.

İzhar: Açığa çıkarma, gösterme.

Kemâlât: Mükemmellikler. Eksik-

siz, kusursuz işler, icraatlar.

Rahîmâne: Pek merhametli bir
şekilde.

Rubûbiyet-i mutlaka: Cenâb-ı
Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşa-
tan mutlak, sınırsız terbiye ve
idaresi.

Tasarruf-u âmm: Umumî, kap-
samlı bir idare, yönetim.

Temerküz: Toplanma, odaklanma,
yoğunlaşma.

Tereşshuh: Sızıntı, belirti, işaret.

gayeleri irade edenden çevirip esbaba saldığınan ve bu vaziyet, rubûbiyetin mahiyetine bütün bütün muhalif ve adâvet olduğundan, elbette böyle bir rubûbiyet-i mutlaka, hiçbir cihetle şirke müsaade etmez. Kur'ân'ın kesretli takdisatı ve tesbihatı ve âyâtı ve kelimâtı, belki hurufâtı ve hey'âtıyla mütemâdiyen tevhide irşadâtı bu büyük sırdan ileri gelmiştir...

Üçüncü Hakikat: *Kemâlâtır.*

Evet, bu kâinatın bütün ulvî hikmetleri, harika güzellikleri, âdilâne kanunları, hakîmâne gayeleri, hakikat-i kemâlâtın vücuduna bedâhetle delâlet ve bilhassa bu kâinatı hiçten îcad edip her cihetle mu'cizâtlı ve cemâlli bir surette idare eden Hâlık'ın kemâlâtına ve o Hâlık'ın âyine-i zîşuuru olan insanın kemâlâtına şehâdeti pek zâhirdir.

Adâvet: Düşmanlık.

Âdilâne: Âdilce, âdaletli bir şekilde.

Âyât: Âyetler.

Âyine-i zîşuur: Şuurlu ayna.

Delâlet: İşaret etme, gösterme.

Esbab: Sebepler.

Hakikat-i kemâlât: Kusursuz sıfatların, mükemmel icraatların özü, asıl mahiyeti.

Hey'ât: Genel yapı, genel durum. Özelliklerin bütünü.

Hurufât: Harfler.

İcad: Var etme, yaratma.

İrşadât: Doğruyu gösteren, doğruya yönlendiren ifadeler.

Kelimât: Kelimeler.

Kesret: Çokluk, çok olma.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Mütemâdiyen: Devamlı, süreklili olarak.

Takdisat / tesbihat: Cenâb-ı Hakk'ın her türlü noksanlıklardan, kusurlardan münezzehe olduğunu ifade eden, yücelten ifadeler.

Ulvi: Yüce.

Madem kemâlât hakikati vardır. Ve madem kâinatı kemâlât içinde îcad eden Hâlık'ın kemâlâtı muhakkaktır. Ve madem kâinatın en mühim meyvesi ve arzın halifesi¹ ve Hâlık'ın en ehemmiyetli masnûu ve sevgilisi olan insanın kemâlâtı haktır ve hakikatlidir. Elbette bu gözümüz ile gördüğümüz kemâlli ve hikmetli kâinatı, fenâ ve zevalde yuvarlanan ve neticesiz olarak tesadüfün oyuncacı, tabiatın mel'abegâhı, zîhayatın zâlimâne mezbahası, zîşuurun dehşetli hüzüngâhı suretine çeviren ve âsârı ile kemâlâtı görünen insanı, en biçâre ve en perişan ve en aşağı bir hayvan derekesine indiren ve Hâlık'ın âyine-i kemâlâtı olan bütün mevcudâtın şehâdetiyle nihâyetsiz kemâlât-ı kudsiyesi bulunan o Hâlık'ın kemâlâtını setredip perde çekerek netice-i faaliyetini ve hallâkiyetini ibtal eden şirk, elbette olamaz ve hakikatsizdir. Şirkin bu

¹ İnsanın, yeryüzünün halifesi olarak yaratıldığına dair bkz.: Bakara Sûresi 2/30.

Âsâr: Eserler, izler.

Âyine-i kemâlât: Kusursuz sıfatları, mükemmel icraatları yansıtan ayna.

Dereke: Aşağı indiren basamak.

Fenâ ve zeval: Bitme, sona erme, yok olma.

Hallâkiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi "Yaradan" olması.

Kemâlât-ı kudsiye: En yüce

sıfatlar. Eksiksiz, kusursuz işler, icraatlar.

Masnû: Sanatlı olarak yaratılan her bir varlık.

Mel'abegâh: Oyun yeri.

Netice-i faaliyet: İşleyişin neticesi, gayesi.

Setretmek: Örtmek, gizlemek.

Zâlimâne: Zalimce.

kemâlât-ı ilâhiyeye ve insaniye ve kevnîyeye karşı ziddiyeti ve o kemâlâtları bozduğu, İkinci Şuâ Risalesi'nin uç meyve-i tevhide dair Birinci Makamı'nda kuvvetli ve kat'î deliller ile isbat ve izah edildiğinden, ona havale edip burada kısa kesiyoruz.

Dördüncü Hakikat: Hâkimiyettir.

Evet, bu kâinata geniş bir dikkat ile bakan, kâinatı gayet haşmetli ve gayet faaliyetli bir memleket, belki idaresi gayet hikmetli ve hâkimiyeti gayet kuvvetli bir şehir hükümünde görür, her şeyi ve her nevi, birer vazife ile musahharâne meşgul bulur. ¹ *وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ* âyetinin askerlik mânâsını ihsas eden temsiline göre, zerrât ordusundan ve nebâtât fırkalarından ve hayvanât taburlarından, tâ yıldızlar ordusuna kadar olan cünûd-u rabbâniyeden, o küçücük memurlarda ve bu pek büyük askerlerde hâkimâne tekvinî emirlerin, âmirâne hükümlerin, şâhâne

¹ “Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır.” (Fetih Sûresi, 48/4, 7).

Cünûd-u rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın idare ve hakimiyeti altındaki varlık ordusu.

Hâkimâne: Hükmeder bir tarzda.

Kemâlât-ı ilâhiye ve insaniye ve kevnîye: En yüce sıfatlar ve mükemmel fiillerin sahibi olan Cenâb-ı Hakk'ın insanoğluna ve varlığa da lütfettiği mükemmel, kusursuz özellikler.

Musahharâne: Emre âmâde, hizmet eder bir tarzda.

Tekvinî emirler: Yaratılışla ilgili emirler.

Zerrât: Zerrelere. Atom veya molekül gibi maddenin çok küçük parçaları.

kanunların cereyanları, bedâhetle bir hâkimiyet-i mutlakanın ve bir âmiriyet-i külliye'nin vücuduna delâlet ederler.

Madem bir hâkimiyet-i mutlaka hakikati vardır, elbette şirkin hakikati olamaz. Çünkü **لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا**¹ âyetinin hakikat-i kâtiasıyla müteaddit eller müstebidâne bir işe karışsalar, karıştırırlar. Bir memlekette iki padişah, hatta bir nâhiyede iki müdür bulunsa intizam bozulur ve idare herc ü merc olur. Hâlbuki sinek kanadından tâ semâvât kandillerine kadar ve hüceyrât-ı bedeniyyeden tâ seyyarâtın burçlarına kadar öyle bir intizam var ki, zerre kadar şirkin müdahalesi olamaz.

Hem hâkimiyet bir makam-ı izzettir; rakip kabul etmek, o hâkimiyetin izzetini kırar. Evet, aczi için çok yardımcılara muhtaç olan insanın, cüz'î ve zâhirî ve muvakkat bir hâkimiyeti için kardeşini ve evlâdını zâlimâne öldürmesi

¹ “Eğer gökte ve yerde, Allah'tan başka ilâhlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu.” (Enbiyâ Sûresi 21/22)

Âmiriyet-i külliye: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuşatan idaresi.

Cüz'î: Kısmî, hususî, küçük.

Hakikat-i kâtia: Kesin gerçek.

Hâkimiyet-i mutlaka: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan sınırsız hâkimiyeti, hükümranlığı.

Herc ü merc: Allak bullak, karma-karışık.

Hüceyrât-ı bedeniye: Beden hücrecikleri.

Makam-ı izzet: Yücelik, ululuk, üstünlük gibi vasıfların hâkim olduğu yer.

Muvakkat: Kısa süreli, geçici.

Müstebidâne: Zorbalıkla, baskıcı bir tarzda.

Müteaddit: Birçok, çeşitli.

Semâvât: Gökler, feza.

Zâhirî: Görünüşte olan, yüzeysel.

gösteriyor ki; hâkimiyet, rakip kabul etmez. Böyle bir âciz, böyle cüz'î bir hâkimiyet için böyle yaparsa; elbette bütün kâinatın mâliki olan bir Kadîr-i Mutlak'ın hakikî ve küllî rubûbiyetine ve ulûhiyetine medar olan kendi hâkimiyet-i kudsiyesine başkasını teşrik etmesi ve şerike müsaade etmesi hiçbir cihetle mümkün olamaz. Bu hakikat, İkinci Şuâ'nın İkinci Makam'ında ve Risale-i Nur'un birçok yerlerinde kuvvetli deliller ile isbat edildiğinden, onlara havale ediyoruz.

İşte yolcumuz bu dört hakikati müşâhede etmekle vahdâniyet-i ilâhiyeyi şuhûd derecesinde bildi, imanı parladı. Bütün kuvvetiyle ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ dedi. Ve bu menzilden aldığı derse bir kısa işaret olarak **Birinci**

Makam'ın İkinci Bâbı'nda:

¹ “Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur.” (Bkz.: Tirmizî, *Deavât* 36; Nesâî, *Menâsik* 163; İbn Mâce, *Ticârât* 40, *Menâsik* 84)

Hâkimiyet-i kudsiye: Kusursuz, yüce hâkimiyet.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Küllî: Genel, her şeyi içine alan, kapsamlı.

Mâlik: Her şeyin sahibi, Hz. Allah.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan hâkimiyeti, varlığı terbiye ve idaresi.

Şerik: Ortak.

Şuhûd: Bir şeyin gerçeğine şahit olma, hakikati ayan beyan görme.

Teşrik etmek: Ortak etmek.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın kâinataki mutlak hâkimiyeti, her varlığı kendine itaat ettirmesi.

Vahdaniyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın birliği, her şeyde O'nun birliğini gösteren tecellîsi.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ وَوُجُوبِ
وُجُودِهِ: مُشَاهَدَةٌ عَظْمَةٌ حَقِيقَةٌ تَبَارُزُ الْأُلُوهِيَّةَ الْمُطْلَقَةَ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظْمَةٌ إِحَاطَةٌ حَقِيقَةٌ تَظَاهُرُ الرُّبُوبِيَّةَ
الْمُطْلَقَةَ الْمُقْتَضِيَةَ لِلْوَحْدَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظْمَةٌ إِحَاطَةٌ حَقِيقَةٌ الْكَمَالَاتِ النَّاشِئَةِ مِنْ
الْوَحْدَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظْمَةٌ إِحَاطَةٌ حَقِيقَةٌ الْحَاكِمِيَّةَ الْمُطْلَقَةَ
الْمَانِعَةَ وَالْمُنَافِيَةَ لِلشَّرْكَةِ.

denilmiştir.

Sonra o sükûnetsiz misafir, kendi kalbine dedi: Ehl-i
imanın, hususan ehl-i tarîkatın her vakit tekrarla لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ¹
demeleri, tevhidi yâd ve ilân etmeleri gösterir
ki; tevhidin pek çok mertebeleri bulunuyor. *Hem tev-
hid, en ehemmiyetli ve en halâvetli ve en yüksek bir*

¹ “O’ndan başka ilâh yoktur.” (Bakara Sûresi 2/163, 255; Âl-i İmran Sûresi 3/2, 6, 18; Nisâ Sûresi 4/87; ...)

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Halâvet: Tatlılık.

Ehl-i tarîkat: Hayatlarını bir tarî-
katın prensipleri çerçevesinde sür-
dürenler.

Sükûnet: Sakinleşme, dinme, ya-
tışma.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk’ı birleme.

vazife-i kudsiye ve bir farîza-yı fitriye ve bir ibadet-i imaniyedir.

Öyle ise gel bir mertebeyi daha bulmak için, bu ibret-hanenin **diğer bir menzilin** kapısını daha açmalıyız. Çünkü aradığımız hakikî tevhid, yalnız tasavvurdan ibaret bir mârifet değildir. Belki İlm-i Mantık'ta tasavvura mukabil ve mârifet-i tasavvuriyeden çok kıymet-tar ve burhanın neticesi olan ve ilim denilen tasdiktir. Ve tevhid-i hakikî öyle bir hüküm ve tasdik ve iz'an ve kabuldür ki; her bir şeyle Rabb'ini bulabilir ve her şeyde Hâlık'ına giden bir yolu görür ve hiçbir şey huzuruna mâni olmaz. Yoksa Rabb'ini bulmak için her vakit kâinat perdesini yırtmak, açmak lâzım gelir.

“Öyle ise haydi, ileri!” diyerek, kibriyâ ve azamet kapısını çaldı. Ef'âl ve âsâr menziline ve îcad ve ibda' âlemine

Burhan: Delil.

Ef'âl ve âsâr menzili: Cenâb-ı Hakk'ın fiilleri, icraatları ve eserleri, sanatları olan varlık âlemi.

Farîza-yı fitriye: Tabii farzlar. Her varlığın yaratılış gayesi doğrultusunda yapması gereken fiiller.

İbadet-i imaniye: İmanın gerektirdiği ibadet.

İbda': Örneği, benzeri olmayan bir şey var etme, yaratma.

İcad: Var etme, yaratma.

İz'an: İyice anlama, tamamen kavrama.

Kibriyâ ve azamet: Cenâb-ı Hakk'ın yüceliği, büyüklüğü.

Mârifet: Bilgi, ilim.

Mârifet-i tasavvuriye: Zihin yordamıyla, aklı melekelerin kullanımı ile elde edilen bilgi.

Tasavvur: Zihinde canlandırma, göz önüne getirme.

Tevhid-i hakikî: Gerçek tevhid. Cenâb-ı Hakk'ın birliğine tam mânâsıyla inanmak; zât, sıfât ve icraatlarında birlemek.

Vazife-i kudsiye: Kutsal, yüce vazife.

girdi, gördü ki; kâinatı istilâ etmiş “beş hakikat-i muhîta” hükmediyorlar, bedâhetle tevhidi isbat ederler.

Birincisi: *Kibriyâ ve azamet hakikatidir.* Bu hakikat, İkinci Şuâ'nın İkinci Makam'ında ve Risale-i Nur'un müteaddit yerlerinde burhanlarla izah edildiğinden burada bu kadar deriz ki:

Binlerle sene birbirlerinden uzak bir mesafede bulunan yıldızları, aynı anda aynı tarzda îcad edip tasarruf eden.. ve zeminin şark ve garp ve cenup ve şimalinde bulunan aynı çiçeğin hadsiz efradını, bir zamanda ve bir surette halkedip tasvir eden.. *هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ*¹ yani gökleri ve zemini altı günde yaratmak gibi geçmiş ve gaybî ve çok acîp bir hâdiseyi, hâzır ve göz önünde bir hâdise ile isbat etmek ve onun gibi acîp bir tanzir olarak zeminin yüzünde bahar mevsiminde haşr-i âzâmın yüz binden ziyade misallerini gösterir gibi,

¹ “Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur.” (A'râf Sûresi 7/54; Yûnus Sûresi 10/3; Hûd Sûresi, 11/3; Hadîd Sûresi 57/4)

Acîp: Harika, hayret verici.

Bedâhet: Açık - seçiklik, netlik.

Cenup - şimal: Güney - kuzey.

Efrad: Fertler, öğeler.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen, bilinmeyen.

Hakikat-i muhîta: Kapsamlı, bütünü hakikat.

Halketmek: Yaratmak.

Haşr-i âzâm: Büyük diriliş.

Müteaddit: Birçok, çeşitli.

Şark - Garp: Doğu - batı.

Tanzir: Nazire, benzerini yapma.

Tasvir: Suret, şekil verme.

iki yüz binden ziyade nebâtât tâifelerini ve hayvanât kabilelerini beş-altı haftada inşâ edip kemâl-i intizam ve mizan ile iltibassız, noksansız, yanlısız, beraber, birbiri içinde idare, terbiye, iâşe, temyiz ve tezyin eden.. hem ¹ **يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ** âyetinin sarâhatiyle zemini döndürüp, gece-gündüz sahifelerini yapan ve çeviren ve yevmiye hâdisâtıyla yazan, değiştiren aynı zât; aynı anda, en gizli, en cüz'î olan kalblerin hâtırâtlarını dahi bilir ve iradesiyle idare eder. Ve mezkûr fiillerin her biri birtek fiil olduğundan, zarurî olarak, onların fâili dahi birtek vâhid ve kâdir olan Fâil-i Zülcelâl'lerinin bedâhetle öyle bir kibriyâ ve azameti var ki; hiçbir yerde, hiçbir şeyde, hiçbir cihetle, hiçbir şirkin hiçbir imkânını, hiçbir ihtimalini bırakmıyor, köküyle kesiyor.

¹ “Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar.” (Hadîd Sûresi 57/6)

Fâil-i Zülcelâl: Yüce, kusursuz fâil.

İâşe: Besleme, yedirip içirme.

İltibas: Karıştırma, karışıklık.

İnşâ: Değişik ve farklı unsurları bir araya getirerek başka bir varlık yaratma.

Kâdir: Her şeye gücü yeten, kudretli.

Kemâl-i intizam ve mizan: Mükemmel düzen ve ölçü.

Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

Sarâhat: Açıklık, aşîkârlık.

Temyiz: Ayırma, diğerlerinden ayrıcalıklı kılma.

Tezyin: Ziyetleme, süsleme.

Vâhid: Bir.

Yevmiye hâdisâtı: Günlük hâdiseler.

Madem böyle bir kibriyâ ve azamet-i kudret var ve madem o kibriyâ nihâyet kemâldedir ve ihata ediyor. Elbette o kudrete acz veya ihtiyaç ve o kibriyâyâ kusur ve o kemâle noksanîyet ve o ihataya kayıt ve o nihâyetsizliğe nihâyet veren bir şirke meydan vermesi ve müsaade etmesi, hiçbir vecihle mümkün değildir. Fıtratını bozmayan hiçbir akıl kabul etmez.

İşte şirk, kibriyâyâ dokunması ve celâlin izzetine dokundurması ve azametine ilişmesi cihetiyle öyle bir cinâyettir ki; hiç kâbil-i af olmadığını Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, azîm tehdit ile **إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ¹** ferman ediyor.

İkinci Hakikat: *Kâinatta tasarrufları görünen ef'âl-i rabbâniyenin itlak ve ihata ve nihâyetsiz bir surette zuhurlarıdır. Ve o fiilleri takyit ve tahdit eden, yalnız*

¹ “Şu muhakkak ki Allah Kendisine şirk koşulmasını affetmez, ama bunun altındaki diğer günahları (dilediği kimse hakkında) affeder.” (Nisâ Sûresi 4/48, 116)

Azamet-i kudret: Pek büyük kudret.

Azîm: Pek büyük.

Celâl: Büyüklük, ululuk, yücelik.

Ef'âl-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini, idaresini yansıtan fiiller, işler.

Itlak: Mutlak olma, kayıt veya sınırı olmama.

Kabil-i af: Affedilebilir, affi mümkün.

Kemâl: Mükemmellik, eksiksizlik, kusursuzluk.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan aciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

Noksanîyet: Eksiklik, noksanlık.

Tahdit: Bir sınır belirleme, sınırlandırma.

Takyit: Kayıt ve şart altına alma, bağlama.

hikmet ve iradedir ve mazharların kabiliyetleridir. Ve ser-seri tesadüf ve şuursuz tabiat ve kör kuvvet ve câmid es-bap ve kayıtsız ve her yere dağılan ve karıştıran unsurlar, o gayet mizanlı ve hikmetli ve basîrâne ve hayattârâne ve muntazam ve muhkem olan fiillere karışamazlar, belki Fâil-i Zülcelâl'in emriyle ve iradesiyle ve kuvvetiyle zâhirî bir perde-i kudret olarak istîmal olunuyorlar.

Hadsiz misallerinden üç misali: Sûre-i Nahl'in bir sahi-fesinde birbirine muttasıl üç âyetin işaret ettikleri üç fiilin hadsiz nüktelerinden üç nüktesini beyan ederiz.

- Birincisi: وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ¹

Evet, balarısı fitratça ve vazifece öyle bir mu'cize-i kudrettir ki; koca Sûre-i Nahl, onun ismiyle tesmiye edilmiş.

¹ “Rabbin bal arısına şöyle vahyetti: “Dağlardan, ağaçlardan ve insanların kurdukları çardaklardan kendine göz göz ev (kovan) edin.” (Nahl Sûresi 16/68)

Basîrâne: Görerek, görür bir tarzda.

Câmid: Cansız.

Fitrat: Tabiat, yaratılış.

Hayattârâne: Canlı bir şekilde.

İstîmal olunmak: Kullanılmak.

Mazhar: Bir şeyin zuhur ettiği, görüldüğü yer.

Mu'cize-i kudret: Cenâb-ı Hakk'ın

sınırsız kudretinin harikulâde bir göstergesi.

Muhkem: Sağlam, metin.

Muttasıl: Aralıksız, bitişik.

Perde-i kudret: Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı bütün sebepleri kullanarak kudretinin ihtişamını sergilediği yer.

Tesmiye edilmek: Adlanmak, isimlenmek.

Çünkü o küçücük bal makinesinin zerrecik başında onun ehemmiyetli vazifesinin mükemmel programını yazmak.. ve küçücük karnında taamların en tatlısını koymak ve pişirmek.. ve süngücüğünde zîhayat âzâları tahrip etmek ve öldürmek hâsiyetinde bulunan zehiri o uzuvcuğuna ve cismine zarar vermeden yerleştirmek, nihâyet dikkat ve ilim ile ve gayet hikmet ve irade ile ve tam bir intizam ve muvâzene ile olduğundan, şuursuz, intizamsız, mizansız olan tabiat ve tesadüf gibi şeyler elbette müdahale edemezler ve karışamazlar.

İşte bu üç cihetle mu'cizeli bu sanat-ı ilâhiyenin ve bu fiil-i rabbânînin, bütün zemin yüzünde hadsiz arılarda, aynı hikmetle, aynı dikkatle, aynı mizanda, aynı anda, aynı tarzda zuhuru ve ihatası, bedâhetle vahdeti isbat eder.

- İkinci Âyet: **وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ¹**

¹ “Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki işkembe ile kan arasından, halis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer.” (Nahl Sûresi 16/66)

Fiil-i rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini, idaresini yansıtan fiil, iş.

Hâsiyet: Bir şeye has özellik, tesir.

Sanat-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini, idaresini yansıtan sanatı.

Taam: Yiyecek, yemek.

Zîhayat âzâ: Canlı organ.

Âyeti, ibret-feşan bir fermanıdır. Evet, başta inek ve deve ve keçi ve koyun olarak süt fabrikaları olan vâlidelerin memelerinde kan ve fişkı içinde bulaştırmadan ve bulan-dırmadan ve onlara bütün bütün muhalif olarak hâlis, temiz, safi, mugaddî, hoş, beyaz bir sütü koymak.. ve yav-rularına karşı o süttten daha ziyade hoş, şirin, tatlı, kıymet-li ve fedakârâne bir şefkati kalblerine bırakmak; elbette o derece bir rahmet, bir hikmet, bir ilim, bir kudret ve bir ihtiyâr ve dikkat ister ki; fırtınalı tesadüflerin ve karıştırıcı unsurların ve kör kuvvetlerin hiçbir cihetle işleri olamaz.

İşte böyle gayet mu'cizeli ve hikmetli bu sanat-ı rabbâ-niyyenin ve bu fiil-i ilâhînin, umum rû-yi zeminde, yüz bin-lerle nevilerin, hadsiz vâlidelerinin kalblerinde ve meme-lerinde aynı anda, aynı tarzda, aynı hikmet ve aynı dikkat ile tecellîsi ve tasarrufu ve yapması ve ihatası, bedâhetle vahdeti isbat eder.

• Üçüncü Âyet: **وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ**¹

¹ “Hurma ve üzümünden hem sarhoşluk veren içki, hem de güzel gıdalar elde edersiniz. Şüphesiz bunda aklını çalıştıran kimseler için alacak ibret vardır.” (Nahl Sûresi 16/67)

Fiil-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın hâki-miyetini, idaresini yansıtan fiil, iş.

İbret-feşan: İbret verici.

İhtiyâr: İrade etme, dileme.

Mugaddî: Gıdalı, besleyici.

Rû-yi zemin: Yeryüzü.

Sanat-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini, idaresini yansıtan sanatı.

Bu âyet, nazar-ı dikkati hurma ve üzüme celbedip der ki: “Aklı bulunanlara, bu iki meyvede tevhid için büyük bir âyet, bir delil ve bir hüccet vardır.” Evet, bu iki meyve; hem gıda ve kût, hem fâkihe ve yemiş, hem çok lezzetli taamların menşeleri olmakla beraber; susuz bir kumda ve kuru bir toprakta duran bu ağaçlar, o derece bir mu’cize-i kudret ve bir harika-yı hikmettir ve öyle bir helvalı şeker fabrikası ve ballı bir şurup makinesi ve o kadar hassas bir mizan ve mükemmel bir intizam ve hikmetli ve dikkatli bir sanattırlar ki; zerre kadar akli bulunan bir adam, “Bunları böyle yapan, elbette bu kâinatı yaratan zât olabilir.” demeye mecburdur. Çünkü, meselâ bu gözümüz önünde bir parmak kadar asmanın üzüm çubuğunda yirmi salkım var ve her salkımda şekerli şurup tulumbacıklarından yüz tane var... Ve her tanenin yüzüne incecik ve güzel ve latîf ve renkli bir mahfazayı giydirmek.. ve nazik ve yumuşak kalbinde, kuvve-i hâfızası ve programı ve tarihçe-i hayatı hükmünde olan sert kabuklu, ceviz içli çekirdekleri koymak.. ve karnında cennet helvası gibi bir tatlıyı

Fâkihe: Yemiş, meyve.

Harika-yı hikmet: Hikmet harikası. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar yerli yerince yapılmış bir harika.

Kuvve-i hâfıza: Her türlü bilgiyi kaydetme, saklama kapasitesinde yaratılan yer.

Latîf: Hoş, güzel, şeffaf.

Mahfaza: Koruyucu kılıf, kap.

Nazar-ı dikkati celbetmek: İnsanların dikkatini, ilgisini çekmek.

Tarihçe-i hayat: Hayat tarihçesi, ömür.

ve âb-ı kevser gibi bir balı yapmak.. ve bütün zemin yüzünde, hadsiz emsalinde aynı dikkat, aynı hikmet, aynı harika-yı sanatı, aynı zamanda, aynı tarzda yaratmak, elbette bedâhetle gösterir ki; bu işi yapan bütün kâinatın Hâlık'ıdır ve nihâyetsiz bir kudreti ve hadsiz bir hikmeti iktizâ eden şu fiil, ancak O'nun fiilidir.

Evet, bu çok hassas mizana ve çok maharetli sanata ve çok hikmetli intizama, kör ve serseri ve intizamsız ve şuursuz ve hedefsiz ve istilâcı ve karıştırıcı olan kuvvetler ve tabiatlar ve sebepler karışamazlar, ellerini uzatamazlar. Yalnız, mef'uliyette ve kabulde ve perdedârlıkta emr-i rabbânî ile istihdam olunuyorlar.

İşte bu üç âyetin işaret ettikleri üç hakikatin tevhide delâlet eden üç nüktesi gibi, hadsiz ef'âl-i rabbâniyenin hadsiz cilveleri ve tasarrufları, ittifakla birtek Vâhid-i Ehad bir Zât-ı Zülcelâl'in vahdetine şehâdet ederler.

Âb-ı kevser: Kevser suyu.

Bedâhet: Açık-seçiklik, netlik.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Emr-i rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın varlığa hükmetme ve idaresiyle ilgili emri.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

İstihdam: Çalıştırma, görevlendirme, hizmet ettirme.

Mef'uliyet: Bir fiilin kendi üzerinde cereyan etmesine açık olma. Nesnelik, edilgenlik.

Perdedâr: Kapıcı. Aracı, vasıta.

Vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

Vâhid-i Ehad: Yegâne, bir ve tek, Hz. Allah.

Zât-ı Zülcelâl: Yüceler Yücesi Ulu Zât.

Üçüncü Hakikat: *Mevcudâtın ve bilhassa nebâtât ve hayvanâtın, sürat-i mutlaka içinde kesret-i mutlaka ve intizam-ı mutlak ile.. ve sühûlet-i mutlaka içinde gayet hüsn-ü sanat ve maharet ve itkan ve intizam ile.. ve mebzuliyet-i mutlaka ve ihtilat-ı mutlak içinde gayet kıymettarlık ve tam imtiyaz ile îcadlarıdır.*

Evet, gayet çokluk ile gayet çabukluk, hem gayet sanatkârâne ve mahirâne ve dikkat ve intizam ile gayet kolay ve rahatça, hem gayet mebzuliyet ve karışıklık içinde gayet kıymetli ve fârikalı olarak bulaşmadan ve bulaştırmadan ve bulandırmadan yapmak, ancak ve ancak birtek vâhid zâtın öyle bir kudretiyle olabilir ki, o kudrete hiçbir şey ağır gelmez. Ve o kudrete nisbeten yıldızlar, zerreler kadar.. ve en büyük, en küçük kadar.. ve efradı hadsiz bir nevi, birtек fert kadar.. ve azametli ve muhit bir küll, has ve az bir cüz kadar.. ve koca zeminin ihyası ve diriltilmesi,

Cüz: Parça, bölüm. Bir genel yapının küçük ögesi durumundaki varlık.

Fârikalı: Ayırt edilen, farklı.

Hüsn-ü sanat: Sanat, işleyiş güzelliği.

İcad: Var etme, yaratma.

İhtilat-ı mutlak: Son derece karışıklık.

İmtiyaz: Benzerlerinden farklılık, kendine has meziyetleri olma.

İntizam-ı mutlak: Tam bir düzen ve ahenk.

İtkan: Kusursuz, eksiksiz yapma.

Kesret-i mutlaka: Büyük bir çoğunluk.

Küll: Bütün. Birçok farklı unsurdan meydana gelen büyük varlık.

Mebzuliyet-i mutlaka: Büyük bir bolluk, her tarafta yaygın olma.

Sühûlet-i mutlaka: Tam bir kolaylık.

Sürat-i mutlaka: Büyük bir hız.

bir ağaç kadar.. ve dağ gibi bir ağacın inşası, tırnak gibi bir çekirdek kadar kolay ve rahatça ve sühûletli olmak gerektir; tâ ki gözümüzün önünde yapılan bu işleri yapabilsin.

İşte bu mertebe-i tevhidin ve bu üçüncü hakikatin ve kelime-i tevhidin bu ehemmiyetli sırrını, yani en büyük bir küll, en küçük bir cüz'î gibi olması ve en çok ve en az farkı bulunmaması.. hem bu hayretli hikmetini ve bu azametli tılsımını ve tavr-ı aklın haricindeki bu muammasını ve İslâmiyet'in en mühim esasını ve imanın en derin bir medarını ve tevhidin en büyük bir temelini beyan ve hall ve keşf ve isbat etmekle Kur'ân'ın tılsımı açılır ve hilkat-ı kâinatın en gizli ve bilinmez ve felsefeyi idrakinen âciz bırakan muamması bilinir.

Hâlık-ı Rahîm'ime yüz bin defa Risaletü'n-Nur'un hurufâtı adedince şükür ve hamdolsun ki Risaletü'n-Nur, bu acîb tılsımı ve bu garip muammayı hall ve keşf ve isbat etmiş. Ve bilhassa Yirminci Mektup'un âhirlerinde ¹ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ bahsinde ve haşre dair Yirmi

¹ "Allah her şeye kâdirdir." (Mâide Sûresi 5/120; Hûd Sûresi 11/4; Rûm Sûresi 30/50; ...)

Acîb: Şaşırtıcı, hayret verici.

Cüz'î: Kısmî, hususî, küçük.

Hâlık-ı Rahîm: Rahmeti sonsuz, Yüce Yararı.

Hilkat-ı kâinat: Kâinatın yaratılışı.

Hurufât: Harfler.

Medar: Dayanak noktası, vesile.

Sühûlet: Kolaylık.

Tavr-ı akıl: Aklın sınırı.

Dokuzuncu Söz'ün “Fâil Muktedirdir” bahsinde, Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye'nin ¹ اللهُ أَكْبَرُ mertebelerinden kudret-i ilâhiyenin isbatında, kat'î burhanlarla iki ke-re iki dört eder derecesinde isbat edilmiş. Onun için, izahı onlara havale etmekle beraber, bir fihriste hükmünde bu sırrı açan esasları ve delilleri icmâlen beyan ve on üç basamak olarak on üç sırra işaret etmek istedim. *Birinci ve İkinci Sır*'ları yazdım. Fakat maatteessüf hem maddî, hem mânevî iki kuvvetli mâni, beni şimdilik mütebâkisinden vazgeçirdiler.

• Birinci Sır: Bir şey zâtî olsa, onun zıddı o zâta ârız olamaz. Çünkü “*ictimâu'z-zıddeyn*” olur, o da muhaldir. İşte bu sırra binâen, madem kudret-i ilâhiye zâtîyedir ve Zât-ı Akdes'in lâzım-ı zarurîsidir. Elbette o kudretin zıddı olan aczin, o Zât-ı Kadîr'e ârız olması mümkün olmaz...

¹ “Allah, büyüktür!”

Ârız olmak: Sonradan olmak, dıştan gelmek.

Binâen: Bunun üzerine, bundan dolayı.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

İctimâu'z-zıddeyn: İki zıt şeyin bir arada, beraber bulunması.

Kudret-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın kudreti.

Lâzım-ı zarurî: Kesin gerekli olan, olmazsa olmaz olan.

Maatteessüf: Maalesef, üzülecek.

Muhâl: İmkansız.

Mütebâki: Geriye kalan.

Zât-ı Akdes: En yüce Zât, Hz. Allah.

Zât-ı Kadîr: Kudreti sonsuz, Hz. Allah.

Zâtî: Kendine ait, kendinden olan.

Ve madem bir şeyde mertebelerin bulunması, o şeyin içinde “zıddının tedâhülü” ile dir. Meselâ ziyanın kavî ve zayıf gibi mertebeleri, zulmetin müdahalesi ile.. ve hararetin ziyade ve aşağı dereceleri, soğğun karışması ile.. ve kuvvetin şiddet ve noksan miktarları, mukâvemetin karşılaması ve mümânaatıyladır. Elbette o kudret-i zâtiyede mertebeler bulunmaz. Bütün eşyayı, birtek şey gibi îcad eder. Ve madem o kudret-i zâtiyede mertebeler bulunmaz ve zaaf ve noksan olamaz, elbette hiçbir mâni onu karşılayamaz ve hiçbir îcad ona ağır gelmez. Ve madem hiçbir şey ona ağır gelmez, elbette haşr-i âzamı bir bahar kadar kolay.. ve bir baharı bir ağaç kadar sühûletli.. ve bir ağacı bir çiçek kadar zahmetsiz îcad ettiği gibi; bir çiçeği, bir ağaç kadar sanatlı.. bir ağacı bir bahar kadar mu’cizâtli.. ve bir baharı bir haşır gibi cemiyetli ve harikalı halkeder ve gözümüzün önünde halkediyor...

Risale-i Nur’da kat’î ve kuvvetli çok burhanlar ile isbat edilmiş ki; eğer vahdet ve tevhid olmazsa, bir çiçek, bir ağaç kadar, belki daha müşkülâtli.. ve bir ağaç, bir bahar

Cemiyetli: Kapsamlı, şümûllü.

Halketmek: Yaratmak.

Kavî: Güçlü, kuvvetli.

Kudret-i Zâtiye: Cenâb-ı Hakk’ın “Kadîr” isminden gelen engin ve sınırsız gücü, kuvveti.

Mu’cizât: Mu’cizeler.

Mukâvemet: Karşı koyma, dayanma.

Mümânaat: Mâni olma, engelleme.

Tedâhül: Karışma, içine girme.

Zulmet: Karanlık.

Zâtiye: Kendine ait, kendinden olan.

kadar, belki daha suûbetli olmakla beraber; kıymet ve sanatça bütün bütün sukut edeceklerdi. Ve şimdi bir dakikada yapılan bir zîhayat, bir senede ancak yapılacaktı, belki de hiç yapılmayacaktı. İşte bu mezkûr sırra binâendir ki; gayet mebzuliyet ve çoklukla beraber gayet kıymettar.. ve gayet çabuk ve kolaylıkla beraber gayet sanatlı olan bu meyveler, bu çiçekler, bu ağaçlar ve hayvancıklar, muntazaman meydana çıkıyorlar ve vazife başına geçiyorlar ve tesbihatlarını yapıp, bitirip, tohumlarını yerlerinde tevkil ederek gidiyorlar.

• İkinci Sır: *Nasıl ki nurâniyet ve şeffaflıkt ve itaat sırrıyla ve kudret-i zâtiyenin bir cilvesiyle birtek güneş, birtek aynaya ziyalı akis verdiği gibi; hadsiz aynalara ve parlak şeylere ve katrelere o kayıtsız kudretinin geniş faaliyetinden ziyalı ve harareтли olan ayn-ı aksini emr-i ilâhî ile kolayca verebilir. Az ve çok birdir, farkı yoktur.*

Hem birtek kelime söylene, nihâyetsiz hallâkiyetin nihâyetsiz vüs'atinden, o birtek kelime birtek adamın kulağına zahmetsiz girdiği gibi, bir milyon kulakların kafalarına

Ayn-ı akis: Aynı yansıma.

Hallâkiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi "Yaradan" olması.

Mezkûr: Zikredilen, adı geçen.

Nurâniyet: Aydınlık, parlaklık.

Sukut etmek: Düşmek, değer kaybetmek.

Suûbet: Güçlük, zorluk.

Tesbihat: Her varlığın kendi fiili ve diliyle yapmış olduğu tesbihler, ibadetler.

Tevkil etmek: Vekil tayin etmek.

Vüs'at: Enginlik, genişlik.

Zîhayat: Canlı.

da izn-i rabbânî ile zahmetsiz girer. Binlerle dinleyen ile birtek dinleyen müsâvidir, fark etmez.

Hem göz gibi birtek nur veya Cebrail gibi nuranî birtek ruhânî; tecellî-i rahmet içinde olan faaliyet-i rabbâniyenin kemâl-i vüs'atinden birtek yere sühûletle baktığı ve gittiği ve birtek yerde sühûletle bulunduğu gibi; binler yerlerde de kudret-i ilâhiye ile sühûletle bulunur, bakar, girer.. az, çok farkı yoktur. Aynen öyle de kudret-i zâtiye-i ezeliye; en latîf, en has bir nur ve bütün nurların nuru olduğundan ve eşyanın mahiyetleri ve hakikatleri ve melekûtiyet vecihleri şeffaf ve ayna gibi parlak olduğundan.. ve zerrâtan ve nebâtâtan ve zihayattan tâ yıldızlara ve güneşlere ve aylara kadar her şey, o kudret-i zâtiyenin hükmüne gayet derecede itaatli, inkıyadlı ve o kudret-i ezeliyenin emirlerine nihâyet derecede mutî ve musahhar bulunduğundan, elbette hadsiz eşyayı birtek şey gibi îcad eder ve yanlarında bulunur. Bir iş bir işe mâni olmaz.

Faaliyet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın varlığa hâkimiyetini idare ve terbiyesini yansıtan faaliyeti, icraatı.

İnkıyad: Boyun eğme, söz dinleme.

Kemâl-i vüs'at: Mükemmel, tastamam yayılma, kuşatma.

Kudret-i zâtiye-i ezeliye: Cenâb-ı Hakk'ın "Kadîr" sıfatından gelen, öncesi ve sonrası olmayan sınırsız kudreti.

Melekûtiyet: Eşya ve hâdiselerin iç yüzüne ait yönü. Her şeyin kendi derecesinde, o dereceye uygun özü, hakikatı.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Mutî: İtaatkâr, söz dinleyen.

Müsâvi: Eşit, denk.

Tecellî-i rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz rahmetinin yansıması, icraatında görünmesi.

Büyük ve küçük, çok ve az, cüz'î ve küllî birdir. Hiçbiri ona ağır gelmez.

Hem nasıl ki –Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de denildiği gibi– *intizam ve muvâzene ve hükme itaat ve emirleri imtisal sırlarıyla*, yüz hâne kadar bir büyük sefineyi bir çocuğun parmağıyla oyuncağını çevirdiği gibi döndürür, gezdirir.

Hem bir âmir, bir arş emriyle birtek neferi hücum ettirdiği gibi, muntazam ve mutî bir orduyu dahi, o tek emriyle hücumu sevkeder.

Hem pek büyük bir hassas mizanın iki gözünde iki dağ, muvâzene vaziyetinde bulunsalar, iki kefesinde iki yumurta bulunan diğer mizanın, birtek ceviz, bir kefesini yukarıya kaldırması, birini aşağı indirmesi gibi; o tek ceviz, bir kanun-u hikmetle öteki büyük mizanın bir gözünü dağ ile beraber dağın başına ve öbür dağı, derelerin dibine indirebilir.

Aynen öyle de kayıtsız, nihâyetsiz, nuranî, zâtî, sermedî olan kudret-i rabbâniyede ve beraberinde bütün intizamâtın ve nizamların ve muvâzenelerin menşei, menbai, medarı, masdarı olan nihâyetsiz bir hikmet ve gayet hassas bir

İmtisal: Emri yerine getirme.

İntizamât: İntizamlar, düzenler, ahenkler.

Kanun-u hikmet: Cenâb-ı Hakk'ın

her şeyi yerli yerince yaptığını, yarattığını gösteren hikmetinin kanunu.

Muvâzene: Denge.

adalet-i ilâhiye bulunduğundan ve cüz'î ve küllî ve büyük ve küçük her şey ve bütün eşya, o kudretin hükmüne mu-sahhar ve tasarrufuna münkad olduğundan, elbette zerre-leri kolayca tedvir ve tahrik ettiği gibi, yıldızları dahi nizam-ı hikmet sırıyla kolayca döndürür, çevirir. Ve baharda bir emir ile sühûletle bir sineği ihya ettiği gibi bütün sinekle-rin tâifelerini ve bütün nebâtâtı ve hayvancıkların ordula-rını, kudretindeki hikmet ve mizanın sırıyla, aynı emirle, aynı kolaylıkla diriltip meydan-ı hayata sevk eder. Ve bir ağacı baharda çabuk diriltmek ve kemiklerine hayat ver-mek gibi o hikmetli, adaletli kudret-i mutlaka ile koca arzı ve zemin cenazesini, baharda o ağaç gibi kolayca ihya edip yüz bin çeşit haşirlerin misallerini îcad eder. Ve bir emr-i tekvinî ile arzı dirilttiği gibi **إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً** fermanıyla, yani: “Bütün ins ve cin, birtek sayha ve emir ile yanımızda meydan-ı haş-re hazır olurlar.”

¹ Yâsîn Sûresi 36/53.

Emr-i tekvinî: Yaratılışla ilgili emir, kanun.

İhya etmek: Hayat vermek.

İns: İnsan.

Kudret-i mutlaka: Tam, sınırsız kudret.

Meydan-ı haşir: Mahşer meydanı. Öldükten sonra tekrar dirilip, toplanılan yer.

Meydan-ı hayat: Hayat alanı, dünya.

Münkad: Boyun eğen, itaat eden.

Sayha: Büyük, güçlü ses.

Tahrik: Hareket ettirme, harekete geçirme.

Tedvir: Döndürme, çevirme, idare etme.

Hem وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ¹ fer-
man etmesiyle, yani: “Kıyamet ve haşrin işi ve yapılması
gözünü kapayıp, hemen açmak kadardır; belki daha ya-
kındır.” der.

Hem مَا خَلَقْتُمْ وَلَا بَعَثْتُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةً² âyetiyle,
yani: “Ey insanlar! Sizin îcad ve ihyanız ve haşir ve neşri-
niz, birtek nefsin ihyası gibi kolaydır. Kudretime ağır gel-
mez” meâlinde bulunan şu üç âyetin sırrıyla, aynı emir ile
aynı kolaylıkla bütün ins ve cinleri ve hayvanı ve ruhânî
ve melekleri haşr-i ekberin meydanına ve mizan-ı âzâmın
önüne getirir. Bir iş bir işe mâni olmaz.

Üçüncü ve dördüncüden tâ on üçüncü sırta kadar, ar-
zuma muhalif olarak başka vakte tâlik edildi.

Dördüncü Hakikat: Mevcudâtın vücûdları ve zuhurları,
beraberlik ve birbiri içinde birlik ve birbirine benzemek-
lik ve birbirinin misal-i musağğarı ve numûne-i ekberi..
ve bir kısım, küll ve küllî ve diğer kısım, onun cüzleri ve

¹ Nahl Sûresi 16/77.

² Lokman Sûresi 31/28.

Haşr-i ekber: En büyük haşir,
asıl diriliş.

Küll / küllî: Parçaları, bölümleri,
kendine ait mânâ ve değerleri tek
başına ifade edemeyen bütün.

Misal-i musağğar: Küçük numû-
ne, örnek.

Mizan-ı âzam: En büyük terazi.

Numûne-i ekber: Pek büyük nu-
mûne, örnek.

Tâlik etmek: Bağlamak, sonraya
bırakmak.

Vücûd: Var edilme, var olma.

fertleri.. ve birbirine sikke-i fitratta müşâbehet ve nakş-ı sanatta münasebet.. ve birbirine yardım etmek ve birbirinin vazife-i fitriyesini tekmil etmek gibi çok cihetü'l-vahdet noktalarında, bedâhet derecesinde tevhidi ilân ve sâni'lerinin vâhid olduğunu isbat etmek ve kâinatın rubûbiyet cihetinde tecezzî ve inkısam kabul etmez bir küll ve küllî hükmünde bulunduğunu izhar etmektir.

Evet, meselâ her baharda nebâtâtta ve hayvanâtta dört yüz bin nev'in hadsiz efradlarını, beraber ve birbiri içinde, bir anda ve bir tarzda, yanlışsız, hatasız, kemâl-i hikmet ve hüsn-ü sanatla îcad etmek ve idare ve iâşe etmek.. hem kuşların misal-i musağğarları olan sineklerden tâ numûne-i ekberleri olan kartallara kadar hadsiz efradlarını yaratmak.. ve hava âleminde seyahat ve yaşama-larına yardım eden cihazatı verip gezdirmek.. ve havayı

Bedâhet: Açık-seçiklik, netlik.

Cihetü'l-vahdet: Birleşme, buluşma noktası; ortak payda, yön.

Efrad: Fertler, öğeler.

Hüsn-ü sanat: Sanat, işleyiş güzelliği.

İzhar etmek: Göstermek.

Kemâl-i hikmet: Mükemmel bir hikmet. Her şeyin kusursuz bir şekilde yerli yerince olması.

Müşâbehet: Benzerlik.

Nakş-ı sanat: Sanat nakışı.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan hâkimiyeti, varlığı terbiye ve idaresi.

Sâni': Yapan, sanatkâr.

Sikke-i fitrat: Yaratılış mührü. Aynı zât tarafından yapıldığını gösteren mühür.

Tecezzî ve inkısam: Bölünme, parçalanma.

Tekmil: Bitirme, tamamlama.

Vâhid: Bir.

Vazife-i fitriye: Yaratılmış olmanın gereği, yaratılış vazifesi.

şenlendirmekle beraber, yüzlerinde mu'cizâne birer sikke-i sanat ve cisimlerinde müdebbirâne birer hâtem-i hikmet ve mahiyetlerinde mürebbiyâne birer turra-yı ehadiyet koymak.. hem zerrât-ı taamiyeyi hüceyrât-ı bedeniyenin imdadına ve nebâtâtı hayvanâtın imdadına ve hayvanâtı insanların yardımına ve umum vâlideleri iktidarsız yavru- ların muâvenetine hakîmâne, rahîmâne koşturmak, gön- dermek.. hem daire-i kehkeşandan ve manzume-i şemsi- yeden ve anâsır-ı arziyeden, tâ göz hadekasının perdele- rine ve gül goncasının yapraklarına ve mısır sümbülünün gömleklerine ve kavunun çekirdeklerine kadar müteda- hil daireler gibi cüz'î ve küllî hükmünde aynı intizam ve hüsn-ü sanat ve aynı fiil ve kemâl-i hikmetle tasarruf et- mek, elbette bedâhet derecesinde isbat eder ki:

Anâsır-ı arziye: Yeryüzünde bulu- nan maddeler, elementler.

Daire-i kehkeşan: Samanyolu ga- laksisinin kapladığı alan.

Hadeka: Gözbebeği.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerin- ce.

Hâtem-i hikmet: Her şeyin kusur- suz bir şekilde yerli yerince yapıldı- ğı gösteren hikmet mührü.

Hüceyrât-ı bedeniye: Beden hü- crecikleri.

Manzume-i şemsiye: Güneş Sis- temi.

Muâvenet: Yardımlaşma.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Müdebbirâne: Tam bir düzen ve sistemli bir şekilde yaparak.

Mürebbiyâne: Besleyip büyütür, yetiştirip terbiye eder bir tarzda.

Mütedâhil: İççe.

Rahîmâne: Pek merhametli bir şekilde.

Sikke-i sanat: Sanatkârı ve sana- tını gösteren mühür.

Turra-yı ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa ayrı, hususî tecellîsini gösteren mühür, imza.

Zerrât-ı taamiye: Besin zerrelere, atomları.

- Bu işleri yapan hem vâhiddir, birdir, her şeyde sikkesi var.

- Hem de hiçbir mekânda olmadığı gibi her mekânda hâzırdır.

- Hem güneş gibi her şey ondan uzak, o ise her şeye yakındır.

- Hem daire-i kehkeşan ve manzume-i şemsiye gibi en büyük şeyler ona ağır gelmediği gibi; kandaki küreyvât, kalbdeki hâtırât, ondan gizlenmez; tasarrufundan harîç kalmaz.

- Hem her şey ne kadar büyük ve çok olursa olsun; en küçük, en az bir şey gibi ona kolaydır ki; sineği, kartal sisteminde.. ve çekirdeği, ağacın mahiyetinde.. ve bir ağacı, bir bahçe suretinde.. ve bir bahçeyi, bir bahar sanatında.. ve bir baharı, bir haşır vaziyetinde sühûletle îcad eder.

- Ve sanatça çok kıymetli şeyleri, bize çok ucuz verir, ihsan eder.

İstediği fiyat ise, bir “bismillâh” ve bir “elhamdülillâh”tır. Yani o çok kıymetli nimetlerin makbul fiyatları, başta “bismillâhirrahmânirrahîm” ve âhirinde “elhamdülillâh” demektir.

Bu Dördüncü Hakikat dahi Risale-i Nur'da izah ve isbat edildiğinden, bu kısacık işaretle iktifâ ediyoruz.

Bizim Seyyahın İkinci Menzilde Gördüğü Beşinci

Hakikat: Kâinatın mecmûunda ve erkânında ve eczasında ve her mevcudunda bir intizam-ı ekmelin bulunması.. ve o memleket-i vâsianın tedvir ve idaresine medar olan ve heyet-i umumiyesine taallûk eden maddeler ve vazifedarlar birer vâhid olması.. ve o haşmetli şehir ve meşherde tasarruf eden isimler ve fiiller, birbiri içinde ve birer ve bir mahiyet ve vâhid ve her yerde aynı isim ve aynı fiil olmakla beraber, her şeyi veya ekser eşyayı ihataları ve şümûlleri.. ve o ziynetli sarayın tedbirine ve şenlenmesine ve binasına medar olan unsurlar ve nevilere, birbiri içinde ve birer ve bir mahiyet-i vâhide ve her yerde aynı unsur ve aynı nevi bulunmakla beraber zeminin yüzünü ve ekserisini intişar ile ihata etmeleri, elbette bedâhetle ve zaruret ile iktiza eder ve delâlet eder ve şehâdet eder ve gösterir ki; bu kâinatın Sâni'i ve Müdebbir'i ve bu memleketin

Delâlet: Delillerle gösterme, isbat etme.

Ecza: Bölümler, kısımlar.

Erkân: Esaslar, temeller, ana birimler.

Heyet-i umumiye / heyet-i mecmûa: Genel yapı, bir şeyin bütünü.

İhata/Şümûl: İçine alma, kapsama, kuşatma.

İktiza: Gerek, gerektirme.

İntişar: Yayılma.

İntizam-ı ekmel: Pek mükemmel düzen, sistem.

Mahiyet-i vâhide: Aynı mahiyet, aynı nitelik.

Mecmû: Hepsi, tamamı.

Memleket-i vâsia: Pek geniş ülke, saltanat.

Meşher: Sergi yeri.

Müdebbir: Düzenleyen, idare eden.

Sâni': Yapan, sanatkâr.

Taallûk etmek: İlgili, bağlı olmak.

Tedbir: İdare.

Tedvir: Çekip çevirme, idare etme.

Vâhid: Bir.

Sultan'ı ve Mürebbî'si ve bu sarayın Sahibi ve Bâni'si birdir, tektir, vâhiddir, ehaddir. Misli ve nazîri olamaz ve veziri ve muîni yoktur.¹ Şeriki ve zıddı olamaz, aczi ve kusuru yoktur.² Evet, intizam tam bir vahdettir, birtek nazzamı ister. Münakaşaya medar olan şirki kaldırmaz.

Madem bu kâinatın heyet-i mecmûasından, arzın yevmî ve senevî deveranından, tâ insanın sîmasına ve başının duygular manzumesine ve kandaki beyaz ve kırmızı küreyvâtın deveranına ve cereyanına kadar, küllî olsun cüz'î olsun her bir şeyde hikmetli ve dikkatli bir intizam var. Elbette bir Kadîr-i Mutlak'tan ve bir Hakîm-i Mutlak'tan başka hiçbir şey, kasd ve îcad suretiyle elini

¹ Cenâb-ı Hakk'ın benzerinin olmamasıyla ilgili bkz.: Şûrâ Sûresi 42/11. Yardımcıya muhtaç olmamasıyla ilgili bkz.: İsrâ sûresi 17/111.

² Cenâb-ı Hakk'ın ortağının olmadığını ifaden eden bazı âyetler için bkz.: En'âm Sûresi 6/163; Furkan Sûresi 25/2. Acz ve kusurdan münezze olmasına ilgili bkz.: İsrâ sûresi 17/111.

Bâni: Bina eden, yapan, kuran.

Deveran: Dönüp durma.

Ehad: Yegâne, tek, Hz. Allah.

Hakîm-i Mutlak: Her işini hikmetle yapan Hz. Allah.

İcad: Var etme, yaratma.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Kasd: Kasıt. Kastetme, bilerek teşebbüs etme.

Manzume: Düzenli, sistemli kurlan şey.

Medar: Vesile, vâsita, sebep.

Muîn: Yardımcı.

Mürebbî: Terbiye eden, yetiştiren, besleyip büyüten.

Nazîr: Benzer, denk.

Nazzam: Düzenleyen, belirli bir sistem ve düzen kuran.

Şirk: Cenâb-ı Hakk'a eş, ortak koşma.

Yevmî ve senevî: Günlük ve sene-lik.

hiçbir şeye uzatamaz ve karışamazlar. Belki yalnız kabul ederler, mazhar ve münfail olurlar.

Ve madem tanzim etmek ve bilhassa gayeleri takip etmek ve maslahatları gözeterek bir intizam vermek, yalnız ilim ve hikmetle olur ve irade ve ihtiyâr ile yapılır. Elbette ve her hâlde, bu hikmet-perverâne intizam ve bu gözümüz önündeki maslahatkârâne çeşit çeşit hadsiz intizamât-ı mahlûkât, bedâhet derecesinde delâlet ve şehâdet eder ki; bu mevcudâtın Hâlık'ı ve Müdebbir'i birdir, fâildir, muhtardır. Her şey O'nun kudretiyle vücuda gelir, O'nun iradesiyle birer vaziyet-i mahsusa alır ve onun ihtiyârıyla bir suret-i muntazama giyer.

Hem madem bu misafirhâne-i dünyanın sobalı lambası birdir ve ruznâmeli kandili birdir ve rahmetli süngeri birdir ve ateşli aşçısı birdir ve hayatlı şurubu birdir ve himâyetli tarlası birdir.. bir, bir, bir, tâ bin birler kadar...

Hâlık: Yaratıcı, yaratan.

Hikmet-perverâne: Her şeyin yerli yerince olması gözetilmiş bir tarzda.

Himâyet: Koruma, gözetme.

İhtiyâr: İrade, tercih, seçim.

İntizamât-ı mahlûkât: Yaratılmış her şeyde görülen intizamlar, düzenler.

Maslahatkârâne: Faydalar ve menfaatler gözetilmiş bir tarzda.

Mazhar: Bir şeyin zuhur ettiği, görüldüğü yer.

Muhtar: İsteddiği gibi dileyen.

Münfail: Dış tesirle meydana gelen, edilgen.

Ruznâme: Kayıt defteri, cetveli. Belirli bir süreye ait hesap veya olayların yazılıp kaydedildiği defter.

Suret-i muntazama: İntizamlı, düzgün şekil, görünüm.

Vaziyet-i mahsusa: Özel, hususî durum.

Elbette bu bir birler bedâhetle şehâdet eder ki; bu misafirhanenin Sâni'i ve Sahibi birdir. Hem gayet kerîm ve misafirperverdir ki; bu yüksek ve büyük memurlarını, zîhayat yolcularına hizmetkâr edip istirahatlerine çalıştırıyor.

Hem madem dünyanın her tarafında tasarruf eden ve nakışları ve cilveleri görünen “Hakîm, Rahîm, Musavvir, Müdebbir, Muhyî, Mürebbî” gibi isimler ve “hikmet ve rahmet ve inâyet” gibi şe'nler ve “tasvir ve tedvir ve terbiye” gibi fiiller birdirler. Her yerde aynı isim, aynı fiil birbiri içinde, hem nihâyet mertebede, hem ihatalıdırlar. Hem birbirinin nakşını öyle tekmil ederler ki; güya o isimler ve o fiiller ittihat edip kudret, ayn-ı hikmet ve rahmet.. ve hikmet, ayn-ı inâyet ve hayat oluyor. Meselâ hayat verici ismin bir şeyde tasarrufu görüldüğü anda, yaratıcı ve tasvir edici ve rızık verici gibi çok isimlerin aynı anda, her

Ayn-ı hikmet: Hikmetin ta kendisi.

Ayn-ı inâyet: İnâyetin ta kendisi.

Bedâhet: Açık-seçiklik, netlik.

İnâyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi en mükemmel bir sistem, intizam ve denge içinde yaratması ve bu nizamı devam ettirmesi.

İttihat etmek: Birleşmek.

Kerîm: İhsanı bol, pek cömert.

Muhyî: Hayat veren, hayatın sahibi Hz. Allah.

Musavvir: Her şeye en güzel şekli ve sureti veren, Hz. Allah.

Müdebbir: Her şeyi muhteşem bir düzen ve disiplin içinde sevk ve idare eden Hz. Allah.

Mürebbî: Varlığı sonsuz bir rahmet, engin bir şefkatle terbiye eden, besleyen, gözeten Hz. Allah.

Şe'n: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâayık mukaddes, münezzehe mânâlar.

Tasvir: Suret, şekil verme.

Tedvir: Çekip çevirme, idare etme.

Tekmil: Bitirme, tamamlama.

yerde, aynı sistemde tasarrufâtları görünüyor. Elbette ve elbette ve bedâhetle şehâdet eder ki; o ihatalı isimlerin müsemâmâsı ve her yerde aynı tarzda görünen şümûllü fiillerin fâili birdir, tektir, vâhiddir, ehaddir. Âmennâ ve saddaknâ!..

Hem madem masnûâtın maddeleri ve mâyeleri olan unsurlar zemini ihata ederler. Ve mahlûkâtın –vahdeti gösteren çeşit çeşit sikkeleri taşıyan– nevilerin her biri bir iken rû-yi zeminde intişar edip istilâ ederler. Elbette, bedâhetle isbat eder ki; o unsurlar müstemilâtıyla ve o nevilere efradıyla birtek Zât'ın malıdır, mülküdür. Ve öyle bir Vâhid-i Kadîr'in masnûları ve hizmetkârlarıdır ki; o koca istilâcı unsurları, gayet itaatli bir hizmetçi ve o zeminin her tarafına dağılan nevilere gayet intizamlı bir nefer hükmünde istihdam eder.

Bu hakikat dahi Risaletü'n-Nur'da isbat ve izah edildiğinden, burada bu kısa işaretle iktifâ ediyoruz. Bizim

Âmennâ ve saddaknâ: “İnandık ve tasdik ettik.”

İntişar: Yayılma.

İstihdam: Çalıştırma, görevlendirme, hizmet ettirme.

İstilâ: Kaplama, kuşatma.

Mahlûkât: Yaratılmışlar, varlıklar.

Masnûât/Masnû: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mâyeye: Maya.

Müsemâmâ: İsimlenen, adlanan; o isimle anılan.

Müstemilât: Bir şeyin içinde bulunan, ona bağlı şeyler.

Rû-yi zemin: Yeryüzü.

Şümûl: İhata, kapsamlılık.

Vâhid-i Kadîr: Her şeye gücü yeten ve bir olan Hz. Allah.

yalcu, bu beş hakikatten aldığı feyz-i imanî ve zevk-i tevhidî neş'esiyle müşâhedâtını hülâsa ve hissiyatını tercüme ederek, kalbine diyor:

Bak, kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine!
Hâme-i zerrîn-i kudret, gör ne tasvir eylemiş.
Kalmamış bir nokta-yı muzlim çeşm-i dîl erbabına,
Sanki âyâtın Hudâ, nur ile tahrir eylemiş.

Hem bil ki:

Kitab-ı âlemin evrakıdır eb'âd-ı nâmahdud,
Sütur-u hâdisât-ı dehrdir âsâr-ı nâma'dud.
Yazılmış destgâh-ı levh-i mahfuz-u hakikatte
Mücessem lafz-ı mânidardır, âlemde her mevcud.

Âsâr-ı nâma'dud: Sayısız eserler.

Çeşm-i dil: Kalb gözü.

Destgâh-ı levh-i mahfuz-u hakikat: Allah'ın (c.c.) takdir buyurduğu olmuş ve olacak her şeyin kaderinin, plânının yazıldığı asıl levha, tezgâh. (Bkz.: Bürûc Sûresi 85/22)

Eb'âd-ı nâmahdud: Sınırsız boyutlar.

Feyz-i imanî: İmanın bereketi, ih-sanı.

Hâme-i zerrîn-i kudret: Kudretin altın kalemi.

Kitab-ı kâinat/Kitab-ı âlem: Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinat.

Lafz-ı mânidar: Anlamlı söz.

Mücessem: Cisme bürünmüş, cisim hâlini almış.

Müşâhedât: Müşâhedeler. Tas: Kalb ve ruh gözüyle görülüp, elde edilen bilgiler.

Nokta-yı muzlim: Karanlık nokta.

Safha-yı rengîn: Renkli, parlak sayfa.

Sütur-u hâdisât-ı dehr: Zamana bağlı gelişen, kâinat kitabının satırları hükmündeki olaylar.

Tahrir: Yazma.

Zevk-i tevhidî: Tevhid inancının verdiği mânevî zevk, haz.

Hem dinle:

چُو لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بَرَابِرُ مِيزَنَنْدُ هَزْ شَيْ
دَمَادَمْ چُو يَدَنْدُ يَا حَقَّ سَرَّاسَرْ كُو يَدَنْدُ يَا حَيَّ¹

نَعَمْ: وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ²

diyerek, kalbiyle beraber nefsi dahi tasdik ederek “evet, evet” dediler.

İşte dünya misafiri ve kâinat seyyahının İkinci Menzil’de müşâhede ettiği beş hakikat-i tevhidiyeye kısa bir işaret olarak, **Birinci Makam’ın İkinci Bâbı’nda, İkinci Menzil’e** ait böyle denilmiş:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَحْدَتِهِ فِي
وُجُوبِ وُجُودِهِ:

مُشَاهَدَةُ حَقِيقَةِ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعِظَمَةِ فِي الْكَمَالِ وَالْإِحَاطَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةُ حَقِيقَةِ ظُهُورِ الْأَفْعَالِ بِالْإِطْلَاقِ وَعَدَمِ النَّهَائَةِ
لَا تَقْيِدُهَا إِلَّا الْإِرَادَةُ وَالْحِكْمَةُ.

¹ Bir baştan diğer başa her şey, her zaman Lâ ilâhe illallah zikrini ilân ediyor ve yâ Hak, yâ Hay diye haykırıyorlar.

² “Bütün her şeyde Allah’ın varlık ve birliğini gösteren bir âyet (işaret) vardır.” (Bkz.: el-Esfehanî, *el-Eğânî* 4/39; el-Kalkaşendî, *Subhu’l-a’sâ* 12/413; el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 1/16, 2/280)

Hakikat-i tevhidiye: Tevhid inancının gösterdiği hakikat.

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ حَقِيقَةٌ إِيْجَادِ الْمَوْجُودَاتِ بِالْكَثْرَةِ الْمُطْلَقَةِ فِي
الشَّرْعَةِ الْمُطْلَقَةِ وَخَلْقِ الْمَحْلُوقَاتِ بِالسُّهُوْلِ الْمُطْلَقَةِ فِي الْإِتْقَانِ
الْمُطْلَقِ، وَإِبْدَاعِ الْمَصْنُوعَاتِ بِالْمَبْدُؤِ لِلِيَّةِ الْمُطْلَقَةِ فِي غَايَةِ حُسْنِ
الصَّنْعَةِ وَعُلُوِّ الْقِيَمَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ حَقِيقَةٌ وُجُودِ الْمَوْجُودَاتِ عَلَى وَجْهِ الْكُلِّ
وَالْكُلِّيَّةِ وَالْمَعِيَّةِ وَالْجَامِعِيَّةِ وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُنَاسَبَةِ.

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ حَقِيقَةٌ الْإِنْتِظَامَاتِ الْعَامَّةِ الْمُنَافِيَةِ لِلشَّرْكَةِ.
وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ وَحْدَةِ مَدَارَاتِ تَدَابِيرِ الْكَائِنَاتِ الدَّالَّةِ عَلَى وَحْدَةِ
صَانِعِهَا بِالْبِدَاهَةِ. وَكَذَا وَحْدَةِ الْأَسْمَاءِ وَالْأَفْعَالِ الْمُتَصَرِّفَةِ
الْمُحِيطَةِ. وَكَذَا وَحْدَةِ الْعُنَاصِرِ وَالْأَنْوَاعِ الْمُتَنَشِّرَةِ الْمُسْتَوْلِيَةِ
عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ.

Sonra o seyyah-ı âlem asırlarda gezerken, Müceddid-i
Elf-i Sâni İmam Rabbânî Ahmed Fârukî'nin* medre-
sesine rast geldi, girdi, onu dinledi. O imam, ders verir-
ken diyordu: “Bütün tarikatların en mühim neticesi,

Müceddid-i Elf-i Sâni: Hicrî ikinci bin döneminin müceddidini mânâsında İmam Rabbânî Ahmed Farukî Hazretleri'ne verilen bir unvan.

Seyyah-ı âlem: Varlık âleminde sürekliliği, mârifet ve hakikatin peşinde seyahat eden Hak yolcusu.

hakâik-i imaniyenin inkişafıdır.” ve “Birtek mesele-i imaniyenin vuzuh ile inkişafı, bin keramâta ve ezvâka müreccahtır.”¹

Hem diyordu: “Eski zamanda, büyük zâtlar demişler ki: ‘Mütekellimînden ve İlm-i Kelâm ulemâsından birisi gelecek, bütün hakâik-i imaniye ve İslâmiye’yi delâil-i akliye ile kemâl-i vuzuh ile isbat edecek.’ Ben istiyorum ki ben, o olsam.” Belki^{(Hâşiye)²} o adamım diye, iman ve tevhid bütün kemâlât-ı insaniyenin esası, mâyesi, nuru, hayatı olduğunu ve ³تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ³

¹ İmam Rabbânî, *el-Mektûbât* 1/182 (210. Mektup)

² Hâşiye: Zaman isbat etti ki: O adam; adam değil, Risale-i Nur’dur. Belki ehl-i keşif; Risale-i Nur’u, ehemmiyetsiz olan tercümanı ve nâşiri suretinde keşiflerinde müşahede etmişler, “bir adam” demişler.

³ “Bir saat tefekkür, bir sene ibadet hükmüne geçer.” el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi’d-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân* 4/314; Aliyyülkârî, *el-Masnû’* s.82.

Delâil-i akliye: Aklî deliller.

Ehl-i keşif: Eşyanın perde arkasına, gaybî âlemlere ait bilinmezleri Allah’ın izni ölçüsünde keşfeden veliler.

Ezvâk: Mânevi zevkler, lezzetler.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri, esasları.

İnkişaf/Vuzuh: Keşfedilme, açılma, açığa çıkma.

Kemâlât-ı insaniye: İnsanı olgunlaştıran, yücelten faziletler, erdemler, güzellikler.

Kemâl-i vuzuh: Tam bir açıklık, açık seçiklik.

Keramât: Kerametler. Cenâb-ı Hakk’ın salih kullarına lütfettiği hususi ikramları, harika hâller.

Mesele-i imaniye: İmanla ilgili mesele.

Müreccah: Tercih edilen, üstün.

Mütekellimîn/İlm-i Kelâm uleması: İslâm’ın inanca ait meselelerini inceleyen Kelâm İlmi’nin âlimleri.

Nâşir: Neşreden, yayınlayan.

düsturu, tefekkürat-ı imaniyeye ait bulunması ve Nakşî tarikatında hafî zikrin ehemmiyeti ise, bu çok kıymetli tefekkürün bir nevi olmasıdır, diye tâlim ederdi.

Seyyah tamamıyla işitti. Döndü nefesine dedi ki: Madem bu kahraman imam böyle diyor ve madem *bir zerre kuvvet-i imaniyenin ziyadeleşmesi, bir batman mârifet ve kemâlâttan daha kıymetlidir ve yüz ezvâkın balından daha tatlıdır*. Ve madem bin seneden beri iman ve Kur'ân aleyhinde terâküm eden Avrupa feylesoflarının itirazları ve şüpheleri yol bulup ehl-i imana hücum ediyor. Ve bir saadet-i ebediyenin ve bir hayat-ı bâkiyenin ve bir cennet-i daimenin anahtarı, medarı, esası olan erkân-ı imaniyeyi sarsmak istiyorlar. Elbette her şeyden evvel imanımızı taklitten tahkike çevirip kuvvetlendirmeliyiz.

Öyle ise haydi, ileri! Gel, bulduğumuz birer dağ kuvvetindeki bu yirmi dokuz mertebe-i imaniyeyi namanın mübarek tesbihatının mübarek adedi olan otuz üç

Cennet-i daime: Ebedî, sonsuz cennet.

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Erkân-ı imaniye: İman esasları, şartları.

Hafî: İçten, sessiz.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, dâimî hayat.

Mârifet: Bilgi, ilim.

Saadet-i ebediye: Ebedî, sonsuz

mutluluk.

Tahkik: Bir bilginin özüne ulaşma, hakikatine erme.

Tâlim etmek: Öğretmek.

Tefekkürat-ı imaniye: İmanı arttıran, pekiştiren meseleleri sürekli geniş, derin ve sistemlice okuma, düşünme.

Terâküm etmek: Birikmek, yığılmak.

mertebesine iblağ etmek fikriyle, bu ibretgâhın bir üçüncü menzilini daha görmek için بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 'in anahtarı ile zîhayat âlemindeki idare ve îâşe-i rabbâniyenin kapısını çalmalıyız ve açmalıyız diyerek, mahşer-i acâip ve mecma-ı garâip olan bu üçüncü menzilin kapısını istihamlamla çaldı, بِسْمِ اللَّهِ الْفَاتِحِ¹ ile açtı. **Üçüncü menzil** görüldü. Girdi, gördü ki; dört hakikat-i muazzama ve muhîta o menzili ışıklandırıyorlar ve güneş gibi tevhidî gösteriyorlar.

Birinci Hakikat: “*Fettâhiyet*” hakikatidir.

Yani: Fettâh isminin tecellîsiyle basit bir maddeden ayrı ayrı, çeşit çeşit, hadsiz muntazam suretlerin beraber, her tarafta, bir anda, bir fiil ile açılmasıdır. Evet, nasıl ki umum kâinatın bağıştanında ayrı ayrı hadsiz mevcudâta –çiçekler misillü– Fettâh ismiyle her birisine münasip bir tarz-ı muntazam ve bir şahsiyet-i mümtâze, kudret-i fâtıra

¹ “Fettah olan Allah’ın nâmıyla.”

Hakikat-i muazzama ve muhîta: Çok büyük ve kapsamlı hakikat.

Îâşe-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk’ın varlığın her türlü beslenme ihtiyaçlarını karşıladığını gösteren ilâhî fiiller.

İblağ etmek: Ulaştırmak, erdirmek.

Kudret-i fâtıra: Allah’ın yaratıcı kudreti.

Mahşer-i acâip/Mecma-ı garâip: Orijinal, benzersiz, harikulâde şeylerin bir arada olduğu yer.

Şahsiyet-i mümtâze: Seçkin, ayrıcalıklı yapı, kimlik.

Zîhayat âlemi: Canlılar âlemi.

açmış, vermiş. Aynen öyle de –fakat daha mu’cizâtli olarak– zemin bahçesinde dört yüz bin envâ-ı zîhayata dahi, her birisine gayet sanatlı ve hikmetli bir suret-i mevzûne ve müzeyyene ve mümtâze vermiş.

يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ
ثَلَاثٍ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَىٰ تُصْرَفُونَ¹

إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۗ هُوَ الَّذِي
يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ۗ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ²

âyetlerin ifadesiyle tevhidin en kuvvetli delili ve kudretin en hayretli mu’cizesi, suretleri açmasıdır. Bu hikmete binâen feth-i suver hakikati, tekrar ile –birkaç suretlerde– Risaletü'n-Nur'da ve bilhassa bu risalenin İkinci Makamı'nın Birinci Bâbı'nda Altıncı ve Yedinci Mertebeleri'nde

¹ “O sizi analarınızın karnında üç karanlık içinde, peş peşe yaratır. İşte gerçek İlâh olan Allah, bunları yapan Rabbinizdir. Bütün mülk ve hakimiyet O'nundur. O'ndan başka ilâh yoktur. Hâlâ nasıl oluyor da hak yoldan vazgeçiriliyorsunuz?” (Zümer Sûresi 39/6)

² “Gerek yerde, gerek gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. O'dur ki annelerinizin rahimlerinde size dilediği şekli verir. O'ndan başka ilâh yoktur. Azîzdir, hakîmdir (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibidir).” (Âl-i İmran Sûresi 3/5-6)

Envâ-ı zîhayat: Canlı türleri.

Mu’cizât: Mu’cizeler.

Suret-i mevzûne ve müzeyyene ve mümtâze: Ölçülü, zînetli, ayrıcalıklı görünüm.

isbat ve beyan edilmesinden onlara havale edip, burada bu kadar deriz ki:

Fenn-i nebâtât ve fenn-i hayvanâtın şehâdetiyle ve tedkikât-ı amîkasıyla bu feth-i suverde öyle bir ihata ve şümûl ve sanat var ki, birtek Vâhid-i Ehad'den ve her şeyde her şeyi görebilecek ve yapabilecek bir Kadîr-i Mutlak'tan başka hiçbir şey bu cemiyetli ve ihatalı fiile sahip olamaz. Çünkü bu feth-i suver fiili ise, her yerde ve her anda bulunan, nihâyetsiz bir kudretin içinde nihâyet derecede bir hikmet, bir dikkat, bir ihata ister. Ve böyle bir kudret ise, ancak bütün kâinatı idare eden birtek Zât'ta bulunabilir.

Evet, meselâ mezkûr âyetlerin ferman ettikleri gibi; üç karanlık içinde bütün vâlidelerin erhâmında insanların suretlerini ayrı ayrı, mizanlı, imtiyazlı, ziynetli ve intizamlı olarak, hem şaşırmadan, yanlış etmeden, karıştırmadan basit bir maddeden açmak ve yaratmak olan *fettâhiyet* ve umum rû-yi zeminde aynı kudret, aynı hikmet, aynı sanatla umum insanları ve hayvanları ve nebatları ihata eden bu *feth-i suver hakikati*, vahdâniyetin en kuvvetli bir

Cemiyetli: Kapsamlı, şümûllü.

Ehrâm: Ana rahimleri.

Fenn-i hayvanât: Biyoloji.

Fenn-i nebâtât: Botanik.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Rû-yi zemin: Yeryüzü.

Tedkikat-ı amîka: Derinlemesine yapılan araştırma ve incelemeler.

Vahdâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

Vâhid-i Ehad: Yegâne, bir ve tek, Hz. Allah.

burhanıdır. Çünkü ihata etmek bir vahdettir, şirke yer bırakmaz. Ve Birinci Bâb'da vücûb-u vücûda şehâdet eden on dokuz hakikat, nasıl ki vücudlarıyla Hâlık'ın vücûduna delâlet ederler; öyle de ihatalarıyla da vahdete şehâdet ederler.

Bizim Yolcunun Üçüncü Menzilde Gördüğü İkinci Hakikat: “*Rahmâniyet*” hakikatidir.

Yani: Gözümüzle görüyoruz, birisi var ki; bize zemin yüzünü rahmetin binlerle hediyesi ile doldurmuş, bir ziyafetgâh yapmış.. ve rahmâniyetin yüz binlerle ayrı ayrı lezzetli taamları içinde dizilmiş bir sofraya etmiş.. ve zemin içini rahîmiyet ve hakîmiyetin binlerle kıymettar ihsanlarını câmi bir mahzen yapmış.. ve zemini devr-i senevîsinde bir ticaret gemisi hükmünde her sene âlem-i gayptan levâzımât-ı insaniye ve hayatiyenin yüz bin çeşitlerinden

Âlem-i gayp: Beş duyu ile kavranamayan varlıkların ve hâdiselerin âlemi.

Burhan: Delil.

Câmi: Geniş, kapsamlı.

Devr-i senevî: Yıl dönümü. Bir yılda kat edilen mesafe, tur.

Hakîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın varlıkta gözettiği birçok gaye, fayda ve hayrı yerli yerince yapması.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Levâzımât-ı insaniye ve hayatiye: İnsan ve hayat için gerekli olan her şey.

Rahîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her bir varlığa kendi hususiyetlerine göre ayrı ayrı tecellî eden merhameti.

Rahmâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlığa canlı-cansız, mümin-kâfir ayırmadan tecellî eden merhameti.

Taam: Yiyecek, yemek.

Vahdet: Birlik.

Vücûb-u vücûd: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

en güzellerini içine alarak yüklenmiş bir nevi sefine veya şimendifer gibi ve her baharı ise, erzak ve elbisemizi taşıyan bir vagon hükmünde olarak bizlere gönderir. Bizi gayet rahîmâne beslettirir. Ve bütün o hediyelerden, o nimetlerden istifade etmemiz için bize de yüzlerle ve binlerle iştihalar, ihtiyaçlar, duygular, hissiyatlar, hisler vermiş.

Evet, âyet-i hasbiyeye dair olan Dördüncü Şuâ'da izah ve isbat edildiği gibi:

- Bize öyle bir *mide* vermiş ki, hadsiz taamlardan lezzet alır...
- Ve öyle bir *hayat* ihsan etmiş ki, duyguları ile bir sofraya-nimet gibi koca cismânî âlemde hadsiz nimetlerinden istifade eder...
- Ve öyle bir *insaniyet* bize lütfetmiş ki, akıl ve kalb gibi çok âletleri ile hem maddî, hem mânevî âlemin nihâyetsiz hediyelerinden zevk alır...
- Ve öyle bir *İslâmiyet* bize bildirmiş ki, âlem-i gayp ve âlem-i şehâdetin nihâyetsiz hazinelerinden nur alır...

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem. Beş duyu organı ile kavranılan varlıkların, hâdiselerin âlemi.

Âyet-i Hasbiye: Âl-i İmran Sûresi'nin 3/173. âyeti.

Rahîmâne: Pek merhametli bir şekilde.

Sefine: Gemi.

Şimendifer: Tren.

• Ve öyle bir iman hidayet etmiş ki, dünya ve âhiret âlemlerinin hasra gelmez envarından ve hediyelerinden tenevvür edip müstefid eder...

Güya rahmet tarafından bu kâinat, hadsiz antika ve acîp ve kıymetli şeylerle tezyin edilmiş bir saraydır. ve bütün o saraydaki hadsiz sandıkları ve menzilleri açacak anahtarlar insanın ellerine verilmiş.. ve bütün onlardan istifade ettirecek olan ihtiyaçlar, hissiyatlar insanın fitratına verilmiş. İşte böyle dünyayı ve âhireti ve her şeyi kaplamış bir rahmet, elbette o rahmet, vâhidiyet içinde bir ehadiyetin cilvesidir.

Yani, nasıl ki güneşin ziyası, mukabilindeki umum eşyayı ihata etmesi ile vâhidiyete bir misal olduğu gibi; parlak ve şeffaf her bir şey dahi –kabiliyetine göre– güneşin hem ziyasını, hem hararetini hem ziyasındaki yedi rengini, hem aks-i misalini almakla ehadiyete bir misal olduğundan; elbette o ihatalı ziyayı gören adam, “Arzın güneşi vâhiddir, birtektir.” diye hükmeder. Ve her parlak şeyde hatta katrelerde güneşin ışıklı, hararetili

Aks-i misal: Aynada yansıyan görüntü, hâl, şekil.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa özel, ayrı şekilde tecellî eden birliği.

Envâr: Nurlar.

Hasr: Sınırlama, daraltma.

Tenevvür: Nurlanma, aydınlanma.

Tezyin: Ziyetleme, süsleme.

Vâhidiyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıklara genel ve umumi şekilde tecellî eden birliği.

aksini müşâhede eden o adam, güneşin ehadiyetini –yani bizzat güneşi– “Sıfatları ile her şeyin yanındadır ve her şeyin âyine-i kalbindedir.” diyebilir. Aynen öyle de Rahmân-ı Zülcemâl’in geniş rahmeti dahi ziya gibi umum eşyayı ihatası, o Rahmân’ın vâhidiyetini ve hiçbir cihette şeriki bulunmadığını gösterdiği gibi; her şeyde hususan her bir zîhayatta ve bilhassa insanda o cemiyetli rahmetin perdesi altında o Rahmân’ın ekser isimlerinin ışıkları ve bir nevi cilve-i zâtiyesi bulunarak, her ferde bütün kâinata baktıracak ve münasebettarlık verecek bir cemiyet-i hayatiye vermesi dahi o Rahmân’ın ehadiyetini ve her şeyin yanında hâzır ve her şeyin her şeyini yapan O olduğunu isbat eder.

Evet, nasıl ki o Rahmân, o rahmetin vâhidiyetiyle ve ihatasıyla, kâinatın mecmûunda ve zeminin yüzünde celâlinin haşmetini gösteriyor. Öyle de ehadiyetin cilvesiyle her bir zîhayatta, hususan insanda bütün nimetlerin numûnelerini o fertte toplayıp, o zîhayatın âlât ve cihazatına

Âlât: Âletler.

Âyine-i kalb: Kalb aynası.

Celâl: Cenâb-ı Hakk’ın birliğini, yüceliğini, hâkimiyetini ve bütün eşyadaki umumî tecellîlerini ifade eden bir sıfatı.

Cemiyet-i hayatiye: Canlılıkla kazanılan mazhariyet ve mahiyet zenginliği.

Cilve-i zâtiye: Cenâb-ı Hakk’ın zâtî tecellîsi.

Mecmû: Hepsi, tamamı.

Münasebettar: İlgili, alâkalı.

Rahmân-ı Zülcemâl: Güzeller güzeli, rahmeti sonsuz Hz. Allah.

Şerik: Ortak.

geçirip tanzim ederek, mecmû-u kâinatı –parçalanmadan– o tek ferde, bir cihette aynı hânesi gibi verdirme-
siyle dahi, cemâlinin hususî şefkatini ilân eder ve insanda envâ-ı ihsânâtının temerküzünü bildirir.

*Hem nasıl ki bir kavunun, meselâ her bir çekirdeğin-
de o kavun temerküz ediyor. Ve o çekirdeği yapan zât,
elbette odur ki o kavunu yapar; sonra ilminin hususî mi-
zanıyla ve hikmetinin ona mahsus kanunuyla o çekirde-
ği ondan sağlar, toplar,ecessüm ettirir. Ve o tek kavunun
tek ve vâhid ustasından başka hiçbir şey, o çekirdeği ya-
pamaz ve yapması muhaldir. Aynen öyle de rahmâniyetin
tecellîsiyle kâinat; bir ağaç, bir bostan.. ve zemin; bir mey-
ve, bir kavun.. ve zîhayat ve insan, bir çekirdek hükümün-
de olduğundan; elbette en küçük bir zîhayatın Hâlık'ı ve
Rabb'i, bütün zeminin ve kâinatın Hâlık'ı olmak lâzım ge-
lir.*

Elhâsıl: Nasıl ki ihatalı olan fettâhiyet hakikatiyle bü-
tün mevcudâtın muntazam suretlerini basit maddeden
yapmak ve açmak, vahdeti bedâhetle isbat eder. Öyle de

Bedâhet: Açık-seçiklik, netlik.

Cemâl: Cenâb-ı Hakk'ın güzelliği-
ni, bütün güzelliklerin yaratıcısı
olduğunu ve her bir varlıktaki hu-
susî tecellîlerini ifade eden sıfatı.

Envâ-ı ihsânât: Türlü türlü ihsan-
lar, iyilikler.

Mecmû-u kâinat: Bütün varlıklar.
Varlıkların tamamı.

Tecessüm ettirmek: Maddi bir
varlık, bir cisim hâline getirmek.

Temerküz: Toplanma, odaklanma,
yoğunlaşma.

her şeyi ihata eden *rahmâniyet hakikati* dahi, vücuda gelen ve dünya hayatına giren bütün zîhayatları ve bilhassa yeni gelenleri kemâl-i intizamla beslemesi ve levâzımâtını yetiştirmesi ve hiçbirini unutmaması.. ve aynı rahmet her yerde, her anda ve her ferde yetişmesiyle bedâhetle hem vahdeti, hem vahdet içinde ehadiyeti gösterir. *Risale-i Nur, İsm-i Hakîm ve İsm-i Rahîm'in mazharı olduğundan*, *Risale-i Nur'un birçok yerlerinde*, hakikat-i rahmetin nükteleri ve cilveleri izah ve isbat edildiğinden, burada bu katre ile o bahre işaret edip o pek uzun kıssayı kısaca kesiyoruz.

Seyyahımızın Üçüncü Menzilde Müşâhede Ettiği Üçüncü Hakikat: “*Müdebbiriyet ve idare*” hakikatidir.

Yani, gayet dehşetli ve süratli ecrâm-ı semâviyeyi ve gayet istilâcı ve karıştırıcı unsurları ve gayet ihtiyaçlı, zafiyetli mahlûkât-ı arziyeyi kemâl-i intizam ve muvâzene ile idare etmek, birbirlerine muâvenettar yapmak ve

Bahr: Deniz.

Ecrâm-ı semâviye: Gök cisimleri; gezegenler, yıldızlar.

İsm-i Hakîm: Cenâb-ı Hakk'ın, her işi yerli yerince, birçok fayda ve gaye gözeterek yaptığını bildiren ismi.

İsm-i Rahîm: Cenâb-ı Hakk'ın, engin şefkat ve sonsuz merhamet sahibi olduğunu bildiren ismi.

Kemâl-i intizam ve muvâzene: Mükemmel düzen, ölçü ve denge.

Kemâl-i intizam: Mükemmel bir intizam, düzen ve âhenk.

Levâzımât: Gerekli olan her şey.

Mahlûkât-ı arziye: Yeryüzü varlıkları.

Muâvenettar: Devamlı yardım eden.

Müdebbiriyet: Her şeyi muhteşem bir düzen, mükemmel bir disiplin içinde sevk ve idare etmek.

imtizaçkârâne idare etmek ve tedbirlerini görmek ve bu koca âlemi bir mükemmel memleket, bir muhteşem şehir, bir müzeyyen saray gibi yapmak hakikatidir.

İşte bu cebbârâne ve rahmânâne idarenin büyük dairelerini bırakıp, yalnız baharda zemin yüzünde cereyan eden o idarenin birtek sahife ve safhasını, Risaletü'n-Nur, Onuncu Söz gibi mühim risalelerinde izah ve isbat etmesine binâen kısa bir suretini bir temsil ile göstereceğiz, şöyle ki:

Meselâ ve faraza harika ve cihangir bir zât, dört yüz bin ayrı ayrı milletlerden, tâifelerden bir ordu teşkil etse; her milletin ve her tâifenin neferlerine ait elbiselerini, hem silâhlarını, hem yemeklerini, hem tâlimat hem terhisatlarını, hem hidemâtlarını, birbirinden ayrı ayrı, hem çeşit çeşit olarak bütün o muhtelif cihazatı noksansız, kusursuz, yanlışsız, hatasız, vakti vaktine, gecikmeden, karıştırmadan kemâl-i intizamla ve gayet mükemmel bir tarzda o mu'cizâtli kumandan verse; elbette o gayet geniş ve karışık ve ince ve muvâzeneli ve kesretli ve adaletli idareye,

Cebbârâne: Varlıkların işlerini ve hâllerini dilediği gibi düzenler ve onları istediği şekilde yönetir bir tarzda.

Cihangir: Dünya hâkimi, dünyaya hükmeden.

Hidemât: Hizmetler.

İmtizaçkârâne: Birbirine uyum gösterir bir tarzda.

Kesret: Çokluk, genellik.

Muvâzene: Denge, ölçü.

Müzeyyen: Zinetli, süslü.

Rahmânâne: Bütün varlığa canlıcansız, mümin - kâfir ayırmadan sonsuz rahmeti ile tecellî eder bir tarzda.

Tedbir: İdare etme, yönetme.

o harika kumandanın fevkalâde kudretinden başka hiçbir sebep elini uzatamaz. Eğer uzatsa, muvâzeneyi bozar ve karıştırır.

Aynen öyle de gözümüzle görüyoruz ki; bir dest-i gaybî her baharda dört yüz bin muhtelif nevilerden mürekkep bir muhteşem orduyu îcad edip idare ediyor. Kıyamete numûne olan güz mevsiminde, o dört yüz binden üç yüz bin nebatî ve hayvanî nevelerini vefatlar suretinde ve mevtler nâmında terhis edip vazifelerinden paydos ediyor. Ve haşır ve neşre numûne olan baharda haşr-i âzâmın üç yüz bin misalini –birkaç hafta zarfında– kemâl-i intizamla inşâ edip, hatta birtek ağaçta dört küçük haşirleri, yani kendini ve yapraklarını ve çiçeklerini ve meyvelerini, gitmiş baharın aynı gibi neşirlerini gözümüze gösterdikten sonra, o dört yüz bin envâa baliğ olan ordu-yu sübhânînin her neve, her tâifeye mahsus ve münasip ayrı ayrı rızıklarını ve çeşit çeşit müdâfaa silâhlarını ve ayrı ayrı libaslarını ve ayrı ayrı tâlimlerini ve terhislerini ve ayrı ayrı bütün cihazat ve levâzımâtlarını, kemâl-i intizamla sehivsiz, hatasız, karıştırmadan ve hiçbirini unutmadan, umulmadık

Baliğ olmak: Ulaşmak, ermek.

Dest-i gaybî: Görünmeyen el.

Haşr-i âzam: Büyük diriliş.

İcad etmek: Var etmek, yaratmak.

Libas: Elbise, giysi.

Mevt: Ölüm.

Mürekkep: Bir araya gelmiş, oluşmuş.

Ordu-yu sübhânî: Cenâb-ı Hakk'ın kusursuz, benzersiz icraatlarına ayna olan varlık ordusu.

Sehiv: Yanılgı, kusur.

yerlerden vakti-vaktine vermekle kemâl-i rubûbiyet ve hâkimiyet ve hikmet içinde vahdâniyetini ve ehadiyetini ve ferdiyetini ve nihâyetsiz iktidarını ve hadsiz rahmetini isbat ederek, bu tevhid fermanını zemin yüzünde, her bahar sahifesinde, kalem-i kader ile yazar.

Bizim seyyah, yalnız bir baharda bu fermanın birtek sahifesini okuduktan sonra, nefesine dedi ki: “Böyle her baharda haşr-i ekberden daha garip binlerle haşirleri inşâ eden, mükâfat ve mücazat için kudretine nisbeten bir bahardan daha kolay olan haşri yapacağını ve kıyameti getireceğini umum enbiyasına binlerle defa vaad ve ahdeden ve Kur’ân’da haşrin vukuuna binlerle işaretle beraber, bin adet âyetlerinde sarâhaten hükmedip tehdit ve taahhüt eden bir Kadîr-i Cebbâr’ın, bir Kahlâr-ı Zülcelâl’in o kadar vaadlerini tekzip ve kudretini inkâr hükmünde olan inkâr-ı haşir hatasını irtikâp edenlere cehennem azabı, ayn-ı adalettir.” diye hükmetti, nefsi dahi “âmennâ” dedi.

Ayn-ı adalet: Adaletin ta kendisi.

Ferdiyet: Yegâne, biricik olma.

İnkâr-ı haşir: Öldükten sonra dirilmeyi, mahşerde toplanıp hesap vermeyi inkâr etme.

İrtikâp etmek: Kötü bir şey yapmak, suç işlemek.

Kadîr-i Cebbâr: Varlığı, sonsuz kudretiyle dilediği gibi kendi emir ve iradesine itaat ettiren Hz. Allah.

Kahlâr-ı Zülcelâl: Zâlimlere hak ettikleri cezayı her zaman veren Yüce Allah.

Kemâl-i rubûbiyet ve hâkimiyet ve hikmet: Cenâb-ı Hakk’ın, mükemmel bir şekilde her şeye yerli yerince hâkimiyet ve idaresi.

Sarâhaten: Açıkça.

Dünya Yolcusunun Üçüncü Menzilde Müşâhede Ettiği Dördüncü Hakikat Olan Otuz Üçüncü Mertebe: “*Rahîmiyet ve Rezzâkiyet*” hakikatidir.

Yani, umum zemin yüzünde ve içinde ve havasında ve denizinde bütün zîhayatın ve bilhassa zîruhun ve bilhassa âciz ve zayıfların ve bilhassa yavruların; hem maddî ve midevî, hem mânevî bütün rızıklarını, şefkatkârâne, kuru ve basit bir topraktan ve câmid ve kemik gibi kuru odun parçalarından yapılan ve bilhassa en latîfi kan ve fişkı ortasından gelen¹ ve bir dirhem kemik gibi birtek çekirdekten yapılan binlerle okka taamların, vakti-vaktine mukannen bir surette hiçbirini unutmayarak ve şaşırma-yarak gözümüz önünde bir dest-i gaybî tarafından verilmesi hakikatidir.

¹ Bkz.: “Doğrusu davarlarda da size deliller vardır: Zira size onların karınlarındaki yarı hazmedilmiş gıdalar ile kan arasından, halis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından âfiyetle geçer.” (Nahl Sûresi 16/66)

Câmid: Cansız, katı.

Dirhem: 3.25 gr.lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Latîf: Hoş, güzel.

Mukannen: Zamanı ve miktarı belirli, düzenli.

Okka: 400 dirhem. Yaklaşık 1300 gr. ağırlığında eski bir ağırlık ölçü birimi.

Rahîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her bir varlığa kendi hususiyetlerine

göre ayrı ayrı tecellî eden merhameti.

Rezzâkiyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıkların muhtaç oldukları rızıkları her zaman ve her yerde ihsan etmesi.

Şefkatkârâne: Şefkatli bir tarzda.

Taam: Yiyecek, yemek.

Zîhayat: Canlı.

Zîruh: Ruh sahibi.

Evet, ¹ *إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ*, *iâşeyi* ve *infakı* Cenâb-ı Hakk'a tahsis edip hasrettiği gibi; *وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ* ² *âyeti* dahi bütün insanların ve hayvanların rızıklarını taahhüt ve tekeffül-ü rabbânî altına aldığı; hem *وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ* ³ *âyeti* de rızkı tedarik edemeyen, âciz ve iktidarsız olan zayıf bîcârelerin rızıklarını umulmadık yerden, belki gayptan, belki hiçten; mesela denizin dibindeki böceklerle hiçten ve bütün yavrulara umulmadık yerlerden ve bütün hayvanlara her baharda âdeta sırf gayptan infaklarını bilfiil tekeffül ederek bilmüşâhede vermekle;

¹ “Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ'dır.” (Zâriyât Sûresi, 51/58)

² “Yeryüzünde kımlıdayan hiçbir canlı yoktur ki onun rızkı Allah'a ait olmasın. Allah her canlının hayatını geçirdiği yeri de, öleceği yeri de bilir. Bütün bunlar apaçık bir kitaptadır.” (Hûd Sûresi 11/6)

³ “Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de, bütün onları da rızıklandıran Allah'tır. O her şeyi hakkıyla işitir ve bilir.” (Ankebût Sûresi 29/60)

Bilfiil: Gerçekten, bizzat.

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

Hasretmek: Sınırlamak, sadece ona ait kılmak.

İâşe: Besleme, yedirip içirme.

İnfak: Başkalarının ihtiyaçlarını giderme.

Tahsis: Has kılma, hususileştirme.

Tedarik etmek: Elde etmek, sağlamak.

Tekeffül-ü rabbânî: Yüce Rabb'in kefil olması, garanti vermesi.

esbap-perest insanlara dahi, esbap perdesi altında yine “O, veriyor” diye isbat ve ilân ettiği gibi; pek çok âyât-ı Kur’âniye ve hadsiz şevâhid-i kevnîye, bilittifak her bir zîhayatın birtek Rezzâk-ı Zülcelâl’in rahîmiyeti ile beslen-diklerini gösteriyorlar.

Evet, bir nevi rızık isteyen ağaçlar, iktidarsız ve ihtiyârsız olduklarından onlar yerlerinde mütevekkilâne dururken rızıkları onlara koşup gelmesi.. ve âciz yavruların nafakaları, hayret-nümûn tulumbacıklardan ağızlarına akması ve o yavrulara bir parça iktidar ve azıcık bir ihtiyâr gelmesiyle süt kesilmesi.. hususan insan yavrularına analarının şefkatleri yardımcı verilmesi, bedâhetle isbat eder ki; helâl rızık, iktidar ve ihtiyâr ile mütenâsip değildir.. belki tevekkül veren zaaf ve acze nisbeten geliyor.

Ekseriyetçe sebab-i hüsrân olan hırsı tahrik eden iktidar ve ihtiyâr ve zekâvet, bir kısım büyük ediplerde o edipleri

Âyât-ı Kur’âniye: Kur’ân-ı Kerîm’in âyetleri.

Bedâhet: Açık-seçiklik, netlik.

Bilittifak: İttifakla, fikir birliği ile.

Esbap-perest: Sadece maddî sebepleri kabul eden, her şeyin oluşunu belli sebeplere bağlı sanan kimse.

Hayret-nümûn: Hayret veren.

İhtiyâr: İrade, tercih, seçim.

Mütenâsib: Orantılı, ölçülü, uyumlu.

Mütevekkilâne: Tevekkül eder bir tarzda.

Rezzâk-ı Zülcelâl: Yarattıklarının muhtaç oldukları rızıkları daima yerinde ve zamanında ihsan eden Yüce Allah.

Sebeb-i hüsrân: Zarar, ziyan sebebi.

Şevâhid-i kevnîye: Eşya ve hadiselerin kendi tabii dilleriyle yaptıkları şahitlikler.

Zekâvet: Zekilik.

bir nevi dilencilige kadar sevkettiği gibi; zekâvetsiz, kaba, çok âmî adamların tevekkülvari iktidarsızlıkları dahi onları zenginliğe îsal etmesi ve

كَمْ عَالِمٍ عَالِمٍ أَعْيَتْ مَذَاهِبُهُ وَجَاهِلٍ جَاهِلٍ تَلَقَّاهُ مَرْزُوقًا¹

darb-ı mesel olması isbat eder ki; rızk-ı helâl, iktidar ve ihtiyâr kuvvetiyle kazanılmaz, buldurulmaz. Belki çalışmasını ve sa'yini kabul eden bir merhamet tarafından verilir ve ihtiyacına acıyan bir şefkat cânibinden ihsan edilir.

Fakat rızık, ikidir:

- Biri yaşamak için hakikî ve fitrî rızıktır ki, taahhüd-ü rabbânî altındadır. Hatta o kadar muntazamdır ki; bedende yağ vesâire suretinde iddihar olunan fitrî rızık, hiç olmazsa yirmi günden ziyade bir şey yemeden yaşatır, hayatını idâme eder. Demek yirmi-otuz günden evvel ve bedende müddehar olan fitrî rızıkı bitmeden zâhiren açıklıktan

¹ Nice alimler var ki yolları sarpa sarmış, geçim sıkıntısı içindedirler. Nice cahiller de vardır ki sen onları varlık içinde yüzüyor bulursun. (Bkz.: el-Kazvinî, *el-İzah* s. 71; el-Alûsî, *Rûhu'l-meânî* 22/148)

Âmî: Sıradan biri, kültürü, bilgisi fazla olmayan kimse.

Cânip: Yan, taraf.

Darb-ı mesel: Atasözü, halk deyi-mi.

Fitrî: Tabiî, doğal.

İdâme etmek: Devam ettirmek, sürdürmek.

İddihar olunmak: Depolanmak,

saklanmak.

İsal: Ulaştırma, iletme.

Müddehar: Saklanan, depolanan.

Sa'y: Çaba, emek.

Taahhüd-ü rabbânî: Yüce Rabb'in üzerine alması, garanti etmesi.

Zâhiren: Görünüşte, görünüşe göre.

vefat edenler rıziksızlıktan değil, belki sû-i îtiyaddan ve terk-i âdetten neş'et eden bir hastalıktan vefat ederler.

• İkinci kısım rızık; îtiyad, israf ve sû-i istîmalât ile tiryaki olup zaruret hükmüne geçen mecâzî ve sun'î rızıktır. Bu kısım ise taahhüd-ü rabbânî altında değil, belki ihsana tabidir; kâh verir, kâh vermez.

Bu ikinci rızıkta bahtiyar odur ki; medar-ı saadet ve lezzet olan iktisad ve kanaatle sa'y-i helâli, bir nevi ibadet ve rızık için bir fiilî dua bilerek müteşekkirâne ve minnettârâne o ihsanı kabul edip hayatını saadet-kârâne geçirir.

Ve bedbaht odur ki; medar-ı şekâvet ve hasâret ve elem olan israf ve hırs ile sa'y-i helâli bırakarak, her kapıya başvurup, tembelkârâne ve zâlimâne ve müştekiyâne hayatını geçirir, belki öldürür.

İtiyad: Bir şeyi âdet, alışkanlık hâline getirme.

Medar-ı saadet ve lezzet: Mutluluk ve lezzet vesilesi, kaynağı.

Medar-ı şekâvet ve hasâret ve elem: Mutsuzluk, zarar ve elem sebebi, vesilesi.

Minnettârâne: Minnet duyarak.

Müştekiyâne: Şikâyet eder bir tarzda.

Müteşekkirâne: Şükreder bir tarzda.

Neş'et etmek: İleri gelmek, çıkmak.

Sa'y-i helâl: Helâl emek, kazanç.

Saadetkârâne: Mutlu bir şekilde.

Sû-i istimalât: Kötü, yanlış uygulamalar; suiistimaller.

Sû-i îtiyad: Yanlış, kötü alışkanlık.

Tembelkârâne: Tembelce, tembel bir şekilde.

Terk-i âdet: Herhangi bir alışkanlığı terk etmek.

Nasıl ki mide bir rızık ister; öyle de kalb ve ruh ve akıl ve göz ve kulak ve ağız gibi insanın latîfeleri ve duyguları dahi Rezzâk-ı Rahîm'den rızıklarını isterler ve müteşekkirâne alırlar. Her birisine ayrı ayrı ve onlara lâayık ve onları memnun ve mütelezziz eden rızıkları, hazine-i rahmetten ihsan edilir. Belki Rezzâk-ı Rahîm, onlara daha geniş rızık vermek için göz ve kulak, kalb ve hayal ve akıl gibi o latîfelerin her birisini, hazine-i rahmetinin birer anahtarı hükmünde yaratmış. Meselâ göz, kâinat yüzündeki hüsün ve cemâl gibi kıymettar cevher hazinelerinin bir anahtarı olduğu misillü, ötekiler dahi her biri birer âlemin anahtarı olur, iman ile istifade eder.

Yine sadedimize dönüyoruz; bu kâinatı yaratan Zât-ı Kadîr-i Hakîm, nasıl ki kâinattan hayatı bir hülâsa-yı câmia olarak halkedip, umum maksatlarını ve isimlerinin cilvelerini onda temerküz ettiriyor. Öyle de hayat âleminde dahi, rızık bir cemiyetli merkez-i şuûnât yaparak, iştiha ihtiyacını

Cemiyetli: Kapsamlı, şümûllü.

Halketmek: Yaratmak.

Hülâsa-yı câmia: Şümûllü, kapsamlı hülâsa, öz.

Hüsün ve cemâl: Mânevî, maddî güzellik; iç, dış güzellik.

Latife: Duyu, duygu, his.

Merkez-i şuûnât: Cenâb-ı Hakk'ın icraatlarının merkezi.

Mütelezziz etmek: Zevk, haz

vermek.

Rezzâk-ı Rahîm: Sonsuz rahmet ve şefkatiyle ihtiyaç duyulan nimetleri bol bol veren Hz. Allah.

Temerküz: Toplanma, odaklanma, yoğunlaşma.

Zât-ı Kadîr-i Hakîm: Her şeyi, sınırsız kudreti ve kusursuz hikmetiyle yerli yerince yapan, yaratan Zât.

ve zevk-i rızkîyi zîhayatta halkederek, hilkat-ı kâinatın en ehemmiyetli bir gayesi ve bir hikmeti olan daimî ve küllî bir teşekkür ve minnettarlık ve perestişlik ile rubûbiyetine ve sevdirmesine karşı mukabele ettiriyor.

Meselâ çok geniş olan memleket-i rabbâniyenin her tarafını, hususan melâike ve ruhânîler ile semâvâtı ve ervah ile âlem-i gaybî şenlendirdiği gibi; maddî âlemi da-hi, hususan hava ve arzı, her vakit ve her tarafını zîruhun, hususan kuşların ve kuşçukların vücutlarıyla şenlendir-mek ve ruhlandırmak hikmetiyle ihtiyac-ı rızkî ve rızkın zevki pek kuvvetli bir kamçı olarak hayvanları ve insanla-rı rızık peşinde koşturmakla tahrik ederek tembellikten ve atâletten kurtarıp gezdirmesi, şuûnât-ı rubûbiyetin bir hik-metidir. Eğer bu hikmet gibi mühim hikmetler olmasa idi,

Âlem-i gayp: Beş duyu ile kavra-namayan varlıkların ve hâdiselerin âlemi.

Atâlet: Âtıl, boş kalma, tembellik.

Ervah: Ruhlar.

Hilkat-ı kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İhtiyac-ı rızkî: Rızka duyulan ihti-yaç.

Küllî: Genel, umumî, kapsamlı.

Melâike: Melekler.

Memleket-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyeti ve idaresi altın-daki kâinât.

Mukabele: Karşılık verme, karşı-lık.

Perestişlik: Tapmak, gönülden bağlanmak.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan hâkimiyeti, varlığı ter-biye ve idaresi.

Ruhânî: Vücudu maddî olmayan, ruh sahibi varlık (melek, cin gibi).

Semâvât: Gökler, feza.

Şuûnât-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini ve idaresini yansıtan icraatları.

Zevk-i rızkî: Rızka karşı duyulan zevk, lezzet.

Zîhayat: Canlı.

Zîruh: Ruh sahibi.

ağaçların erzakını onlara koşturduğu gibi, hayvanların da mukannen olan tayinatlarını onlara zahmetsiz bir surette fitrî hâcetlerini koşturacaktı.

İsm-i Rahîm ve Rezzâk'ın cemâllerini ve vahdâniyete şehâdetlerini tam görmek için zemin yüzünü birden ihta edip müşâhede edecek bir göz bulursa, kış âhinde erzakları bitmek üzere olan hayvanât kafilelerine imdad-ı gaybî ve ihsan-ı rahmânî olarak nebâtâtın ellerine verilen ve ağaçların başlarına konulan ve vâlidelerin sinelerine takılan ve sırf hazine-i gaybiye-i rahmetten gayet leziz ve gayet çok ve gayet mütenevvî taamları ve nimetleri gönderen Rezzâk-ı Rahîm'in bu cilve-i şefkatinde ne kadar şirin bir güzellik, ne kadar tatlı bir cemâl bulunduğunu görecek ve ondan bilecek ki; birtek elmayı yapıp bir adama hakikî bir rızık olarak mün'imâne veren, yalnız öyle bir zât yapar verir ki; mevsimleri, gece ve gündüzleri çevirir ve küre-i arzı bir sefine-i tüccariye gibi gezdirerek mevsimlerin mahsulâtlarını onunla zemindeki muhtaç misafirlerine

Cemâl: Güzellik, iyilik, rahmet.

Cilve-i şefkat: Cenâb-ı Hakk'ın engin şefkatinin tecellisi, yansıması.

Hâcet: İhtiyaç.

Hazine-i gaybiye-i rahmet: Görünmeyen rahmet hazinesi.

İhsan-ı rahmânî: Pek merhametli Cenâb-ı Hakk'ın ihsanı, lütfu.

İmdad-ı gaybî: Gayptan gelen, gizli, sırlı yardım.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Mukannen: Zamanı ve miktarı belirli, düzenli.

Mün'imâne: Nimetini ikram eder tarzda.

Mütenevvî: Çeşitli, türlü.

Sefine-i tüccariye: Ticaret gemisi.

Tayinat: Günlük verilen yiyecekler.

Vahdâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

getirir. Çünkü o elmanın yüzünde bulunan sikke-i fitrat ve hâtem-i hikmet ve turra-yı samediyet ve mühr-ü rahmet, bütün elmalarda ve sâir meyvelerde ve bütün nebâtât ve hayvanâtta bulunduğundan o tek elmanın hakikî mâliki ve sâni'i, elbette ve her hâlde o elmanın emsali ve hemcinsi ve kardeşleri olan bütün sekene-i arzın ve onun bahçesi olan koca zeminin ve onun fabrikası olan ağacının ve onun tezgâhı olan mevsiminin ve onun terbiyegâhı olan bahar ve yazın Mâlik-i Zülcelâl'i ve Hâlık-ı Zülcemâl'i olacak, başka olamaz...

Demek her bir meyve öyle bir mühr-ü vahdettir ki, onun ağacı olan arzın ve onun bahçesi olan kâinat kitabının Kâtibini ve Sâni'ini bildirir ve vahdetini gösterir.. ve meyveler adedince vahdâniyet fermanının mühürlendiğine işaret eder. *Risaletü'n-Nur İsm-i Rahîm ve İsm-i Hakîm'in mazharı olduğundan*, bu rahîmiyet hakikatinin

Hâlık-ı Zülcemâl: Güzeller Güzeli Yüce Yaradan.

Hâtem-i hikmet: Her şeyin kusursuz bir şekilde yerli yerince yapıldığı gösteren hikmet mührü.

Mâlik-i Zülcelâl: Her şeyin sahibi Yüce Allah.

Mühr-ü rahmet: Her şeyin sonsuz bir rahmetle cereyan ettiğini gösteren mührü.

Mühr-ü vahdet: Aynı zât tarafından yapıldığını gösteren birlik mührü.

Rahîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her

bir varlığa kendi hususiyetlerine göre ayrı ayrı tecellî eden merhameti.

Sâni': Yapan, sanatkâr.

Sekene-i arz: Yeryüzü halkı.

Sikke-i fitrat: Yaratılış damgası. Kim tarafından yapıldığını, yaratıldığını gösteren damga.

Terbiyegâh: Yetiştirme yeri, yurdu.

Turra-yı samediyet: Varlığın her türlü ihtiyaçlarını her zaman kimin karşıladığını gösteren imza, damga.

çok lem'alarını ve çok sırlarını Risaletü'n-Nur çok eczalarında beyan ve isbat ettiğinden, ona havale ile bu pek büyük hazineden hâlimin müsaadesizliği cihetiyle bu kısa işaretle iktifâ edildi.

İşte bizim seyyah diyor ki: “Elhamdülillâh! Her yerde aradığım ve her şeyden sorduğum Hâlık'ımın ve Mâlik'imın vücûb-u vücûduna ve vahdetine şehâdet eden otuz üç hakikati gördüm ve dinledim. Her bir hakikat, güneş gibi parlak, karanlık bırakmaz, dağ gibi kuvvetli ve sarsılmaz.. ve her biri tahakkukuyla vücûduna gayet kat'î şehâdet eder.. ve ihatasıyla vahdetine gayet zâhir delâlet eder. Ve sâir erkân-ı imaniyeyi dahi içinde kuvvetli isbat etmekle beraber mecmû hakikatlerin icmâi ve ittifakı, imanımızı taklitten tahkike ve tahkikten ilmelyakîne ve ilmelyakînden aynelyakîne ve aynelyakînden hakkalyakîne iblağ ediyor.

Aynelyakîn: Gözle görüp, şahit olarak elde edilen bilgi.

Delâlet: Delillerle gösterme, isbat etme.

Erkân-ı imaniye: İman esasları, şartları.

Hakkalyakîn: Meselenin hakikatine, özüne ulaşarak, yaşanarak edinilen bilgi.

İblağ etmek: Ulaştırmak, erdirmek.

İcmâ: İttifak, fikir birliği.

İktifâ: Yetinme.

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Lem'a: Parıltı, ışıık.

Mecmû: Hepsi, tamamı.

Tahakkuk: Gerçekleşme, kesinleşme.

Tahkik: Bir bilginin özüne ulaşma, hakikatine erme.

Vücûb-u vücûd: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

Zâhir: Açık, görünür.

الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي¹

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبِّنَا بِالْحَقِّ²

İşte bu pür-merak seyyahın, bu üçüncü menzilde müşâhede ettiği dört muazzam hakikatlerden aldığı envar-ı imaniyeye gayet kısa bir işaret olarak **Birinci Makam'ın İkinci Bâbı'nda Üçüncü Menzil'in** hakikatlerine dair şöyle denilmiştir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَحْدَتِهِ فِي
وُجُوبِ وُجُودِهِ مُشَاهَدَةً عَظَمَةَ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْفِتَاحِيَّةِ بِفَتْحِ
الصُّورِ لِأَرْبَعِ مِائَةِ أَلْفِ نَوْعٍ مِنْ ذَوِي الْحَيَاةِ الْمُكَمَّلَةِ بِلَا قُصُورٍ
بِشَهَادَةِ فَنِّ النَّبَاتِ وَالْحَيَوَانَ..

وَكَذَا مُشَاهَدَةً عَظَمَةَ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الرَّحْمَنِيَّةِ الْوَاسِعَةِ
الْمُنْتَظَمَةِ بِلَا نُقْصَانٍ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ..

¹ Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.

² “Hamdolsun bizi bu cennetce eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır.” (A'râf Sûresi 7/43)

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظْمَةٌ حَقِيقَةٌ الْإِدَارَةَ الْمُحِيطَةَ لِجَمِيعِ ذَوِي
الْحَيَاةِ وَالْمُنْتَظَمَةَ بِلَا خَطَأٍ وَلَا نَقْصَانٍ..

وَكَذَا مُشَاهَدَةٌ عَظْمَةٌ إِحَاطَةٌ حَقِيقَةٌ الرَّحِيمِيَّةِ وَالْإِعَاشَةِ
الشَّامِلَةِ لِكُلِّ الْمُزْتَرِقِينَ الْمُقَنَّتَةِ فِي كُلِّ وَقْتِ الْحَاجَةِ بِلَا سَهْوٍ
وَلَا نِسْيَانٍ.. جَلَّ جَلَالُ رَزَاقِهَا الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَنَّانِ الْمَنَّانِ
وَعَمَّ نَوَالُهُ وَشَمِلَ إِحْسَانُهُ وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹

يَا رَبِّ بِحَقِّ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ
صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ
بَعْدَ جَمِيعِ حُرُوفِ رَسَائِلِ الثُّورِ الْمَضْرُوبِ تِلْكَ الْحُرُوفِ
فِي عَاشِرَاتِ دَقَاقِيقِ جَمِيعِ عُمْرِنَا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَعَ ضَرْبِ
مَجْمُوعِهَا فِي ذَرَّاتِ وُجُودِي فِي مُدَّةِ حَيَاتِي وَاغْفِرْ لِي وَلِمَنْ
يُعِينُنِي فِي نَشْرِ رَسَائِلِ الثُّورِ وَكِتَابَتِهَا بِصِدَاقَةٍ بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا

¹ “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi 2/32)

وَلِأَبَائِنَا وَلِسَادَاتِنَا وَشُيُوخِنَا وَلِأَخَوَاتِنَا وَإِخْوَانِنَا وَلِطَلَبَةِ رِسَالَةِ
النُّورِ الصَّادِقِينَ وَبِالْحَاصَّةِ لِمَنْ يَكْتُبُ وَيَسْتَنْسِخُ هَذِهِ الرِّسَالَةَ
بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ¹

وَأَخِرُ دَعْوِيهِمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ²

İhtar

Bu risalenin mahall-i zuhuru olan şu memleket muhitinde Risaletü'n-Nur'un sâir risaleleri bulunmadığından ve ihtiyârsız olarak burada telif edildiğinden, Âyetü'l-Kübrâ gibi risalelerde, zâhirî bir tekrar suretinde başka Sözler'in ve Lem'alar'ın bir kısım mühim meseleleri zikredilmiş ve buralardaki şâkirtlere nisbeten her biri birer

¹ Yâ Rabbi! *Bismillâhirrahmânirrahîm* hakkı için, yâ Allah, yâ Rahmân, yâ Rahîm! Efendimiz Muhammed'e ve O'nun bütün âline ve ashabına, bütün Risale-i Nur harflerinin adedince, bu adedin dünya ve âhiretteki bütün ömrümüzün dakikalarının âşireleriyle çarpımı adedince, bütün bu adetlerin de benim ömrüm müddetince vücudumun zerreleri sayısıyla çarpımı adedince salât ve selâm et. Beni, Risale-i Nur'un neşrinde ve kitâbetinde bana sadakatle yardım edenleri, atalarımızı, üstadlarımızı, hocalarımızı, kız ve erkek kardeşlerimizi, Risale-i Nur'un sadık talebelerini ve bilhassa bu risaleyi yazan ve çoğaltanları, bu salâvatlardan her birinin hürmetine mağfiret et, rahmetinle ey Erhamerrâhimîn, âmîn.

² "Duaları 'el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn' (Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.) diye sona erer." (Yûnus Sûresi 10/10)

İhtiyâr: İrâde, tercih, seçim.

Muhit: Çevre, yer, coğrafya.

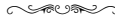
Mahall-i zuhur: Ortaya çıktığı yer.

Telif etmek: Yazmak.

küçük Risaletü'n-Nur hükmüne geçmek hikmetiyle böyle yazdırılmış.

Bu müsveddenin birinci tebyizi bir mübârek zât tarafından oldu. O zâtın tevâfuktan haberi yokken yazdığı nüshada, kayda lââyık şöyle latîf ve mânidar bir tevâfuk gördük ki; o nüshanın satırları başında “elif”ler altı yüz altmış altı olarak yazılmıştır. Bu hâl ise, Hazreti İmam Ali (*radıyallâhü anhî*) tarafından bu hususî risaleye verilen Âyetü'l-Kübrâ nâmının cifrî ve ebcedî makamı olan altı yüz altmış altı adedine tam tamına muvâfakatı ve mutâbakatı ile bu risalenin bu nâma liyakatini gösterir. Hem âyât-ı Kur'âniye'nin adedi olan altı bin altı yüz altmış altının dört mertebesinden üç mertebesine tevâfuku dahi, bu risalenin âyâtın bir lem'ası olduğuna bir işarettir diye telâkki ettik.

Said Nursî

Âyât-ı Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri.

Cifrî ve ebcedî: Rakam ve harflerden geleceğe dair birtakım işaretler tespit etmeye çalışan bir hesaplama yöntemi ile.

Latîf: Hoş, güzel.

Liyakat: Lâyık, değer olma.

Muvâfakat / mutâbakat: Uygunluk.

Tebyiz: Temize çekme.

Telâkki: Algılama, benimseme, kabullenme.

Tevâfuk: Birbirine uygun, denk düşme.

Bugünlerde mânevî bir muhâverede bir **sual** ve **cevabı** dinledim. Size bir hülâsasını beyan edeyim:

Biri dedi: Risale-i Nur'un iman ve tevhid için büyük tahşidâtları ve küllî teçhizatları gittikçe çoğalıyor. Ve en muannid bir dinsizi susturmak için yüzde birisi kâfi iken, neden bu derece hararetle daha yeni tahşidât yapıyor?

Ona cevaben dediler: “Risale-i Nur, yalnız bir cüz’î tahribatı ve bir küçük hâneği tamir etmiyor. Belki küllî bir tahribatı ve İslâmîyet’i içine alan ve dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhit kaleyi tamir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslaha çalışmıyor, belki bin seneden beri tedârik ve terâküm edilen müfsit âletler ile dehşetli rahnelenen kalb-i umûmîyi ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun ve bâhusus avâm-ı müminînin istinadgâhları olan İslâmî esasların ve cereyanların ve şeâirlerin kırılması ile bozulmaya

Avâm-ı müminîn: Sıradan müminler.

Cüz’î: Kısmî, hususî, küçük.

Efkâr-ı âmme: Kamuoyu.

Hülâsa: Öz, özet.

İstinadgâh: Dayanak.

Kalb-i umûmî/vicdan-ı umumî: Toplum kalbi, kamu vicdanı.

Küllî: Genel, umumî, kapsamlı.

Muannid: İnatçı.

Muhâvere: Karşılıklı konuşma, diyalog.

Muhit: Şümûllü, kapsamlı.

Müfsid: İfsad eden, bozan, yıkan.

Rahnelenmek: Delinmek, gedik açılmak.

Şeâir: Dini temsil eden semboller.

Tahşidât: Üzerinde çok çok durmalar, sık sık aynı şeyi hatırlatmalar.

Terâküm: Birikme, yığılma.

yüz tutan vicdan-ı umumîyi Kur'ân'ın i'câzıyla ve geniş yaralarını Kur'ân'ın ve imanın ilâçları ile tedavi etmeye çalışıyor.

Elbette böyle küllî ve dehşetli tahribata ve rahnelere ve yaralara, hakkalyakîn derecesinde, dağlar kuvvetinde hüccetler, cihazlar ve bin tiryak hâsiyetinde mücerreb ilâçlar ve hadsiz edviyeler bulunmak gerektir ki; bu zamanda Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın i'câz-ı mânevîsinden çıkan Risale-i Nur o vazifeyi görmekle beraber, imanın hadsiz mertebelerinde terakkiyât ve inkişafâta medardır.” diye uzun bir mükâleme cereyan etti. Ben de tamamen işittim, hadsiz şükrettim. Kısa kesiyorum...

Said Nursî

Edviye: İlaçlar.

Hâsiyet: Özellik, vasıf, hususiyet.

Hüccet: Delil.

İ'câz: Mu'cizeli oluş. İnsanları benzerini yapmaktan aciz bırakan üslup.

İ'câz-ı mânevî: Mânen mu'cize olma, mânevî mu'cize.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan aciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm.

Medar: Vesile, vâsıta, sebep.

Mücerreb: Denenmiş, tecrübe edilmiş.

Mükâleme: Karşılıklı konuşma, diyalog.

Terakkiyât/inkişafât: İlerlemeler, yükselmeler, gelişmeler.

Takriz

Eseridir bu eser bir ateşpare-i zekânın,

İşte bu dehadır beklediği bütün âsârın.

Feyyaz nurlarıdır hep bu Nurlar, insanlık âleminin

Şüphe yok! Hakkın tecellisidir parlayan içlerinde bu hakikatlerin.

Yâ Üstadenâ! Feyzine hayran, Nuruna hayran, baştan başa bütün insan:

Âsârınla hakkı bulan ezkiyâ da diyor: “Yok kusur bulmaya imkân!”

Lütf-u Hak’la buluyorlar bu Nurlar’ı okuyanlar, yepyeni bir nurlu âlem,

Şüphesiz Allah’tır ancak, Nurdan dalgalar kalblerde yaratan...

Talebeniz

Hüsrev

Âsâr: Eserler, izler.

Âteşpare-i zekâ: Zekâ kıvılcımı, çok zeki.

Ezkiyâ: Zekiler.

Feyyaz: Coşkun, aşkın.

Lütf-u Hak: Cenâb-ı Hakk’ın lütfu, ihsanı.

Üstadenâ: Üstadımız.

Ağabeyimizin bu takrizini ruh u canımızla tasdiklen deriz ki:

Teşekkükün tevesvüsün gelmesine mâni bu..

Tefennünün, tefelsüfün hayretine mazhar bu.

Kalmamış bir nokta muzlim çeşm-i akıl ashabına,

Tefeyyüzün, terakkinin zuhuruna medar bu.

Tarikatın, hakikatin takdirine mazhar bu,

Kalmamış bir nokta muzlim çeşm-i dîl erbâbına.

Nur Talebelerinden

Tahirî, Zübeyir, Ceylan, Bayram, Abdülmuhsin

Çeşm-i akıl: Akıl gözü.

Çeşm-i dîl erbâbı: Kalb gözü sahipleri.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak, şereflenmek.

Medar: Dayanak, vesile, sebep.

Muzlim: Kara.

Tefelsüf: Felsefe yapma, felsefi olmaya çalışma.

Tefennün: Fen öğrenme, bir çok şeyler öğrenme.

Tefeyyüz: Feyiz alma, ilâhî lütuflara mazhar olma.

Terakkî: Yükselme, mertebe kat etme.

Teşekkük: Şüphelenme.

Tevesvüs: Vesveselenmek.

Zuhur: Belirme, ortaya çıkma.

[On Beşinci Şuâ'dan]

Gayet mühim bir suale verilen çok ehemmiyetli bir cevabı burada yazmaya münasebet geldi. Çünkü kırk sene evvel Eski Said, o dersinde bir hiss-i kable'l-vuku ile Risale-i Nur'un harika derslerini ve tesiratını görmüş gibi bahsediyor. Onun için o sual ve cevabı yazacağız, şöyle ki:

Çoklar tarafından hem bana, hem bazı Nur kardeşlerime *sual etmişler ve ediyorlar ki:*

“Neden bu kadar muârizlara karşı ve muannid feylesoflara ve ehl-i dalâlete mukabil, Risale-i Nur mağlûp olmuyor? Milyonlar kıymettar hakikî kütüb-ü imaniye ve İslâmiye'nin intişarlarına bir derece set çektikleri hâlde, sefâhet ve hayat-ı dünyeviye'nin lezzetleriyle çok bîçâre gençleri ve insanları hakâik-i imaniyeden mahrum bıraktıkları hâlde, en şiddetli hücum ve en gaddarâne muamele ve

Bîçâre: Çâresiz, zavallı.

Ehl-i dalâlet: Dalâlet ve inkâr yolunda gidenler.

Feylesof: Filozof.

Gaddarâne: Gaddarca, zalimce.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hiss-i kable'l-vuku: Bir şeyi olmadan önce hissetme, içine doğma, önsezi.

İntişar etmek: Yayılmak.

Kütüb-ü imaniye ve İslâmiye: İslâm'ın inanç, ibadet ve muâmelât yönlerini izah eden kitaplar.

Muannid: İnatçı.

Muâriz: Karşı çıkan, muhalif.

Mukabil: Karşı, karşılık.

Sefâhet: Haram helal demeden zevk peşinde olma, eğlence düşkünlüğü, beyinsizlik.

Tesirat: Tesirler.

en ziyade yalanlarla ve aleyhte yapılan propagandalarla Risale-i Nur'u kırmak, insanları ondan ürkütmek ve vazgeçirmeye çalıştıkları hâlde; hiçbir eserde görülmediği bir tarzda Risale-i Nur'un intişarı, hatta çoğu el yazması ile altı yüz bin nüsha risalelerin kemâl-i iştîyak ile perde altında intişar etmesi ve dahil ve hariçte kemâl-i iştîyak ile kendini okutturmasının hikmeti nedir, sebebi nedir?" diye bu meâlde çok suallere karşı *elcevap, deriz ki:*

Kur'ân-ı Hakîm'in sırr-ı i'câzıyla hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur; bu dünyada bir mânevî cehennemi, dalâlette gösterdiği gibi; imanda dahi, bu dünyada mânevî bir cennet bulunduğunu isbat ediyor. Ve günahların ve fenalıkların ve haram lezzetlerin içinde mânevî, elîm elemleleri gösterip hasenât ve güzel hasletlerde ve hakâik-i şeriatın amelinde cennet lezâizi gibi mânevî lezzetler bulunduğunu isbat ediyor. Sefâhet ehli ve dalâlete düşenlerin –o cihetle– akli başında olanlarını kurtarıyor. Çünkü bu zamanda iki dehşetli hâl var:

Dalâlet: Sapıklık, kâfirlik. İslâm'a uymayan her türlü yanlış inanç.

Elîm: Elem veren, üzücü.

Hakâik-i şeriat: Dinin esasları, gerçekleri.

Hasenât: Sevaplar, iyilikler.

Haslet: Tabiat, huy, mizaç.

Kemâl-i iştîyak: Son derece iştîyak, arzu.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı Kur'ân-ı Kerîm.

Lezâiz: Lezzetler.

Sırr-ı i'câzî: Kur'ân-ı Kerîm'in mu'cizeli üslûbundaki sır, gaye, hikmet.

Birincisi

Âkibeti görmeyen ve bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissiyat-ı insaniye, akıl ve fikre galebe ettiğinden; ehl-i sefâheti sefâhetinden kurtarmanın yegâne çaresi, aynı lezzetinde elemi gösterip hissini mağlûp etmektir. Ve ¹ *يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ* âyetinin işaretiyle bu zamanda âhiretin elmas gibi nimetlerini, lezzetlerini bildiği hâlde, dünyevî kırılacak şişe parçalarını ona tercih etmek, –ehl-i iman iken– ehl-i dalâlete o hubb-u dünya ve o sır için tâbi olmak tehlikesinden kurtarmanın çare-i yegânesi, dünyada dahi cehennem azabı gibi elemelerini göstermekle olur ki; Risale-i Nur o meslekten gidiyor.

Yoksa bu zamandaki küfr-ü mutlakın ve fenden gelen dalâletin ve sefâhetteki tiryakiliğin inadı karşısında,

¹ “Bile bile dünyayı (âhirete) tercih ederler.” (İbrahim Sûresi, 14/3)

Âkîbet: Sonuç, netice.

Batman: Altı okka, yaklaşık 8 kg.'lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Hissiyat-ı insaniye: İnsanî duygular, hisler.

Galebe etmek: Yenmek, galip gelmek.

Ehl-i sefâhet: Haram helâl demeden zevk peşinde olan beyinsizler

Ehl-i iman: İman sahipleri, müminler.

Hubb-u dünya: Dünya sevgisi.

Çare-i yegâne: Tek çare.

Küfr-ü mutlak: Bütünüyle inkâr, tam kâfirlik.

Dirhem: 3.25 gr.'lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Cenâb-ı Hakk'ı tanıttırdıktan sonra.. ve cehennemün vücudunu isbat ile.. ve onun azabı ile insanları fenalıktan, seyyiâttan vazgeçirmek yoluyla onda, belki yirmide biri ders alabilir. Ders aldıktan sonra da “Cenâb-ı Hak, Gafûr-u Rahîm'dir, hem cehennem pek uzaktır.” der, sefâhetine devam edebilir. Kalbi, ruhu, hissiyatına mağlûp olur...

İşte Risale-i Nur, ekser muvâzeneleriyle küfür ve dalâletin dünyadaki elîm ve ürkütücü neticelerini göstermekle, en muannid ve nefis-perest insanları dahi o menhus, gayr-ı meşrû lezzetlerden ve sefâhetlerden bir nefret verip akli başında olanları tevbeye sevkeder. O muvâzenelerden Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözlere'deki kısa muvâzeneler ve Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'ndaki uzun muvâzene, en sefih ve dalâlette giden adamı da ürkütüyor, dersini kabul ettiriyor. Meselâ âyet-i nûrdaki¹ seyahat-i hayaliye ile hakikat olarak gördüğüm vaziyetlere gayet kısaca

¹ Nûr Sûresi 24/35.

Âyet-i Nur: Nur âyeti.

Gafûr u Rahîm: Engin rahmetiyle çokça affeden Hz. Allah.

Gayr-ı meşru: Yasak, haram, izin verilmeyen şey.

Hissiyât: Duygular, hisler.

Menhus: Uğursuz, kötü.

Muannid: İnatçı.

Muvâzene: Tartma, kıyaslama, karşılaştırma.

Nefis-perest: Nefsin arzu ve isteklerine aşırı bir şekilde düşkün olan kimse.

Seyahat-i hayaliye: Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latifeleriyle mânâ âleminde varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gerçekleştirdiği seyahat.

Seyyîât: Günahlar, kötülükler.

işaret edeceğiz. Tafsilini isteyen Sikke-i Gaybiye'nin âhîrine baksın.

Ezcümle: O seyahat-i hayaliyede, *rızka muhtaç hayvanât âlemini* gördüğüm vakit, *maddî felsefe* ile baktım. Hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o zîhayat âlemini bana çok acıklı ve elîm gösterdi. *Ehl-i dalâlet ve gafletin gözüyle* baktığımdan fer-yat eyledim. Birden hikmet-i Kur'âniye ve *imanın dürbünü* ile gördüm: **Rahmân** ismi **Rezzâk** burcunda, parlak bir güneş gibi tulû etti. O aç, bîçâre zîhayat âlemini rahmet ışığıyla yaldızladı.

• Sonra *hayvanât âlemi içinde, yavruların* zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları hazin ve elîm ve herkesi rikkat ve acımaya getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. *Ehl-i dalâletin nazarıyla* baktığıma eyvah dedim. Birden *iman* bana bir *gözlük* verdi, gördüm ki: **Rahîm** ismi **şefkat** burcunda tulû etti. O kadar güzel ve

Ezcümle: Bu cümleden olarak, başlıca...

Hikmet-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği doğru, yanılmayan, faydalı bilgi.

Rahîm: Sonsuz, sınırsız şefkat ve merhamet sahibi, Hz. Allah.

Rahman: Sonsuz ve sınırsız merhamet ve ihsan sahibi Hz. Allah.

Rezzak: Bütün mahlukların rızkını bol ve devamlı veren, Hz. Allah.

Rikkate getirmek: Acıma, merhamet hissini uyarmak.

Tafsil: Açıklamalı, ayrıntılı anlatım.

Tulû etmek: Doğmak, belirlemek.

Zîhayat: Canlı.

şirin bir surette o acı âlemi, sevinçli âleme çevirip ışıklandırdı ki; şekvâ ve acımak ve hüzünden gelen gözyaşlarımı, sevinç ve şükürün lezzetlerinden gelen damlalara çevirdi.

• Sonra sinema perdesi gibi *insan âlemi* bana göründü. *Ehl-i dalâletin dürbünü* ile baktım. O âlemi o kadar karanlıklı, dehşetli gördüm ki; kalbimin en derinliklerinden feryat ettim. “Eyvah!” dedim. Çünkü insanlarda ebede uzanıp giden arzuları, emelleri.. ve kâinatı ihata eden tasavvurat ve efkârları.. ve ebedî bekâ ve saadet-i ebediyeyi ve cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve fitrî istidatları.. ve fitrî had konulmayan, serbest bırakılan kuvveleri.. ve hadsiz maksatlara müteveccih ihtiyaçları.. ve zaaf ve aczleriyle beraber,¹ hücumlarına maruz kaldıkları hadsiz musibet ve âdâları ile beraber gayet kısa bir ömür, her gün ve her saat ölüm endişesi altında, gayet dağdağalı bir hayat yaşamak için gayet perişan bir maîşet içinde; kalbe, vicdana en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdî zeval ve firâk

¹ Bkz.: Nisâ Sûresi 4/28; Fâtır Sûresi 35/15.

Âdâ: Düşmanlar.

Dağdağa: Sıkıntı, gürültü.

Efkâr: Fikirler.

Fitri: Tabii, doğal.

Himmet: Gayret, çaba.

İstidat: Kabiliyet, yetenek.

Maîşet: Yaşama, geçim, dirlik.

Mütemâdî: Devamlı, sürekli.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelik.

Saadet-i ebediye: Ebedî, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Şekvâ: Şikâyet.

Tasavvurat: Tasavvurlar, düşünceler.

Zevâl ve firâk: Yok olma, ayrılıp gitme.

belâsını çekmek içinde –ehl-i gaflet için zulümât-ı ebediye kapısı suretinde görülen– kabre ve mezaristana bakıyorlar. Birer birer ve tâife tâife o zulümât kuyusuna atılıyorlar. İşte bu insan âlemini bu zulümât içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla, bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücudum feryat ile ağlamaya hazır iken, birden *Kur'ân'dan gelen nur ve kuvvet-i iman* o dalâlet gözlüğünü kırdı, kafama bir göz verdi; gördüm ki:

Cenâb-ı Hakk'ın **Âdil** ismi **Hakîm** burcunda, **Rahmân** ismi **Kerîm** burcunda, **Rahîm** ismi **Gafûr** burcunda, yani manasında; **Bâis** ismi, **Vâris** burcunda, **Muhyî** ismi **Muhsin** burcunda, **Rab** ismi **Mâlik** burcunda birer güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı ve içinde çok âlemler bulunan insan âleminin umumunu ışıkladırdılar, şenlendirdiler. Cehennemî hâletleri dağıtıp, nuranî âhiret âleminden

Âdil: Adaletle hükmeden Hz. Allah.

Bâis: Yeniden yaratan, ölüleri tekrar diriltten Hz. Allah.

Ehl-i gaflet: Gerçeklerden habersiz yaşayanlar.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

Kerîm: Pek cömert, yarattıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Kuvvet-i iman: İman gücü.

Letâif-i insaniye: İnsanın manevi duyuları.

Mâlik: Her şeyin sahibi, Hz. Allah.

Muhsin: Daima lütuf ve ihsanla muamele eden Hz. Allah.

Muhyî: Hayat veren, hayatın sahibi Hz. Allah.

Rab: Her şeyin sahibi, her şeyi yaratıp yöneten Cenâb-ı Hak.

Vâris: Bütün fâni varlıkların ve onların elde ettikleri her şeyin asıl sahibi, Hz. Allah.

Zerrât-ı vücud: Beden hücreleri.

Zulümât-ı ebediye: Sonsuz karanlıklar.

pencereler açıp o perişan insan dünyasına nurlar serptiler. Zerrât-ı kâinat adedince, ² وَالشُّكْرُ لِلَّهِ ، ¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ dedim. Ve aynelyakîn gördüm ki; “İmanda mânevî bir cennet ve dalâlette mânevî bir cehennem bu dünyada da vardır.” yakînen bildim.

•Sonra **küre-i arzın âlemi** görüldü. O seyahat-i hayaliyemde dine itaat etmeyen felsefenin karanlıklı kavânîn-i ilmiyeleri, hayalime dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden daha süratli hareketiyle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede gezip devreden.. ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaid (kabil).. ve içi zelzeleli, çok ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde ve o dehşetli gemi üstünde kâinatın hadsiz boşluğunda seyahat eden bîçâre nev-i insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde görüldü. Başım döndü, gözüm kardı. Felsefenin gözlüğünü yere vurdum, kırdım. Birden **hikmet-i Kur’âniye ve imaniyeyle ışıklanmış bir göz** ile baktım, gördüm ki:

¹ “Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.”

² “Her türlü şükran ve minnet Allah’adır.”

Aynelyakîn: Gözle görülüp edinilen bilgi.

Kavânîn-i ilmiye: Bilimsel kurallar.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Müstaid: Elverişli, hazırlıklı.

Nev-i insan: İnsanlık, insanoğlu.

Zerrât-ı kâinat: Varlıkların atomları.

Hâlık-ı arz ve semâvât'ın **Kadîr, Alîm, Rab, Allah** ve **Rabbü's-semâvâti ve'l-ard** ve **Musahhirü's-ş-semisi ve'l-kamer** isimleri rahmet, azamet, rubûbiyet burçlarında güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı, vahşetli, dehşetli âlemi öyle ışıklandırdılar ki; o hâlette, benim imanlı gözüme küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli, herkesin erzakı içinde bir seyahat gemisi.. ve tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyya edilmiş ve zîruhları güneşin etrafında, memleket-i rabbâniyede gezdirmek ve yaz ve bahar ve güzün mahsulatını rızık isteyenlere getirmek için bir gemi, bir tayyare, bir şimendifer hükmünde gördüm. Küre-i arzın zerrâtı adedince ¹ **الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ** dedim.

¹ “İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun..”

Alîm: Her şeyi en iyi bilen Hazreti Allah.

Azamet: Büyüklük.

Hâlık-ı arz ve semâvât: Göklerin ve yerin yaratıcısı.

Kadîr: Her şeye gücü yeten, kudreti sonsuz, Hazreti Allah.

Memleket-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyeti ve idaresi altındaki kâinât.

Musahhar: Emre âmâde, görevli.

Müheyya: Hazır, âmâde.

Musahhirü's-ş-semisi ve'l-kamer:

Güneş ve ay emrine âmâde olan, kendine itaat ettiren.

Rabbü's-semâvâti ve'l-ard: Göklerin ve yerin sahibi, hâkimi.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan terbiye ve hâkimiyeti.

Şimendifer: Tren.

Tenezzüh: Gezinti, dolaşma.

Zerrât: Zerreler. Atom veya molekül gibi maddenin en küçük parçaları.

Zîruh: Ruh sahibi.

İşte buna kıyasen, Risale-i Nur'da pek çok muvâzenelerle isbat edilmiştir ki; ehl-i sefâhet ve dalâlet, dünyada dahi mânevî bir cehennem içinde azap çektiklerini.. ve ehl-i iman ve salâhat, dünyada dahi mânevî bir cennet içinde, İslâmiyet ve insaniyet midesiyle ve imanın tecelliyât ve cilveleriyle, mânevî bir cennet lezzetleri tadabilirler. Belki derece-i imanlarına göre istifade edebilirler. Fakat, bu fırtınalı zamanın hissi iptal eden ve beşerin nazarını âfâka dağıtan ve boğan cereyanlar, iptal-i his nev'inden bir sersemlik vermiş ki; ehl-i dalâlet, mânevî azabını muvakkaten tam hissedemiyor. Ehl-i hidayete dahi gaflet basıyor, hakikî lezzetini takdir edemiyor.

Bu Asırda İkinci Dehşetli Hâl

Eski zamanda küfr-ü mutlak ve fenden gelen dalâletler ve küfr-ü inadîden gelen temerrüt, bu zamana nisbeten pek azdı. Onun için eski İslâm muhakkiklerinin dersleri,

Âfâk: Dış dünya, dış âlem.

Ehl-i hidayet: Doğru yolda olanlar.

Ehl-i iman ve salâhat: İnançlı, dindar kimseler.

İptal-i his: Duyguları bastırma, hissedemez hâle getirme.

Küfr-ü inadî: Hakikati bildiği halde, başka sebepler bahane ederek inkâra sapma. Bile bile küfre düşme.

Küfr-ü mutlak: Bütünüyle inkâr, ateizm.

Muhakkik: Ele aldığı meseleyi bütün yönleriyle iyi bilen, o konuda en son noktaya ulaşmış kimse.

Muvakkaten: Kısa süreli, geçici olarak.

Tecelliyât: Tecelliler, yansımalar.

Temerrüt: İnat etme, direnme.

hüccetleri o zamanlarda tam kâfi olurdu. Küfr-ü meşkûku çabuk izale ederlerdi. Allah'a iman umumî olduğundan, Allah'ı tanıttırmakla ve cehennem azabını ihtar etmekle çokları sefâhetlerden, dalâletlerden vazgeçebilirlerdi. Şimdi ise eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak yerine, şimdi bir kasabada yüz tane bulunabilir. Eskide, fen ve ilim ile dalâlete girip inat ve temerrüt ile hakâik-i imana karşı çıkana nisbeten şimdi yüz derece ziyade olmuş. Bu mütemerrit inatçılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakâik-i imaniyeye karşı muâraza ettiklerinden, elbette bunlara karşı atom bombası gibi –bu dünyada onların temellerini parça parça edecek– bir hakikat-i kudsiye lâzımdır ki; onların tecavüzatını durdursun ve bir kısmını imana getirsin.

İşte, Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun ki; bu zamanın tam yarasına bir tiryak olarak Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın bir mu'cize-i mâneviyesi ve lemeâtı

Hakâik-i iman/imaniye: İman hakikatleri.

Hakikat-i kudsiye: Kutsal, kutlu hakikat.

Hüccet: Delil.

İzale etmek: Gidermek.

Kâfir-i mutlak: Tam kâfir.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

Küfr-ü meşkûk: İnançsızlıkta tam emin olmama, kararsız, şüpheli kalma.

Lemeât: Parıltılar.

Muâraza: Karşı çıkma, mücadele.

Mu'cize-i mâneviye: Mânevî mu'cize.

Mütemerrit: İsrarcı, dik kafalı.

Tecavüzat: Tecavüzler, saldırılar.

Tiryak: Zehirin etkisini gideren ilaç, panzehir.

bulunan Risale-i Nur, pek çok muvâzenelerle en deşetli muannit mütemerritleri, Kur'ân'ın elmas kılıncı ile kırıyor. Ve kâinat zerrelere adedince vahdaniyet-i ilâhiyeye ve imanın hakikatlerine hüccetleri, delilleri gösteriyor ki; yirmi beş seneden beri en şiddetli hücumlara karşı mağlûp olmayıp galebe etmiş ve ediyor.

Evet Risale-i Nur'da iman ve küfür muvâzeneleri ve hidayet ve dalâlet mukayeseleri, bu mezkûr hakikatleri bilmüşâhede isbat ediyor. Meselâ, Yirmi İkinci Söz'ün İki Makamı'nın Burhanları ve Lem'aları'na.. ve Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıfı'na.. ve Otuz Üçüncü Mektub'un Pencereleeri'ne.. ve Asâ-yı Musa'nın On Bir Hücceti'ne, sâir muvâzeneler kıyas edilse ve dikkat edilse, anlaşılır ki; *bu zamanda küfr-ü mutlakı ve mütemerrit dalâletin inadını kıracak, parçalayacak Risale-i Nur'da tecellî eden hakikat-i Kur'âniye'dir.*

İnşallah nasıl Tılsımlar Mecmuası'nda, dinin mühim tılsımlarını ve hilkat-i âlemin muammalarını keşfeden

Bilmüşâhede: Bizzat görerek.

Hakikat-i Kur'âniye: Kur'an gerçeği.

Hilkat-i âlem: Kâinatın, âlemin yaratılışı.

Mezkûr: Geçen, zikredilen.

Muamma: Özü, mahiyeti hemen anlamayan derin sır.

Muvâzene: Kıyas, karşılaştırma.

Vahdâniyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

parçalar, o mecmuada toplanmış. Aynen öyle de, ehl-i dalâletin dünyada dahi cehennemlerini ve ehl-i hidayet'in dünyada dahi lezâiz-i cennetlerini gösteren.. ve imanın, cennetin mânevî bir çekirdeği ve küfrün ise cehennem zakkumunun bir tohumu olduğunu gösteren Nur'un o gibi parçaları, kısacık bir tarzda bir mecmuacık olarak yazılacak ve inşâallah neşredilecek.

Said Nursî

[İmanda dünyada dahi cennet çekirdeği bulunduğuna bir delil olan Yirmi Üçüncü Söz'ün Birinci Mebhası'nın bu gelen Dört Noktası'dır.]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۝ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۝
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ¹

Birinci Mebhas

İmanın binler mehâsininden yalnız beşini “Beş Nokta” içinde beyan ederiz.

Birinci Nokta

İnsan; nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar. Cennete lâyük bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer. Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor;

¹ “Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır.” (Tîn Sûresi 95/4-6)

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek yer. İnsanın erişebileceği en yüce makam.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

Mehâsin: Güzellikler, sevaplar.

Nur-u imanî: İman nuru.

Sâni-i Zülcelâl: Yüce, Ulu Sanat-kâr.

Zulmet-i küfür: Küfür karanlığı.

iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden sanat-ı ilâhiye ve nukuş-u esmâ-yı rabbâniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat'eder. O kat'dan sanat-ı rabbâniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise; hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükümündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyan edeceğiz.

Meselâ insanların sanatları içinde, nasıl ki maddenin kıymeti ile sanatın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazen müsvi, bazen madde daha kıymettar, bazen oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir sanat bulunuyor. Belki bazen, antika olan bir sanat, bir milyon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değmiyor.

İşte öyle antika bir sanat, antikacıların çarşısına gidilse; harika-pîşe ve pek eski hünerver sanatkârına nisbet ederek, o sanatkârı yâd etmekle ve o sanatla teşhir edilse, bir

Harika-pîşe: Harika işler yapan.

Hayat-ı hayvanî: Hayvanî hayat.

Hünerver: Becerikli, maharetli.

İntisap etmek: Bağlanmak, ait olmak.

Kat' etmek: Kesmek.

Küfür: İnançsızlık, inkâr.

Müsvi: Denk, eşit.

Nisbet: Münasebet, bağ.

Nukuş-u esmâ-yı rabbâniye:

Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin tecellileri.

Sanat-ı ilâhiye/sanat-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini, idaresini yansıtan sanatı.

Sanat-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini, idaresini yansıtan sanatı.

Teşhir: Göz önüne serme.

Tezahür: Görünme, belirme, ortaya çıkma.

milyon fiyatla satılır. Eğer, kaba demirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir pahasına alınabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir sanatıdır. Ve en nazik ve nâzenin bir mu'cize-i kudretidir ki; insanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misal-i musağğar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-u iman içine girse; üstündeki bütün mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile okur ve o intisapla okutur. Yani: “Sâni-i Zülcelâl'in masnûuyum, mahlûkuyum, rahmet ve keremine mazharım.” gibi mânâlarla insandaki sanat-ı rabbâniye tezahür eder. Demek Sâni'ine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı sanatı izhar eder. İnsanın kıymeti, o sanat-ı rabbâniyeye göre olur ve âyine-i samedâniye itibarıyla. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün

Âsâr-ı sanat: Sanat eserleri.

Âyine-i samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın “Samed” isminin tecellilerinin aynası.

Cilve: Tecellî, yansıma, belirti.

Esmâ: İsimler.

İzhar etmek: Göstermek, ortaya koymak.

Kerem: Cömertlik, yücelik.

Mahlûk: Yaratılmış.

Mânidâr: Mânâlı.

Masnû: Sanatlı eser.

Mazhar: Erişmek, nâil olma, şereflenme.

Medâr: Sebep olma.

Misal-i musağğar: Küçük numüne, örnek.

Mu'cize-i kudret: Allah'ın eşsiz kudretinin harikulâde bir göstergesi.

Nur-u imanı: İman nuru.

Sâni: Sanatkâr.

mahlûkât üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve cennete lâayık bir misafir-i rabbânî olur.

Eğer kat-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâ-yı ilâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni' unutulsa, Sâni'a müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşağı düşer. O mânidâr âlî sanatların ve mânevî âlî nakışlarının çoğu gizlenir.

Bâkî kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilir, nihayet sukut eder. Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz'î bir hayat geçirmektedir. Sonra tefessüh eder gider. İşte küfür; böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmadan kömüre kalbeder.

Âli: Yüce.

Cüz'i: Küçük, az.

Esbap: Sebepler.

Hayvanât: Hayvanlar.

Kalbetmek: Çevirmek, dönüştürmek.

Kat-ı intisap: Bağlılığın kesilmesi

Madde-i hayvaniye: Canlı madde.

Mahiyet-i insaniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği

Misafir-i rabbânî: Allah'ın misafiri.

Muhatab-ı ilâhî: Allah'ın muhatabı.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelik.

Nukuş-u esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin resmettiği tablolar.

Sukut etmek: Düşmek, değer kaybetmek.

Süflî: Alçak, bayağı, pes.

Tefessüh etmek: Bozulmak, ko-kuşmak.

İkinci Nokta

İman; nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektubat-ı samedâniyeyi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâtтан kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada ¹ **وَلِئَلَّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجَهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ** âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyan ederiz. Şöyle ki:

Bir vâkıa-yı hayaliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil, üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da her tarafı karanlık, kesif bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar,

¹ “Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.” (Bakara Sûresi, 2/257)

Azîm: Çok büyük.

Kesif: Yoğun.

Mektubat-ı samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın sınırsız idare ve hâkimiyetini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar.

Mezar-ı ekber: Çok büyük mezar.

Mukabil: Karşı, karşılık.

Vâkıa: Hâdise, olay.

Vâkıa-yı hayaliye: Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latifeleriyle mânâ âleminde seyahat ederken varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gördüğü gerçekler.

Zaman-ı mâzi: Geçmiş zaman.

Zulümât: Karanlıklar.

dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istîmal ettim. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; “Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim.” dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. “Eyvah! Şu fener, başıma belâdır.” dedim. Ona kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lambasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşandı. Her taraf o lambanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli, câzibedâr olan dağların arkalarında azîm bir

Câzibedâr: Cazibeli, çekici.

Dağdağa: Gürültü, patırtı.

Dâhiye: Belâ.

İstîmal: Kullanma.

Muntazam: Düzenli, düzgün.

Nuranî: Nurlu, parlak.

Şâhika: Dağ tepesi.

Taht-ı riyâset: İdaresi altında.

ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayal meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye olduğunu gördüm.

¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ²

âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıadan ayıldım.

İşte o iki dağ; mebde-i hayat, âhir-i hayat.. yani, âlem-i arz ve âlem-i berzahdır. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise, geçmiş zamandır. Sol taraf ise, istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enâniyet-i insaniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisatı ve acîp mahlûkâtıdır.

¹ “Lutfettiği iman nurundan dolayı hamdolsun Allah’a.”

² “Allah, iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.” (Bakara Sûresi 2/257)

Âhir-i hayat: Hayatın sonu.

Âlem-i arz: Yeryüzü.

Âlem-i berzah: Kabir hayatı, dünya ile âhiret hayatı arasındaki ara dönem.

Enâniyet-i insaniye: İnsan benliği, gurur.

Hâdisat: Hâdiseler.

Hayvanât-ı ehliye: Evcil hayvanlar.

Hodbin: Bencil, kendini düşünen.

Mahlûkât: Yaratılmışlar, varlıklar.

Mebde-i hayat: Hayat başlangıcı.

Mûnis: Uysal, yumuşak huylu.

Nüzhetgâh: Gezme ve dinlenme yeri.

Seyrangâh: Gezme, dolaşma yeri.

Vahy-i semâvî: Gökler ötesi âlemlerden gelen ilâhî mesaj.

Ziyafetgâh: Ziyafet yeri.

İşte enâniyetine itimat eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına mübtelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlîme benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd mâlûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulümât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudâtı, muzır birer canavar hükmünde bildirir.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ
مِنَ الثُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ¹

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavniyeti kırılrsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci

¹ “İnkâr edenlerin dostları ise tâğutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler.” (Bakara Sûresi 2/257)

Adem-âlûd: Yokluğa karışmış.

Dalâlet: İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünce, yol.

Dalâlet-âlûd: Dalâlete, sapıklığa bulaşmış.

Hakîm-i Rahîm: Sonsuz merhametini yüce hikmeti ile tecellî ettiren Yüce Allah

Hidâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın doğru yolu.

Kitabullah: Allah'ın kitabı, Kur'an-ı Kerîm.

Memur-u musahhar: Emre âmâde memur

Mevcudât: Varlıklar.

Muzır: Zararlı.

Mübtelâ: Düşkün, tutkun.

Nâkıs: Eksik.

Vahşetgâh: Ürkütücü, ıssız yer.

Zulümât-ı gaflet: Gaflet karanlıkları.

hâlîme benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-u ilâhî ile dolar. Âlem ¹ **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebînin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervah-ı sâfiye cemaatlerinin vazife-i hayatlarını bitirmekle, ² **اللَّهُ أَكْبَرُ** diyerek makamât-ı âliyye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal bazı inkılabât-ı berzahiye ve uhreviye arkalarında, cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i rahmâniyeyi o nur-u iman ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisatı; sureten haşîn, mânên çok latîf hikmetlere medâr görüyor. Hatta mevti,

¹ “Allah göklerin ve yerin nurudur.” (Nûr Sûresi 24/35)

² Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

Ervâh-ı sâfiye: Temiz, pırl pırl ruhlar.

İfâ: Yerine getirme.

İnkılabât-ı berzahiye ve uhreviye: Kabir ve âhirette olacak büyük hâdiseler.

Latîf: Hoş, güzel, hafif.

Makamât-ı âliye: Yüce makamlar.

Mevt: Ölüm.

Musahhar: Emre âmâde, görevli.

Nur-u ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın nuru.

Nur-u iman: İman nuru.

Tâun: Vebâ.

Vazife-i hayat: Hayat görevi, ömür.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk görevi.

Ziyafet-i rahmâniye: İlâhî ziyafet, Allah'ın emsalsiz ikramları.

hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvuttur. Evet hakikî iman-ı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve iman-ın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. ¹ *تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ* der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisatın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; *iman tevhidî, tevhid*

¹ “Allah’a tevekkül ettim.” (Hûd Sûresi, 11/56)

Berzah: Kabir âlemi, dünya ve âhiret arası.

Dağlarvâri: Dağlar gibi.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı nokta. Cehennem en alt tabakası.

Hayat-ı ebediye: Ebedi, sonsuz âhiret hayatı.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Allah (c.c.).

Kemâl-i emniyet: Tam bir güven içinde olması.

Mukaddime: Başlangıç, giriş.

Saadet-i ebediye: Sonsuz, bitmeyen mutluluk.

Sefine-i hayat: Hayat gemisi.

Tazyikat: Sıkıştırılmalar, baskılar.

Tevekkül: Allah’a güvenmek, sebeplere tevessül ettikten sonra neticeyi Allah’a bırakmak.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliğine inanıp bildirmek.

Yed-i kudret: Kudret eli.

teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni ik-tiza eder.

Fakat yanlış anlama! *Tevekkül*, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebatı, yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Biri girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: “Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et.”

O dedi: “Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim.”

Dest-i kudret: Kudret eli. Cenâb-ı Hakk'ın her şeye yeten kudreti.

Dua-yı fiilî: Duada istenilen şeylerin sebeplerini de bizzat yerine getirmek (duanın hareketlerimizle örtüşmesi).

Mağrur: Gururlu, kibirli.

Müsebbebat: Neticeler.

Nezâret: Bakma, gözetme.

Saadet-i dâreyn: Dünya ve âhiret mutluluğu.

Telâkki etmek: Algılamak, anlamak, bakmak.

Yine ona denildi: “Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya divanedir diye seni tardedecek. Ya, ‘Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihza ediyor, hapsedilsin.’ diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafı gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyayı ve zilleti gösteren tasannunun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor.” denildikten sonra o bîçarenin akli başına geldi, yükünü yere koydu, üstünde oturdu. “Oh!.. Allah senden razı olsun! Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum.” dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan

Divane: Deli, akıl hastası.

Ehl-i dikkat: Hassas insanlar, dikkatli kişiler.

Hodfuruş: Kendini beğenmiş.

İstihza etmek: Alaya alma.

Mudhike: Gülünç.

Sefine-i sultaniye: Devlet gemisi.

Tâkat: Güç.

Tardetmek: Kovmak.

Tasannu: Sun’ilik, yapmacıklık.

Tekebbür: Kibirlenme, gururlanma.

ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikât-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın..

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzih bir delildir. Ve bir burhan-ı kâti'dir. Evet, insanîyet, iman ile insanîyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerâit-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavânîn-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve

Burhan-ı kâti': Kesin delil. Karşı görüşleri kesip atan sağlam delil.

İktidar-ı hayatiye: Canlılığını devam ettirme gücü.

Kavânîn-i hayat: Hayat kanunları.

Meleke: Maharet, ustalık, beceri, yetenek.

Şekâvet-i uhreviye: Âhirette mutsuz olma, cehenneme düşme.

Şerâit-i hayatiye: Varlığın, hayatını sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu her şey. Hayat şartları.

Tazyikât-ı dünyeviye: Dünyadaki sıkıntılar.

Tekemmül etmek: Gelişmek, mükemmelleşmek, olgunlaşmak.

Vazife-i asliye: Asıl iş, birinci vazife.

meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek; hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir. Ve mârifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle medet istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç¹ ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muâvenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

¹ Bkz.: “Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir hâlde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Öyle iken size kulaklar, gözler, kalbler verdi ki şükredesiniz.” (Nahl Sûresi 16/78)

Âhir-i ömür: Ömrün sonu.

Hayat-ı beşeriye: İnsan hayatı.

Kesbetmek: Kazanmak, elde etmek.

Mârifet: Bilgi, ilim.

Medet istemek: Yardım istemek.

Meleke-i ameliye: Pratiklik, uygulama becerisi, yeteneği.

Muâvenet: Yardım etme, yardımlaşma.

Taallüm: Öğrenme.

Taammül: Çalışmak.

Terakki etmek: Gelişmek, ilerlemek.

Ubûdiyet-i fiiliye: Fiili kulluk.

Demek ki, insanın vazife-i fitriyesi; taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyettir. Yani: “Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?” bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdiü'l-hâcât'a lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır.. ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidat itibarıyla her şey ilme bağlıdır.. ve bütün ulûm-u hakikiyenin esası ve madeni ve nuru ve ruhu, mârifetullahtır.. ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihaysiz acziyle nihaysiz beliyyâta maruz ve hadsiz âdânın hücumuna mübtelâ.. ve nihaysiz

Âdâ: Düşmanlar.

Beliyyât: Belâlar, imtihanlar.

Cenâh: Kanat, taraf, yön.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

İman-ı billâh: Allah'a iman.

Kâdiü'l-hâcât: İhtiyaçları yerine getiren.

Lisân-ı acz ve fakr: Allah huzurunda güçsüzlük ve yoksulluğumuzla ifade ettiğimiz durum

Makam-ı âlâ-yı ubûdiyet: En yüce kulluk makamı.

Mârifetullah: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Mübtelâ: Düşkün, tutkun.

Müşfikâne: Şefkatlice.

Nâzeninâne: Nazikçe.

Ubûdiyet: Kulluk.

Ulûm-u hakikiye: Gerçek ilimler.

Üssü'l-esas: Ana esas, temel.

Vazife-i fitriye: Yaratılmış olmanın gereği, yaratılış vazifesi.

fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fitriyesi, imandan sonra duadır. Dua ise, esas-ı ubûdiyettir.¹

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavli lisân-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvafak olur. Öyle de insan, bütün zihayat âlemi içinde nâzik, nâzenin, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânü'r-Rahîm'in dergâhında ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makâsıdı ona mu-sahhar olsun veya teshirin şükrünü eda etsin.² Yoksa bir

¹ “Dua, ibadetin özüdür.” (Tirmizî, *Deavât* 1) ve “Duanın kendisi ibadettir.” (Tirmizî, *Tefsîru sûre* (2) 16) anlamında hadis-i şerifler bulunmaktadır.

² “Biz kurbanlık büyükbaş hayvanları da sizin hakkınızda Allah'ın dininin şeâirinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar boğazlanmak üzere saf hâlinde dururken onları kestiğiniz zaman Allah'ın adını anın! Yanı üstü yere yıkılınca da onlardan hem siz yiyin, hem kanaat↪

Esas-ı ubûdiyet: Kulluğun temeli.

Fakr: Fakirlik, muhtaçlık. İhtiyaçlarını kendi imkân ve iktidarıyla karşılayamamak.

Giriftar: Esir, tutkun.

Kavli: Sözlü.

Makâsıd: Maksatlar.

Maksud: Maksat, arzu, gaye.

Meram: Maksat.

Metâlîp: İstekler, talepler.

Musahhar olmak: Kullanıma, hizmet vermeye hazır olmak.

Nazdar: Nazlı.

Nâzenin: Nazik, hassas, kırılğan.

Rahmânü'r-Rahîm: Zâtında mutlak rahmet sahibi olup, varlığa da bu engin merhametiyle şefkat eden Allah (c.c.).

Teshir: Emrine vermek.

Vazife-i fitriye: Asıl yaratılış vazifesi.

Zaaf ve acz: Zayıflık ve âcizlik.

Zihayat âlemi: Canlılar âlemi.

sinekten vâveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi; “Ben kuvvetimle bu kâbil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acîp şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum.” deyip küfrân-ı nimete sapmak, insanîyetin fitrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstahak eder.¹

⇨ gösterip istemeyene, hem de isteyen fakire yedirin! İşte böylece onları size âmâde kıldık ki şükredesiniz.” (Hac Sûresi 22/36)

¹ Bkz.: İbrahim Sûresi 14/7.

Acîp: Benzersiz, orijinal.

Fitrat-ı asliye: Asli yaratılış, yaratılış gayesi.

Kâbil-i teshir olmayan: İdaresi mümkün olmayan.

Küfrân-ı nimet: Nankörlük.

Tedbir: İdare etme, düzenleme.

Teshir: Emrine vermek.

Vâveylâ: Çılgılık, yaygara, feryat.

[Otuz İkinci Söz'den]

İkinci Nokta'nın İkinci Mebhası

Ehl-i dalâletin vekili, tutunacak ve dalâletini ona bina edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem kaldığı zaman şöyle diyor ki: “Ben, saadet-i dünyayı ve lezzet-i hayatı ve terakkiyât-ı medeniyeti ve kemâl-i sanatı, –kendimce– âhireti düşünmemekte ve Allah'ı tanımamakta ve *hubb-u dünyada* ve hürriyette ve kendine güvenmekte gördüğüm için, insanın ekserisini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum.

Elcevap: Biz dahi Kur'ân nâmına diyoruz ki: *Ey bîçâre insan! Aklını başına al! Ehl-i dalâletin vekilini dinleme! Eğer onu dinlersen hasâretin o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir. Senin önünde iki yol var:*

Birisi: Ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekâvetli yoldur.

Ehl-i dalâlet: Dalâlet ve inkâr yolunda gidenler.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Hubb-u dünya: Dünya sevgisi.

Kemâl-i sanat: Sanat mükemmeliği.

Lezzet-i hayat: Yaşama zevki, lezzeti.

Mülzem: Cevap veremez hâle gelmiş, susturulmuş.

Saadet-i dünya: Dünya mutluluğu.

Şekâvet: Mahrumluk, nasipsizlik.

Tasavvur etmek: Zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Terakkiyât-ı medeniyet: Çağdaş, modern ilerlemeler, gelişmeler.

Diğeri: Kur'ân-ı Hakîm'in tarif ettiği saadetli yoldur. İşte o iki yolun pek çok muvâzenelerini, çok Sözlere'de, hususan Küçük Sözlere'de gördün ve anladın. Şimdi makam münasebetiyle binde bir muvâzenelerini yine gör, anla. Şöyle ki:

Şirk ve dalâletin ve fîsk ve sefâhetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemeler içinde nihayetsiz ağır bir yükü zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü insan, Cenâb-ı Hak'ı tanımazsa ve O'na tevekkül etmezse; o vakit insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere mâruz, elemli, kederli bir fânî hayvan hükmünde olup,¹ bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemadiyen firâk elemi ni çeke çeke, nihayette, bâkî kalan bütün ahbabını bir firâk-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulümâtına yalnız olarak gider.

¹ Bkz.: A'râf Sûresi 7/179; Furkan Sûresi 25/43-44; Muhammed Sûresi 47/12.

Ahbab: Birbirini sevenler.

Fîsk: Günahkârlık, ahlâksızlık.

Firâk: Ayrılık.

Firâk-ı elîm: Elem verici ayrılık.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı, her hükmü yerli yerinde olan Kur'ân-ı Kerîm.

Muvâzene: Kıyas, karşılaştırma.

Mütemadiyen: Devamlı bir şekilde.

Sefâhet: Haram helâl demeden zevk peşinde olma, beyinsizlik, cahillik.

Şirk: Allah'a eş, ortak koşma.

Zulümât: Karanlıklar.

Hem müddet-i hayatında gayet cüz'î bir ihtiyâr ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile nihayetsiz elemeler ile ve emeller ile faydasız çarpışır ve hadsiz arzuların ve makâsıdın tahsiline, semeresiz boşu boşuna çalışır.¹

Hem kendi vücûdunu yüklenemediği hâlde, koca dünya yükünü bîçâre beline ve kafasına yüklenir. Daha cehenneme gitmeden cehennem azabını çeker.²

Evet şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azabı hissetmek için, ehl-i dalâlet iptal-i his nev'inden gaflet sarhoşluğu ile muvakkaten hissetmez. Fakat hissedeceği zaman yani kabre yakın olduğu vakit birden hisseder.³ Çünkü

¹ Bkz.: Mâide Sûresi 5/5, 53; En'âm Sûresi 6/88; A'râf Sûresi 7/147; Hûd Sûresi 11/16; Zümer Sûresi 39/65; Muhammed Sûresi 47/9, 28, 32.

² Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/56; En'âm Sûresi 6/124-125; A'râf Sûresi 7/152; Tevbe Sûresi 9/55; Ra'd Sûresi 13/34; Zümer Sûresi 39/22; Fussilet Sûresi 41/16.

³ Ehl-i dalâletin bu durumuna, Firavun'un son anını anlatan şu âyet işaret etmektedir: "Derken, İsrâiloğullarını denizden geçirdik. Hemen Firavun, askerleriyle beraber zulmederek ve saldırarak peşlerine düştü. Nihayet boğulmak üzere iken: 'İman ettim. İsrâiloğullarının inandığı İlâh'tan başka ilâh yokmuş. Ben de Müslümanlardayım.' dedi." (Yûnus Sûresi 10/90)

Bîçâre: Çâresiz, zavallı.

Cüz'î: Küçük, az.

İhtiyâr: İrade etme, tercih etme, dileme.

İptal-i his: Duyguları bastırma, hissedemez hâle getirme.

Makâsîd: Maksatlar.

Muvakkaten: Kısa süreli, geçici olarak.

Müddet-i hayat: Ömür. Yaşanan hayatın tamamı.

Semeresiz: Meyvesiz, ürünsüz.

Cenâb-ı Hakk'a hakikî abd olmazsa, kendi kendine mâlik zannedecek. Hâlbuki o cüz'î ihtiyâr, o küçük iktidarı ile şu fırtınalı dünyada vücûdunu idare edemiyor. Hayatına muzır mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binler tâife düşmanları, hayatına karşı tehâcüm vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde her vakit kendine müdhiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem bu vaziyette iken insaniyet itibarıyla nev-i insanî ile ve dünya ile alâkadar olduğu hâlde, dünyayı ve insanı Hakîm, Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerîm bir Zât'ın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadüf ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ehvâli ve insanın ahvâli onu daima iz'âç eder. Kendi elemiyle beraber insanların elemi de çeker. Dünyanın zelzelesi, tâunu, tûfanı, kaht u galâsı, fenâ ve zevâli, ona gayet müz'îç ve karanlıklı birer musibet suretinde onu tâzip eder.

Abd: Kul.

Alîm: Her şeyi en iyi bilen Hazreti Allah.

Ehvâl: Korkular.

Fenâ ve zevâl: Bitme, sona erme, yok olma.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan Hz. Allah.

İz'âç etmek: Rahatsız etmek.

Kadîr: Her şeye gücü yeten, kudreti sonsuz, Hz. Allah.

Kaht u galâ: Kıtlık, kuraklık ve arından gelen pahalılık.

Kerîm: Her türlü şeref ve fazileti Zât'ında toplayan, yarattıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Mâlik: Sahip.

Muzır: Zararlı.

Müz'îç: Rahatsız eden, sıkıcı.

Nev-i insanî: İnsanlık, insanoğlu.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden Hz. Allah.

Tâzip etmek: Azap etmek, cezalandırmak.

Tehâcüm: Üşüşme, topluca hücum etme.

Hem şu hâldeki insan, merhamet ve şefkate lâyük değildir. Çünkü kendi kendine bu dehşetli vaziyeti veriyor. Sekizinci Söz'de kuyuya girmiş iki kardeşin muvâzene-i hâlinde denildiği gibi; nasıl bir adam, güzel bir bahçede, güzel bir ziyafette, güzel ahbaplar içinde, nezahetli, tatlı, nâmuslu, hoş, meşrû bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip, gayr-ı meşrû ve mülevves bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde, vahşi canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip bağıırıp çağırırsa nasıl merhamete lâyük değil. Çünkü ehl-i nâmus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder, onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektupları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar ve hâkezâ... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstehak değil, belki tokata müstehaktır.

Ehl-i namus: Namuslu kimseler.

Gayr-ı meşrû: Câiz ve hukukî olmayan.

Hâkezâ: Böylece, bunun gibi.

Mânidar: Mânâlı.

Meşrû: Helâl, kanunî.

Muvâzene-i hâl: Hâli kıyas.

Mülevves: Kirli, pis.

Necis: Pis.

Nezahet: Ahlâk, edep, saygı.

Tahayyül etmek: Hayal etmek, düşünmek.

Tasavvur etmek: Zihinde şekillendirmek, göz önüne getirmek.

Öyle de, sû-i ihtiyârından neş'et eden küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divaneliğiyle Sâni-i Hakîm'in şu misafirhane-i dünyasını, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip ve cilve-i esmâ-yı ilâhiyeyi tazelen-diren masnûâtın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem ile idam tasavvur ederek.. ve tesbihat sadâlarını, zevâl ve firâk-ı ebedî vâveylâsı olduklarını tahayyül ettiğinden.. ve mektubat-ı samedâniye olan şu mevcudât sayfalarını, mânâsız, karmakarışık tasavvur ettiğinden.. ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümât-ı adem ağızı tasavvur ettiğinden.. ve

Adem: Yokluk, yok olma.

Âlem-i gayp: Beş duyu ile kavranamayan varlıkların ve hâdiselerin âlemi.

Âlem-i rahmet: Rahmet âlemi.

Cilve-i esmâ-yı ilâhiye: İlâhî isimlerin tecellisi, eşyadaki yansıması.

Dalâlet: İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünce, yol.

İdam: Yok olma.

Küfür: İnançsızlık, inkâr.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mektubat-ı samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan sınırsız kudretini gösteren, birçok mânâ ifade eden varlıklar.

Mevcudât: Varlıklar.

Misafirhane-i dünya: Dünya misafirhanesi,

Neş'et etmek: İleri gelmek, çıkmak.

Sâni-i Hakîm: Daima hikmetle, her şeyi yerli yerince Yaradan, Hazreti Allah.

Sû-i ihtiyâr: Yanlış ve kötü tercih.

Tesbihat: Cenâb-ı Hakk'ın her türlü noksanlıklardan, kusurlardan münezze ve yüce olduğunu ifade eden dualar.

Tevehhüm etmek: Sanmak, zannetmek, vehmetmek.

Vâveylâ: Çılgılık, yaygara, feryat.

Zevâl ve firâk-ı ebedî: Sonsuza kadar yok olma, ayrılıp gitme.

Zulümât-ı adem: Yokluk, hiçlik karanlıkları.

eceli, hakikî ahbaplara visâl dâveti olduğu hâlde, bütün ahbaplardan firâk nöbeti tasavvur ettiğinden hem kendini dehşetli bir azab-ı elîmde bırakıyor; hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâsını, hem mektubatını inkâr ve tezyif ve tahkir ettiğinden, merhamete ve şefkate lââyık olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da müstehaktır. Hiçbir cihette merhamete lââyık değildir.

İşte ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefâhet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici me'yusiyete mukabil; hangi tekemmülünüz, hangi fünûnunuz, hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyâtınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaç ile muhtaç olduğu hakikî teselliği nerede bulabilirsiniz?

Azab-ı elîm: Elem verici azap.

Bedbaht: Talihsiz, nasipsiz.

Esmâ: İsimler.

Eşedd-i ihtiyaç: Çok şiddetli ihtiyaç.

Firâk: Ayrılıp gitme, yok olma.

Fünûn: Fenler, bilimler.

Kemâl: Yetişme, olgunlaşma, mükemmelleşme.

Mektubat: Mektuplar.

Mevcudât: Varlıklar.

Me'yusiyet: Ümitsizlik.

Ruh-u beşer: İnsan ruhu, psikolojisi.

Sefâhet: Haram helâl demeden zevk peşinde olma, beyinsizlik, cahillik.

Sukut: Düşme, düşüş.

Tahkir: Hakaret etme, basit ve değersiz görme.

Tekemmül: Gelişme, mükemmelleşme, olgunlaşma.

Terakkiyât: İlerlemeler, yükselmeler, gelişmeler.

Tezyif: Alay etme, kıymetsiz görme.

Visâl: Kavuşma.

Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı ilâhiyeyi ve ihsanât-ı rabbâniyeyi onlara isnad ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbabınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyâtınız, hangi milletiniz, hangi bâtil mâbudunuz, sizi sizce idam-ı ebedî olan mevtin zulümâtından kurtarıp; kabir hudûdundan, berzah hudûdundan, mahşer hudûdundan, sırat köprüsünden hâkimâne geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir? Hâlbuki kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş hudûtlar, O'nun taht-ı emrinde ve tasarrufundadır.

Hem dahi, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve gaflet! “*Gayr-ı meşrû bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azap çekmektir.*” kaidesi sırrınca siz, fitratınızdaki Cenâb-ı Hakk'ın

Âsâr-ı ilâhiye: İlâhî eserler.

Berzâh: Kabir âlemi, dünya ve âhîret arası.

Daire-i azîme: Büyük daire.

Esbap: Sebepler.

Fitrat: Tabiat, yaratılış.

Hâkimâne: Hükmeder, hükmedene yakışır bir tarzda.

İdam-ı ebedî: Ebedî yokluk, tamamen yok olma.

İhsanât-ı rabbâniye: İlâhî ihsanlar, lütuflar.

Keşfiyât: Buluşlar.

Mahşer: Öldükten sonra dirildiğimizde oplanacağımız yer.

Mazhar etmek: Nail etmek, şeref lendirmek.

Mevt: Ölüm.

Saadet-i ebediye: Ebedî mutluluk.

Sırat köprüsü: Mahşerde muhasebe ve muhasebe işlerinden sonra cehennem üzerinde kurulan köprü.

Şerik: Ortak.

Taht-ı emir: Emri altında, emrinde.

zât ve sıfât ve esmâsına sarf edilecek muhabbet ve mârifet istidadını ve şükür ve ibadât cihâzâtını, nefsinize ve dünyaya gayr-ı meşrû bir surette sarf ettiğinizden, bilistihkak cezasını çekiyorsunuz. Çünkü Cenâb-ı Hakk'a ait muhabbeti, nefsinize verdiniz. Mahbubunuz olan nefsinizin hadsiz belâsını çekiyorsunuz. Çünkü hakikî bir rahatı o mahbubunuza vermiyorsunuz. Hem onu, hakikî mahbup olan Kadîr-i Mutlak'a tevekkül ile teslim etmiyorsunuz, daima elem çekiyorsunuz.

Hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâ ve sıfâtına ait muhabbeti, dünyaya verdiniz ve âsâr-ı sanatını, âlemin esbabına taksim ettiniz.. belâsını çekiyorsunuz. Çünkü o hadsiz mahbuplarınızın bir kısmı size "Allah'a ismarladık!" demeyip, size arkasını çevirip, bırakıp gidiyor. Bir kısmı sizi hiç tanımıyor, tanısa da sizi sevmiyor, sevse de size bir fayda vermiyor. Daima hadsiz firâklardan ve ümitsiz dönmek üzere zevâllerden azap çekiyorsunuz.

Âsâr-ı sanat: Sanat eserleri.

Bilistihkak: Hak ederek.

Cihâzât: Donanımlar, duyular, organlar.

İbadât: İbadetler.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Mahbup: Sevilen, sevgili.

Mârifet: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Sıfât ve esmâ: Sıfatlar ve isimler.

Tevekkül: Allah'a güvenmek, sebeplere tevessül ettikten sonra neticeyi Allah'a bırakmak.

İşte ehl-i dalâletin saadet-i hayatiye ve tekemmülât-ı insaniye ve mehâsin-i medeniyet ve lezzet-i hürriyet dedikleri şeylerin iç yüzleri ve mahiyetleri budur. Sefâhet ve sarhoşluk bir perdedir, muvakkaten hissettirmez. “Tuh onların aklına!” de...

Amma Kur’ân’ın cadde-i nuraniyesi ise; bütün ehl-i dalâletin çektiği yaraları, hakâik-i imaniye ile tedavi eder, bütün evvelki yoldaki zulümâtı dağıtır, bütün dalâlet ve helâket kapılarını kapatır. Şöyle ki:

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîm’e tevekkül ile tedavi eder.¹ Hayat ve vücûdun yükünü, O’nun kudretine, rahmetine teslim edip;² kendine yüklemeyip belki kendisi o hayatına ve nefsine biner

¹ “Allah’a tevekkül etme” ile ilgili bazı âyetler için bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/122; A’râf Sûresi 7/89; Tevbe Sûresi 9/129; Hûd Sûresi 11/56; Yûsuf Sûresi 12/67.

² “Allah’a teslim olma” ile ilgili bazı âyetler için bkz.: Bakara Sûresi 2/112, 131; Nisâ Sûresi 4/125; Lokman Sûresi 31/22; Zümer Sûresi 39/54.

Cadde-i nuraniye: Pırl pırl, aydınlık cadde.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri, esasları.

Helâket: Ölüm, yok olma.

Kadîr-i Rahîm: kudret ile beraber merhametin de yegâne sahibi Hz. Allah.

Lezzet-i hürriyet: Hürriyet zevki.

Mehâsin-i medeniyet: Medeniye-
tin sunduğu güzellikler.

Muvakkaten: Kısa süreli, geçici olarak.

Saadet-i hayatiye: Hayat mutluluğu.

Tekemmülât-ı insaniye: İnsanlığın kazandığı gelişme, mükemmelleşme ve olgunlaşmalar.

hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin “nâtık bir hayvan” değil, belki hakikî bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhane-i Rahmân olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudât ise, esmâ-yı ilâhiyenin aynaları olduklarını.. ve masnûâtı ise, her vakit tazelenen mektubat-ı samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşya-dan ve hubb-u fâniyâtтан gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulümâtından kurtarır.

Hem mevt ve eceli, âlem-i berzaha giden ve âlem-i bekâda olan ahbablara visâl ve mülâkat mukaddimesi olarak gösterir. Ehl-i dalâletin nazarında bütün ahbabından bir firâk-ı ebedî telâkki ettiği ölüm yaralarını böylece tedavi eder ve o firâk, ayn-ı lika olduğunu isbat eder.

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, âhiret yurdu.

Âlem-i berzah: Ruhlar âlemiyle cismaniyet âleminin birleşik noktası.

Ayn-ı lika: Kavuşmanın ta kendisi.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Evhâm: Zanlar, aslı esası olmayan kuruntular, vehimler.

Fenâ-yı dünya: Dünyanın sona ermesi, yok olması.

Firâk-ı ebedî: Sonsuza ayrılıp gitme.

Hubb-u fâniyât: Ölümlü varlıkları sevmeye.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mektubat-ı samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın sınırsız idare ve hâkimiyetini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar.

Misafirhâne-i Rahmân: Cenâb-ı Hakk'ın engin merhameti ile varlıkları ağırladığı dünya misafirhanesi.

Misafir-i Rahmân: Allah'ın misafiri.

Nâtık: Konuşan.

Zevâl-i eşya: Varlıkların yok olması, kaybolup gitmesi.

Hem kabrin âlem-i rahmete ve dâr-ı saadete ve bağistan-ı cinâna ve nuristan-ı Rahmân'a açılan bir kapı olduğunu isbat etmekle, beşerin en müdhiş korkusunu izale edip, en elîm ve kasâvetli ve sıkıntılı olan berzah seyahatini, en leziz ve ünsiyetli ve ferahlı bir seyahat olduğunu gösterir. Kabir ile ejderha ağzını kapatır, güzel bir bahçeye kapı açar. Yani kabir, ejderha ağzı olmadığını; belki bağistan-ı rahmete açılan bir kapı olduğunu gösterir.

Hem mümine der: "İhtiyârın cüz'î ise, kendi Mâlik'inin irade-i külliyesine işini bırak.¹ İktidarın küçük ise, Kadîr-i Mutlak'ın kudretine itimad et.² Hayatın az ise, hayat-ı bâkiyeyi düşün.³ Ömrün kısa ise; ebedî bir ömrün var, merak etme. Fikrin sönük ise; Kur'ân'ın güneşi altına gir,

¹ Bkz.: Mü'min Sûresi 40/44.

² Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/159, 173; Nisâ Sûresi 4/81; Mâide Sûresi 5/23; Hûd Sûresi 11/123; İbrahim Sûresi 14/12; Furkan Sûresi 25/58...

³ Bkz.: Tevbe Sûresi 9/38; Yûnus Sûresi 10/24; Kehf Sûresi 18/45; Hadîd Sûresi 57/20; Mü'min Sûresi 40/39; Duhâ Sûresi 93/4.

Âlem-i rahmet: Rahmet âlemi.

Bağistan-ı cinân: Cennet bağları, bahçeleri.

Bağistan-ı rahmet: Rahmet bağları, bahçeleri.

Dâr-ı saadet: Mutluluk yurdu, cennet hayatı.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, daimî hayat. Âhîret hayatı.

İrade-i külliye: Cenâb-ı Hakk'ın

mutlak, sınırsız iradesi.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Allah (c.c.).

Kasâvet: Sıkıntı.

Nuristan-ı Rahmân: Cenâb-ı Hakk'ın nurlu memleketi olan cennet.

Ünsiyet etmek: Âşına, yakın olmak. Alışmak.

imanın nuruyla bak ki; yıldız böceği olan fikrin yerine her bir âyet-i Kur'ân, birer yıldız misillü sana ışık verir.¹ Hem hadsiz emellerin, elemelerin varsa, nihayetsiz bir sevap ve hadsiz bir rahmet seni bekliyor.² Hem hadsiz arzuların, makâsıdın varsa, onları düşünüp muzdarip olma. Onlar bu dünyaya sığışmaz. Onların yerleri başka diyardır ve onları veren de başkadır.³“

Hem der: “Ey insan! Sen, kendine mâlik değilsin.⁴ Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm-i Zât-ı Zülcelâl'in memlûküsün.⁵ Öyle ise sen, kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme. Çünkü hayatı veren O'dur, idare eden de O'dur.⁶

¹ Bkz.: Yûnus Sûresi 10/57; Yûsuf Sûresi 12/111; İbrahim Sûresi 14/1; Tegabun Sûresi 64/8; Nisâ Sûresi 4/174 ...

² Bkz.: Bakara Sûresi 2/157, 218; Âl-i İmran Sûresi 3/107; Nisâ Sûresi 4/96, 175; A'râf Sûresi 7/156.

³ Bkz.: Yâsîn Sûresi 36/55; Sâffât Sûresi 37/42-43, 46; Sâd Sûresi 38/52; Zuhruf Sûresi 43/71, 73; Muhammed Sûresi 47/15; Dehr Sûresi 76/22.

⁴ Bkz.: A'râf Sûresi 7/188; Yûnus Sûresi 10/49; Cin Sûresi 72/21.

⁵ Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/30; Mâide Sûresi 5/118; Hicr Sûresi 15/49; İsrâ Sûresi 17/65; Mü'minûn Sûresi 23/109; Ankebût Sûresi 29/56; Zümer Sûresi 39/16,53; Mü'min Sûresi 40/31 ...

⁶ Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/156; A'râf Sûresi 7/158; Tevbe Sûresi 9/116; Yûnus Sûresi 10/56...

Âyet-i Kur'ân: Kur'ân'ın âyeti.

Makâsıd: Maksatlar.

Memlûk: Kul, köle.

Misillü: Gibi.

Muzdarip: Izdırap çeken, acı çeken.

Rahîm-i Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz merhamet sahibi, kahrı ve lütfuyla terbiye eden tek, yektâ Zât.

Hem dünya sahipsiz değil ki, sen kendi kafana dünya yükünü yüklettirerek ehvâlini düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîm'dir, Alîm'dir.¹ Sen de misafirsin, fuzulî olarak karışma, karıştırma. Hem insanlar,² hayvanlar gibi mevcudât, başı boş değiller, belki vazifedar memurdurlar. Bir Hakîm-i Rahîm'in nazarındadırlar. Onların âlâm ve meşakkatlerini düşünüp, ruhuna elem çekirme. Ve onların Hâlık-ı Rahîm'inin rahmetinden daha ileri şefkatini sürme. Hem sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan, tâ tâun ve tûfan ve kaht ve zelzeleye kadar bütün eşyanın dizginleri, o Rahîm-i Hakîm'in elindedirler.³ O Hakîm'dir, abes iş yapmaz. Rahîm'dir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı her işinde bir nevi lütuf var.⁴

¹ Bkz.: Bakara Sûresi 2/107; Âl-i İmran Sûresi 3/26, 189; Mâide Sûresi 5/40, 120; En'âm Sûresi 6/73; A'râf Sûresi 7/158.

² Bkz.: Mü'minûn Sûresi 23/115; Kıyâmet Sûresi 75/36.

³ Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/83; Mü'minûn Sûresi 23/88; Mülk Sûresi 67/1, Fussilet Sûresi 41/11; Zümer Sûresi 39/63,67; Şûrâ Sûresi 42/12.

⁴ Bkz.: Şûrâ Sûresi 42/19.

Âlâm: Elemler.

Alîm: Her şeyi en iyi bilen Hz. Allah.

Ehvâl: Korkular.

Fuzulî: Lüzumsuz, gereksiz.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan, Hz. Allah.

Hakîm-i Rahîm: Her şeyi yerli yerince yapan pek merhamet-

li Hz. Allah.

Hâlık-ı Rahîm: Rahmeti sonsuz, Yüce Yaratıcı.

Kaht: Kıtılık, kuraklık.

Rahîmiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her bir varlığa kendi hususiyetlerine göre ayrı ayrı merhamet etmesi.

Vazifedar: Vazifeli, görevli.

Hem der: “Şu âlem çendan fânîdir, fakat ebedî bir âlemin levâzımâtını yetiştiriyor. Çendan zâildir, geçicidir; fakat bâkî meyveler veriyor, bâkî bir Zât'ın bâkî esmâsının cilvelerini gösteriyor. Ve çendan lezzetleri az, elemeleri çoktur; fakat Rahmân-ı Rahîm'in iltifatâtı, zevâlsiz hakikî lezzetlerdir. Elemler ise sevap cihetiyle mânevî lezzet yetiştiriyor.¹ Madem meşrû daire, ruh ve kalb ve nefsin bütün lezzetlerine, safalarına, keyiflerine kâfidir. Gayr-ı meşrû daireye girme. Çünkü o dairedeki bir lezzetin bazen bin eleme var. Hem hakikî ve daimî lezzet olan iltifatât-ı rahmâniyeyi kaybetmeye sebeptir.”²

Hem dalâletin yolunda sâbıkan beyan edildiği gibi esfel-i sâfilîne insanı öyle bir sukut ettiriyor ki; hiçbir

¹ Bkz.: Hûd Sûresi, 11/23; Furkan Sûresi, 25/75-76; Ankebût Sûresi, 29/58; Ahkaf Sûresi, 46/14; Fetih Sûresi, 48/5; Teğâbün Sûresi, 64/9; Talâk Sûresi, 65/11.

² Bkz.: Bakara Sûresi, 2/81, 275; Furkan Sûresi, 25/68-69; Yûnus Sûresi, 10/27, 52; Mü'minûn Sûresi, 23/103; Zuhruf Sûresi, 43/74.

Bâkî esmâ: Ölümsüz isimler.

Bâkî: Ebedî, kalıcı.

Çendan: Gerçi, her ne kadar.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı dereke.

Fâni: Gelip geçici.

İltifatât: İltifatlar, ihsanlar.

İltifatât-ı rahmâniye: Cenâb-ı Hakk'ın eşsiz, sınırsız iltifatları, ihsanları.

Levâzımât: Gerekli olan her şey.

Rahmân-ı Rahîm: Zâtında sonsuz rahmet sahibi olan, varlığa da bu engin merhametiyle şefkat eden Hz. Allah.

Sâbıkan: Daha önce.

Sukut etmek: Düşmek, değer kaybetmek.

Zevâl: Yok olma, kaybolup gitme.

medeniyet, hiçbir felsefe ona çare bulamadıkları ve o derin zulümât kuyusundan hiçbir terakkiyât-ı beşeriye, hiçbir kemâlât-ı fenniye insanı çıkaramadığı hâlde, Kur'ân-ı Hakîm, iman ve amel-i sâlih ile o esfel-i sâfilîne sukuttan insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır ve delâil-i kat'îye ile çıkarmasını isbat ediyor.. ve o derin kuyuyu terakkiyât-ı mânevîyenin basamaklarıyla ve tekemmülât-ı ruhiyenin cihâzâtıyla dolduruyor.¹

Hem beşerin uzun ve fırtınalı ve dağdağalı olan ebed tarafındaki yolculuğunu gayet derecede teshil eder ve kolaylaştırır. Bin, belki elli bin senelik mesafeyi bir günde kestirecek vesâiti gösterir. Hem Sultan-ı Ezel ve Ebed olan Zât-ı Zülcelâl'i tanıttirmekle insanı, O'na bir memur abd ve bir vazifedar misafir vaziyetini verir.

¹ Bkz.: İnşikak Sûresi 84/25; Tîn Sûresi 95/5-6; Asr Sûresi 103/2-3.

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek yer. İnsanın erişebileceği en yüce makam.

Amel-i sâlih: İslâm'ın güzel ve faydalı gördüğü her türlü iş, fiil.

Cihâzât: Donanımlar, duyuvar, organlar.

Dağdağa: Gürültü, patırtı.

Delâil-i kat'îye: Kesin deliller.

Kemâlât-ı fenniye: Teknik gelişmeler.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan

Cenâb-ı Hak.

Tekemmülât-ı ruhiye: İnsanın ruh dünyasındaki gelişme, mükemmelleşme ve olgunlaşmalar.

Terakkiyât-ı beşeriye: İnsanlığın kazandığı ilerlemeler, gelişmeler.

Terakkiyât-ı mânevîye: Mânevî ilerlemeler, yükselişler.

Vesâit: Vasıtalar, araçlar.

Zât-ı Zülcelâl: Kahrı ve lütfuyla terbiye eden tek, yektâ Zât.

Hem dünya misafirhanesinde, hem berzahî ve uhrevî menzillerde kemâl-i rahatla seyahatini temin eder. Nasıl ki bir padişahın müstakîm bir memuru, onun daire-i memleketinde, hem her vilâyetin hudutlarından sühûletle ve tayyare, gemi, şimendifer gibi süratli vasıta-yı seyahatle gezer, geçer. Öyle de Sultan-ı Ezeli'ye iman ile intisap eden ve amel-i sâlih ile itaat eden bir insan, şu misafirhane-i dünya menzillerinden ve âlem-i berzah ve âlem-i mahşer dairelerinden ve hâkezâ.. kabirden sonraki bütün âlemlerin geniş hudutlarından berk ve burak süratinde geçer. Tâ saadet-i ebediyeyi bulur. Ve şu hakikati kat'î isbat eder ve asfiyâ ve evliyaya gösterir.

Hem de Kur'ân'ın hakikati der ki; "Ey mümin! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, çirkin ve noksan ve

Âlem-i berzah: Kabir hayatı, dünya ile âhiret hayatı arasındaki ara dönem.

Âlem-i mahşer: Mahşer âlemi.

Asfiyâ: İlim ve takvalarıyla Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) gerçek vârisi olan kişiler.

Berk: Şimşek.

Berzahî: Kabir âlemine ait.

Burak: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Mi'raç Gecesi bindiği çok süratli binek.

Daire-i memleket: Memleket sınırları.

Evliya: Allah dostları, iman ve takvalarıyla kullukta örnek kişiler.

Hâkezâ: Böylece, bunun gibi.

İntisap: Bağlılık.

Kemâl-i rahat: Tam bir rahatlık.

Menzil: Kalınan yer, mesken, ev.

Müstakîm: Dosdoğru, düzgün.

Saadet-i ebediye: Ebedî, sonsuz mutluluk, cennet hayatı.

Sultan-ı Ezeli: Başı ve sonu olmayan, zaman açısından başlangıcı olmayan Sultan, Hz. Allah.

Sühûlet: Kolaylık.

Şimendifer: Tren.

Uhrevi: Âhirete ait.

Vasıta-yı seyahat: Seyahat aracı.

şerûr ve sana muzır olan nefis-i emmârene verme.¹ Onu mahbup ve onun hevâsını kendine mâbud ittihaz etme.² Belki sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhabbete lââyık, hem nihayetsiz sana ihsan edebilen.. hem istikbalde seni nihayetsiz mesud eden, hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mesud olduğun bütün zâtları ihsanâtıyla mesud eden.. hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan ve nihayetsiz derecede kudsî, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevâlsiz cemâl sahibi olan.. ve bütün esmâsı, nihayet derecede güzel olan ve her isminde pek çok envar-ı hüsün ve cemâl bulunan.. ve cennet bütün güzellikleriyle ve nimetleriyle, O'nun cemâl-i rahmetini ve rahmet-i cemâlini gösteren.. ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsün ve cemâl

¹ Bkz.: Yûsuf Sûresi 12/53.

² Bkz.: Nisâ Sûresi 4/135; Kehf Sûresi 18/28; Tâhâ Sûresi 20/16; Furkan Sûresi 25/43; Kasas Sûresi 28/50; Câsiye Sûresi 45/23; Nâziât Sûresi 79/40.

Cemâl-i rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa ayrı ayrı, hususî, kusursuz rahmetiyle, merhamet etmesi.

Envâr-ı hüsün ve cemâl: Mânevî ve maddî güzellik nurları.

Hevâ: Zararlı ve günah olan arzular.

İhsanât: İhsanlar, hediyeler, lütuflar.

Kudsî: Kutsal, mukaddes.

Mâbud ittihaz etmek: İlâh edinmek.

Muzır: Zararlı.

Münezzeh: Uzak, beri, bulaşmamış.

Nefis-i emmâre: Daima kötüye sevk eden, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Rahmet-i cemâl: İlâhî güzelliğin rahmet ciheti.

Şerûr: Çok kötü.

Ulvî: Yüce.

ve mehâsin ve kemâlât, O'nun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emâre olan bir Zât'ı, mahbup ve mâbud ittihaz et."¹

Hem der: "Ey insan! O'nun esmâ ve sıfâtına ait istidad-ı muhabbetini, sâir bekâsız mevcudâta verme; faydasız mahlûkâta dağıtma.² Çünkü âsâr ve mahlûkât fânîdirler. Fakat o âsârda ve o masnûâtta nakışları, cilvereleri görünen esmâ-yı hüsnâ bâkîdirler, daimîdirler."³

¹ Bkz.: Tâhâ Sûresi, 20/14; Zümer Sûresi, 39/2,66; Yâsîn Sûresi, 36/60-61.

² Bkz.: Bakara Sûresi, 2/165; En'am Sûresi, 6/76-79; Tevbe Sûresi, 9/23-24; Kıyâmet Sûresi, 75/20-35; Dehr Sûresi, 76/27; Fecr Sûresi, 89/20-26.

³ Bkz.: Kasas Sûresi, 28/88; Rahman Sûresi, 55/25,26.

Âsâr: Eserler.

Bâkî: Ebedî, kalıcı.

Bekâ: Devam etme, sonsuza kadar var olma.

Cemâl: Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğini, bütün güzelliklerin yaratıcısı olduğunu ve her bir varlıktaki hususî tecellilerini ifade eden sıfatı.

Cilve: Görünme, yansıma, Allah'ın isimlerinin tecellisi.

Emâre: Alâmet, belirti, işaret.

Esmâ ve sıfât: İsimler ve sıfatlar.

Esmâ-yı hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Fânî: Ölümlü, sonlu.

İstidad-ı muhabbet: Sevgi kabiliyeti.

Kemâl: Cenâb-ı Hakk'ın bütün mükemmel, kusursuz fiil ve icratların sahibi olduğunu ifade eden sıfatı.

Kemâlât: Güzellikler, yücelikler, mükemmellikler.

Mâbud ittihaz etmek: İlâh edinmek.

Mahlûkât: Allah'ın yarattığı her şey

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mehâsin: Güzellikler.

Mevcûdat: Varlıklar, yaratılmışlar.

Ve esmâ ve sıfâtın her birisinde binler merâtib-i ihsan ve cemâl ve binler tabakat-ı kemâl ve muhabbet var. Sen yalnız Rahmân ismine bak ki; cennet bir cilvesi ve saadet-i ebediye bir lem'ası ve dünyadaki bütün rızık ve nimet, bir katresidir.”¹

İşte şu muvâzene, ehl-i dalâletle ehl-i imanın hayat ve vazife cihetindeki mahiyetlerine işaret eden

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۖ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ
سَافِلِينَ ۖ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ²

hem netice ve âkibetlerine işaret eden **فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ** olan âyete dikkat et. Ne kadar ulvî, mu'cizâne,³ beyan ettiğimiz müvâzeneyi ifade ederler.

¹ Bkz.: Meryem Sûresi 19/61, 93; Rahman Sûresi 55/1-12; Mülk Sûresi 67/19-20.

² “Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır.” (Tîn Sûresi 95/4-6)

³ “(Merhamete lâıyk olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı.” (Duhân Sûresi 44/29)

Ehl-i dalâlet: Dalâlet ve inkâr yolunda gidenler.

Ehl-i iman: İman sahipleri, müminler.

Katre: Damla

Lem'a: Parıltı

Merâtib-i ihsan ve cemâl: Lütuf ve güzelliğin dereceleri.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Muvâzene: Tartma, kıyaslama, karşılaştırma.

Rahmân: Sonsuz ve sınırsız merhamet ve ihsan sahibi Hz. Allah.

Tabakat-ı kemâl ve muhabbet: Mükemmelliğin ve sevginin dereceleri.

Ulvî: Yüce.

• *Birinci âyet*, On Birinci Söz'de tafsilen o âyetin i'câzkârâne ve îcâzkârâne ifade ettiği hakikati, o Söz'de beyan edildiğinden, onu oraya havale ederiz.

• *İkinci âyet* ise, yalnız bir küçük işaretle göstereceğiz ki, ne kadar ulvî bir hakikati ifade ediyor. Şöyle ki:

Şu âyet, mefhum-u muvafık ile şöyle ferman ediyor: “Ehl-i dalâletin ölmesiyle semâvât ve zemin, onların üstünde ağlamıyorlar.” Ve mefhum-u muhalif ile delâlet ediyor ki: “Ehl-i imanın dünyadan gitmesiyle, semâvât ve zemin, onların üstünde ağlıyor.” Yani ehl-i dalâlet; madem semâvât ve arzın vazifelerini inkâr ediyor, mânâlarını bilmiyor, onların kıymetlerini iskat ediyor, Sâni'lerini tanımıyor. Onlara karşı bir hakaret, bir adâvet ettiğinden elbette semâvât ve zemin, onlara ağlamak değil, belki onlara nefrin eder, onların gebermesiyle memnun olurlar. Ve mefhum-u muhalif ile der: “Semâvât ve arz, ehl-i imanın ölmesiyle ağlarlar.” Zira ehl-i iman ise –çünkü semâvât

Adâvet: Düşmanlık.

Arz: Yeryüzü.

Ferman etmek: Buyurmak.

İ'câzkârâne: Mu'cizevî.

İcâzkârâne: Veciz bir şekilde, az sözle çok mânâlar anlatarak.

İskat: Düşürmek, hükümsüz bırakmak.

Mefhum-u muhalif: Kastedilen

mânânın tam tersi anlam.

Mefhum-u muvafık: Doğrudan anlaşılan mânâ.

Nefrin: Lânet, beddua.

Sâni: Her şeyi sanatlı, estetik ölçülerle yaratan Hz. Allah.

Semâvât ve zemin: Gökler ve yeryüzü.

Tafsilen: Ayrıntılı olarak.

ve arzın vazifelerini bilir. Hakikî hakikatlerini tasdik ediyor. Ve onların ifade ettikleri mânâları iman ile anlıyor– “Ne kadar güzel yapılmışlar, ne kadar güzel hizmet ediyorlar.” diyor. Ve onlara lââyık kıymeti veriyor ve ihtiram ediyor. Cenâb-ı Hak hesabına onlara ve onlar ayna oldukları esmâya muhabbet ediyor. İşte bu sır içindir ki semâvât ve zemin, ağlar gibi ehl-i imanın zevâline mahzun oluyorlar.¹

¹ İnsanlığın İftihar Tablosu (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), “Arş’ın Sa’d İbni Muaz’ın (*radıyallâhu anhi*) vefatıyla sarsıldığını” ifade buyurmuştur. Bkz.: (Buhârî, *Menâkıbu’l-ensar* 12; Müslim, *Fezâilü’s-sahâbe* 123-125; Tirmizî, *Menâkıb* 50; İbn Mâce, *Mukaddime* 11; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/234, 4/352; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 15/503; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/227.

İhtiram: Hürmet etme, saygı gösterme. **Zevâl:** Yok olma, kaybolup gitme.

Takriz

[Âyetü'l-Kübrâ nüshalarının, buldukları dükkânı, Emirdağ'daki dehşetli bir yangından kurtarmaları münasebetiyle, merhum Muallim Hasan Feyzi'nin yazdığı mektuptan bir parça]

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹

...

Risale-i Nur, her ateşi ve her yangını söndürür. İnsanlardaki israf ateşini, İktisad Risalesi'nin nuru ile ve ateşler ve alevler içinde kıvranan zavallı hastaların hastalık ateşini Hastalar Risalesi'nin nurlarından akan, yirmi beş devalı çeşmesinden fışkıran âb-ı hayat ve şifa suyu ile; kalbi ve kafayı ve bütün âzâ ve âsâbı saran ve sarsan vehim ve hayal, vesvese ve tasa, korku ve merak yangınının dehşetli ateşini Vesvese Risalesi'nin nuru ve feyzi ile; riya ve süm'a, kibir ve gurur hastalıklarının hummalı ateşini İhlâs Risalesi'nin imdat ve inâyetiyle; benlik ve varlık ve zorbalık ve küstahlık kal'asının hedmi ise, Ene adlı Otuzuncu Söz ve Altıncı Söz'ün irşadı ile kabil olur.

¹ "Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla."

Âsâb: Sinirler, damarlar.

Âzâ: Uzuvar, organlar.

Hedm: Yıkma.

İnâyet: Yardım, destek.

Kal'a: Kale.

Süm'a: Bir işi başkaları işitsinler ve bilsinler diye yapmak.

Vehim: Kuruntu, zan.

Tabiatın madde ve zerreler çukurundan çıkamayan kör ve serser ve serseri kimseleri de ancak, Risale-i Nur'un Tabiat, Zerre ve Maddeler adlı risalelerinin güçlü ve kuvvetli, uzun ve mevzun, nurlu ve şuurllu elleri çıkarabilir.

İhtiyarların ölüm korkusunun ateşini, evham ve acıların gidermeye ise, bu namdaki risalenin teselli ve imdadı, mâcun ve tiryakı, feyiz ve nuru kâfi geldiği gibi; berzah ve berzahın elem-nâk ve sûz-nâk ateş ve azabına karşı da, i'câz-ı Kur'ân ve Mu'cizât-ı Ahmediye ve iman-ı âhiret adlı âb-ı hayat dolu risaleler birer havz-ı kebîrdirler.

Yeryüzündeki bütün şirkin ateşini Âyetü'l-Kübrâ, Asâyı Musa adlı mübarek eserin nur-u azîmi söndürmeye kâfi geldiği gibi, bugün dünya ufuklarını saran ve şimdi de İslâm Dünyası'nı tehdide başlayan o kara dumanlı kızıl alev karışı, bu Nur'un şişip kabarmakta olduğunu görüyor ve o müthiş kızılların fitnesini ve yangınını söndüreceğine candan inanıyoruz.

Âb-ı hayat: Hayat veren su.

Elem-nâk: Acılı, kederli.

Evham: Vehimler, kuruntular, zanlar.

Havz-ı kebîr: Büyük havuz.

İ'câz-ı Kur'ân: İnsanları, benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerîm'in üslûbu. Kur'ân-ı Kerîm'in mu'cizelerinin anlatıldığı 25. Söz Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi.

İman-ı âhiret: Âhirete inanmak.

Âhirete imanının anlatıldığı 10. Söz Haşir Risalesi.

Mevzun: Ölçülü, dengeli.

Mu'cizât-ı Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) mu'cizelerinin anlatıldığı 19. Mektup Risalesi.

Nur-u azîm: Pek büyük bir nur.

Sûz-nâk: Yakan, yakıcı.

Tiryak: Zehirin etkisini gideren ilâç, panzehir.

Hâsılı: Risale-i Nur'un mütalâası ve feyz-i mânevî-i daimîsi, nefs-i emmârenin ateşini söndürmeye, azgın ve azılı sıfatları öldürmeye, yırtıcı, paralayıcı zâhir ve bâtın askerleri tepelemeye yetişir. Zaten Risale-i Nur, bu fitne ve fesat ve bu yangınları söndürmeye memurdur. Ve bunun için doğmuş ve gelmiştir diyoruz.

Erenler, evliyalar, şehitler ve fâtiler yatağı olan bu mübarek vatanda yetişen bu mübarek ve meymenetli, şecî ve asîl milletin

¹ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ¹ işaretiyle-inşâallah-ne kadar mergup ve mahbup ve cengâver olduklarına yine bel bağlıyoruz.

Risale-i Nur'a sahip olanlardan hırs ve hiddet zevâle yüz tutar, zulmet ve şehvet erir. Cehalet ve şekâvet ateşi söner. Tabiat uykusu azalır. Gaflet uykusu kalkar. Kara ve çirkin, bozuk ve uyuşuk kanlar düzelir. Nefes ve kalb işler. Kan boruları birer mecrâ-yı Nur olur. Hubb-u dünya

¹ "Allah öyle bir topluluk getirir ki..." (Mâide Sûresi 54)

Asîl: Asalet sahibi, soylu.

Bâtın: Görünmeyen.

Cengâver: Mücadeleci, yılmaz.

Fesat: Bozukluk, karışıklık.

Feyz-i mânevî-i daimî: Devam eden mânevî bereket, ihsan.

Hâsılı: Netice olarak.

Hubb-u dünya: Dünya sevgisi.

Mecrâ-yı Nur: Nur kanalı.

Mergup: Rağbet gören, cazip

Meymenetli: Bereketli, kutlu.

Şecî: Cesaretli, yiğit,

Şekâvet: Mahrumluk, nasipsizlik.

Zâhir: Açık, görünen.

ve meyl-i mâsivâ kalmaz. Ene ve ente gider. Yetmiş bin diye söylenen perdeler kalkmaya ve varlık dağı delinmeye başlar.¹ اِزْجَعِيْ اِلَيَّ رَبِّكَ en sesler gelir. Vuslat yolu açılır. Misk ü amber saçılır.

me'cûr olur. اِذْخُلِيْ جَنَّتِيْ³ ile memur اِذْخُلِيْ فِيْ عِبَادِيْ²

أَرَنَا يَا مَنْ أَطْفَى النَّارَ بِنُورِهِ وَيَا مَنْ صَلَّى عَلَيَّ حَبِيْبَهُ⁴

Hulâsadır Risaletü'n-Nur: Kendisini bir levha-yı yâ Hâfız, bir sahife-i mâşâallah, bir nüsha-yı bârekâllah, bir kalade-i ümm-ü sübyan, yangına bir tulumba-yı nur, dertliye bir reçete-i hikmet, bakana bir âyine-i ibret,

1 “Dön Rabbine.” (Fecr Sûresi 89/28)

2 “Sen de katil has kullarımın içine.” (Fecr Sûresi 89/29)

3 “Ve gir cennetime” (Fecr Sûresi 89/30)

4 “Ey nuruyla ateşi söndüren! Ey Habibine salât ü selâm eden! Bize hakikati göster!”

Âyine-i ibret: İbret aynası.

Ene ve ente: Ben ve sen.

Hulâsa: Öz, özet.

Kalade-i ümm-ü sübyan: Hamile kadınlara musallat olup, onların çocuklarını düşürdüğü söylenen ümmü sübyan (sıbyan) denen cine karşı takılan gerdanlık.

Levha-yı yâ Hâfız: Yâ Hâfız levhası.

Me'cûr: Mükâfatlandırılmış.

Meyl-i mâsivâ: Allah'tan başka varlıklara arzu duyma.

Misk ü amber: Güzel, hoş koku.

Nüsha-yı bârekâllah: Bârekâllah nüshası, metni.

Reçete-i hikmet: Hikmet reçetesi.

Sahife-i mâşâallah: Mâşâallah sayfası.

Tulumba-yı nur: Nur tulumbası.

Vuslat: Kavuşma.

Müslümanlara bir mühr-ü nübüvvet, mücrime bir vesika-yı necat, yolsuza bir râh-ı hidayet, bîkeslere bir sigortayı siyanet, antikacıya bir kenz-i sermediyet, evsize bir kâşâne-i ebediyet, münkire bir sille-i nedâmet, kâfire bir sehba-yı adalet, ârife bir sohbet-i kudsiyet, âşıkâ bir saray-ı vuslat...

Denizli ve havâlisindeki bütün Nur şâkirtleri namına
Hasan Feyzi (rahmetullahi aleyhi ebeden dâimen)

Bîkes: Kimsesiz, koruyucusuz, hâmisiz.

Havâli: Çevre civar.

Kâşâne-i ebediyet: Ebedî köşk.

Kenz-i sermediyet: Tükenmez hazine.

Mücrim: Günahkâr, suçlu.

Mühr-ü nübüvvet: Peygamberlik mührü.

Münkir: İnkâr eden, kâfir.

Râh-ı hidayet: Hidayet yolu.

Saray-ı vuslat: Kavuşma sarayı.

Sehba-yı adalet: Adalet darağacı.

Sigorta-yı siyanet: Muhafaza sigortası.

Sille-i nedâmet: Pişmanlık şamarı.

Sohbet-i kudsiyet: Kudsî sohbet.

Vesika-yı necat: Kurtuluş vesikası.

[On Dördüncü Şuâ'dan]

Ceylan'ın Müdafaasıdır

Afyon Ağır Ceza Mahkemesi'ne!

Makam-ı iddianın habbeyi kubbe yaparak, iftiharla kabul ettiğim Üstadıma ve Risale-i Nur'a hizmetimle beni büyük bir diplomat ve entrikacı bir adam tarzında gösterip Nurlar'a gelen mevhum suçta bana büyük bir hisse vermesine mukabil derim ki:

Dinî ve imanî ve ahlâkî eserlerini okumakla, o uğurda hayatımı tereddütsüz feda eder derecesinde istifade ettiğim Üstadım Bediüzzaman'la yakından alâkadarım. Fakat bu alâka, makam-ı iddianın dediği gibi, vatana ve millete mazarratlı ve halkı devlet aleyhine teşvik etmek değil; belki hiçbir beşerin kendisini kurtaramayacağı kabrin idam-ı ebedîsinden, kendimi ve benim gibi bu tehlikeli zamanda imanını kurtarmaya, ahlâkını düzeltmeye ve vatana ve millete birer uzu-u nâfi' olmaya muhtaç olan din kardeşlerimin imanlarını kurtarmak yolundaki kopmaz ve kopmayacak bir alâkadır.

Habbe: Tohum, tane.

İdam-ı ebedî: Ebedî yokluk, tamamen yok olma.

Makam-ı iddia: Savcılık, iddia makamı.

Mazarratlı: Zararlı.

Mevhum: Vehim ve zanna dayanan.

Üzv-u nâfi': Faydalı üye, yararlı organ.

Kendisinin yakınlarındanım. Dört sene kadar arasıra hizmetini müftehirâne yapmışım. Bu müddet zarfında kendisinin serâpâ faziletinden başka hiçbir şeyine şahit değilim. Onun ağzından bir defa olsun, mehdîliğine ve mücedditliğine dair bir kelime duymadım. Tevazuun kemâlinde olduğuna yüz binleri aşan Nur nüshaları ve onları okumakla imanlarını kurtaran yüz binler hâlis Nur şâkirtleri şahittir. O mübarek Üstadım, kendisini bizim gibi “Nur talebesi” olarak görür ve öyle iddia eder. Bunu elinizde bulunan birçok mektuplarında, hususan Asâ-yı Musa Mecmuası'nın içindeki İhlâs Risalesi'nde kolaylıkla görmek mümkündür. Kendisi *“Bâkî ve güneş gibi ve elmas misillü hakikatler, fânî şahıslar üzerine bina edilmez. Ve fânî şahıslar, o kıymettar hakikatlere sahip çıkmazlar.”* diye risale ve mektuplarında tekrarlar zikrettiği hâlde, o zâtın tefâhuruna hükmetmek ve mehdîlik ve mücedditlik dava ettiğini iddia etmek, hiçbir akl-ı selimin kârı değildir.

Akl-ı selim: İyiyi kötüyü ayırt edebilen, sağduyulu akıl.

Mehdî: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) soyundan, kıyametten önce gelmesi beklenen, insanları dine yönlendirecek kişi.

Misillü: Gibi.

Müceddit: Her yüz yılda bir gelen, devrin ihtiyacına göre İslâm'ı anlatan, peygamberlik mesleğinin mânevî vârisi olan zât.

Müftehirâne: İftiharla, övünerek.

Serâpâ: Baştan ayağa kadar, baştan başa.

Tefâhur: Övünme, böbürlenme.

Zira bütün risale ve mektupları, insaf ve dikkatle okursanız; bu muhterem allâme-i zamanın asırlardan beri emsaline tesadüf edilmez bir din âlimi.. ve benzerine rastlanmayacak bir iman kurtarıcısı.. bolşevizmin kızıl kıvılcımlarının saçaklarımızı sarmak istediği bir zamanda vatana ve millete bir ordudan daha çok menfaat ve bereketi bulunan bir vatanperver olduğuna siz de kanaat-i kat'iyeye peydâ edersiniz. İşte böyle bir esere ve o eseri telif eden muhterem Üstad'a daha evvelden şâkirt olamadığıma müteessifim.

Muhterem heyet-i hâkime!

İşte hadsiz menfaatlerini kendimde tecrübe ettiğim Risale-i Nur'dan, benim gibi vatan evlâtlarının istifadeleri için, resmî bir izinle Eskişehir'de Gençlik Rehberi'ni kudsî bir hizmet-i milliye fikriyle tab' ettirdim. Benim gibi bir bîcârenin, Kur'ân'ın hakikî ve cerh edilmez bir tefsiri olan Risale-i Nur'a ve dolayısıyla imana hizmeti, tebrik ve takdir ile mukabele görmesi lâzım ve teşvike pek muhtaç iken; böyle ağır muamele görmekliğimiz hakikat-i adaletle

Allâme-i zaman: Bulunduğu zamanın büyük âlimi, çağın ustası.

Bolşevizm: Rus lider Lenin tarafından geliştirilen, komünist Sovyet baskı rejimi.

Cerh: Çürütme, yaralama.

Hakikat-i adalet: Gerçek adalet.

Heyet-i hâkime: Hâkimler heyeti.

Hizmet-i milliye: Millî hizmet.

Kanaat-i kat'iyeye peydâ etmek: Kesin kanaat elde etmek.

Tab' ettirmek: bastırmak, yayımlamak.

Vatanperver: Vatansever.

ne kadar muhaliftir, sizlerden soruyoruz. Ve mahkeme-i âdilenizden, ruhumuzun gıdası ve sebep-i necatımız ve ebedî saadetimizin anahtarı olan Nur Risaleleri'nin serbestiyetine karar vermenizi talep eder; eğer yukarıda bir kısmını zikir ve tâdâd ettiğim vaziyetler, nazarınızda bir cürüm teşkil ediyorsa, vereceğiniz en ağır cezanızı kemâl-i rıza-yı kalb ile kabul edeceğimi arz ederim.

Afyon Cezaevi'nde mevkuf,
Emirdağlı Ceylan Çalışkan

Kemâl-i rıza-yı kalb: Tam bir gönül rızası.

Mahkeme-i âdile: Adaletli mahkeme.

Sebeb-i necat: Kurtuluş sebebi.

Zikir ve tâdâd etmek: Anmak, saymak.

Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler

Abdurrezzak, Ebû Bekr Abdurrezzak İbn Hemmâm (126-211 h.); *el-Musannef*, [Tahkîk: Habîburrahmân el-A'zamî], 1-11, el-Meclisü'l-ilmî, Beyrut 1403/1983.

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned*, 1-8, Müessesetü Kurtuba, Mısır ts.

Aliyyülkârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Masnû' fî ma'rifeti hadîsi'l-mevdû'*, [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Guddê], Mektebü'l-matbûati'l-İslâmî, Kahire 1984.

el-Âlûsî, Ebu's-Senâ Şehabeddin Mahmud İbn Abdillâh (v. 1270/1854); *Rûhu'l-meânî fî tefsîri'l-Kur'âni'l-azîm ve's-seb'u'l-mesânî*, I-XXX, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.

el-Bâkılânî, Ebû Bekr Muhammed b. et-Tayyib (v. 403/1013); *İ'câzü'l-Kur'ân*, [Şerh ve ta'lîk: Muhammed Abdülmüslim el-Hafâcî], Mektebetü ve matbatü's-Sabîh ve evlâdihî, Mısır, 1370/1951.

el-Bezzâr, Ebû Bekir Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (v. 215-292); *el-Müsned*, [Tahkîk: Abdulkâdir Arafât], 1-3, Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân, Beyrut/Medine 1409 h.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); *Sahîhu'l-Buhârî*, 1-8, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1979.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, 1-10, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1405 h.

; *Delâilü'n-nübüvve*, [Tahkik: Muhammed Ravvas Kal'acî Abdalberr Abbas], 1-2, Dâru'n-nefâis, Beyrut 1991.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); *el-Müsned*, 1-13, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimaşk 1404/1984.

el-Esfehânî, Ebu'l-Ferec Ali İbn Hüseyin İbn Muhammed, (v. 357/967); *el-Eğânî*, [Tahkik: Semir Cabir], 1-24, Dâru'l-fikr, Beyrut ts.

el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed İbn Muhammed (450-505 h.); *İhyâu ulûmi'd-dîn*, 1-4, Dâru'l-ma'ri-fe, Beyrut ts.

Gümüshânevî, Ahmed Ziyaeddin Nakşibendî, *Mecmûatü'l-ahzâb*, 1-3, Sezgin neşriyat, İstanbul 1311/1893.

el-Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Ney-sâbûrî (321-405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, 1-5, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1411/1990.

Hatîb el-Bağdâdî, Ahmed b. Ali Ebû Bekr (393-463 h.); *Târîhu Bağdâd*, 1-14, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut ts.

İbnü'l-Cevzî, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed (508-597 h.); *Sıfatü's-safve*, 14-, Dâru'l-ma'rife, Beyrut 1399/1979.

İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed (v. 235 h.); *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, [Tahkîk: Kemal Yusuf el-Hût], 1-7, Mektebetü'r-Ruşd, Riyad 1409 h.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *el-İsâbe*, 1-8, Dâru'l-cîl, Beyrut 1412 h.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed el-Büstî (v. 354/965.); *el-İhsân fi takrîbi Sahîh İbn Hibbân*, [Tertîb: Alâüddîn Ali b. Belbânî, Tahkîk ve ta'lik: Şuayb el-Arnâvût], 1-17, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1988.

İbn Hişâm, Abdülmelik İbn Hişâm İbn Eyyûb el-Himyerî (v. 213/828); *es-Sîratü'n-Nebeviyye*, 1-4, Dâru'l-Kalem, Beyrut ts.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 1-4, Dâru'l-fikr, Beyrut 1401 h.

; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut 1988.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (207-275 h.); *es-Sünen*, 1-2, Dâru'l-fikr, Beyrut ts.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd el-Menî' (168-230 h.); *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1-8, Dâru sâdir, Beyrut ts.

İmam Rabbânî, Ahmed Fârukî Serhendî; *el-Mektubat*, 1-2, Fazilet Neşriyat, İstanbul ts.

el-Kalkaşendî, Ahmed b. Ali (v. 821 h.); *Subhu'l-a'sâ fi sinâati'l-inşâ*, 1-8, Dâru'l-fikr, Dimaşk 1987.

el-Kazvîni, Celâlüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'diddîn b. Ömer (v. 739/1338); *el-Îzâh fi ulûmi'l-belâğa*, Dâru ihyâi'l-ulûm, Beyrut 1998.

et-Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selâmet el-Ezdî, (v. 321/933); *Şerhu meâni'l-âsâr*, 1-4, Darü'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut 1389.

el-Kermî, Ebû Bekr el-Makdisî el-Hanbelî Mer'î b. Yusuf, (ö. 1033/1624); *Kalâidü'l-mercân fi beyâni'n-nâsihi ve'l-mensûh fi'l-Kur'ân*, [Tahkik: Sami Ata Hasan], Daru'l-Kur'âni'l-Kerîm, Kuveyt 1400.

el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v. 671/1273 h.); *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 1-20, Dâru's-şa'b, Kahire 1372 h.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh el-Esbahî (93-179 h.); *el-Muvatta'*, 1-2, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut 1985.

Muhammed Bedreddin; *Ebdeu'l-beyân li cemûi âyi'l-Kur'ân*, Daru'n-Nîl, İzmir, 1413/1992.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde], 1-8, Mektebetü'l-matbûati'l-İslâmiyye, Halep 1406/1986.

es-Sindî, Ebu'l-Hasan Nureddin Muhammed b. Abdülhadi (ö. 1138); *el-Hâşiye*, 1-8, [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde], Mektebetü'l-matbaati'l-İslâmiyye, Halep 1406/1986.

es-Süyûtî, Abdurrahman b. el-Kemâl Celâleddîn (849-911 h.); *el-İtkân fi ulûmi'l-Kurân*, 1-2, el-Matbaatü'l-Meymeniyye, Kahire 1317/1899.

es-Sübki, Ebû Nasr Abdülvehhab b. Ali b. Abdilkâfi (ö. 771/1370); *Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-kübrâ*, 1-10, Dâru ihyâi'l-kütübî'l-Arabiyye, Kahire 1983.

et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (209-279 h.); *el-Câmiu's-sahîh*, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.

- et-Taberânî**, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemül-kebîr*, [Tahkik: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], 1-20, Mektebetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Musul 1404 h.
- el-Übşeyhî**, Şihâbüddîn Muhammed b. Ahmed (790-850 h.); *el-Müstatraf fî külli fennin müstazraf*, [Tahkik: Müfid Muhammed Kamîha], 1-2, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut 1986.
- el-Vâkıdî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî (ö. 207/823); *Kitâbü'l-megâzî*, I-III, [Tahkik: Marsden Jones], Âlemü'l-kütüb, Beyrut 1966.

Şahıslar

Abdülkahir el-Cürcanî (ö.1078-1079)

Arap dil bilgini ve edebiyat nazariyatçısı olan Cürcanî, yaşadığı devrin önemli kültür merkezlerinden biri olan Cürcan'da doğdu ve bütün hayatını orada geçirdi. Tahsilini bitirdikten sonra Cürcan'da ders vermeye başladı; şöhreti kısa zamanda yayıldı. Ondan ders okumak isteyen ilim meraklıları Cürcan'a akın etmeye başladılar. "Belâgat şeyhi" unvanı ile anılmayı hak eden Cürcanî'nin en önemli eserleri Esraru'l-belâga ve Delâilü'l-i'câz'dır.

Abdülmuhsin (Muhsin Alev)

Üstad Bediüzzaman Hazretleri ile Afyon'da tanışan Muhsin Alev Bey, 1952 yılında Gençlik Rehberi davasında sanık olarak yargılanmış, 1952 ve 1953 yıllarında Gençlik Rehberi mahkemesi münasebetiyle İstanbul'a gelerek Üstad Bediüzzaman'la görüşmüş ve hizmetinde bulunmuştur. İnançsızlığın hâkim olduğu bir dönemde üniversiteli bir genç olarak iman yoluna kendini adayan Muhsin Alev Bey, hâlen Almanya'da yaşamakta olup iman ve Kur'ân hizmetine devam etmektedir.

Ceylan Çalışkan (1929-1963)

Emirdağ'da 1929 yılında doğdu. Üstad Hazretleri, 1944 yılında Emirdağ'a geldiğinde Çalışkan ailesi onun yardım ve hizmetine koşmuştu. İşte bu kahraman ailenin fertlerinden biri olan Ceylan Çalışkan Ağabey de kendisini Hazreti Üstad'a vakfetmiş, bütün hayatını iman ve Kur'ân hizmetine adanmış talihlilerden biriydi. Üstad Hazretleri, yazdığı bir mektupta "Ceylan! Sen bahtiyardın ki, bu acîp zamanda Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir hizmeti ve onun mânevî hazinesinin bir anahtarını aldın. Benim de anahtarımı aldın. Ve küçük bir Abdurrahman ve küçücük bir Hüsrev namını aldın. Bu kudsî ve ehemmiyetli vazifeye lâyük olacağını gayet kuvvetli bir sadakat ve metanet ve ihtiyat ile isbat edersin." diye işaretle bulunmuştur. İman yolunda birçok kere tevkif edilen, değişik sıkıntı ve musibetlere maruz kalan Ceylan Çalışkan Ağabey, 1963 yılında İstanbul'da geçirmiş olduğu bir trafik kazası neticesinde rahmet-i Rahmân'a kavuşmuş, sevgililer diyarına yürümüştür.

Gavs-ı Âzam Abdülkadir-i Geylânî (k.s.) (1077-1166)

Abdülkadir-i Geylânî Hazretleri Hazar Denizi'nin güneybatısındaki Gîlân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde 1077'de doğdu. Küçük yaşta babasını kaybeden Şâh-ı

Geylânî'nin bütün gayesi tahsiline devrin en önemli ilim ve kültür merkezi olan Bağdat'ta devam etmekte. On sekiz yaşına gelince annesinden izin alarak bir kabileye katılıp Bağdat'a gitti. Orada Hadis, Fıkıh, Edebiyat okudu. Bu arada Bağdat mutasavvıflarıyla yakın dostluklar kurup tasavvufa intisap etti. Medresede Hadis, Tefsir, Kıraat, Fıkıh ve Nahiv gibi ilimleri okuttu ve vaaz vermeye başladı. Ancak bir süre sonra bütün bunları bırakarak inziva-ya çekildi.

Abdülkadir-i Geylânî Hazretleri'nin tasavvufu, şeriata ve dinin zahirî hükümlerine titizlikle bağlı kalma esasına dayanır. O, her an Kur'ân ve hadislere uygun hareket etmeyi şart koşar. Ona göre, bir zahidin hayatında görülebilecek derûnî hâller dinî ölçülerin dışına taşmamalıdır. Gerek vaazlarında gerekse eserlerinde son derece sade bir üslûp kullanan Abdülkadir-i Geylânî'nin verdiği vaazları dinlemek için yetmiş bin kişinin Bağdat'a geldiği rivâyet edilir.

Abdülkadir-i Geylânî Hazretleri daha hayatta iken kendisinden birçok kerâmet nakledilmeye başlanmıştır. Bağdat'ta vefat eden Gavs-ı Âzam Hazretleri'nin kendi adıyla anılan Kadiriyye tarikatı bütün İslâm Âlemi'ne yayılmıştır. Onun birçok eserinden en meşhurları Gunye, Fütûhu'l-Gayb ve el-Fethu'r-Rabbânî'dir.

Hasan Feyzi Yüreğil (1895-1946)

Bediüzzaman Hazretleri'nin ifadesiyle “Denizli kahramanı” olan Hasan Feyzi Yüreğil Ağabey, şair, edip, mutasavvıf ve muallimdir. Üstad Hazretleri ile bizzat görüşmesi, 1943'teki Denizli Mahkemesi vesilesiyle oldu. Bu görüşmeden önce de bilhassa 30 yıllık muallimliği vesilesiyle dine hizmet etmekteydi. Bu tarihten sonra ise Üstad'a olan derin bağlılık ve fevkalâde sadakatle iman ve Kur'ân hizmetine devam etti. Bizzat Üstadının ifadesiyle “zülce-naheyn”, “ehl-i kalb”, “gayet yüksek bir ehl-i ilim ve hakikat”, “kıdemli bir muallim âlim”, “yüksek bir edip” “Hâfız Ali'nin ehemmiyetli bir vârisi”, “Denizli'nin Hüsrev'i” olarak tavsif edilen Hasan Feyzi Ağabey, yazdığı bir şiirinde Üstadına bedel kendisinin vefat etmesini niyaz etmiş ve bundan kısa bir müddet sonra da vefat etmiştir. Nurettin Topçu da Denizli'de tanıştığı Hasan Feyzi Ağabey'in Bediüzzaman'ın aşk ve muhabbetinden vefat ettiğini kaydeder. Vefatından sonra Üstad Hazretleri'nin kendisi için “Ben, bütün ömrümde, bu derece, bir vefattan bu kadar müteessir olup ağlamamıştım.” ifadelerini kullandığı Hasan Feyzi Ağabey, Risaleler ve Hazreti Üstad hakkında manzum yazı, şiir, mektup ve mersiyeler yazmıştır. Yazdıklarının bir kısmı Risale-i Nur'da yayınlanmıştır.

Hüsrev Altınbaşak (1899 – 1977)

Bediüzzaman Hazretleri tarafından “Nur’un en has ve kahraman bir talebesi” ve “Gül fabrikasının gül-ü Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) bahçesini yetiştiren Hüsrev” olarak takdir edilen ve onun ilk talebelelerinden biri olan merhum Hüsrev Altınbaşak Ağabey, 1899’da Isparta’da doğdu. Eskişehir, Denizli ve Afyon hapishânelerinde Üstad Hazretleri ile beraber bulundu. Ömrünü iman ve Kur’ân hizmetlerine adadı, bilhassa Risale-i Nur’un Kur’ân hattıyla yazılıp çoğaltılmasında büyük hizmetlerde bulundu. Üstad Hazretleri’nin işaret ve teşvikiyle tevâfuklu Mushaf-ı Şerif’i yazan Nur’un bu has ve kahraman talebesi 1977 yılında vefat etmiştir.

Lebîd (Şair Lebid) (560-661)

İslâm’ın ilk devirlerini de idrak eden cahiliye devri Arap şairlerinden biridir. Daha pek genç yaşta iken hitabetiyle kabilesi içinde ehemmiyetli bir konum elde etti. Muallakat-ı Seb’a’da (Yedi Askı) yayınlanan kasidesi ile ün kazandı ve meşhur Arap şairlerinden birisi olarak tarihe geçti. Hicretten sonra Müslüman olup Peygamber Efendimiz’den (aleyhissalâtü vesselâm) ilgi ve destek gördü. Kasidede olduğu kadar, hicviye ve mersiye de

başarılı kabul edilen Lebid, canlı ve güçlü tasvirleriyle bilinmektedir.

Sekkâkî (1160-1299)

Meşhur dil ve belâgat âlimidir. İlk mesleği maden oyma işçiliğiydi. Daha sonra kendini ilme verdi. İlim sahasındaki ilk çalışmaları başarılı olmaktan uzak idi; bu başarısızlık onun cerasetini kırdı. Ancak aralıksız düşen su damlalarının kayada nasıl bir delik oyduğu dikkatini çekince, çalışmalarına tekrar başladı. Sekkâkî, Hanefî fıkıhçıları arasında yer almasına rağmen şöhreti dil ve belâgat konusundadır. “Miftahu'l-ulûm” adlı eseri zamanına kadar belâgat konusunda kaleme alınmış olan en kapsamlı eser olma özelliğine sahiptir.

Zemahşerî (1075 – 1143)

Zemahşerî, 1075'te Zemahşer'de doğdu. O, Belâgat, Kelâm ve Tefsir sahaslarının büyük bir âlimidir. İlk eğitimi Zemahşer'de aldı. Daha sonra ilim tahsili için o zamanın büyük bir ilim ve medeniyet merkezi olan Buhara'ya gitti. Buhara'da Fıkıh Usûlü, Fıkıh, Hadis, Tefsir, Kelâm, Mantık, Felsefe ve Arapça dersleri aldı. Kelâm sahasında Mûtezilî görüşler taşıdığı için ciddî tenkide uğramıştır. Klâsik bir eser olarak kabul edilen “el-Keşşaf”, onun

Belâgat İlmi'ndeki üstün mevkiine delil olup en önemli eseridir. Üzerine 250 kadar hâşiye yazılan bu eser dokuz asırdan beri medreselerde okutulmaktadır. Zemahşerî 1143'te Harezmi'de vefat etmiştir.

İndeksler

a. Âyet İndeksi

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Ahkaf Sûresi.....	46.....	14.....	243
Ahkaf Sûresi.....	46.....	29.....	98
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	5-6.....	112, 170
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	18.....	125
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	26, 189.....	242
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	30.....	241
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	56.....	231
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	83.....	242
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	107.....	241
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	122.....	238
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	151.....	130
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	156.....	241
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	159, 173.....	240
Ankebût Sûresi.....	29.....	19.....	112
Ankebût Sûresi.....	29.....	31.....	53
Ankebût Sûresi.....	29.....	33.....	54
Ankebût Sûresi.....	29.....	48.....	73
Ankebût Sûresi.....	29.....	56.....	241
Ankebût Sûresi.....	29.....	58.....	243
Ankebût Sûresi.....	29.....	60.....	182

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
A'râf Sûresi.....	7	33.....	130
A'râf Sûresi.....	7	43.....	191
A'râf Sûresi.....	7	54.....	139
A'raf Sûresi.....	7	57.....	22
A'râf Sûresi.....	7	89.....	238
A'râf Sûresi.....	7	144.....	45
A'râf Sûresi.....	7	147.....	231
A'râf Sûresi.....	7	152.....	231
A'râf Sûresi.....	7	156.....	241
A'râf Sûresi.....	7	157.....	73
A'râf Sûresi.....	7	158.....	241, 242
A'râf Sûresi.....	7	179.....	230
A'râf Sûresi.....	7	188.....	241
Asr Sûresi.....	103	2-3.....	244
Bakara Sûresi.....	2	23-24.....	91
Bakara Sûresi.....	2	30.....	133
Bakara Sûresi.....	2	32.....	192
Bakara Sûresi.....	2	81, 275.....	243
Bakara Sûresi.....	2	107.....	242
Bakara Sûresi.....	2	112, 131.....	238
Bakara Sûresi.....	2	157, 218.....	241
Bakara Sûresi.....	2	163, 255.....	30, 34, 37, 38, 41, 45, 51, 137
Bakara Sûresi.....	2	164.....	24
Bakara Sûresi.....	2	165.....	247

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Bakara Sûresi	2	186	66
Bakara Sûresi	2	257	216, 218, 219
Câsiye Sûresi	45	23	246
Cin Sûresi	72	1-2	98
Cin Sûresi	72	21	241
Dehr Sûresi	76	22	241
Dehr Sûresi	76	27	247
Duhân Sûresi	44	29	248
Duhâ Sûresi	93	4	240
En'âm Sûresi	6	73	242
En'am Sûresi	6	76-79	247
En'âm Sûresi	6	86-87	45
En'âm Sûresi	6	88	231
En'âm Sûresi	6	124-125	231
En'âm Sûresi	6	163	160
Enbiyâ Sûresi	21	22	135
Enfâl Sûresi	8	17	70
Fâtr Sûresi	35	15	204
Fâtr Sûresi	35	17	112
Fâtiha Sûresi	1	5	116
Fecr Sûresi	89	20-26	247
Fecr Sûresi	89	28	254
Fecr Sûresi	89	29	254
Fecr Sûresi	89	30	254
Fetih Sûresi	48	4, 7	134

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Fetih Sûresi.....	48.....	5.....	243
Fil Sûresi.....	105.....	1-5.....	46
Furkan Sûresi.....	25.....	2.....	160
Furkan Sûresi.....	25.....	43.....	230, 246
Furkan Sûresi.....	25.....	43-44.....	230
Furkan Sûresi.....	25.....	58.....	240
Furkan Sûresi.....	25.....	68-69.....	243
Furkan Sûresi.....	25.....	75-76.....	243
Fussilet Sûresi.....	41.....	11.....	242
Fussilet Sûresi.....	41.....	16.....	231
Hac Sûresi.....	22.....	36.....	228
Hac Sûresi.....	22.....	70.....	112
Hadîd Sûresi.....	57.....	1.....	92
Hadîd Sûresi.....	57.....	4.....	139
Hadîd Sûresi.....	57.....	6.....	140
Hadîd Sûresi.....	57.....	20.....	240
Hicr Sûresi.....	15.....	19.....	36
Hicr Sûresi.....	15.....	22.....	21
Hicr Sûresi.....	15.....	49.....	241
Hicr Sûresi.....	15.....	94.....	90
Hûd Sûresi.....	11.....	3.....	139
Hûd Sûresi.....	11.....	4.....	148
Hûd Sûresi.....	11.....	6.....	182
Hûd Sûresi.....	11.....	16.....	231
Hûd Sûresi.....	11.....	23.....	243

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Hûd Sûresi	11	56	221, 238
Hûd Sûresi	11	70	53
Hûd Sûresi	11	76-95	46
Hûd Sûresi	11	77	54
Hûd Sûresi	11	123	240
İbrahim Sûresi	14	1	241
İbrahim Sûresi	14	3	201
İbrahim Sûresi	14	7	228
İbrahim Sûresi	14	12	240
İbrahim Sûresi	14	20	112
İbrahim Sûresi	14	38	112
İnşikak Sûresi	84	25	244
İsrâ Sûresi	17	44	3, 16
İsrâ Sûresi	17	65	241
İsrâ sûresi	17	111	160
Kadir Sûresi	97	3	103
Kaf Sûresi	50	7	36
Kamer Sûresi	54	1	70
Kasas Sûresi	28	7	65
Kasas Sûresi	28	50	246
Kasas Sûresi	28	88	247
Kehf Sûresi	18	28	246
Kehf Sûresi	18	45	240
Kehf Sûresi	18	109	65, 124
Kıyâmet Sûresi	75	20-35	247

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Kıyâmet Sûresi.....	75.....	36.....	242
Lokman Sûresi.....	31.....	10.....	18
Lokman Sûresi.....	31.....	22.....	238
Lokman Sûresi.....	31.....	28.....	155
Mâide Sûresi.....	5.....	5, 53.....	231
Mâide Sûresi.....	5.....	23.....	240
Mâide Sûresi.....	5.....	40, 120.....	242
Mâide Sûresi.....	5.....	72.....	130
Mâide Sûresi.....	5.....	111.....	65
Mâide Sûresi.....	5.....	118.....	241
Mâide Sûresi.....	5.....	120.....	148
Meryem Sûresi.....	19.....	61, 93.....	248
Muhammed Sûresi.....	47.....	9, 28, 32.....	231
Muhammed Sûresi.....	47.....	12.....	230
Muhammed Sûresi.....	47.....	15.....	241
Muhammed Sûresi.....	47.....	19.....	38
Mülk Sûresi.....	67.....	1.....	242
Mülk Sûresi.....	67.....	19-20.....	248
Mü'min Sûresi.....	40.....	31.....	241
Mü'min Sûresi.....	40.....	39.....	240
Mü'min Sûresi.....	40.....	44.....	240
Mümin Sûresi.....	40.....	60.....	66
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	88.....	242
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	103.....	243
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	109.....	241

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	115.....	242
Nahl Sûresi.....	16.....	49-50.....	53
Nahl Sûresi.....	16.....	66.....	143, 181
Nahl Sûresi.....	16.....	67.....	144
Nahl Sûresi.....	16.....	68.....	65, 142
Nahl Sûresi.....	16.....	77.....	155
Nahl Sûresi.....	16.....	78.....	225
Nahl Sûresi.....	16.....	121;.....	45
Nâziât Sûresi.....	79.....	32.....	36
Nâziât Sûresi.....	79.....	40.....	246
Nebe Sûresi.....	78.....	7.....	36
Neml Sûresi.....	27.....	62.....	66
Nisâ Sûresi.....	4.....	28.....	204
Nisâ Sûresi.....	4.....	36, 48, 116.....	130
Nisâ Sûresi.....	4.....	48, 116.....	141
Nisâ Sûresi.....	4.....	81.....	240
Nisâ Sûresi,	4/.....	87;.....	30, 34, 37, 38, 41, 51, 137
Nisâ Sûresi.....	4.....	96, 175.....	241
Nisâ Sûresi.....	4.....	125.....	238
Nisâ Sûresi.....	4.....	135.....	246
Nisâ Sûresi.....	4.....	174	241
Nûr Sûresi.....	24.....	35.....	202, 220
Nûr Sûresi.....	24.....	41.....	41
Nûr Sûresi.....	24.....	43.....	26

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Ra'd Sûresi.....	13.....	2.....	18
Ra'd Sûresi.....	13.....	4.....	29
Ra'd Sûresi.....	13.....	13.....	26
Ra'd Sûresi.....	13.....	34.....	231
Rahman Sûresi.....	55.....	1-12.....	248
Rahman Sûresi.....	55.....	25,26.....	247
Rûm Sûresi.....	30.....	50.....	30, 148
Rûm Sûresi.....	30.....	50;.....	148
Sâd Sûresi.....	38.....	52.....	241
Sâffât Sûresi.....	37.....	35.....	38
Sâffât Sûresi.....	37.....	42-43, 46.....	241
Sâffât Sûresi.....	37.....	164-166.....	53
Şûrâ Sûresi.....	42.....	11.....	160
Şûrâ Sûresi.....	42.....	12.....	242
Şûrâ Sûresi.....	42.....	19.....	242
Şûrâ Sûresi.....	42.....	28.....	25
Tâhâ Sûresi.....	20.....	14.....	247
Tâhâ Sûresi.....	20.....	16.....	246
Tâhâ Sûresi.....	20.....	38-39.....	65
Talâk Sûresi.....	65.....	11.....	243
Tegabun Sûresi.....	64.....	8.....	241
Tegabun Sûresi.....	64.....	9.....	243
Tekvir Sûresi.....	81.....	10.....	109
Tevbe Sûresi.....	9.....	23-24.....	247
Tevbe Sûresi.....	9.....	38.....	240

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Tevbe Sûresi	9	55	231
Tevbe Sûresi	9	116	241
Tevbe Sûresi	9	129	238
Tîn Sûresi	95	4-6	212, 248
Tîn Sûresi	95	5-6	244
Yâsîn Sûresi	36	53	154
Yâsîn Sûresi	36	55	241
Yâsîn Sûresi	36	60-61	247
Yûnus Sûresi	10	3	139
Yûnus Sûresi	10	10	193
Yûnus Sûresi	10	24	240
Yûnus Sûresi	10	27, 52	243
Yûnus Sûresi	10	38-39	91
Yûnus Sûresi	10	49	241
Yûnus Sûresi	10	56	241
Yûnus Sûresi	10	57	241
Yûnus Sûresi	10	90	231
Yûsuf Sûresi	12	53	246
Yûsuf Sûresi	12	67	238
Yûsuf Sûresi	12	111	241
Zâriyât Sûresi	51	28	53
Zâriyât Sûresi	51	56	5
Zâriyât Sûresi	51	58	182
Zuhruf Sûresi	43	71, 73	241
Zuhruf Sûresi	43	74	243

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Zümer Sûresi.....	39.....	2, 66.....	247
Zümer Sûresi.....	39.....	6.....	170
Zümer Sûresi.....	39.....	8.....	66
Zümer Sûresi.....	39.....	16, 53.....	241
Zümer Sûresi.....	39.....	22.....	231
Zümer Sûresi.....	39.....	54.....	238
Zümer Sûresi.....	39.....	63, 67.....	242
Zümer Sûresi.....	39.....	65.....	231

6. Karma İndeks

A

- abd 82, 232, 244
Abdülkâhir Cürçânî 90
Abdülmuhsin 198
âb-ı hayat 20
âb-ı kevser 146
âciz 66
acz 63, 135, 149, 160, 203, 204,
223, 225, 226, 227, 238
a'dâ 69, 71
adalet 82, 154, 178, 180, 258
adalet-i ilâhiye 154
adâvet 75, 249
adem 10, 107, 234
adem-âlûd 219
adem-i kabul 11
adem-i tasdik 11
Âdil 205
âfâk 208
Afyon Ağır Ceza Mahkemesi 256
Afyon Cezaevi 259
ahbaplar 239
âhîret 12, 91, 174, 201, 229
âhîret âlemi 205
ahlâk 256
ahlâk-ı hasene 71
ahmak 222, 228
Rahmânü'r-Rahîm 227
akıl 13, 56, 59, 60, 110, 141, 173,
186, 201, 229
akıllar 12, 14, 35, 56, 58, 61, 73,
89
akîdeler 75
akıl 9, 23, 40, 52, 58, 69, 70, 76,
82, 86, 145, 148, 205, 223,
229, 238
akl-ı selim 257
aktâb 84
âlâm 242
âlâ-yı illiyîn 212, 244
âlem-i arz 218
âlem-i bekâ 239
âlem-i berzah 55, 218, 239, 245
âlem-i gayp 56, 55, 59, 60, 68, 77,
102, 172, 173, 187, 234
âlem-i mahşer 245
âlem-i rahmet 234, 240
âlem-i şehâdet 55, 56, 59, 102,
173
Alîm 9, 23, 207, 232, 242
Âlim-i külli şey 24, 43, 106
âlimler 6
Âl-i Muhammed 84
Allah 74, 197, 207, 209, 229, 237
Allah'a iman 209
allâme-i zaman 258
Allâmü'l-guyûb 60, 102
altı bin altı yüz altmış altı 194
altı cihet 95
altı gün 139
Altıncı Söz 251
Âl ve ashab 79
amel-i sâlih 244, 245
âmiriyet-i külliye 135

antika 213, 214
antikaçılar 213
Arabî Birinci Makam 16
Arabî fıkralar 2
Arabî kitaplar 91
Arap edipleri 99
arı 225
ârif 255
ârifler 51
arslanlar 217
arş 110
Arş-ı Âzam 9, 84
arş-ı hakikat 116
arş-ı mârifet-i rabbâniye 57
arz 18, 28, 30, 32, 93, 154, 160,
174, 187, 189, 249, 250
arzın halifesi 133
arzın Rabbi 29
âsâr 103
âsâr-ı ilâhiye 236
âsâr-ı sanat 237
Asâ-yı Musa 3, 210, 252, 257
asfiya 48, 51, 94, 245
asfiya-yı müdakkikîn 78
askerler 134
askerlik 134
Asr-ı Saadet 69, 86
atâlet 187
atom bombası 209
avâm-ı müminîn 195
Avrupa feylesofları 8, 168
ay 7
âyât 90, 103, 132, 194
âyât-ı Furkâniye 87
âyât-ı Kur'âniye 16, 183, 194

âyet 90, 92, 93, 102, 109, 134,
135, 144, 145, 146, 155, 182,
201, 220, 248, 249
âyet-i hasbiye 173
âyet-i kerîme 216, 218
âyet-i Kur'ân 241
Âyet-i Kübrâ 3, 4
âyet-i muazzama 16, 126
âyet-i nûr 202
âyet-i uzmâ 5
âyetler 101, 106, 171
Âyetü'l-Kübrâ 193, 194, 251, 252
Âyetü'l-Kübrâ Risalesi 3
âyine-i âzam 58
âyine-i ekber 123
âyine-i kalb 175
âyine-i kemâlât 133
âyine-i samedâniye 58, 214
âyine-i zîşuur 132
aynelyakîn 9, 50, 51, 68, 78, 118,
190, 206
aynen ihya 109
ayn-ı hak 72
ayn-ı rahmet 25
azab-ı elîm 235
azamet 15, 19, 43, 139, 140, 141,
147, 148, 207
azamet-i kudret 141
azap 46, 202, 208, 228, 231, 235,
236, 237

B

bağistan-ı cinân 240
bağistan-ı rahmet 240

bahar 29, 39, 40, 108, 109, 112,
150, 154, 156, 158, 173, 178,
179, 180, 182, 189, 207
bahar faslı 29
bahar mevsimi 139
bahçe 240
Bâis 205
bâkî meyveler 243
bal 146, 168
bal arıları 114
bal arısı 142
bal makinesi 143
basar 122
Bayram 198
bedevî 69, 85, 90
Bediüzzaman 256
belâgat 90, 92, 93, 99
beliğler 91, 99
beliyyeler 66
benîâdem 82
benlik 251
beraat 3
Berâhin-i Tevhidiye 129
berk 26, 245
berzah 221, 236, 252
berzah seyahati 240
beşaret 77
beşer 88, 240, 244
beyan 77, 97, 100, 117, 125
bilet 222
bin bir esmâ-yı ilâhiye 120
bin üç yüz sene 102
Birinci Makam 2
Birinci Şuâ 101

bismillâh 158
bolşevizm 258
bostan 176
bozar tahtası 22
bulut 20, 22, 27
bulutlar 24, 26, 113, 114
burak 245
burhan 2, 79, 84, 95, 138, 172
burhan-ı bâhir 42
burhan-ı kâti 224
burhan-ı kat'î 131
burhanlar 6, 16, 27, 49, 79, 107,
108, 124, 129, 139, 149, 150

C

cadde-i kübrâ-yı Muhammedi
(aleyhissalâtü vesselâm) 50
cadde-i nuraniye 238
câmi-i kebîr 92
canavar 224, 233
canavarlar 217, 218
Cebel-i Kamer 33
Cebrail 152
cehâlât 14
cehalet 49, 253
cehennem 130, 180, 200, 201,
202, 205, 211, 212, 231
cehennem azabı 209
cehil 10, 11
cehl-i mutlak 11
celâl 141, 175
cemaat-i nurâniye 84
cemaat-i uzmâ 85
cemâdât 129

cemâl 121, 131, 132, 176, 186,
188, 246, 247, 248
cemâl-i rahmet 246
cemâller 120, 121
Cenâb-ı Hak 13, 46, 182, 202,
205, 209, 214, 222, 230, 232,
235, 236, 237, 250
cennet 33, 200, 204, 211, 212,
215, 220, 221, 246, 248
cennet helvası 145
cennet-i daime 168
cep feneri 217, 218, 219
cesaret 75
ceviz 145, 153
Cevşenü'l-Kebîr 14, 74
cevv 20, 26, 27, 32
cevv-i semâ 20
Ceylan 198, 256
Ceylan Çalışkan 259
ciddiyet 79
cilve 151, 174, 175, 177, 214, 248
cilve-i esmâ-yı ilâhiye 234
cilve-i rahmet 30
cilve-i zâtiye 175
cilveler 146, 162, 208, 243, 247
cin 98, 154, 155
cinâyet 46
cismânî âlem 173
cünûd-u rabbâniye 134
cüz'iyat 131

Ç

çekirdek 148, 158
çekirdekler 29

çiçek 150
çiçekler 23, 39, 151
çocuk 227, 228

D

dağ 37, 148, 153, 168, 190, 216,
218
dağlar 23, 35, 36, 37, 196, 217,
220
dalâlet 13, 200, 202, 205, 206,
208, 209, 210, 219, 229, 230,
234, 243
dalâlet-âlûd 219
dalâletler 208, 209
darb-ı mesel 93, 184
dâr-ı saadet 240
davet 72, 75, 76
defter-i a'mâl 108
deha-yı kudsî 9
delâil-i akliye 167
delâil-i kat'îye 244
delâil-i nübüvvet 88
delâlet 80, 83, 95, 112, 123, 127,
159, 161, 172, 190
delil 2, 76, 145, 224
deliller 2, 48, 70, 95, 101, 103,
109, 123, 127, 134, 210
dellâl 80
demirciler çarşısı 214
deniz 32, 33, 34, 181, 182
Denizli hâdisesi 3
dereler 153
ders-i imanî 115
dest-i gaybî 21, 131, 179, 181

dest-i hikmet 24
dest-i kudret 222
deve 144, 218
devir ve teselsül 108
devletler 75
dikkat 171
din 73, 206, 210
din âlimi 258
din kardeşleri 256
dinler 75
dinsiz 195
diplomat 85
dirâyet 79
diriltmek 154
Dördüncü Şuâ 173
dört hakikat-i kudsiye 129
dört küçük haşir 179
Dört nehir 33
dua 66, 72, 74, 224, 225, 226,
227
dua-yı fiilî 222
duygular 173, 186
dünya 5, 7, 12, 17, 69, 75, 79, 85,
87, 89, 91, 92, 104, 109, 110,
116, 129, 161, 162, 174, 200,
201, 202, 206, 208, 209, 211,
212, 216, 217, 221, 224, 225,
231, 232, 237, 239, 241, 242,
248, 249, 252
dünya hayatı 177
dünya misafirhanesi 245
dünya misafiri 86, 129, 165
dünya seyyahı 52, 69, 103, 115
dünya yolcusu 40, 181

düşmanlar 70
düşmanlık 242

E

ebed 204
ecel 8, 105, 235, 239
ecrâm-ı semâviye 18, 177
edebiyat 99
edipler 91, 183
ef'âl-i rabbâniye 118,, 120, 141,
146
ef'âl ve âsâr menzili 138
efkâr 75, 204
efkâr-ı âmme 195
efkâr-ı siyasiye 85
eğlence 233
ehad 160, 163
ehadiyet 68, 127, 174, 175, 177,
180
ehl-i dalâlet 46, 199, 201, 203,
204, 208, 211, 229, 231, 238,
239, 248, 249
ehl-i dalâlet ve gaflet 236
ehl-i dalâlet ve sefâhet 235
ehl-i gaflet 205
ehl-i hakikat 10
ehl-i hidayet 208, 211
ehl-i iman 104, 137, 201, 208, 248,
249, 168
ehl-i inkâr 49
ehl-i keşif 50
ehl-i küfür 10
ehl-i mârifet 74
ehl-i nâmus 233

ehl-i sefâhet 201, 208
ehl-i tahkik 48
ehl-i tarîkat 137
ehl-i velâyet 74, 76
ehvâl 232, 242
ejderha 240
ejderhalar 217, 218
ekser isimler 175
El-Âyetü'l-Kübrâ 3
elektrik 101
elem 185, 201, 231, 232, 237,
242, 243
elemler 5, 230, 231, 241, 243
Elhamdülillâh 158, 190
elli bin sene 244
elma 188, 189
elmas 215, 257
elmas kılncı 210
emeller 5, 231, 241
emir 142, 155
Emirdağ 251
emirleri imtisal 153
emr-i ilâhî 151
emr-i rabbânî 23, 35, 146
emr-i tekvinî 154
enâniyet 219
enâniyet-i insaniye 218
enbiya 46, 47, 51, 79, 180
enbiyalar 44, 48, 76
endişe-i istikbal 63
envar 44, 50, 174
envar-ı hüsün 246
envar-ı imaniye 191
Erenler 253

erkân-ı imaniye 48, 57, 190
ervah 187
ervah-ı sâfiye 220
ervah-ı tayyibe 54
erzak 207
esas-ı ubûdiyet 227
esbap 132, 142, 215, 222, 237
esbap perdesi 183
esbap-perest 183
esfel-i sâfilîn 212, 221, 243, 244
Eski Said 199
Eskişehir 258
esmâ 83, 103, 214, 235, 237, 243,
246, 248, 250
esmâ-yı hüsnâ 51, 116, 118, 122,
247
esmâ-yı ilâhiye 118, 121, 239
esrar 74, 102, 126
esrar 103
eşcâr 37, 38
evham 239, 252
evliyalılar 253
evliya 51, 77, 94, 220, 245
evliya-yı azîme 84
ezan 14
ezelî 108
ezeliyet 13
ezvâk 44, 50, 167, 168

F

faaliyet hakikati 117, 121
faaliyet-i daime 118
faaliyet-i müstevliye hakikati 117
faaliyet-i rabbâniye 152

Fahr-i âlem 83
Fâil 120
Fâil-i Ferd-i Samed 119
Fâil-i Kadîr ve Alîm 118
Fâil-i Zülcelâl 140, 142
fakir 66, 104
fakr 63, 226, 227, 238
farîza-yı zimmet 5
Fâtiha-yı Şerife 116
fâtihler 253
fazilet 69, 257
fehimler 2, 61
fehmi 1, 2
fehmetme 98
felsefe 148, 203, 206, 244
fen 8, 9, 208, 209
fenâ 239
fenâ ve zevâl 232
fenn-i hayvanât 171
fenn-i nebâtât 171
ferâset 79
ferdiyet 180
ferman 72
ferman-ı Rahmân 83
ferman Sahibi 72
ferş 110
fesat 253
feth-i suver hakikati 171
fetret asrı 85
Fettâh 169
fettâhiyet 169, 171
fettâhiyet hakikati 176
feyiz 2, , 50, 52, 76, 197, 251, 252
feylesof 9

feylesoflar 10, 199
feyz-i imanî 47, 164
feza 20, 28
fırtına 220
fırtınalar 216
fisk 230
fitrat 141, 174, 236
fitrat-ı asliye 228
fitrî hizmetler 129
fitrî rızık 184
fiilî dua 185
fiil-i ilâhî 144
fiil-i rabbânî 143
fiiller 142, 163
fikir 37, 40, 54, 58, 59, 201, 228,
231, 240, 241, 258
fikirler 79
firâk 204, 230, 235, 237, 239
firâk-ı ebedî 239
firâk-ı elîm 230
firavniyet 219
firavunluk 209
fitne 252, 253
furkan-ı cismânî 122
fünûn 235

G

gaflet 12, 208, 231, 253
Gafûr 205
Gafûr-u Rahîm 202
gâibâne arama 116
gâibâne mârifet 116
galat-ı his 58
garâbet 94

Gavs-ı Âzam (kuddise sıruh) 84
 gaybî cennet 34
 gaybî ihbarlar 101
 gayp 182
 gayr-ı meşrû 233, 243
 gayr-ı meşrû lezzetler 202
 gemi 222, 223, 245
 gençler 199
 Gençlik Rehberi 258
 gök 28
 gökler 17, 55, 139
 göz 186
 gurur 91, 209, 223, 251
 gurur-u ilmî 12
 gül 157
 günahlar 200
 güneş 18, 23, 28, 38, 39, 51, 52,
 54, 63, 67, 72, 78, 80, 84, 87,
 110, 114, 116, 119, 151, 158,
 169, 174, 175, 190, 203, 205,
 207, 240, 257
 güzellikler 132
 güz mevsimi 108, 179

H

Habibullah 84
 hâcât 67, 226, 227
 hâdis 107
 hâdisât-ı cevviye 27
 hâdisât-ı kevnîye 97
 hadis-i kudsî 14
 Hafız 66
 hafî zikir 168
 Hafız-i Zülcelâl 109

hakâik 88
 hakâik-i iman 209
 hakâik-i imaniye 9, 11, 167, 199,
 209, 238
 hakâik-i imaniye ve İslâmiye 13
 hakâik-i İslâmiye 10, 100
 hakâik-i kudsiye 78
 hakâik-i Kur'âniye 87
 hakâik-i şeriat 200
 hakikat 2, 3, 6, 8, 13, 19, 27, 31,
 38, 39, 42, 43, 46, 51, 56, 57,
 58, 60, 72, 77, 79, 102, 107,
 112, 113, 117, 120, 121, 124,
 125, 133, 135, 136, 139, 146,
 148, 164, 169, 177, 181, 198,
 202, 217, 245, 249, 250
 hakikat-i kâta 135
 hakikat-i kudsiye 209
 hakikat-i Kur'âniye 210
 hakikat-i muhîta 139
 hakikat-i teavün 113
 hakikat-i tevhidiye 165
 hakikat-i vahiy 61
 hakikatler 39, 42, 43, 98, 117,
 125, 127, 191, 197, 210, 257
 hakikî bir tefsir 200
 hakikî iman 221
 hakikî tefsir 3
 hakikî tevhid 138
 Hakîm 23, 36, 114, 162, 205,
 232, 242
 hakîmâne işler 25
 hâkim-i âdil 85
 Hakîm-i Mutlak 160

- Hâkim-i Müdebbir 23
Hakîm-i Rahîm 219, 242
hakîmiyet 172
hâkimiyet 64, 134, 135, 136, 180
hâkimiyet-i mutlaka 135
hakkalyakîn 9, 78, 118, 129, 190,
196
halâvet 93
Hâlık 64, 69, 70, 82, 83, 84, 87,
100, 116, 129, 132, 133, 138,
146, 161, 172, 176, 190
Hâlık-ı arz ve semâvât 207
Hâlık-ı kâinat 5, 45, 54
Hâlık-ı Rahîm 97, 148, 242
hâlıkîyet 62
Hâlık-ı Zülcemâl 189
halk 42, 121, 139, 186, 187
halka-yı zikir 38
Hallâk 41
hallâkiyet 81, 133, 151
hamd 41, 130, 148
Hâmi 66
haram lezzetler 200
hararet 150, 174
harf 103, 106
Hasan Feyzi 255
hasenât 200
hasene 102
hasletler 70
hastalar 251
Hastalar Risalesi 251
hastalık 185
haşir 22, 148, 150, 155, 154, 158,
179
haşir ve neşir 108
haşr-î âzam 28, 30, 109, 139, 150,
179
haşr-î ekber 155, 180
hâtem-i hikmet 157, 189
hava 21, 23, 24, 28, 181, 187
hava 20
hava âlemi 156
havas 64
hayal 186, 206, 218, 251
hayat 8, 24, 52, 62, 67, 87, 89, 94,
105, 113, 122, 123, 154, 162,
167, 173, 185, 218, 231, 232,
238, 240, 241, 248
hayat âlemi 186
hayat-ı bâkiye 168, 240
hayat-ı beşeriye 225
hayat-ı dünyeviye 199
hayat-ı ebediye 5, 221
hayat-ı hayvanî 213
hayat-ı içtimaiye 85, 89
hayatın hayatı 87
hayat-ı siyasiye 89
hayat-ı şahsiye 89
hayat sıfatı 123
hayat yolcusu 86, 105
hayat yolu 218
hayret 16, 35
hayvan 133, 155, 224, 225, 230,
239
hayvanât 23, 32, 40, 41, 65, 108,
113, 140, 147, 156, 157, 188,
189, 215
hayvanât âlemi 203

- hayvanât-ı ehliye 218
 hayvanât taburları 134
 hayvancıklar 109, 151, 154
 hayvaniyet mertebesi 45
 hayvanlar 43, 182, 187, 188, 242
 hâzırâne 116
 hazine-i gaybiye-i rahmet 25
 hazine-i gayp 30
 hazine-i rabbâniye 22
 hazine-i rahmet 21, 33, 186
 Hazreti Cebraîl 53
 Hazreti İmam Ali (radiyallâhü anh)
 3, 194
 Hazreti Muhammed 54
 hediyeler 21
 helâket 91, 238
 helâl 183
 helvalı şeker 145
 hevâ 246
 heyet-i mecmûa 160
 hırs 185, 253
 hidayet 174, 210
 hidâyet-i ilâhiye 219
 hiddet 253
 hikmet 22, 30, 36, 42, 81, 93, 107,
 108, 109, 110, 112, 121, 122,
 123, 134, 142, 143, 144, 145,
 146, 148, 153, 154, 156, 160,
 161, 162, 170, 171, 176, 180,
 187, 194, 200, 254
 hikmet-i Kur'âniye 203, 206
 hikmeti ve gayesi 5
 hikmetler 25, 36, 43, 75, 80, 132,
 220
 hikmetli vazifeler 26
 hilâl 6
 hile 72
 hilkat-i âlem 210
 hilkat-i kâinat 82, 100, 148, 187
 his 208, 238
 hisler 173
 hiss-i kable'l-vuku 199
 hissiyat 174, 202
 hissiyat-ı insaniye 201
 hissiyatlar 173
 hizmet 217, 250
 hizmet-i milliye 258
 hodfuruşluk 223
 hubb-u dünya 201, 229, 253
 hudûs 109
 hudûs hakikati 108
 hudûs ve imkân 107
 hums 93, 97
 hurâfât 14
 hurma 145
 huruf-u Kur'âniye 101
 hususî telefon 64
 huylar 70
 huzur-u Muhammedî 53
 hüccet 9, 47, 49, 63, 95, 145
 hüccet-i kâta 88
 hüccet-i Kur'âniye 88
 hüccet-i risalet 79
 hüccetler 2, 16, 88, 196, 209, 210
 hüceyrât-ı bedeniye 113
 hükemâ 75
 hükemâ-yı İslâmiye 107
 hükemâ-yı müminîn 78

hükme itaat 153

hüküm 138

hükümler 134

hükümsüzlük 11

hürriyet 229

hüsn-ü sanat 157

Hüsrev 197

hüsün 186, 246

hüsünler 120

hüzün 204

I

ırmaklar 33

İ

i'câz 88, 99

i'câz-ı Kur'ân 252

iâşe 32, 33, 131, 140, 156, 182

iâşe-i rabbâniye 169

İbad 66

ibadât 73, 237

ibadet 5, 81, 129, 130, 185, 217

ibadet-i imaniye 138

ibda' 42, 121

ibtidâ 74

îcad 24, 29, 42, 80, 108, 109,
110, 121, 132, 133, 139, 147,
150, 152, 154, 155, 156, 158,
160, 179

îcad ve ibda' âlemi 138

i'câz 101, 196

i'câz-ı mânevî 196

icmâ 45, 46, 51, 52, 57, 58, 63,
76, 77, 79, 84, 90, 103, 106,
190

icmâ-ı ulemâ 9

icmâl 117, 149

icraat 81

ictimâu'z-zıddeyn 149

idam 8, 234

idam-ı ebedî 8, 105, 236, 256

idare 32, 33, 80, 122, 140, 156,
159, 169, 171, 177, 178, 179,
226, 232, 241

ihata 141, 143, 144, 159, 163,
171, 172, 174, 175, 176, 177,
190, 204

ihatalı isimler 163

ihatalı sıfatlar 13

ihbar 54

ihbârât 54, 61, 70

ihdas 110, 112

İhlâs Risalesi 251, 257

ihсан 30, 38, 121, 185, 186, 246,
248

ihşanât 176

ihşanât-ı rabbâniye 236

ihşanlar 23, 130

ihtilat-ı mutlak 147

ihtimaller 111

ihtiram 96

ihtisar 117

ihtiyaç 20, 63, 66, 141, 238

ihtiyaçlar 173, 174

ihtiyâr 2, 91, 123, 144, 161, 184,
231, 232, 240

İhtiyarlar 252

ihtiyârsız 4, 183, 193

ihya 42, 109, 147, 154, 155

- iki âmî şahit 6
 iki mertebe 117
 iki yol 117
 İkinci Şuâ 136, 139
 İkinci Şuâ Risalesi 134
 ikram 38, 121
 iktidar 124, 180, 183, 184, 231,
 232, 240
 iktidar-ı hayatiye 224
 iktisad 185
 İktisad Risalesi 251
 ilâçlar 36
 ilham 60, 63, 64, 65, 67, 130, 225
 ilhamlar 63, 64, 65, 66, 68, 122,
 125
 ilim 10, 11, 42, 60, 62, 67, 110,
 121, 122, 123, 143, 144, 161,
 209, 226
 ilim sıfatı 122
 ilimler 75
 ilmelyakîn 9, 48, 50, 68, 78, 85,
 108, 118, 176, 190
 İlm-i Belâgat 90
 İlm-i Kelâm 98, 107, 167
 İlm-i Mantık 138
 iltifatât-ı rahmâniye 243
 iltizam 11
 İmam Ali (radiyallâhü anh) 3, 84
 İman iman 5, 7, 8, 10, 13, 31,
 40, 45, 46, 47, 50, 52, 54, 56,
 72, 75, 76, 80, 82, 85, 87, 97,
 100, 104, 105, 119, 129, 136,
 148, 167, 168, 174, 186, 190,
 195, 196, 200, 203, 206, 208,
 210, 211, 212, 213, 214, 216,
 219, 221, 224, 227, 241, 244,
 245, 250, 256, 258
 iman kurtarıcısı 258
 iman-ı âhiret 252
 iman-ı billâh
 iman-ı billâh 5, 6, 31, 45, 52, 226
 imanî meseleler 12
 imanın hakikatleri 210
 imdatlar 23
 imkân 110
 imkân hakikati 112
 imkânât 111
 imkânlar 111
 imtinan 38
 imtiyaz 111, 147
 in'am 38, 121
 inat 49, 201, 209, 210
 inâyet 111, 162
 İncil 76
 incizap 96
 inek 144
 infak 182
 inkâr 7, 10, 11, 12, 13, 46, 49,
 180, 235, 249
 inkâr-ı haşir 180
 inkârlar 8, 10
 inkılabât-ı berzahiye 220
 inkılâplar 113
 inkişaf 31, 50, 52, 75, 89, 167
 inkişafât 196
 inkıyad 82, 152
 ins 154, 155
 inşâ 42, 140

- insan 5, 6, 8, 56, 65, 104, 132,
133, 135, 160, 174, 175, 176,
183, 186, 212, 213, 214, 215,
216, 224, 225, 226, 227, 229,
230, 233, 238, 239, 241, 243,
244, 245, 247
- insan âlemi 204, 205
- insan dünyası 206
- insanî berzahlar 56
- insanın çekirdeği 55
- insaniyet 173, 224, 228, 232
- insaniyet midesi 208
- insanlar 54, 62, 89, 100, 113,
155, 157, 171, 182, 183, 187,
200, 202, 204, 213, 217, 232,
242, 251
- insanlar âlemi 44
- insanlık âlemi 197
- intihâ 74
- intisap 213, 214, 245
- intişar 199, 200
- intizam 109, 110, 122, 123, 135,
140, 143, 145, 146, 147, 153,
159, 160, 177, 178, 179
- intizamât-ı mahlûkât 161
- intizam-ı mutlak 147
- iptal-i his 231
- irade 2, 42, 121, 122, 140, 142,
143, 161
- irade-i külliye 240
- irşadgâh 50
- iş'âr-ı samedânî 63
- Îşârât-ı Kur'âniye 101
- işaret 194
- isbat 6, 8, 10, 11, 12, 13, 23, 36,
39, 46, 47, 48, 49, 75, 77, 79,
83, 87, 88, 101, 102, 103,
107, 112, 115, 124, 134, 136,
139, 148, 149, 150, 156, 157,
158, 163, 167, 171, 173, 175,
177, 178, 180, 183, 184, 190,
200, 202, 208, 210, 239, 240,
244, 245
- İslâm Dünyası 252
- İslâm muhakkikleri 208
- İslâmî esaslar 195
- İslâmiyet 72, 73, 75, 76, 95, 96,
99, 100, 148, 173, 195, 208
- ism-i âzam 1, 124
- İsm-i Hakîm 177, 189
- İsm-i Rahîm 177, 188, 189
- israf 185, 251
- İsrafil 84
- istidad-ı muhabbet 247
- istidat 224, 225, 226, 237
- istidatlar 56
- iştihalar 173
- istihdam 21, 24, 25, 26, 110, 146,
163
- istihdam-ı rahmânî 113
- istihraç 99
- istikâmet 89
- istikbal 219, 246
- istimdat 66, 82
- iştiyak 55, 63
- it'am 121
- itaat 23, 82, 151, 152, 228, 245

itikad-ı küfriye 11
 itikat 7, 8, 11, 13, 56, 75, 78, 96
 itkan 147
 itmînan 96, 97
 iz'an 5, 14, 138
 izn-i rabbânî 152
 izzet 141

K

Kâbe 90
 Kâb-ı Kavseyin 100
 kabir 8, 205, 221, 231, 236, 240,
 245, 256
 kabir kapısı 232, 234, 236
 kabrin zulümâtı 230
 kabul 138
 kabul-ü adem 10, 11
 kader 120
 kadîm 107
 Kadîr 22, 23, 36, 207, 232, 241
 Kadîr-i Cebbâr 180
 Kadîr-i külli şey 106
 Kâdir-i külli şey 24, 43
 Kadîr-i Mutlak 136, 160, 171, 221,
 237, 240
 Kadîr-i Rahîm 238
 Kadîr-i Zülcelâl 33, 122
 Kâdiü'l-hâcât 226
 kâfir 92, 255
 kâfir-i mutlak 209
 kâfirler 8
 Kahhâr-ı Zülcelâl 180
 kaht 242
 kaht u galâ 232

kâinat 7, 12, 13, 51, 52, 55, 60,
 62, 69, 80, 84, 92, 96, 98,
 1100, 104, 105, 107, 108,
 110, 112, 113, 114, 115, 117,
 122, 123, 124, 129, 130, 131,
 132, 133, 134, 136, 139, 141,
 145, 156, 159, 160, 169, 171,
 174, 175, 176, 186, 204, 206,
 210, 214, 216, 220, 221, 223,
 224, 246

kâinat ağacı 130
 kâinat Hâlıkı 16, 54, 64, 72, 81
 kâinatı inkâr 58
 kâinatın Mutasarrıfı 96
 kâinat kitabı 189
 kâinat perdesi 138
 kâinat Sahibi 72
 kâinat seyyahı 165
 kâinat Sultanı 21
 kalade-i ümm-ü sübyan 254
 kalb 56, 58, 59, 67, 87, 93, 103,
 119, 137, 144, 145, 158, 165,
 173, 186, 202, 204, 205, 219,
 229, 243, 251, 253
 kalb gözü 220
 kalb-i umûmî 195
 kalbler 14, 56, 57, 58, 73, 89, 96,
 140, 197
 kalem-i kader 180
 kamer 18, 71, 114
 kanaat 185, 233
 kanaat-i kat'îye 258
 kanunlar 132, 135
 kartal 156

- kasd 121
kaside-i rabbânî 41
kat-ı intisap 215
Kâtib 80, 189
Kâtib-i Zülkemâl 106
kavânîn-i hayat 224
kavânîn-i ilmiye 206
kavun 157, 176
keçi 144, 218
kehkeşan 114
kelâm 122
kelâm-ı ezeli 60
kelâm-ı ilâhî 125
kelâm sıfatı 122
kelâmullah 88
kelimât-ı rabbâniye 65
kelime-i sübhânî 41
kelime-i tevhid 148
kemâl 121, 133, 141, 247, 248
kemâlât 31, 46, 60, 62, 71, 77,
79, 80, 81, 83, 131, 132, 133,
134, 168, 246, 247
kemâlât hakikati 133
kemâlât-ı fenniye 244
kemâlât-ı ilâhiye 134
kemâlât-ı ilmiye 88
kemâlât-ı insaniye 52, 167
kemâlât-ı kudsiye 133
kemâlâtlar 6
kemâl-i hikmet 157
kemâl-i intizam 24, 30
kemâller 120, 121
keramât 77, 167
keramât-ı gaybiye 3
keramet 50
keramet-i gaybiye 3
kerametler 51
kerem 214
Kerîm 23, 205, 232
kesret 10, 178
kesret-i mutlaka 147
keşf 210
keşfiyât 50, 77, 98, 236
keşşaf 80
kevser 71
kırk vecih 72, 88
kıyamet 22, 155, 179
kıyas 210
kibir 251
kibriyâ 15, 139, 140, 141
kibriyâ ve azamet kapısı 138
kitab-ı kâinat 164
kitab-ı kebîr 17, 80
kitab-ı sübhânî 105
Kitabullah 219
kitap 46, 80
korkaklık 75
korku 240, 251
koyun 144, 218
kökler 29, 109
kömür 215
köprü 216, 217, 218
kudret 36, 60, 67, 107, 108, 110,
120, 122, 123, 141, 144, 146,
147, 149, 151, 154, 161, 162,
164, 170, 171, 180, 238, 241
kudret-i fâtra 169
kudret-i ilâhiye 149, 152

kudret-i mutlaka 154
 kudret-i rabbâniye 153
 kudret-i zâtiye 150, 151
 kudret-i zâtiye-i ezeliye 152
 kudret sıfatı 122
 kudsî sıfatlar 76
 kudsiyet 46
 kulak 186
 kulaklar 151
 kum 32, 145
 Kur'ân 69, 87, 88, 89, 90, 92, 93,
 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102,
 103, 104, 105, 130, 132, 148,
 168, 180, 196, 205, 210, 229,
 238, 240, 245, 258
 Kur'ân-ı Azimüşşân 72
 Kur'ân-ı Hakîm 200, 230, 244
 Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan 36, 54,
 83, 87, 100, 125, 141, 196,
 209
 Kur'ân'ın dostları 91
 Kur'ân-ı rabbânî 105
 kusur 141, 160
 kuşçuklar 187
 kuşlar 41, 156, 187
 kuvve-i hâfıza 145
 kuvve-i mâneviye 49
 kuvvet 42, 142
 kuvvet-i iman 205
 kuvvet-i imaniye 168
 kuvvetler 144
 Küçük Sözler 230
 küfrân-ı nimet 228
 küfr-ü inadî 208

küfr-ü meşkûk 209
 küfr-ü mutlak 201, 208, 210
 küfür 10, 11, 13, 14, 202, 210,
 211, 212, 213, 215, 224, 234
 külli hakikat 38
 küllî vazifeler 35
 küre-i arz 28, 31, 206, 188, 207
 küre-i arzın âlemi 206
 küre-i zemin 53
 kütüb-ü imaniye 199
 kütüb-ü mukaddese 61, 77
 kütüb-ü mukaddese-i semâviye
 125

L

latîfeler 186
 lâzım-ı zarurî 149
 Lebid 90
 Lem'alar 193
 letâif 52
 letâif-i insaniye 205
 levha-yı yâ Hâfız 254
 lezâiz-i cennet 211
 lezzet 201, 233, 243
 lezzet-i hayat 229
 lezzet-i hüriyet 238
 lezzetler 204, 208, 243
 lisân-ı acz 227
 lisân-ı acz ve fakr 226

M

mâbud 236, 246, 247
 mâbudiyet 130
 maddeler 252
 maddeten tefsir 25, 26

- maddî âlem 187
maddiyat 9, 10, 12
maden-i hakikat 99
maden-i terakkiyât 73
madenler 36
mağrur 222
maharet 147
Mahbub 237
mahbup 237, 247
mahlûk 214
mahlûkât 19, 34, 60, 61, 63, 65,
66, 81, 93, 100, 113, 123,
163, 215, 218, 247
mahlûkât-ı arziye 177
mahlûklar 218
mahşer 236
mahv u isbat 106
mahv ve isbat levhası 22
makamât-ı âliye 220
makam-ı âlâ-yı ubûdiyet 226
makam-ı iddia 256
makam-ı izzet 135
makam-ı kudsi 126
makâsîd-i ilâhiye 80
Mâlik 66, 69, 190, 205, 240
Mâlik-i Zülcelâl 189
mânevî âlem 173
mânevî azap 208
mânevî bir cehennem 206, 208
mânevî bir cennet 206, 208
mânevî bir muhâvere 195
mânevî i'câz-ı Kur'âniye 87
mânevî lezzetler 200
mânevî meseleler 10
mâneviyât 9, 12, 75
mârifet 31, 40, 52, 68, 138, 168,
225, 237
mârifet-i ilâhiye 44, 78
mârifet-i imaniye 58
mârifet-i rabbâniye 74
mârifet-i tasavvuriye 138
mârifetullah 5, 6, 52, 226
mâsiyet 12
masnû 214
masnûât 39, 81, 119, 122, 163,
234, 239
masnûlar 42, 59, 60
mazhar 161, 198, 214, 219, 236
mazharlar 142
mâzi 94, 216, 219, 220
mebzuliyet 151
mebzuliyet-i mutlaka 147
meclis-i tehlil 38, 41
medar-ı iftihar 82
medar-ı inkişaf 73
medar-ı münakaşa 8
medar-ı şeref 82
medeniyet 235, 244
medrese 50
medrese-i nurâniye 86
meffhum-u muhalif 249
meffhum-u muvafik 249
mehâsin 247
mehâsin-i medeniyet 238
mehdî 257
mektubat-ı samedâniye 216, 234,
239

- melâike 55, 63, 65, 187
 melek 98
 meleke-i ameliye 225
 melekîyet derecesi 45
 melekler 155
 melekûtiyet 152
 memleket-i rabbâniye 187, 207
 memlûk 241
 memurlar 134
 menba-ı hak 99
 menfî itikat 10
 menfî meseleler 49
 merak 31, 55, 79, 251
 merâtib-i imaniye 75
 merhamet 30, 184, 226, 233, 235
 merkez-i şuûnât 186
 mertebe-i ilmiye 78
 mertebe-i iman 76
 mertebe-i mârifet 74
 mertebe-i tevhid 27
 mesâil-i imaniye 54
 mesele-i imaniye 167
 meşâhir-i insaniye 45
 meşakkat 242
 meşrû daire 243
 mevcudât 69, 117, 120, 133, 176,
 234, 235, 242, 247
 mevcudât 62, 147, 155
 mevlevî 28
 mevsimler 28
 Mevsuf 120
 mevsuf-u Vâcibü'l-vücûd 119
 mevt 8, 236, 239
 mevtler 179
 meydan-ı haşir 154
 meyve-i bâkî 103
 meyve-i tevhid 134
 meyveler 39, 151
 mezar-ı ekber 216, 217, 219, 220
 mezaristan 205
 mezhepler 56
 Mısır 33, 157
 mide 173, 186
 mikrop 242
 millet 236
 Mi'rac-ı Ahmedî (aleyhissalâtü
 vesselâm) 50
 mi'rac-ı imanî 116
 misafir 33, 68, 105, 109, 137,
 242, 244
 misafirhane-i dünya 234
 misafirhane-i Rahmân 239
 misafir-i rabbânî 215
 misafir-i Rahmân 239
 misafirler 188
 misal-i musağğar 155, 156, 214
 mizan 109, 110, 121, 122, 123,
 140, 143, 145, 146, 153, 176
 mizan-ı âzam 155
 Muallakât-ı Seb'a 90
 muallim 73, 80
 Muallim Hasan Feyzi 251
 Muallim-i Ekber 79
 muamma 82, 148
 muannid 87, 91, 202
 muâraza 11, 91, 99, 209
 mu'cizât 45, 46, 71, 88, 103, 132,
 150, 170, 178

- Mu'cizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) 71, 252
 mu'cizât-ı bâhire 71
 Mu'cizât-ı Kur'âniye 72
 Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi 101
 mu'cizâtlar 61
 mu'cize 72, 88, 89, 102, 108, 143, 144, 170
 mu'cize-i hikmet 43
 mu'cize-i kudret 142, 145, 214
 mu'cize-i mâneviye 209
 mu'cizeler 45, 46, 77, 76, 83
 muhabbet 62, 63, 236, 237, 245, 248, 250
 muhabbetullah 52
 muhafaza-yı şâmîle 114
 muhakkik 85
 muhakkikîn-i kelâmiye 110
 muhakkikler 98
 muhalât 14
 muhal ve bâtl 108
 Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) 88
 Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm) 69
 Muhammed-i Kureyşî 82
 muhatabâne 116
 muhatab-ı ilâhî 215
 muhatab-ı samedâniye 100
 muhbir-i sâdıklar 46
 Muhsin 205
 Muhyî 162, 205
 muntazam 184
 musaffi 73
 Musannif 106
 Musavvir 162
 musibet 232
 muvâzene 110, 143, 153, 177, 178, 179, 202, 210, 230, 233, 248
 muvâzene-i âmme 114
 mübârek kelâm 97
 mübâreze 10
 mücahedât 74
 Müceddid-i Elf-i Sâni İmam Rab-bânî Ahmed Fârûkî 166
 müceddit 257
 mücrim 255
 müçtehitler 98
 müçtehit muhakkikleri 48
 Müdebbir 66, 159, 161, 162
 müdebbirâne idare 29
 Müdebbir-i Hakîm 26
 Müdebbiriyet ve idare 177
 mühendis 9
 mühr-ü nübüvvet 255
 mühr-ü rahmet 189
 mühr-ü vahdet 189
 mükâleme 62, 64, 67, 100
 mükâleme-i rabbâniye 63, 66
 mükâleme-i sübhânî 63
 mülhid 87
 mülk-ü bâkî 105
 mümin 8, 214, 240, 245
 mümkinât 112
 münâcât 74
 Münâcât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) 15

münevvir 73
 münfail 161
 münkir 8, 75, 255
 münkirler 8, 49
 mürebbî 73
 Mürebbî 160, 162
 mürşid 73
 mürşid-i ekber 58
 mürşidler 50
 Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer 207
 müsbet hakikat 10
 müsbet mesâil-i imaniye 48
 müsbet meseleler 46
 müsebbebat 222
 Müsemmâ 120
 müsemmâ-yı Vâhid-i Ehad 119
 Müslüman 90
 Müslümanlar 255
 müstakbel 94, 216, 220
 müşâhedât 1, 27, 31, 77, 164
 müşâhede 29, 42, 51, 78, 93, 136,
 165, 175, 177, 181, 191
 müşâhedeler 51
 müşfikâne iâşe 29
 müşrikler 130
 müştâk yolcu 116
 mütalâa 253
 mütebahhir 48
 mütefekkir misafir 28
 mütefekkir yolcu 31, 44, 50
 Mütেকellim-i Ezelî 125
 müvâzene 248
 müzekki 73

N

nakışlar 162, 214, 215, 233, 247
 Nakkâş 80
 Nakkâş-ı Zülcelâl 106
 nakl-i kat'î 71
 nakş-ı sanat 156
 Nakşî tarikat 168
 namaz 14, 168
 nazar 12, 203, 208, 223, 239, 259
 nazîr 160
 nebâtât 21, 24, 37, 38, 108, 113,
 140, 147, 152, 154, 156, 157,
 188, 189
 nebâtât fırkaları 134
 nebî 220
 nefer 23
 nefisler 73, 89
 nefis-perest 202
 nefiy 6, 7, 8, 10, 11, 12
 nefis 105, 155, 165, 168, 180,
 219, 238, 243
 nefis-i emmâre 246, 253
 nefsü'l-emr 7
 nehîr 34
 nehîrler 32, 33
 neşr 155, 179
 nev-i beşer 61, 73, 79, 93, 98,
 100, 129
 Nev-i beşer 45
 nev-i insan 206
 nev-i insan 97
 nisf 93
 nisf-ı arz 83
 Nil-i mübarek 33, 34

nimet 8, 248
 nimetler 59, 81, 130, 175, 188,
 201, 246
 nizam 110, 121
 nokta-yı istinad 62, 95
 nukuş-u esmâ-yı ilâhiye 215
 nukuş-u esmâ-yı rabbâniye 213
 numûne-i ekber 155, 156
 nur 9, 26, 69, 103, 152, 164, 167,
 205, 216, 217, 221, 226, 241,
 251, 252
 nurânî medrese 45
 nurâniyet 151
 nuristan-ı Rahmân 240
 nurlar 2, 49, 206
 Nur Risaleleri 259
 Nur şâkirtleri 257
 Nur talebesi 257
 nuru 102
 nur-u ilâhî 220
 nur-u iman 55, 78, 212, 214, 220
 nur-u velâyet 78
 nutfe 43
 nübüvvet 77
 nüsha-yı bârekâllah 254
 nüzûl 96, 100

O

On Birinci Söz 249
 On Dokuzuncu Mektup 71, 77, 88
 on dört asır 89, 93, 94
 Onuncu Söz 178
 ordu 20, 71, 153, 154, 178, 179,
 258

ordu-yu sübhânî 179
 Otuz Birinci Mektup 6
 Otuz İkinci Söz 202, 210
 Otuzuncu Söz 251
 Otuz Üçüncü Mektup 210

Ö

öküz 218
 ölüm 8, 239, 252
 ömür 231, 240

P

padişah 135, 245
 Padişah-ı Ezelî 64
 perde-i gayp 60, 84
 perde-i kudret 142
 peygamber 76
 peygamberler 45, 54, 61, 94
 propagandalar 200

R

Rab 64, 74, 100, 129, 138, 176,
 205, 207
 rabbânî hizmetler 24
 Rabb-i Zülcelâl 114
 Rabb-i Zülcelâl-i ve'l-ikram 24
 Rabbü'l-âlemîn 113
 Rabbü's-semâvâti ve'l-ard 207
 ra'd 22, 26
 radyo 24
 Rahîm 22, 114, 162, 203, 205,
 232, 242
 rahîmâne terbiye 29
 Rahîm-i Hakîm 242
 rahîmiyet 66, 172, 183, 242

- rahîmiyet hakikati 189
 Rahîmiyet ve Rezzâkiyet 181
 Rahîm-i Zât-ı Zülcelâl 241
 Rahîm-i Zülcemâl 33
 Rahmân 175, 203, 205, 248
 Rahmân-ı Rahîm 25, 30, 243
 Rahmân-ı Zülcelâl-i ve'l-ıkrâm 33
 Rahmân-ı Zülcemâl 175
 rahmânî cilteler 25
 rahmânî işler 24
 rahmâniyet 65, 172, 176
 rahmâniyet 172
 rahmâniyet hakikati 177
 rahmet 21, 22, 108, 121, 144,
 162, 172, 174, 175, 177, 180,
 188, 203, 207, 214, 238, 241,
 242
 rahmet-i cemâl 246
 rahmet-i rubûbiyet 67
 Ramazan 2
 Ramazan-ı Şerif 6
 rehber 55, 61, 73, 85
 rehber-i ekmele 58
 Resâilî'n-Nur 88
 Rezzâk 42, 188, 203
 Rezzâk-ı Rahîm 186, 188
 Rezzâk-ı Zülcelâl 183
 rızık 183, 185, 186, 187, 203, 248
 rızıklar 182
 rızık verici 162
 rızık-ı helâl 184
 Risale-i Münâcât 74
 Risale-i Nur 3, 6, 13, 27, 72, 79,
 87, 101, 102, 110, 112, 115,
 124, 128, 136, 139, 150, 158,
 177, 195, 196, 199, 200, 201,
 202, 208, 210, 251, 252, 253,
 256, 258
 risalet 75, 76, 77
 Risaletü'n-Nur 148, 163, 170, 178,
 189, 190, 193, 194, 254
 riya 223, 251
 rubûbiyet 19, 62, 66, 81, 113,
 121, 131, 132, 136, 156, 180,
 187, 207
 rubûbiyet-i mutlaka 131, 132
 ruh 186, 202, 205, 226, 229, 242,
 243, 259
 ruhânî 152, 155
 ruhânîler 98, 187
 ruhânî reisler 75
 ruhlar 73, 89
 Ruh-u beşer 235
 Rumûzât-ı Semâniye 102
 rû-yi zemin 163, 171
 rüzgâr 20, 23, 24, 27
 rüzgârlar 25
- S**
- saadet 89, 230, 246
 saadet-i beşeriye asrı 69
 saadet-i dareyn 95
 saadet-i dâreyn 222
 saadet-i dareyne 100
 saadet-i dünya 229
 saadet-i ebediye 204, 221, 236,
 245, 248
 saadet-i ebediye 8, 168

- saadet-i hayatiye 238
saadet-i sermediye 105
saadet sarayları 220
sadakât 79
sâdık 79
sahabe 85
sahabeler 53, 76
sahife-i hayatiye-i bahariye 30
sahife-i mâşâallah 254
sahife-i tevhid 17
sahra 37
sahrâlar 35
sanat 8, 81, 120, 145, 146, 147,
150, 151, 156, 158, 170, 171,
213, 214, 229
sanat-ı ilâhiye 143, 213
sanat-ı rabbâniye 144, 213, 214
sanatkâr 9, 213
sanatlar 213, 215
Sâni' 41, 80, 107, 120, 159, 162,
189, 214, 215, 249
Sâni-i Hakîm 39, 234
Sâni-i Zülcelâl 212, 214
saray 80, 113, 159, 160, 174, 178
saray-ı samedânî 105
saraylar 120
sarhoş 233
sarhoşluk 238
sa'y-i helâl 185
sebepler 146
secde 90
sefâhet 199, 200, 201, 202, 230,
238
sefâhetler 209
sefine 153, 173, 222
sefine-i hayat 221
sefine-i rabbâniye 28
sefine-i sultaniye 223
sefine-i tüccariye 188
Sekizinci Söz 233
Sekkâkî 90
sem' 122
semâ 32
semâvât 17, 19, 52, 53, 54, 93,
114, 187, 249
semâvât ehli 43
semâvât Hâlik 19
semâvât kandilleri 135
semâvî tokatlar 82
serçe 225
sermaye-i insaniye 105
sesler 24
sevap 102, 103, 241, 243
seyahat 86, 156, 206, 240, 245
seyahat gemisi 207
seyahat-i fikriye 28, 35, 40
seyahat-i hayaliye 202, 203, 206
seyyah 87, 92, 159, 168, 180,
190, 191
seyyah âlemler 109
seyyah-ı âlem 166
seyyah-ı tâlip 47
seyyarât 114, 135
seyyar dünyalar 109
seyyiât 202
siddikîn 48
siddikîn-i muhakkikîn 78
sıdk 82, 95

sıfat 120, 124
 sıfât 237, 248
 Sıfat-ı kelâm 124
 sıfât-ı kudsiye 54, 116
 sıfât-ı samedâniye 121
 sıfât-ı seb'a 42
 sıfât-ı seb'a-yı kudsiye 118
 sıfatlar 111, 123, 124
 sıfatlar 175
 sır 148, 149, 151, 153, 154, 155,
 250
 sırat köprüsü 236
 sırlar 101
 sırr-ı i'câz 200
 sikke 158, 163
 sikke-i fitrat 18, 156, 189
 Sikke-i Gaybiye 203
 sikke-i i'câz 95
 sikke-i sanat 157
 silâh 178
 silâhlar 179
 sinek 156, 228
 sinek kanadı 135
 sinema perdesi 204
 sofestâiler 13, 58
 Sözler 193, 202, 230
 su 25, 29, 32, 43, 71
 suhuf 46
 suhufar 76
 suhuf-u semâviye 61
 sû-i ihtiyâr 234
 sû-i istîmalât 185
 sû-i îtiyad 185
 sular 36

Sultan 160
 Sultan-ı Ezelî 245
 Sultan-ı Ezel ve Ebed 244
 sun' 121
 sun'î rızık 185
 sûre 91, 99
 Sûre-i Feth 102
 Sûre-i Nahl 142
 sûreler 103, 106
 sühûlet 148, 150, 152, 154, 158
 sühûlet-i mutlaka 147
 süm'a 251
 sûrat-i mutlaka 147
 sût fabrikaları 144
 sût 144

Ş

şahitler 34, 39, 42
 şeâir-i İslâmiye 14
 şeâirler 195
 şebâbet 94
 şecere-i mübâreke 94
 şeffaf 174
 şeffafiyet 151
 şefkat 30, 121, 144, 176, 183,
 184, 188, 203, 233, 235, 242
 şefkat-i ulûhiyet 67
 şehâdet 19, 27, 31, 34, 37, 38,
 42, 43, 46, 54, 60, 63, 67, 68,
 76, 79, 81, 82, 83, 84, 86, 95,
 98, 103, 104, 107, 112, 115,
 119, 125, 127, 132, 133, 146,
 159, 161, 162, 163, 171, 172,
 188, 190

şehâdetler 34, 39, 60, 120
şehir 134, 178
şehitler 253
şehir-i rahmânî 106
şehvet 253
şekâvet 253
şekâvet-i uhreviye 224
şekvâ 204
Şems 116
Şems-i Ezelî 51, 68
şems-i hakikat 58
Şems-i Sermedî 67
şerâit-i hayat 225
şerâit-i hayatiye 224
Şeref-i benîâdem 83
şeriat 72, 73, 76
şeriat-ı kübrâ 98
şerik 136, 160, 175, 236
şevâhid-i kevnîye 183
Şeyh Geylânî (kuddise sıruh) 10
şeytan 229
şeytanlar 86
şimendifer 101, 173, 207, 245
şimşek 22
şirk 130, 131, 132, 133, 135, 140,
141, 252
şirk 230, 172
şöhret 99
şuhûd 136
şuûnât 121
şuûnât-ı rubûbiyet 187
şuûnât-ı sübhâniye 121
şuur 67, 214

şükür 38, 42, 130, 148, 196, 204,
227, 237
şükürler 209
şümüllü 163
şüphe 47, 75, 197
şüpheler 168

T

taahhüd-ü rabbânî 184, 185
taallüm 225, 226
taammül 225
taarrüf-ü rabbânî 63
tabiat 42, 133, 142, 143, 146, 215,
232, 234, 236, 252, 253
tabip 9
tagayyür 107
tahrî 70, 79, 87
tahrî-i hakikat 55
tahavvülât 113
tahayyül 92, 216, 233, 234
tahdit 141
Tahirî 198
tahkik 168, 190
tahrîbat 195, 196
tahşidât 195
tahvil 121
tâife-i ilmiye 94
tâkat-ı beşer 90, 99
takdir 121
takdisat 132
taklit 74, 168, 100, 190
takvâ 73
takyit 141
tamir 195

- tanzif 19
 tanzim 19, 114, 161, 176
 tarif 122
 tarihçe-i hayat 145
 tarikat 198
 tarikatlar 51, 95, 166
 tasannu 223
 tasarruf 18, 80, 139, 141, 144,
 157, 158, 159, 162, 232, 236
 tasarrufât 81, 121, 163
 tasarruflar 146
 tasarruf-u âmm 131
 tasavvur 138, 229, 232, 234, 235
 tasavvurat 204
 tasdik 5, 11, 45, 47, 70, 76, 77,
 78, 79, 80, 84, 85, 94, 96, 97,
 138, 165, 250
 tasdik-i adem 10
 tasdikler 95
 tasfiye 89
 tasvir 39, 43, 121, 139, 162, 164
 tasvir edici 162
 tâun 220, 232, 242
 tavsif 122
 tavzif 19, 114
 tayyare 101, 207, 245
 tazelik 94
 tazyikât-ı dünyeviye 224
 teâvün 113
 teâvün-ü umumî 114
 tebâruz-ü ulûhiyet hakikati 117
 tebdil 117, 121
 tebeddül 107
 tebliğ 75
 tecdit 117
 tecellî 68, 144, 169, 176
 tecellî-i rahmet 152
 tecellîler 119, 122
 tecelliyât 208
 tedbir 19, 23, 121, 122, 178, 228
 tedvir 19, 121, 162
 tefekkür 168
 tefekkürât-ı imaniye 168
 tefessüh 215
 tefrik 39
 tefsir 30, 65, 87, 101, 258
 tehdit 141
 tekebbür 223
 tekeffül-ü rabbânî 182
 tekellüm 124
 tekellüm-ü ilâhî 124
 tekemmül 224, 225, 226, 235
 tekemmülât-ı insaniye 238
 tekemmülât-ı ruhiye 244
 tekke 52
 tekkeler 50
 teknil 121
 tekrar 93, 193
 tekvinî emirler 134
 tekzip 180
 telâhuk-u efkâr 74, 91
 telgraf 24
 telif 193
 telsiz telefon 24
 temâşâ 9, 12
 tembel 185
 tembellik 187
 temerrüt 209
 temsil 134, 178, 216, 221

temyiz 39, 43, 123, 140
tenezzül-ü ilâhî 61, 63
tenzil 121
terakki 9, 50, 75, 89, 116, 225
terakkiyât 31, 196, 235
terakkiyât-ı beşeriye 244
terakkiyât-ı mâneviye 244
terakkiyât-ı medeniyet 229
terbiye 89, 131, 140, 162
terbiye ve iâşe 81
Tercüman 97
tereddüt 6, 8, 47, 75
tereşşuhât-ı gaybiye 130
terhis 8, 179
terhisat 178
terk-i âdet 185
tesadüf 39, 42, 133, 142, 143,
215, 232, 234
tesadüfler 144
tesânüd 6, 8, 47
tesbih 93
tesbihat 132, 151, 168, 234
teshir 19, 27, 228
teshir-i rabbânî 113
teslim 82, 96, 222, 237
teslimiyet 14
teşekkür 81, 187
tevâfuk 47, 85, 94, 103, 194
tevâtür 47, 53, 61, 71
tevbe 202
Teveddüd-ü ilâhî 65
tevehhüm 234
tevekkül 221, 222, 223, 230, 237,
238

tevfik 82
tevhid 37, 38, 45, 56, 57, 60, 104,
132, 137, 139, 145, 146, 148,
150, 156, 167, 169, 170, 180,
195, 221
tevhid burhanları 127
tevhid-i hakiki 1, 138
Tevrat 76
tevellüdât 32
teyid 94
tezahür 62, 99, 121, 213, 214
tezahürat-ı mâneviye 130
tezahür-ü rubûbiyet 19
tezahür-ü rubûbiyet hakikati 117,
122
tezkiye 89
tezyin 39, 43, 114, 122, 140
tılsım 82, 148
Tılsımlar Mecmuası 210
ticaret gemisi 172
tilâvet 93, 98
tıryak 196, 209, 252
tohumlar 151
tokatlar 46
toprak 29, 71, 145, 181
tûfan 232, 242
turra-yı ehadiyet 157
turra-yı samediyet 189
tuyûr 40
U
ubûdiyet 72, 74, 76, 220, 226
ubûdiyet-i fiiliye 225
ukûl-ü müstakîme 95

ulemâ 48, 85, 101, 107
 ulûhiyet 63, 81, 82, 130, 136
 ulûhiyet hakikati 130
 ulûhiyet-i mutlaka 130
 ulûhiyet-i mutlaka 129
 ulûhiyetin tebârüz hakikati 122
 ulûhiyet sıfatlar 13
 ulûm-u âliye 78
 ulûm-u hakikiye 226
 ulûm-u İslâmiye 98
 Umum Âlemlerin Rabbi 64
 umumî hizmetler 35
 unsurlar 113, 142, 144, 159, 163,
 177

usandırmak 93

Usta 107

Usûlü'd-din 98, 107

uyku 97

Ü

ümme 45, 85

ümmî 69, 73, 78, 85

ümmiyet 97

üstad 80, 85, 87

Üstad-ı Âzam 79

üzüm 145

üzüm çubuğu 145

V

vâcib 108

Vâcibu'l-vücûd

Vâcibu'l-vücûd 24, 63, 83, 103,
 108, 112, 129

vahdâniyet 42, 77, 79, 86, 171,
 180, 188, 189

vahdaniyet-i ilâhiye 210

vahdâniyet-i ilâhiye 76, 136

vahdet 5, 19, 42, 48, 58, 60, 63,
 68, 83, 103, 107, 120, 125,
 127, 128, 129, 144, 146, 150,
 160, 163, 172, 176, 177, 189,
 190

vahdeti isbat 143

vahdet-i rabbâniye 51

Vâhid-i Ehad 146, 171

Vâhid-i Kadîr 163

vâhidiyet 174, 175

vahiy 60, 61, 63, 64, 130

vahiylar 60, 63, 122, 125

vahşi canavarlar 233

vahy-i ilâhî 61

vahy-i semâvî 218

vahy-i semâvî 95

vâkıa-yı hayaliye 216

vâlideler 144, 157, 171

Vâris 205

varta 6

vatan 256

vatanperver 258

vazife 248

vazife-i asliye 224, 225

vazife-i asliye-i fitriye 227

vazife-i fitrat 5

vazife-i fitriye 156, 226

vazife-i hayat 220

vazifeler 21

vedûdiyet 65

vefat 108, 109, 185

vefatlar 179

vefiyât 32
 vehim 58, 251
 velâyet 95
 vesvese 75, 251
 Vesvese Risalesi 251
 vicdan 204
 vicdan-ı umumî 196
 vicdanlar 96
 visâl 235
 vücûb 57
 vücûb-u vücûd 13, 19, 42, 48,
 51, 54, 58, 68, 110, 112, 120,
 127, 129, 172, 190
 vücûd 5, 60, 107, 155, 238

Y

yağmur 21, 20, 23, 25, 26, 27,
 34, 220
 yakîn 5, 8, 56, 75, 84, 206
 yakîn-i imanî 6
 yalan 7, 72, 76
 yalancılar 82
 yalanlar 200
 yangın 251
 yaratan 116
 yaratıcı 162
 yaratmak 146, 156
 yedi büyük vecih 99
 yed-i kudret 221
 yedi kudsî sıfât 119
 Yedinci Şuâ 3
 yedi reng 67, 174
 yedi sıfat 67
 yedi sıfât-ı subûtiye 122

yedi sıfât-ı sübhâniye 120
 yedi vecih 72
 yıldız böceği 241
 yıldızlar 139, 147, 152, 154
 yıldızlar ordusu 134
 Yirmi Beşinci Söz 72, 88
 Yirmi Dokuzuncu Lem'a-yı Arabiye
 149
 Yirmi İkinci Söz 210
 Yirmi İkinci ve Otuz İkinci Sözler
 112
 Yirminci Mektup 148
 Yirminci Söz 101
 Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektuplar
 112
 Yirmi Üçüncü Söz 212
 yolcu 23, 27, 31, 35, 37, 47, 49,
 55, 59, 126, 136, 164, 172,
 236
 yumurta 153

Z

zaaf 204, 227, 238
 zakkum 211
 zâlim 185
 zâlimler 82
 Zât-ı Akdes 121, 122, 123, 149
 Zât-ı Hayy-ı Kayyûm 42, 123
 Zât-ı Kadîr 149
 Zât-ı Kadîr-i Hakîm 186
 Zât-ı Zülcelâl 110, 120, 123, 146,
 244
 zaviyeler 50
 Zebur 76

- zehir 143
 zelzele 206, 220, 232, 242
 Zemaşşerî 90
 zemin 249, 250
 zemin cenazesi 154
 zemin sefinesi 36
 zerrât 152
 zerrât-ı bedeniye 114
 Zerrât-ı kâinat 206
 zerrât ordusu 134
 Zerre 252
 zevâl 204, 237, 239, 250
 zevâl ve firâk-ı ebedî 234
 zevk 16
 zevk-i hakikat 47
 zevk-i rızkî 187
 zevk-i tevhidî 164
 zevkler 31
 zîhayat 53, 64, 109, 113, 114,
 123, 129, 131, 133, 143, 151,
 152, 162, 170, 175, 176, 177,
 181, 187
 zîhayat âlemi 169, 203, 227
 zîhayatlar 124, 131
 zikir 17, 93, 217
 zikirhâne 41, 50
 zîruh 53, 61, 181, 187
 zîruhlâr 207
 zîşuur 53, 92, 130, 131, 133
 zîşuur masnûlar 66
 ziya 150, 174, 175
 ziyafet 233
 ziyafet-i rahmâniye 220
 zuhur 141, 143, 155
 zulmet 150, 253
 zulümât 205, 216, 217, 219, 236,
 238, 239
 zulümât-ı adem 234
 zulümât-ı gaflet 219
 zulümât kuyusu 244
 Zübeyir 198
 Zülcelâl Sultan 67
 Zülcemâl Hâlık-ı Zîşân 67